

สัญญาประกันชีวิต: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ

กรณีการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์

**LIFE INSURANCE CONTRACT: COMPARATIVE STUDY WITH
FOREIGN LAWS IN CASE OF FRAUD OF INSURED AND BENEFICIARIES**

จิตรพร เนตรสุวรรณ

นิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

สัญญาประกันชีวิต: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ
กรณีการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์

LIFE INSURANCE CONTRACT: COMPARATIVE STUDY WITH
FOREIGN LAWS IN CASE OF FRAUD OF INSURED AND BENEFICIARIES

จิตรพร เนตรสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2552

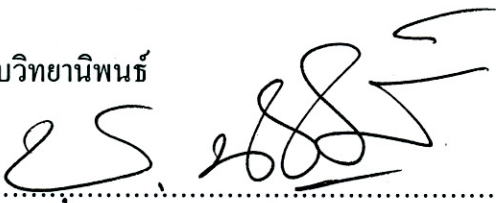
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

สัญญาประกันชีวิต : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ
กรณีการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์

จิตรพร เนตรสุวรรณ

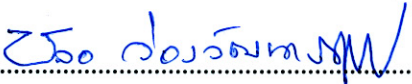
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ
2552

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน
(อาจารย์ ดร. ชูเกียรติ น้อยฉิม)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ไชยศ เหมระชะตะ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สำเรียง เมฆเกรียงไกร)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชลอ ว่องวัฒนาภักุล)

.....กรรมการ
(อาจารย์กมล บัวสวรรค์)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้และความเมตตาเป็นอย่างยิ่งจากศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ รองศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร และท่านอาจารย์กมล บัวสวรรค์ ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา กรุณาให้ความรู้ ให้ข้อมูล ดำเนินการช่วยเหลือต่าง ๆ ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งยังได้ตรวจตราแก้ไขจนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร. ชูเกียรติ น้อยนิม ซึ่งได้กรุณาสละเวลารับเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. ชลอ ว่องวัฒนาภิกุล ซึ่งได้กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งได้ให้คำปรึกษา และแนะนำผู้เขียนตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ คณะอาจารย์สำนักนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง รวมทั้งเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือเป็นอย่างดี และให้กำลังใจมาโดยตลอด เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ สำหรับกำลังใจ และความสนับสนุนในทุกด้านจากคุณพ่อ คุณแม่ ครอบครัวของผู้เขียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้การศึกษาวิจัยและจัดทำ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ และขอขอบคุณสำหรับกำลังใจ และความมีน้ำใจอย่างเต็มเปี่ยม จากอาจารย์ ดามร คำไตรย์ คุณปิยะสร พวงบุบผา คุณสุกสร พวงบุบผา คุณจิตติมา เจริญศรีทอง รวมทั้งพี่ ๆ และเพื่อน ๆ ทุกคน

ท้ายที่สุดนี้ หากวิทยานิพนธ์นี้มีประโยชน์ ก่อให้เกิดความรู้ และการปฏิบัติงาน ผู้เขียนขอถือโอกาสขอบคุณอีกครั้งนี้แด่ บิดามารดา บุรพาจารย์ และสถาบันการศึกษา แต่หากวิทยานิพนธ์นี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

จิตราพร เนตรสุวรรณ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	สัญญาประกันชีวิต: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ กรณีการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์
ชื่อผู้เขียน	จิตรพร เนตรสุวรรณ
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ)
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร อาจารย์กมล บัวสวรรค์

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ศึกษาวิเคราะห์ถึงการทุจริตในสัญญาประกันชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ ซึ่งในส่วนของการป้องกันและแก้ไขการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ยังไม่เหมาะสมเพียงพอและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย จึงต้องศึกษากฎหมายต่างประเทศในเรื่องเดียวกัน โดยนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย เพื่อหาข้อดีข้อเสีย และนำข้อดีมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมาย และยังได้ทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์สำคัญต่างๆ ในสัญญาประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการประกันชีวิต อันมีลักษณะของการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการประกันชีวิตที่เอื้ออำนวยต่อการที่บุคคลผู้เอาประกันชีวิตสามารถแสดงเจตนาทุจริตได้ เช่น ผู้เอาประกันชีวิตคิดไว้ตั้งแต่แรกว่าจะทำการฆ่าตัวตายโดยไม่แจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ แล้วจัดฉากให้การเสียชีวิตเกิดขึ้นในลักษณะคล้ายอุบัติเหตุ โดยการกระทำความผิดเกิดขึ้นภายใน 1 ปี นับจากวันทำสัญญาประกันชีวิต หรือกรณีการเสียชีวิตดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจาก 1 ปี นับจากการทำสัญญาประกันชีวิต เช่นนี้ ผู้รับประกันชีวิตควรต้องจ่ายค่าตอบแทนเสมอไปหรือไม่ กับประการที่สอง คือ หากในตอนต้นผู้เอาประกันชีวิตมิได้มีเจตนาที่จะทำการฆ่าตัวตาย แต่ต่อมามีเหตุการณ์เกิดขึ้น ทำให้ผู้เอาประกันชีวิตต้องการฆ่าตัวตาย เพื่อให้เงินค่าตอบแทนตกแก่ผู้รับประโยชน์ เช่นนี้ กฎหมายควรเอื้อประโยชน์ให้บุคคลดังกล่าวได้รับค่าตอบแทนจากการทำอัตวินิบาตหรือไม่

ในส่วนของการทุจริตของผู้รับประโยชน์ก็เช่นกัน หากมีการทำสัญญาประกันชีวิต โดยผู้รับประโยชน์ตกลงเป็นผู้จ่ายเบี้ยประกันให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต แล้วผู้รับประโยชน์ทำการฆาตกรรมผู้เอาประกันชีวิต ผลจะเป็นอย่างไร และกรณีที่สอง คือ ในกรณีที่ผู้รับประโยชน์ทราบในภายหลังว่าตนเป็นผู้มีสิทธิได้รับผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต จึงคิดวางแผนฆาตกรรมผู้เอาประกันชีวิต เช่นนี้ กฎหมายควรเอื้อประโยชน์ให้ผู้รับประโยชน์ได้รับค่าตอบแทนจากกระทำความผิดหรือไม่

จากการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศในประเด็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เขียนพบว่าเพื่อป้องกันและแก้ไขการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ ควรมีการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการประกันภัย ดังนี้

1. ให้ยกเลิกมาตรา 895 (1) โดยให้ถือว่าความตายของผู้เอาประกันชีวิตเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อันทำให้สัญญาประกันชีวิตไม่มีผลผูกพันต่อกัน ทำนองเดียวกับกฎหมายประเทศฝรั่งเศส หรือ
2. ให้แก้ไขมาตรา 895 (1) โดยเพิ่มระยะเวลาจาก 1 ปี เป็น 2 ปี หรือมากกว่านั้น ทำนองเดียวกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา
3. ให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องส่วนได้ส่วนเสียของผู้รับประโยชน์ที่มีต่อผู้เอาประกันชีวิต ทำนองเดียวกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา
4. ให้เพิ่มเติมในเรื่องการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ไว้ในส่วนของการประกันชีวิต ทำนองเดียวกับที่มีอยู่ในส่วนของการประกันวินาศภัยในมาตรา 879 วรรคแรก

นอกจากนั้น ควรบังคับให้มีการตรวจสุขภาพจิตของผู้เอาประกันชีวิตด้วย ก่อนที่บริษัทประกันชีวิตจะตัดสินใจรับประกันชีวิต

คำสำคัญ: สัญญาประกันชีวิต

Thesis Title	Life Insurance Contract: Comparative Study with Foreign Laws in Case of Fraud of the Insured and Beneficiaries	
Author	Jitraporn Natsuwan	
Degree	Master of Laws (Business Laws)	
Supervisory Committee	Prof. Chaeyod Hemarachata	Supervisor
	Assoc. Prof. Samrieng Mekkriangkrai	
	Lecturer Kumpon Buasawan	

ABSTRACT

The purpose of this study was to analyze Fraud of the Insured and Beneficiaries. As the protection and correction of Fraud of the Insured and Beneficiaries is not sufficient and fair for every parties, it is important to study foreign laws of the same issues in order to compare to Thai laws and find advantages and disadvantages of our laws. The found advantage leaded to a model for our laws improvement. This study also examined important principals in life insurance contract according to civil and commercial code in the issues of life insurance, which involved with setting of rules about life insurance that helped the insured to show corrupt intentions. For example, the insured thought at the beginning that he/she would commit suicide without informing the insurer, then the insured set a suicidal scene as if it was an accident, this was executed within one year from signing the life insurance contract. In this case, the insurer should always have to pay the compensation or not, and also in the case of the insured did not intend to commit suicide at the beginning, but there was an incident that made he/she wanted to commit suicide in order to leave the compensation to the insurer, in this case laws should support benefit of the insurer for that self - annihilation or not.

Also in the case of fraud of the insurer, if there is a life insurance contract that the insurer agrees to pay for the insurance premium for the insured, and the insurer arranges to murder the insured, what is the result. And also in the case that the insurer knows later that he/she has a right to receive the benefit from the life insurance, the insurer therefore plan to murder the insured, in this case laws should help the insurer to gain the compensation from that execution or not.

From the study and comparison analyzing between advantages and disadvantages of Thai laws and foreign laws in the above topic, we found that in order to protect and correct the fraud of the insured and beneficiaries, there should be an improvement in Civil and Commercial Code regarding insurance as followings;

1. Revoke Article 895 (1) by considering the insured's suicidal as against peace and morals of citizens, which causes the life insurance void; this is in the same way as French law. or
2. Correct Article 895 (1) by adding the period from 1 year to 2 years or more; this is in the same way as The United States' law
3. Add laws about interests of the beneficiary that involve the insured; this is in the same way as The United States' law.
4. Add the laws about fraud of the insured and the beneficiary in the issue of insurance; this is in the same way as what is written in Article 879, the first paragraph, in section of casualty insurance

Moreover, there should be a regulation for the insured to check their mental health before signing the life insurance contract as well.

Keyword: Life Insurance Contract

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(3)
บทคัดย่อภาษาไทย	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(6)
สารบัญตาราง	(10)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย	5
1.3 สมมติฐาน	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	6
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
2 สัญญาประกันชีวิต และการทุจริตเพื่อหวังผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตของไทย	8
2.1 หลักการทำสัญญาประกันชีวิต	8
2.2 ผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต	30
3 เปรียบเทียบกฎหมายกรณีการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิต เพื่อหวังผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต	34
3.1 กฎหมายไทย	35
3.2 กฎหมายต่างประเทศ	76
3.3 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ	85
3.4 วิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย	88

สารบัญ

	หน้า
4 เปรียบเทียบกฎหมายกรณีการทุจริตของผู้รับประโยชน์ เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตามสัญญาประกันชีวิต	90
4.1 กฎหมายไทย	90
4.2 กฎหมายต่างประเทศ	108
4.3 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ	118
4.4 วิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย	122
5 บทสรุปและเสนอแนะ	
5.1 บทสรุป	124
5.2 ข้อเสนอแนะ	131
รายการอ้างอิง	133
ประวัติผู้เขียน	139

สารบัญตาราง

	หน้า
3.1 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศก่อนการเข้าทำสัญญาประกันชีวิต	85
3.2 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศหลังทำสัญญาประกันชีวิต	87
4.1 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในกรณีที่ได้รับประโยชน์ เป็นผู้ทุจริตในสัญญาประกันชีวิต	120
4.2 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในกรณีการทุจริตของผู้รับประโยชน์ โดยเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิต	121

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบการประกันภัยถือเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับผู้เอาประกันภัยทั้งในเรื่องของชีวิตและทรัพย์สิน แทนจะกล่าวได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นใจในการทำธุรกิจในปัจจุบันอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องการประกันชีวิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบประกันภัย ถือว่าเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวของผู้เอาประกันชีวิต โดยอาศัยความทรงชีพ หรือการเสียชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต ทำให้ครอบครัวของผู้เอาประกันชีวิตมีหลักประกันที่มั่นคงได้ว่า เมื่อไรก็ตามที่ผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิต ครอบครัวจะไม่ต้องประสบกับความยากลำบากจากการขาดรายได้จากการทำมาหาเลี้ยงชีพ การประกันชีวิตนั้นถือเป็นการระดมเงินออมของประชาชนในระยะยาวและยังเป็นการบรรเทาความสูญเสียทางเศรษฐกิจสำหรับทายาทผู้เอาประกันชีวิตอีกทางหนึ่งด้วย

ในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้น มีหลักสำคัญที่ต้องกล่าวถึง คือ คู่สัญญาต้องมีความสุจริตอย่างยิ่งต่อกัน เช่น ไม่ปกปิดข้อเท็จจริง หรือ ต้องแถลงข้อความต่าง ๆ ในการเข้าทำสัญญาตามความเป็นจริง และอีกประการหนึ่งคือ ผู้เอาประกันชีวิตนั้นต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกัน ถ้าเป็นการเอาประกันชีวิตตนเองก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าเป็นการเอาประกันชีวิตของบุคคลอื่นก็ต้องดูว่ามีความสัมพันธ์กับบุคคลซึ่งตนจะเอาประกันชีวิตแค่ไหน¹ ซึ่งถ้าเมื่อใดผู้เอาประกันชีวิตไม่มีความสุจริต หรือ ไม่มีส่วนได้เสียแล้วก็จะเกิดปัญหาตามมา เช่น ในกรณีที่เข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้นเมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้เข้าทำสัญญาครบตามกำหนดแล้ว จะได้รับเงินจำนวนหนึ่งตามที่สัญญากำหนดไว้ในเมื่อมีชีวิตอยู่ครบกำหนดสัญญา การประกันชีวิตแบบนี้เรียกว่าการประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ส่วนการประกันชีวิต ที่ผู้เอาประกันเสียชีวิตก่อนครบกำหนดสัญญา ก็จะได้รับเงินตามสัญญา ซึ่งแบบนี้เรียกว่า การประกันแบบตลอดชีพ และการประกันแบบตลอดชีพนี้ ถ้าผู้เอาประกันเสียชีวิตก่อนครบกำหนดสัญญา ก็จะได้รับเงินตามสัญญามากกว่าที่ได้ส่งเบี้ย

¹ไชยศ หะมะรัชตะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), 387.

ประกันไป ซึ่งในจุดนี้อาจก่อให้เกิดเจตนาไม่สุจริตของผู้เอาประกันชีวิตขึ้นได้ กล่าวคือ ผู้เอาประกันชีวิตได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยมีความตั้งใจภายในแต่แรกแล้วว่า จะฆ่าตัวตายเพื่อเอาเงินประกัน ซึ่งมีมูลเหตุจูงใจในเงินประกันชีวิตก่อน तो ส่วนวิธีการนั้น อาจจะปรากฏให้คนภายนอกเห็นว่าเป็นอุบัติเหตุ ทำให้ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันนั้น หรือ อาจจะเลี่ยงข้อกฎหมายโดยการฆ่าตัวตายเมื่อพ้นกำหนด 1 ปีตามที่กฎหมายกำหนดก็ได้ ซึ่งทั้งสองกรณีถือเป็นลักษณะการกระทำทุจริตของผู้เอาประกันชีวิต

ส่วนผู้รับประกันชีวิตนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกัน อาจเป็นบุคคลภายนอก ที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุไว้ในสัญญาประกันชีวิตก็ได้ ซึ่งจุดนี้ก็เกิดปัญหาตามมาอีก เช่น ตั้งใจให้บุคคลอื่นทำประกันชีวิตโดยตนเองเป็นผู้ส่งเบี้ยประกันชีวิตให้ แล้วระบุตนเองเป็นผู้รับประกันชีวิต หลังจากนั้นก็วางแผนฆ่าผู้เอาประกันชีวิต หรือจะเป็นผู้รับประกันชีวิตโดยความตั้งใจของผู้เอาประกันชีวิต แต่เกิดเจตนาทุจริตหวังเงินตามสัญญาประกันชีวิต จึงฆ่าผู้เอาประกันชีวิตนั้นก็ได้

ซึ่งกรณีทั้งหลายเหล่านี้ จะเห็นได้ว่าเจตนาไม่สุจริตในสัญญาประกันชีวิต อาจเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ก่อนเข้าทำสัญญา จนกระทั่งเมื่อทำสัญญาเสร็จสิ้นแล้ว เจตนาไม่สุจริตนี้ก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ ด้วยมูลเหตุจูงใจซึ่งถือเป็นเจตนาพิเศษคือเพื่อหวังเงินประกันชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการประกันภัยมีบทบัญญัติในเรื่องการทุจริตและประมาทเลินเล่อเฉพาะประกันวินาศภัยซึ่งไม่อาจนำมาใช้ในระบบประกันชีวิตได้² ซึ่งเมื่อกฎหมายไม่มีมาตรการใด ๆ ก็ทำให้มีช่องทางการแสวงหาประโยชน์ที่มีชอบด้วยกฎหมายขึ้น และประการต่อมาเมื่อเป็นการทุจริตในทางแพ่งซึ่งกฎหมายมีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว มีอาจนำกฎหมายอาญามาใช้บังคับได้ โดยในทางกฎหมายแพ่งนั้นคำว่า “ทุจริต” นั้นมีความหมายเพียงว่ารู้หรือไม่รู้ถึงการที่ไม่มีสิทธิ หรือ ความบกพร่องแห่งสิทธิ ส่วนคำว่า “ทุจริต” ในกฎหมายอาญา นั้นบัญญัติไว้ในมาตรา 1 (1) หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สำหรับตนเองหรือผู้อื่น โดยการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์ แสดงว่าเป็นเจตนาพิเศษ ซึ่งผู้กระทำได้ประสงค์ต่อประโยชน์ เช่นว่านั้นโดยตรง³ จะเห็นได้ว่าการตีความนั้นต่างกัน จึงไม่อาจนำการกระทำในทางแพ่งมาใช้เป็นองค์ประกอบความผิดในทางอาญาได้

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการทุจริตเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา จากเจตนาภายในจิตใจ ซึ่งด้วยสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันที่เงินทองเป็นสิ่งหายาก ประชาชนต้องดิ้นรนหาเงินเลี้ยงชีพ และครอบครัว จึงก่อให้เกิดการทุจริตโดยผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตเองเกิดขึ้น เพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ โดยอาศัยช่องทางที่

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 879 บัญญัติว่า “ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในความวินาศภัยหรือเหตุอื่นซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญานั้นได้เกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน”

³คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 540/2490.

⁴จิตติ ดิงศกัทธิย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), 26.

สัญญาประกันชีวิตยังมีช่องโหว่และกฎหมายยังมีช่องทางให้แสวงหาประโยชน์ได้อย่างง่ายดาย ผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นไม่เพียงแต่เกิดแก่ชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคม และเศรษฐกิจ เพราะบริษัทประกันชีวิตเป็นแหล่งระดมทุนที่ใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ ซึ่งได้มาจากการออมเงินของประชาชนภายในประเทศ ถ้าบริษัทต้องชดใช้เงินแก่ผู้เอาประกันชีวิตไปโดยที่ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นโดยมิชอบ และถ้าปราศจากการบังคับใช้กฎหมาย หรือมาตรการป้องกัน ควบคุมดูแลที่เหมาะสมกับสถานการณ์เช่นนี้แล้ว ย่อมก่อให้เกิดกระบวนการแสวงหาประโยชน์ที่มิชอบด้วยกฎหมายขึ้น ก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้ และผลที่ตามมาคือวิกฤตทางการเงินของประเทศ ทั้งนี้ การทุจริตยังแสดงให้เห็นถึงภาวะจิตใจที่ขาดศีลธรรม ขาดจิตสำนึก ขาดสติยั้งคิด ถึงสิ่งที่จะเกิดตามมาอีกด้วย ดังนั้นจึงต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันว่ามีจุดบกพร่องของกฎหมายอย่างไร ซึ่งในสัญญาประกันชีวิตนั้น การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์เพื่อหวังเอาเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น อาจแบ่งการกระทำได้เป็น 4 กรณี คือ

กรณีที่ 1 การทุจริตเกิดขึ้นก่อนทำสัญญาประกันชีวิตโดยผู้เอาประกันชีวิตตั้งใจว่าเมื่อทำประกันชีวิตแล้วจะฆ่าตัวตายเพื่อให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ทั้งนี้การฆ่าตัวตายนั้นอาจกระทำภายหลังจากที่ทำประกันชีวิตแล้ว โดยการอำพรางคดีการฆ่าตัวตายให้เป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เช่น ขับรถยนต์เกิดอุบัติเหตุชนต้นไม้ หรือรถพลิกคว่ำตกถนน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เอาประกันชีวิตอาจฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปีผ่านพ้นไปนับแต่วันทำสัญญาได้ ซึ่งกรณีนี้ทายาทและผู้รับประโยชน์จะมีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต

ตัวอย่างเช่น นาย ก. ต้องการให้ภรรยาและบุตรได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต จึงได้ไปติดต่อกับบริษัทประกันชีวิตเพื่อขอทำประกันชีวิตโดยระบุให้ภรรยาและบุตรเป็นผู้รับประโยชน์ หลังจากได้รับการคุ้มครองประกันชีวิตแล้ว จึงทำการฆ่าตัวตายโดยขับรถยนต์ชนต้นไม้เพื่อให้ผลคดีออกมาว่าเป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ หรือ รอให้พ้นกำหนด 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาไปแล้วจึงทำการฆ่าตัวตายโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้

กรณีที่ 2 การทุจริตเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ต่อมาได้ฆ่าตัวตายเพื่อต้องการให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทได้เงินตามสัญญาประกันชีวิต แต่ระยะเวลาตามสัญญายังไม่ครบ 1 ปี หากฆ่าตัวตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บริษัทประกันก็มีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินได้ จึงได้คิดฆ่าตัวตายโดยการอำพรางคดีให้เป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เมื่อผลคดีปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เช่น ขับรถชนต้นไม้ หรือ รถพลิกคว่ำตกข้างถนนเสียชีวิต เป็นต้น ดังนั้นบริษัทประกันภัยจะต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตนั้น

กรณีที่ 3 ผู้รับประโยชน์มีเจตนาทุจริตโดยจัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตแล้วฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อขอรับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ซึ่งการที่ผู้เอาประกันชีวิตทำสัญญาประกันชีวิตนี้ เป็นเจตนาของผู้รับ

ประโยชน์ที่ตั้งใจจะให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตขึ้นโดยที่ตนเป็นผู้รับประโยชน์ เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้ว ก็กระทำการฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

ตัวอย่างเช่น นายคำสคบกับนางเขียวภรรยาของตน จัดทำประกันชีวิตให้ ค.ช.แดง ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรม โดยระบุให้นางเขียวเป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมาได้ฆ่า ค.ช.แดง โดยอำพรางคดีว่าเป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เพื่อให้นางเขียวผู้รับประโยชน์ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตตามแผนการที่ได้คบคิดกันไว้

กรณีที่ 4 ผู้รับประโยชน์กระทำการทุจริตโดยเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังได้เงินจากสัญญาประกันชีวิต กรณีนี้ผู้เอาประกันภัยได้ทำประกันชีวิตตนเอง โดยระบุให้ผู้รับประโยชน์เป็นผู้รับเงิน ซึ่งต่อมาผู้รับประโยชน์ทราบว่าตนเองมีสิทธิได้รับเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิต จึงได้วางแผนฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

การที่ผู้รับประโยชน์หรือทายาทของผู้เอาประกันภัยได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตทั้ง 4 กรณีนี้ หากผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ไม่กระทำการโดยทุจริตดังที่กล่าวแล้ว ก็จะไม่มีความผิดได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ดังนั้นการทุจริตของผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์เพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตไปโดยมิชอบเช่นนี้ จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมโดยรวมและเสียหายต่อธุรกิจการประกันชีวิตอีกด้วย ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ส่วนที่กำหนดในเรื่องของการประกันชีวิตนั้น กำหนดไว้เพียงว่า ผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องจ่ายเงินในเหตุมรณะในกรณีที่บุคคลผู้เอาประกันนั้นได้ทำอาชญากรรมด้วยใจสมัครภายในหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญา หรือกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา จึงอาจเป็นช่องทางให้ผู้ที่มีเจตนาไม่สุจริตแสวงประโยชน์จากการอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายดังที่กล่าวมาในข้างต้นในการแสวงหาประโยชน์ ซึ่งควรทำการศึกษาว่าตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องอื่นๆ นั้น สามารถนำมาแก้ไขโอกาสทางกฎหมายนี้ได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการแสดงเจตนาในการทำสัญญาว่าทำอะไรจึงจะสามารถพิสูจน์เจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาได้ หรือหากพิสูจน์ไม่ได้จะอย่างไรจึงจะป้องกันการแสดงเจตนาโดยทุจริตของคู่สัญญา ทั้งก่อนและหลังทำสัญญา รวมทั้งการหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ในการสร้างเงื่อนไขในกรมธรรม์ เพื่อป้องกันการแสดงเจตนาไม่สุจริตของคู่สัญญาในสัญญาประกันชีวิต และเป็นการลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในทางเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศและนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทยในเรื่องดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์ ชัดเจนและสามารถป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและลักษณะของปัญหาการทุจริตในสัญญาประกันชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นจากผู้เอาประกันชีวิต และผู้รับประโยชน์ โดยอาศัยช่องทางของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การฆ่าตัวตายของผู้เอาประกันชีวิต และการฆาตกรรมโดยผู้รับประโยชน์ เพื่อหวังผลประโยชน์จากการประกันชีวิต

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงสภาพของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิตในปัจจุบันว่ามีปัญหาในการบังคับใช้ ในส่วนของการควบคุมสัญญาประกันชีวิตมากน้อยเพียงไร

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวทางด้านกฎหมาย และมาตรการอื่นในการแก้ไขปัญหาการทุจริตในสัญญาประกันชีวิต ในส่วนของการฆ่าตัวตายของผู้เอาประกัน และการฆาตกรรมโดยผู้รับประโยชน์ เพื่อหวังผลประโยชน์จากการประกันชีวิต

1.2.4 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวความคิดกฎหมายของต่างประเทศและมาตรการอื่นในต่างประเทศ ในการป้องกันแก้ไขปัญหาการทุจริตในสัญญาประกันชีวิตเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยและ มาตรการอื่นในประเทศไทย และเพื่อนำส่วนที่ดีเหมาะสมและเป็นธรรมมาปรับใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทยและมาตรการอื่น ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

1.3 สมมติฐาน

บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันชีวิต ในส่วนของการป้องกันและแก้ไขการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ยังไม่เหมาะสมเพียงพอและเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรศึกษากฎหมายต่างประเทศในเรื่องเดียวกันโดยนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยและวิเคราะห์สรุปผลดีผลเสียเพื่อนำส่วนที่ดี เหมาะสมและเป็นธรรมมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์สำคัญต่างๆ ในสัญญาประกันชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมุ่งเน้นถึงการศึกษาและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดโดยผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ซึ่งมีเจตนาทุจริตภายในจิตใจ เพื่อหวังเงินตามสัญญาประกันชีวิต และทำให้ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายจริง (ไม่รวมถึงกรณีผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ที่ฉ้อฉลโดยการสวมศพหรือซื้อศพไม่มีญาติหรือศพจากอุบัติเหตุ วินาศภัย หรือ การประหารชีวิตแล้วมากล่าวอ้างว่าผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายอันเป็นเท็จ) ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และในอดีตที่ผ่านมาว่ามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร โดยศึกษาถึงกฎหมายต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องและนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยและวิเคราะห์ถึงผลดี ผลเสีย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไทยและมาตรการอื่น ๆ ในการป้องกันแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเพื่อการพัฒนาในเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยการทบทวนวรรณกรรมซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (Secondary source) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อันประกอบด้วย บทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ คำพิพากษากฎีกาที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความหนังสือพิมพ์ วารสาร ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและกำกับดูแลธุรกิจประกันภัยและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อเท็จจริงซึ่งอยู่ระหว่างการสอบสวนในปัจจุบัน และข้อเท็จจริงในอดีต เพื่อนำมาใช้ในการพิสูจน์สมมติฐาน วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และสรุปผลการวิจัย โดยจะทำการนำเสนอผลการวิจัยในเชิงบรรยาย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบถึงรูปแบบและลักษณะของปัญหาการทุจริตในสัญญาประกันชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นจากผู้เอาประกันชีวิต และผู้รับประโยชน์ โดยอาศัยช่องทางของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของ การฆ่าตัวตายของผู้เอาประกันชีวิต และการฆาตกรรมโดยผู้รับประโยชน์ เพื่อหวังผลประโยชน์จากการประกันชีวิต

1.6.2 ได้ทราบและเข้าใจถึงสภาพของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิตในปัจจุบันว่ามี ปัญหาในการบังคับใช้ ในส่วนของการควบคุมสัญญาประกันชีวิตมากน้อยเพียงไร

1.6.3 สามารถวิเคราะห์ปัญหาและสร้างแนวทางแก้ไขซึ่งเป็นมาตรการทั้งทางด้านกฎหมาย และ มาตรการอื่น ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาการทุจริตในสัญญาประกันชีวิต ในส่วนของการทำอสังหาริมทรัพย์ ของผู้เอาประกันชีวิต และการฆาตกรรมโดยผู้รับประโยชน์ เพื่อหวังผลประโยชน์จากการประกันชีวิต

1.6.4 ได้ทราบและเข้าใจถึงหลักและบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิตของ ต่างประเทศว่ามีบทบัญญัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับ ประโยชน์อย่างไร รวมทั้งข้อดีข้อเสียเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

1.6.5 ได้ทราบและเข้าใจถึงแนวทางในการนำกฎหมายของต่างประเทศในส่วนที่ดี เหมาะสมและ เป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการปรับปรุงกฎหมายไทยต่อไป ทั้งนี้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

บทที่ 2

สัญญาประกันชีวิต และการทุจริตเพื่อหวังผลประโยชน์ ตามสัญญาประกันชีวิตของไทย

2.1 หลักการทำสัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิตจัดเป็นสัญญารูปแบบหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยได้มีการบัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติเรื่องการประกันภัย นั้นหมายความว่า การประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ย่อมหมายถึงการประกันภัยใน 2 ลักษณะ คือ การประกันวินาศภัย และการประกันชีวิต⁵ ดังนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนของบทเปิดเสร็จทั่วไปในเรื่องการประกันภัย มาตรา 861 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาประกันภัย นั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศ ภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่ง ตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย” ทั้งนี้ต้องนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาใช้กับสัญญาประกัน ชีวิตด้วย โดยในมาตรา 889 ซึ่งบัญญัติว่า “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้เงินย่อมอาศัยความทรง ชีพ หรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง” ซึ่งเมื่อนำเนื้อหาทั้งสองมาตรามาประกอบกันแล้วจะได้ ความหมายของสัญญาประกันชีวิต คือ “สัญญาที่ผู้รับประกันชีวิตตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ หากผู้เอาประกันชีวิตได้ตายลงภายในเวลาที่กำหนดไว้ใน สัญญา หรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันได้ตกลงกันกำหนดไว้ และผู้เอาประกันชีวิตตกลงส่งเบี้ย ประกันชีวิตให้ผู้รับประกันชีวิต”⁶

⁵ วารุณี อินทนปสาธน์, การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต, (วิทยานพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), 4.

⁶ เรื่องเดียวกัน, 4.

ในสัญญาประกันภัยนั้น โดยปกติสามารถระบุชื่อบุคคลอื่นซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ก็ได้ โดยเป็นบุคคลที่สามที่เข้ามารับเอาผลประโยชน์ในสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประกันชีวิต มักจะมีการระบุชื่อผู้รับประโยชน์เสมอ เนื่องจากเป็นไปไม่ได้ที่ผู้เอาประกันชีวิตจะเป็นผู้รับประโยชน์เอง ในกรณีที่สัญญานั้นอาศัยความมรณะของผู้เอาประกันภัย (กล่าวคือ ผู้รับประกันจะจ่ายค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เอาประกันเสียชีวิต) เนื่องจากคนตายย่อมรับประโยชน์ไม่ได้ ดังนั้นจึงมีการระบุชื่อผู้รับประโยชน์เอาไว้ในสัญญาประกันชีวิตด้วย อย่างไรก็ตาม ในสัญญาประกันชีวิตในปัจจุบันที่มีหลายรูปแบบ ในบางรูปแบบซึ่งอยู่ในลักษณะของการสะสมทรัพย์และมีการจ่ายค่าตอบแทนกลับคืนในระหว่างเวลาที่ผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ เช่นนี้ผู้เอาประกันชีวิตสามารถที่จะรับเอาผลประโยชน์ดังกล่าวเองได้ ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุชื่อบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์นี้ กฎหมายถือว่าเป็นสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก ตามมาตรา 374 และสิทธิของผู้รับประโยชน์จะเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนาต่อบริษัทผู้รับประกันชีวิตว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต ตามมาตรา 374 วรรคสอง เมื่อสิทธิของผู้รับประโยชน์เกิดขึ้นแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตและบริษัทผู้รับประกันชีวิตจะตกลงเปลี่ยนแปลงไม่ได้⁷ นั้นย่อมหมายความว่า บุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคู่สัญญาย่อมสามารถเข้ามาเป็นผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตได้เช่นกัน เนื่องด้วยเป็นส่วนหนึ่งของการประกันชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ และเมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้เสียชีวิตลง และผู้รับประโยชน์เข้ารับเอาผลประโยชน์ย่อมไม่มีใครสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิทธิดังกล่าวได้

หลักการทำสัญญาประกันชีวิตมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1.1 เงื่อนไขในการทำสัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิต คือ สัญญาอาศัยความทรงชีพ หรือความมรณะของผู้เอาประกันชีวิตเป็นข้อกำหนดในการชดใช้จำนวนเงินเอาประกันภัย หากผู้เอาประกันภัยมีชีวิตอยู่จนถึงวันครบกำหนดสัญญาแล้ว บริษัทผู้รับประกันภัยจะชดใช้จำนวนเงินเอาประกันภัยให้แก่ ผู้เอาประกันภัย แต่หาก ผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตในระหว่างอายุสัญญาประกันภัยแล้ว บริษัทผู้รับประกันภัยก็จะชดใช้จำนวนเงินเอาประกันภัยให้แก่ผู้รับประโยชน์

2.1.1.1 สัญญาประกันชีวิตจึงมี 3 ลักษณะคือ

1. สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความทรงชีพของบุคคล ซึ่งตามสัญญานี้ ผู้รับประกันชีวิตตกลงให้เงินให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตเมื่อผู้นั้นมีชีวิตอยู่ จนถึงเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา เช่น มีเงื่อนไขว่า ถ้าผู้เอาประกันชีวิตมีอายุถึง 60 ปี ผู้รับประกันชีวิตก็จะจ่ายเงินจำนวน

⁷คำพิพากษาฎีกาที่ 35/2531.

หนึ่งให้ แต่ถ้าผู้เอาประกันชีวิตตายก่อนเวลาดังกล่าวผู้รับประกันชีวิตก็ไม่ต้องจ่ายเงินจำนวนที่ตกลงกันไว้ เบี้ยประกันภัยที่ส่งไปย่อมเสียเปล่า

2. สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยความมรณะของบุคคล ซึ่งตามสัญญาผู้รับประกันชีวิตตกลงจะจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต หรือ ผู้รับประโยชน์ เมื่อผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายลง เช่น มารดาประกันชีวิตตนเอง โดยระบุให้บุตรเป็นผู้รับประโยชน์

3. สัญญาประกันชีวิตที่อาศัยกำหนดเวลา คือ สัญญาประกันชีวิตที่ตกลงกันว่า ภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ไม่ว่าผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตจะยังมีชีวิตอยู่หรือตาย ผู้รับประกันชีวิตจะชดใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ เป็นลักษณะของการสะสมเงิน เมื่อครบกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ก็จะได้รับเงินคืน หรือ ถ้าตายก่อนก็ตกแก่ผู้รับประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในสัญญานั้นเอง

2.1.1.2 สรุปแล้วสัญญาประกันชีวิตแตกต่างกับสัญญาประกันวินาศภัย คือ

1. สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาใช้จำนวนเงินแน่นอนจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้สืบสิทธิของเขา โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่แท้จริง^๖ ส่วนสัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญามุ่งหมายที่จะใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดแก่เจ้าของทรัพย์สิน ในกรณีที่เกิดวินาศภัยทำให้ทรัพย์สินต้องพินาศ บอบสลาย เสื่อมราคา โดยคำนวณการชดใช้ตามความเสียหายที่แท้จริง ตามมาตรา 877

2. ส่วนได้เสียของผู้เอาประกันภัย สัญญาประกันชีวิตแม้ส่วนได้เสียจะหมดไประหว่างอายุสัญญาก็ไม่ทำให้สิทธิของผู้รับประโยชน์ที่จะได้รับเงินตามสัญญาจะจับไป^๗ ส่วนสัญญาประกันวินาศภัย ผู้เอาประกันวินาศภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยจนกระทั่งถึงเวลาเกิดภัย

3. เรื่องการรับช่วงสิทธิ ในสัญญาประกันชีวิตทายาทของผู้เอาประกันชีวิตสามารถเรียกร้องเงินตามสัญญาประกันชีวิต และ เรียกร้องค่าทดแทนได้จากผู้ทำให้ตายโดยผิดกฎหมายได้อีกทางหนึ่ง ถ้าไม่มีผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลภายนอกตาม มาตรา 896 ผู้รับประกันชีวิตเมื่อชดใช้เงินให้แก่ทายาทของผู้เอาประกันชีวิตแล้วจะใช้สิทธิไล่เบี้ยไม่ได้ ส่วนสัญญาประกันวินาศภัยนั้นสามารถทำได้ ตามมาตรา 880

^๖จิตติ ดิงศักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), 156.

^๗เรื่องเดียวกัน, 148.

4. การคืนเบี้ยประกันภัย ในสัญญาประกันชีวิต ส่วนใหญ่จะเป็นการสะสมเงินเพื่อรับคืนในอนาคต เช่น เมื่อจ่ายเบี้ยประกันชีวิตไปแล้ว ถ้ายังมีชีวิตอยู่ก็จะได้รับเงินคืนตามเงื่อนไขในสัญญาประกันชีวิต ส่วนการประกันวินาศภัยไม่ต้องคืนเบี้ยประกันภัย เว้นแต่บางกรณีตามมาตรา 872

5. การบอกเลิกสัญญา สัญญาประกันชีวิตนั้น ผู้เอาประกันชีวิตชอบที่จะบอกเลิกสัญญาเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ด้วยการงดไม่ส่งเบี้ยประกันชีวิตต่อไป ตามมาตรา 894 ส่วนสัญญาประกันวินาศภัย ผู้เอาประกันวินาศภัยจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ก่อนเริ่มเสี่ยงภัยนั้น ตามมาตรา 872 หรือในระหว่างอายุสัญญาประกันวินาศภัยนั้น มูลประกันภัยได้ลดน้อยถอยลงไป ตามมาตรา 873

6. ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิตในการใช้เงินตามสัญญา ในสัญญาประกันชีวิตได้บัญญัติไว้ในมาตรา 895 ในกรณีผู้เอาประกันชีวิตได้ทำอัศวินบาตรกรรมด้วยใจสมัครภายใน 1 ปี หรือผู้เอาประกันชีวิตถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา ส่วนสัญญาประกันวินาศภัยมีบัญญัติไว้ในมาตรา 879 คือ เมื่อวินาศภัยหรือเหตุอื่นตามสัญญาได้เกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือประมาทเลินเล่อของผู้เอาประกันวินาศภัยหรือผู้รับประโยชน์

7. การโอนสิทธิตามสัญญา สัญญาประกันชีวิตสามารถโอนสิทธิได้ตามมาตรา 891 ส่วนสัญญาประกันวินาศภัยเป็นสิทธิเฉพาะตัว ผู้เอาประกันวินาศภัยจะโอนสิทธิตามสัญญาให้แก่บุคคลอื่นไม่ได้ นอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 875

8. อายุความ การเรียกร้องเงินตามสัญญาประกันชีวิตมีอายุความ 10 ปี ส่วนอายุความการเรียกร้องเงินตามสัญญาประกันวินาศภัยมีอายุความ 2 ปี

เมื่อทราบถึงความแตกต่างของสัญญาทั้งสองอย่างแล้วต่อไปจะกล่าวถึงเงื่อนไขในการทำสัญญาประกันชีวิต มีดังนี้คือ

สัญญาประกันชีวิตเป็นนิติกรรมสัญญารูปแบบหนึ่งตามกฎหมาย จะเกิดขึ้นได้ต้องมีความตกลงกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้รับประกันชีวิต ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็น “ตัวแทนประกันชีวิต”¹⁰ กับ “ผู้เอาประกันชีวิต” เมื่อมีการเสนอสนองถูกต้องตรงกันสัญญาจึงจะเกิดขึ้นได้ เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้ว ขั้นตอนตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ต้องมีต่อมาคือ การตกลงรายละเอียดของการทำประกันชีวิตให้ตรงตามเจตนาของผู้เอาประกันชีวิตและตามเงื่อนไขของผู้รับประกันชีวิต ซึ่งการ ตกลงกันนี้ต้องทำขึ้นในรูปของกรมธรรม์ประกันชีวิต โดยบริษัทประกันชีวิตจะเป็นผู้สร้างรูปแบบ และข้อความซึ่งระบุเงื่อนไขต่างๆ เอาไว้ และหากผู้เอาประกันชีวิตต้องการทำสัญญาก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุในกรมธรรม์ประกันชีวิต โดยปกติเงื่อนไขหลัก

¹⁰ไชยยศ เหมะรัชตะ, “การเกิดขึ้นของสัญญาประกันชีวิต,” บทบัญญัติ 43, 2 (มิถุนายน 2530): 33.

ตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย คือ ข้อสัญญาที่ว่าผู้รับประกันชีวิตจะจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประโยชน์ เพื่อตอบแทนการที่ผู้เอาประกันชีวิตได้จ่ายค่าเบี้ยประกันชีวิตให้ โดยสัญญา ประกันชีวิตนี้จะเป็นสัญญาที่ผู้รับประกันชีวิตจะจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับ ประโยชน์ภายในเงื่อนไขการเสียชีวิตหรือการมีชีวิตรอดอยู่ภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ ระหว่างผู้รับประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิต¹¹ ทั้งนี้ ผู้รับประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิตจะมีการตกลงกันอย่างชัดเจนว่า ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่จะต้องชำระค่าเบี้ยประกันชีวิตให้แก่ผู้รับ ประกันชีวิต โดยผู้รับประกันชีวิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจย่อมสามารถนำเงินที่ตนได้รับจากผู้เอา ประกันชีวิตหลายรายไปใช้ในการดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกำไรแก่ธุรกิจ อันมีลักษณะเป็นทั้งการระดมทุนเพื่อการดำเนินธุรกิจ และอีกส่วนหนึ่งก็ถือเป็นการระดมเงินเป็น กลุ่มเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มที่ได้เสียชีวิตลงด้วย ซึ่งแต่ละคนอาจเสียชีวิตในเวลาที่แตกต่างกัน ผู้ที่ยังไม่เสียชีวิตย่อมต้องจ่ายเงินเพื่อเป็นประกันว่าเมื่อตนเสียชีวิตจะมีผู้จ่ายเงินตอบแทนให้ตน แต่เวลาที่ตนยังไม่เสียชีวิตเงินจำนวนนั้นก็ย่อมถูกนำไปช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มที่เสียชีวิตก่อน¹² อันมีลักษณะเป็นการกระจายความเสี่ยงหรือการถ่วงเฉลี่ยความเสียหาย (ค่าตอบแทน)¹³ อย่างไรก็ตาม การที่กลุ่มมีสมาชิกมากย่อมมีเงินหมุนเวียนมาก และทำให้ค่าตอบแทนที่ผู้รับประกันชีวิตสามารถ จ่ายให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ย่อมมีมากเช่นเดียวกัน ย่อมเป็นการดีที่ผู้เอาประกัน ชีวิตจะได้รับความมั่นใจได้ว่า ในอนาคตไม่ว่าจะมีเรื่องใดเกิดขึ้นทำให้ตนเสียชีวิตลงย่อมมี ความมั่นคงเกิดขึ้นแก่ครอบครัวเสมอ เนื่องจากจะมีผู้จ่ายค่าตอบแทน ในการที่ตนได้จ่ายเงินให้แก่ ผู้รับประกันชีวิตก่อน โดยจำนวนเงินที่ผู้เอาประกันชีวิตได้จ่ายเป็นเบี้ยประกันชีวิตนั้นจะจ่ายเป็น ระยะเวลาตามตารางเท่าที่กำหนดในสัญญา เมื่อคำนวณเป็นรายเดือนหรือรายปีแล้วย่อมมีมูลค่า ไม่สูงมาก แต่หากเสียชีวิตลงจะได้ค่าตอบแทนในจำนวนก้อนเงินที่สูงกว่าหลายเท่า จึงนับว่าเป็น การลงทุนกับการซื้อความมั่นคงให้กับครอบครัวได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะเทียบกับจำนวนเงินที่จะต้อง จ่ายในหลายปีที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ตาม ก็ยังนับว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพราะผู้รับประกันชีวิตมักเสนอ จำนวนเงินตอบแทนที่สูงกว่าจำนวนเบี้ยประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องจ่ายเสมอ

จากเงื่อนไขในการจ่ายค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตของผู้รับประกันชีวิตต่อผู้เอา ประกันชีวิต อาจกล่าวได้ว่า สัญญาประกันชีวิตซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของสัญญาประกันภัย มีลักษณะ ของสัญญาเป็นการเสี่ยงโชค¹⁴ กล่าวคือ เป็นการที่ผู้รับประกันชีวิตสัญญาว่าจะจ่ายค่าตอบแทน

¹¹ วารุณี อินทนปสารณ์, การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต, 5.

¹² เรื่องเดียวกัน, 1.

¹³ เรื่องเดียวกัน, 6.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 6.

สำหรับการดำรงอยู่หรือการเสียชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตในระยะเวลาที่กำหนดกัน ซึ่งมีลักษณะไม่แน่นอน เพราะย่อมไม่มีใครสามารถที่จะมั่นใจได้ว่าตนจะเสียชีวิตเมื่อไร ทราบเพียงแต่จะต้องมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นแน่ แต่ไม่อาจทราบได้ว่าจะอยู่ในเงื่อนไขของสัญญาหรือไม่ หากเป็นกรณีที่สัญญาระบุเวลา แต่หากเป็นการประกันตลอดชีพย่อมมีความแน่นอนว่าถึงอย่างไรผู้รับประกันชีวิตย่อมต้องจ่ายค่าตอบแทนอย่างแน่นอน แต่ไม่ทราบระยะเวลาที่แน่นอน ในทำนองกลับกันหากพิจารณาว่า ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตทราบแน่นอนว่าการเสียชีวิตของตนจะเกิดขึ้นเมื่อไร อย่างแน่นอน เพราะอาจเป็นการจบชีวิตตนเองด้วยตนเอง เช่น การทำอัตวินิบาตกรรม เช่นนี้สัญญาประกันชีวิตจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ หรือหากเป็นกรณีที่ทั้งฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ต่างก็ทราบว่าผู้เอาประกันภัยจะต้องเสียชีวิตในเวลาที่แน่นอน เช่น กำหนดเวลาไว้แล้วว่าจะทำอัตวินิบาตกรรมเมื่อไร หรือเป็นนักโทษประหารซึ่งรอวันประหารที่กำหนดเวลาแน่นอนแล้ว ย่อมมีปัญหาว่าสัญญาที่ทำโดยทราบถึงสิ่งที่จะเกิดอย่างแน่นอนล่วงหน้าแล้ว จะถือว่าสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นได้หรือไม่

ลักษณะประการต่อมาของสัญญาประกันชีวิตคือ เป็นสัญญามีเงื่อนไข¹⁵ กล่าวคือ มีเงื่อนไขบังคับก่อนว่าจะต้องมีเหตุการณ์การดำรงชีพครบกำหนด หรือเสียชีวิตในกำหนด ผู้รับประกันชีวิตจึงจะปฏิบัติตามสัญญา คือจะมีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์แล้วแต่กรณี ดังนั้นไม่ว่าเงื่อนไขจะบรรลุไม่ว่าด้วยสาเหตุใดก็ตามที่ไม่เป็นการละเมิดต่อข้อสัญญาและกฎหมาย ย่อมก่อให้เกิดการจ่ายค่าตอบแทนเกิดขึ้น โดยการบังคับตามเงื่อนไขนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสัญญาได้ทำถูกต้องและสมบูรณ์มาแต่ต้นแล้ว ในกรณีที่สัญญาประกันชีวิตมิได้ทำโดยถูกต้องสมบูรณ์มาแต่ต้น โดยผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์มีเจตนาทุจริตมาแต่ต้น ในการทำให้สัญญาเกิดโดยมีเจตนาแอบแฝงเพื่อหวังผลประโยชน์จากเงินค่าตอบแทนอันเป็นการเอาเปรียบผู้รับประกันชีวิต ย่อมเป็นความบิดเบือนที่เกิดขึ้นก่อนหรือขณะทำสัญญา อันอาจทำให้สัญญาไม่สมบูรณ์ได้ในตอนต้น การบังคับตามสัญญาในตอนหลังย่อมมีปัญหาอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อนำคิดว่าหากในตอนต้นผู้รับประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิตต่างก็มีเจตนาที่ดีแต่ต้น แต่มีการเปลี่ยนเจตนาในภายหลังของผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์เพื่อต้องการให้ตนเองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ตามสัญญา โดยทำให้เงื่อนไขบรรลุในเวลาอันไม่สมควร หรือในเวลาที่สามารถได้รับค่าตอบแทนได้ เช่นนี้ จะมีมาตรการใดในการป้องกันการกระทำความผิดดังกล่าว เนื่องจากจะเป็นการทำให้สัญญาประกันชีวิตนอกจากจะมีความแน่นอนมากขึ้นแล้ว ยังมีลักษณะเป็นการเก็งกำไรจากชีวิต โดยทำตามเงื่อนไขตามสัญญาเพื่อรับผลประโยชน์ตอบแทนที่มีมูลค่ามากอีกด้วย

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 7.

2.1.2 การแสดงเจตนาในการทำสัญญาประกันชีวิต

ความมุ่งหมายของการประกันชีวิตนั้นคือ เพื่อแบ่งเบาหรือรับภาระความเสียหายจากผู้เคราะห์ร้าย¹⁶ โดยวิธีการเฉลี่ยภาระการเสี่ยงภัยในประเภทหรือลักษณะเดียวกันไปคนละเล็กละน้อย มุ่งหมายให้ผู้เอาประกันชีวิตนั้นไม่ต้องได้รับความเดือดร้อน จากการที่ต้องสูญเสียบุคคลใดไปเนื่องจากความมรณะของบุคคลนั้น เช่น เมื่อครอบครัวหนึ่งต้องสูญเสียหัวหน้าครอบครัวไปหนึ่งคนแล้ว ภาระหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวต้องตกแก่มารดา แต่เมื่อมีการประกันชีวิตก็จะได้รับเงินก้อนหนึ่ง ซึ่งเงินก้อนนี้ก็จะช่วยไม่ให้ครอบครัวต้องเดือดร้อนมากนัก ซึ่งจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการประกันชีวิตนั้นเป็นสิ่งดี เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ แต่การที่บุคคลหนึ่งจะแสดงเจตนาเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ก่อนอื่นบุคคลนั้นต้องมีความมุ่งหมายที่จะเข้าทำสัญญาโดยบุคคลนั้นต้องมีเจตนาเพื่อความสะดวกอย่างใดในสัญญาประกันชีวิตนั้น การแสดงเจตนาเป็นหลักสำคัญในตอนต้นก่อนที่จะมีการทำหรือในขณะที่มีการทำนิติกรรมสัญญาว่าคู่สัญญามีเจตนาในการเข้าทำสัญญานั้นด้วยความสุจริต และ เป็นไปตามความประสงค์ที่แท้จริงหรือไม่ โดยในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้นย่อมต้องอาศัยหลักทั่วไปในการเข้าทำสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องนิติกรรมสัญญา

2.1.2.1 การเกิดขึ้นของสัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิตจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีคู่สัญญา คือ ฝ่ายเสนอและฝ่ายสนอง เช่นเดียวกับการเข้าทำสัญญาทั่วไป ซึ่งฝ่ายเสนอเรียกว่า ผู้เอาประกันชีวิต ต้องแสดงเจตนาเสนอขอทำสัญญาประกันชีวิตโดยกรอกแบบคำขอที่ทางบริษัทประกันชีวิตจัดเตรียมไว้ ซึ่งในแบบฟอร์มจะเป็นข้อความมาตรฐานที่ทางบริษัทจัดทำไว้ การเข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยส่วนใหญ่ผู้เอาประกันชีวิต จะได้รับทราบข้อมูลและเริ่มกรอกแบบคำขอกับตัวแทนประกันชีวิต หรือนายหน้าประกันชีวิต มีส่วนน้อยที่จะเดินเข้าไปทำกับบริษัทโดยตรง ก่อนอื่นต้องทราบก่อนว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิตมีใครบ้าง

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิต

1. ผู้เอาประกันชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 หมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย

ในอดีตประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาได้แยกความแตกต่างไว้ว่า ถ้าเป็นผู้เอาชีวิตบุคคลใดเป็นวัตถุประสงค์ของการประกันชีวิต แล้วจะเรียกบุคคลนั้นว่า Insured ส่วนผู้ขอ

¹⁶ชูเกียรติ ประมูลผล, หลักการประกันชีวิต, (พระนคร: โรงพิมพ์วิบูลกิจ, 2505), 26.

เอาประกันชีวิตบุคคลอื่นเรียกว่า Assured แต่ในปัจจุบันเห็นว่าต่างก็เป็นผู้เอาประกันชีวิตในสัญญาประกันชีวิตเช่นกัน¹⁷

2. ผู้รับประกันชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 หมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่ง แก่ผู้รับประโยชน์นั้น และตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 7 บังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจประกันชีวิตได้ จะต้องจัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชน จำกัด และต้องได้รับอนุญาตประกอบกิจการจากรัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี เพราะธุรกิจประกันชีวิตเป็นธุรกิจที่ต้องควบคุม เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

3. ผู้รับประโยชน์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 หมายความว่า บุคคลผู้จะพึงได้รับจำนวนเงินใช้ให้ โดยผู้เอาประกันชีวิตกำหนดให้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต ซึ่งในกฎหมายของไทยนั้น ผู้รับประโยชน์ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตก็ได้ ตามมาตรา 891¹⁸

4. ตัวแทนประกันชีวิต หมายความว่า ผู้ซึ่งบริษัทมอบหมายให้ทำการชักชวนให้บุคคลทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัท¹⁹ ในความหมายนี้ ตัวแทนทำหน้าที่เพียงเป็นคนชักชวน มิได้หมายรวมถึงว่าเป็นตัวแทนของบริษัทมีอำนาจในการพิจารณารับประกันชีวิตไม่

5. นายหน้าประกันชีวิต หมายความว่า ผู้ซึ่งช่องหรือจัดการให้บุคคลทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัทโดยกระทำเพื่อบำเหน็จเนื่องจากการนั้น²⁰ อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 เช่นเดียวกับตัวแทนประกันชีวิต

ซึ่งทั้งตัวแทนประกันชีวิตและนายหน้าประกันชีวิตนี้อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการทุจริตในการประกันชีวิต ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

2.1.2.2 การแสดงเจตนาในการทำสัญญาประกันชีวิต

1. ฝ่ายผู้เอาประกันชีวิต

ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัจจุบันผู้เอาประกันชีวิตจะเริ่มเข้าทำสัญญาโดยผ่านตัวแทนหรือนายหน้าประกันชีวิต เมื่อตัวแทนเข้าไปเชื่อเชิญ แนะนำให้ข้อมูล สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ผู้เอา

¹⁷McGill, Dan M., **Legal aspects of life insurance**, (Illinois: Richard D. Irwin), 25.อ้างถึงใน วารุณี อินทนปสรณ์, การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต, 26.

¹⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 891 บัญญัติว่า “แม้ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัย มิได้เป็นผู้รับประโยชน์เองก็ดี ผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิที่จะโอนประโยชน์แห่งสัญญานั้นให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งได้”

¹⁹พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 5.

²⁰เรื่องเดียวกัน.

ประกันจะได้รับแล้ว เมื่อผู้เอาประกันชีวิตพอใจในแบบประกันชีวิตแบบใด ตัวแทนก็จะนำไปคำขอเอาประกันชีวิตให้ผู้เอาประกันชีวิตกรอกข้อมูลของผู้ขอเอาประกันภัยซึ่งถือว่าผู้เอาประกันภัยเป็นฝ่ายเสนอขอทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งเมื่อข้อมูลไปถึงบริษัทแล้ว ก็จะมีการพิจารณาความเสี่ยงคำนวณอัตราส่วนเฉลี่ยความเสี่ยง หรือ เบี้ยประกันภัย ซึ่งการคำนวณนี้จะอาศัยสถิติมรณะเป็นพื้นฐาน ถ้าผู้เอาประกันชีวิตรายใดมีความเสี่ยงสูงกว่ามาตรฐาน บริษัทก็จะปรับเบี้ยประกันภัยเพิ่มขึ้น ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละกรณีไป

2. ฝ่ายผู้รับประกันชีวิต

ฝ่ายผู้รับประกันชีวิต ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้รับประกันชีวิตจะทำการแทนโดยตัวแทนประกันชีวิตนั้น โดยหลักแล้วจะเป็นผู้แสดงเจตนาสนองรับคำเสนอเพื่อขอประกันชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต โดยในส่วนของผู้รับประกันชีวิตนั้น จะดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง 2 เรื่อง คือ การจัดเตรียมเอกสารคำขอประกันชีวิต และกรมธรรม์ประกันชีวิต เพื่อให้ผู้เอาประกันชีวิตได้กรอกข้อมูลลงเพื่อดำเนินการทำสัญญาต่อไป

2.1.2.3 คำขอเอาประกันชีวิต

โดยปกติผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเป็นผู้ทำคำขอเอาประกันชีวิต โดยตกอยู่ในฐานะ “ผู้ทำคำเสนอ”²¹ และผู้รับประกันชีวิตจะเป็นผู้ทำคำสนอง โดยการพิจารณาคำขอเอาประกันชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีผู้รับประกันชีวิตอาจเป็นผู้ทำคำเสนอได้ หากการสนองรับเอาคำเสนอของผู้เอาประกันชีวิตนั้น ผู้รับประกันชีวิตได้มีการแก้ไข เพิ่มเติมสร้างข้อจำกัด ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นการบอกปิดไม่รับคำเสนอ และนอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการสร้างคำเสนอขึ้นใหม่ด้วย²² ดังนั้นจึงต้องพิจารณาแล้วแต่กรณีไป²³

ในใบคำขอเอาประกันชีวิตนั้น โดยทั่วไปมักมีข้อความเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

1. ให้ผู้เอาประกันชีวิตแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตนเอง ทั้งนี้เพื่อบริษัทฯ จะรับประกันชีวิตหรือไม่ หากบริษัทอาจกำหนดเบี้ยประกันชีวิตเพิ่มขึ้นจากอัตราปกติ
2. ภาวะการเสี่ยงภัยต่อผู้เอาประกันชีวิต
3. อธิบายถึงเหตุต่างๆที่จะกระทบถึงภาวะของภัย
4. คำถามเกี่ยวกับประวัติของผู้เอาประกันชีวิต²⁴

²¹ไชยยศ เหมะรัชตะ, “การเกิดขึ้นของสัญญาประกันชีวิต”, 34.

²²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 359 วรรคสอง “คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยนั้นท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัวด้วย”

²³เรื่องเดียวกัน, 34.

²⁴เรื่องเดียวกัน, 35.

ทั้งนี้ คำถามดังกล่าวจะมีผลสำคัญต่อการทำสัญญาประกันชีวิต เนื่องจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้เอาประกันชีวิตย่อมเป็นสาระสำคัญที่ผู้รับประกันชีวิตจะต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าตรงตามคุณสมบัติที่ผู้รับประกันชีวิตยินยอมทำสัญญาด้วยหรือไม่ และภาวะเกี่ยวกับเรื่องความเสี่ยงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เอาประกันชีวิตย่อมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้รับประกันชีวิตสามารถพิจารณาได้ว่าบริษัทควรตัดสินใจที่จะเข้าทำการคุ้มครองหรือไม่ และหากมีการคุ้มครองแล้ว การคุ้มครองนั้นจะอยู่ในระดับใดจึงจะเป็นการเพียงพอ หากผู้เอาประกันชีวิตปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจ รวมถึงประวัติที่สำคัญของตนเอง อันเกี่ยวเนื่องกับสัญญาประกันชีวิตนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าการแสดงเจตนาของผู้เอาประกันชีวิตในการเข้าทำสัญญานั้นเป็นไปโดยไม่ชอบ ย่อมเข้าลักษณะกลล่อลวงในการทำนิติกรรม กล่าวคือ การที่ผู้เอาประกันชีวิตไม่แถลงข้อเท็จจริงที่ควรแถลงเพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตได้ใช้ประกอบการตัดสินใจในการเข้าทำสัญญา ย่อมมีลักษณะเป็นการที่ผู้เอาประกันชีวิตหลอกลวงให้ผู้รับประกันชีวิตเข้าทำนิติกรรมสัญญากับตนเอง อันเป็นการใช้กลอุบายปกปิดข้อเท็จจริง ซึ่งการกระทำกลล่อลวงนี้ โดยกฎหมายกำหนดให้นิติกรรมดังกล่าวมีผลเป็นโมฆะซึ่งผู้รับประกันชีวิตมีสิทธิที่จะบอกล้างนิติกรรมสัญญาดังกล่าวได้ หากทราบถึงข้อความจริงที่อาจทำให้ตนไม่ตัดสินใจเข้าทำสัญญานั้น

2.1.2.4 กรณียกประกันชีวิต

คำว่ากรณียกประกันชีวิตนั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานมิได้ให้ความหมายไว้โดยตรง แต่บัญญัติไว้โดยใช้คำว่า “กรณียกประกันภัย” ซึ่งตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า “ตราสารที่มีลายมือชื่อของผู้รับประกันภัยและมีรายการแสดงวัตถุที่เอาประกันภัย จำนวนเงินเอาประกันภัย ชื่อผู้เอาประกันภัย ชื่อผู้รับประกันภัย วันที่สัญญาเริ่มต้นและสิ้นสุด และอื่นๆ ตามที่กฎหมายบังคับ ตลอดจนเงื่อนไขเกี่ยวกับประโยชน์ สิทธิ และหน้าที่ของผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัย มักเรียกสั้น ๆ ว่า “กรณียก (Policy of insurance)” เมื่อการทำประกันชีวิตเป็นการประกันภัยประเภทหนึ่ง และต้องมีกรณียกประกันชีวิตด้วย จึงต้องถือตามความหมายนี้เช่นเดียวกัน และท่านศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นเอกสารลงลายมือชื่อผู้รับประกันชีวิต ซึ่งผู้รับประกันชีวิตต้องทำขึ้น และส่งมอบแก่ผู้เอาประกันชีวิต”

กรณียกประกันชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูป หรือ สัญญาจำยอมตาม (Adhesion contract) สัญญาสำเร็จรูปนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 3 ให้ความหมายว่า “สัญญาสำเร็จรูป” หมายความว่า สัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะทำในรูปแบบใด ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำมาใช้ในการประกอบกิจการของตน โดยลักษณะของสัญญา

ประกันชีวิตนั้นถือว่าเป็นสัญญาสำเร็จรูป เพราะเหตุว่าผู้รับประกันชีวิตจะเป็นฝ่ายกำหนดข้อสาระสำคัญทั้งหมดในสัญญาไว้ล่วงหน้า ในรูปแบบกรรมธรรม์โดยผู้เอาประกันชีวิตเพียงกรอกแบบฟอร์มคำขอซึ่งผู้รับประกันชีวิต ก็กำหนดให้ตอบตามคำถามนั้นให้ครบถ้วน เมื่อกรอกแล้วผู้รับประกันชีวิตก็จะพิจารณาทำสัญญาประกันชีวิตนั้นหรือไม่ โดยคู่สัญญามีได้ร่วมกันกำหนดข้อความในกรรมธรรม์แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้อำนาจต่อรองทั้งหลายจึงตกอยู่แก่ผู้รับประกันชีวิตฝ่ายเดียว ซึ่งข้อความบางข้ออาจยกเว้นความรับผิดชอบ จำกัดความรับผิดชอบหรือตัดสิทธิของผู้รับประกันชีวิตได้ และการแก้ไขข้อสัญญาซึ่งบริษัทได้กำหนดไว้แล้วเป็นไปได้ยากเนื่องจากทุนประกันของผู้เอาประกันชีวิตไม่มากพอที่จะต่อรองกับบริษัทได้ แต่ถ้าผู้เอาประกันชีวิตทำประกันในจำนวนทุนประกันร้อยละล้านขึ้นไปอาจจะต่อรองให้เงื่อนไขกรรมธรรม์เป็นไปตามที่ตนต้องการได้ ในทางกลับกันบริษัทประกันชีวิตอาจแก้ไขข้อสัญญาในกรรมธรรม์ได้โดยง่ายเพราะบริษัทเองเป็นผู้ตั้งเงื่อนไขต่างๆ ถ้าผู้เอาประกันชีวิตไม่ตกลงตามนั้น ทางบริษัทก็อาจไม่ตกลงทำประกันชีวิตได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อสัญญาประกันชีวิตอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แล้ว เมื่อคู่สัญญาเห็นว่าแผ่นดินได้เข้าทำสัญญา ซึ่งแม้จะรู้ว่าตนต้องเสียเปรียบแต่ก็ต้องเข้าทำสัญญาโดยความยินยอม ซึ่งด้วยเหตุผลตามความจำเป็น หรือเหตุใดก็ตาม การเอาผิดเอาเปรียบตามสัญญานั้นคู่สัญญาก็สามารถใช้สิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ได้ เพราะตามหลักการและเหตุผลที่ต้องออกพระราชบัญญัตินี้ขึ้นก็เพื่อบรรเทาความเสียหายแก่ผู้บริโภคที่เสียเปรียบ ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามสัญญาก่อให้เกิดความเสียหาย พระราชบัญญัตินี้จึงบัญญัติเพื่อบรรเทาความเสียหายแก่ประชาชนได้ โดยการออกกรรมธรรม์ประกันชีวิตในประเทศไทยนั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ใน พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 29 และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรรมธรรม์ประกันชีวิตต้องปรากฏข้อความอันเป็นสาระสำคัญ เช่น วัตถุประสงค์ การเอาประกันชีวิต ภัยซึ่งผู้รับประกันชีวิตรับเสี่ยง ราคาแห่งมูลประกันชีวิต จำนวนเงินซึ่งเอาประกันชีวิต จำนวนเบี้ยประกันชีวิต และวิธีส่งเบี้ยประกันชีวิต เวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดไว้ ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันชีวิต ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันชีวิต ชื่อของผู้รับประกันโยชน์ถ้าจะมี วันที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาประกันชีวิต สถานที่และวันที่ได้ทำกรรมธรรม์ประกันชีวิต

2.1.3 ส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยตามสัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิตนั้น การมีส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ของผู้เอาประกันชีวิตเป็นสิ่งกีดกันผู้เอาประกันชีวิตที่จะกระทำให้เหตุที่เอาประกันชีวิตไว้ เกิดขึ้นโดยเจตนา ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากเหตุที่เอาประกันชีวิตคือความตาย และเจตนาที่จะก่อให้เกิดความตายก็คือการ

มาตรการ²⁵ และการฆ่าตัวตายนั่นเอง ซึ่งท่านผู้พิพากษา Holmes ได้กล่าวว่า “ผู้รับประกันภัยจากกรรมกรรมประกันชีวิตจะไม่ได้ประโยชน์จากการมาตรการโดยเจตนาด้วย”²⁶

หลักการดังกล่าวมีการบัญญัติเอาไว้ในกฎหมาย โดยปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้นั้นไซ้ ท่านว่ายอมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” ในการทำสัญญาประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิตด้วย หากไม่มีส่วนได้เสียแล้ว ก็จะทำให้สัญญาไม่ผูกพันคู่กรณี คำว่า “ส่วนได้เสีย” นั้น ท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศกัทธิ ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง ส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันชีวิตไว้นั้น จะต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประการหนึ่ง พิจารณาถึงตัววัตถุหรือชีวิตที่เหตุการณ์มีผลถึงอีกประการหนึ่ง

ผู้พิพากษาศาลอังกฤษ ชื่อ Lord Blackburn ได้วิเคราะห์ศัพท์คำว่า “ผู้มีส่วนได้เสีย” ไว้ว่า “หมายความว่า ถ้าเหตุการณ์เกิดขึ้นคู่กรณีฝ่ายหนึ่งจะได้ประโยชน์ ถ้าเหตุการณ์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นคู่กรณีฝ่ายนั้นจะได้รับความเสียหาย” ดังนั้นส่วนได้เสียในเหตุประกันชีวิตตามมาตรา 863 นั้น ผู้เอาประกันชีวิตต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันชีวิตไว้ มุ่งหมายให้ผู้เอาประกันชีวิตต้องมีความสัมพันธ์อยู่กับชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันชีวิตไว้ ซึ่งถ้ามีภัยเกิดขึ้นแก่ชีวิต จะเกิดผลกระทบต่อผู้เอาประกันชีวิตไว้ จากความหมายดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่เป็นเจ้าของหรือมีสิทธิหรือได้ประโยชน์จากทรัพย์สินหรือสิ่งใดโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น สามีและภรรยา มีสิทธิประกันชีวิตของกันและกันได้, บิดามารดามีสิทธิประกันชีวิตบุตรที่อยู่ในอุปการะของตนได้, คู่หมั้นมีสิทธิประกันชีวิตของกันและกันได้ เป็นต้น

ส่วนได้เสียในกรณีประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิตต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันไว้ ซึ่งอาจจะเป็นชีวิตของตนเอง หรือชีวิตของบุคคลอื่นก็ได้ เหตุที่กฎหมายบังคับให้ผู้เอาประกันชีวิต ต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันนั้นมี 2 ประการคือ

2.1.3.1 เพื่อป้องกันมิให้ผู้เอาประกันชีวิตไปทำสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่นโดยตนมิได้มีส่วนได้เสียกับความเป็นหรือความตาย ซึ่งเป็นการขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดี

²⁵ เรื่องเดียวกัน, 44.

²⁶ Foster V. Washington Nat’ L Life Ins. Co., 118 N.J.L. 228, 232 (Sup.Ct., 1937) Cf. earlier statements in Trenton Mut. Life & Fire Ins. Co. V. Johnson, 24 N.J.L. 576 (1854); Howard V. Commonwealth Beneficial Ass’n, 98 N.J.L. 267 (1992), n.10. อ้างถึงใน สุพรรณิ หมั่นทำการ, ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้, (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), 44.

2.1.3.2 เพื่อป้องกันมิให้มีการฆาตกรรมชีวิตของผู้อื่นที่ตนไม่มีส่วนได้เสีย โดยมุ่งหวังที่จะได้รับเงินประกันชีวิตมาเป็นประโยชน์ของตน ดังนั้นเพื่อป้องกันเหตุอันอาจจะเกิดขึ้น กฎหมายจึงได้บัญญัติว่า หากเอาประกันชีวิตของบุคคลที่ตนมิได้มีส่วนได้เสียแล้ว สัญญาประกันชีวิตฉบับนั้นก็ไม่มีผลแต่ประการใด ซึ่งนับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่จะป้องกันการฆาตกรรมเพื่อหวังผลประโยชน์จากเงินประกันชีวิตได้

ส่วนเวลาที่ต้องมีส่วนได้เสียนั้น ถือเอาในขณะทำสัญญาประกันชีวิตเป็นเกณฑ์ ซึ่งหมายความว่าในขณะที่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตผู้เอาประกันชีวิตต้องมีส่วนได้เสียด้วยสัญญา จึงจะใช้ได้ แม้ส่วนได้เสียจะหมดไปแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตยังมีสิทธิเรียกร้องได้เพราะการประกันชีวิต ถือว่าไม่ใช่เรื่องการค้าใช้ค่าเสียหาย เช่น สามีทำประกันชีวิตภรรยาไว้ ต่อมาหย่ากัน หลังจากนั้น ภรรยาตาย สามีก็ยังเรียกร้องเอาเงินประกันได้ ถ้าสัญญายังมีผลบังคับอยู่

ข้อที่น่าสังเกตตามมาตรา 863 นั้นจำกัดเฉพาะผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้นที่ต้องมีส่วนได้เสีย ในเหตุที่เอาประกันชีวิต ส่วนผู้รับประโยชน์จะมีส่วนได้เสียหรือไม่ก็ได้ เมื่อกฎหมายมิได้บังคับให้ผู้รับประโยชน์ต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิตแล้ว ฉะนั้นผู้เอาประกันชีวิตก็สามารถระบุบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ได้ ซึ่งในจุดนี้เองก็อาจจะเปิดช่องว่างก่อให้เกิดการทุจริตได้ ซึ่งบริษัทประกันชีวิตอาจหาทางป้องกันได้โดยกำหนดไว้ในกรมธรรม์ หรือไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิต ถ้าผู้รับประโยชน์ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิต เช่น ผู้เอาประกันไม่ใช่บิดา มารดา ของผู้รับประโยชน์ หรือ ผู้เอาประกันชีวิตระบุผู้รับประโยชน์เป็นโรงพยาบาล ซึ่งเมื่อผู้เอาประกันชีวิตตายไปแล้วโรงพยาบาลจะเป็นผู้รับเงินจากบริษัทประกันชีวิต กรณีนี้บริษัทจะไม่รับทำประกันให้ เป็นต้น

ในกฎหมายประกันชีวิตของประเทศไทย (Life assurance act 1774) มีการกำหนดหลักการเกี่ยวกับเรื่องการเป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตว่าจะต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอันได้แก่ มีความสัมพันธ์ทางครอบครัว การเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้กัน การมีความสัมพันธ์กันอย่างสำคัญในเชิงการทำงาน ฯลฯ เป็นต้น²⁷

ส่วนในประเทศอเมริกานั้น มีหลักกฎหมายที่ว่าผู้รับประโยชน์จะต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้เอาประกันชีวิตด้วยเช่นกัน โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวจะต้องเป็นความสัมพันธ์ตามกฎหมาย เช่น สามี ภรรยา พ่อแม่กับลูก ฯลฯ เป็นต้น²⁸

²⁷Hodgin, Ray, **Insurance law text and materials**, Second Edition, (London: Cavendish Publishing, 2002), 57-59.

²⁸Taylor, Irwin M., **The Law of Insurance**, (New York: Oceana Publications, 1983). 11-12.

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในส่วนของประเทศไทยนั้นค่อนข้างที่จะเปิดกว้างในเรื่องของผู้รับประโยชน์ กล่าวคือ แม้จะเป็นบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกันทางสายเลือด หรือโดยทางกฎหมาย เช่น ชายที่อยู่กินกันฉันสามีภรรยา กับหญิง²⁹ บุคคลที่ไม่ใช่ญาติ³⁰ บุคคลที่ไม่ใช่ทายาท³¹ ก็ยังสามารถที่จะมีสถานะเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตได้ อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี เช่น บุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กันเลย แต่มาทำประกันชีวิตให้กัน และมีการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตให้ ศาลย่อมใช้ดุลพินิจได้ว่าไม่มีส่วนได้เสียระหว่างกันเลย ไม่สามารถที่จะรับประโยชน์จากกรมธรรม์สัญญานั้นได้³²

2.1.4 หลักสุจริตอย่างยิ่งในการทำสัญญาประกันชีวิต

ในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิต ความสุจริตของบุคคลจัดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในทางกฎหมาย โดยหลักการนี้นำมาใช้สำหรับการเปิดเผยข้อความจริงในการเข้าทำสัญญา เพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตได้ทราบถึงสาเหตุต่างๆ ที่อาจมีผลต่อการประกันชีวิตได้ โดยตามหลักกฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคน ต้องกระทำโดยสุจริต” ตามหลักกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงการกระทำความผิดหรือสัญญาหรือการใช้สิทธิใด ต้องกระทำโดยสุจริต ตรงไปตรงมา ไม่ฉ้อฉล หลอกลวงให้ผู้อื่นเสียหาย เข้าใจผิดในข้อสำคัญ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า คู่สัญญาามีหน้าที่ต้องแสดงข้อบกพร่องหรือข้อเสียเปรียบของตนให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ เป็นหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องตัดสินใจเอง ในการทำประกันชีวิต บริษัทผู้รับประกันชีวิตจำเป็นต้องทราบข้อเท็จจริงบางประการ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารับประกันชีวิต ในการนี้บริษัทผู้รับประกันชีวิตจึงกำหนดให้ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องกรอกข้อมูลรายละเอียดลงในเอกสารที่บริษัทผู้รับประกันชีวิตจัดทำขึ้น เอกสารนี้เราเรียกว่า “ใบคำขอเอาประกันชีวิต” ในการกรอกใบคำขอเอาประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องกรอกรายละเอียดต่างๆ ตามความจริง หากผู้เอาประกันชีวิตปกปิดหรือแถลงข้อความเท็จในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจให้บริษัทผู้รับประกันชีวิตเรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้น หรือบอกปิดไม่รับทำประกันชีวิตแล้ว ก็จะเป็นผลให้สัญญาประกันชีวิตนั้นตกเป็นโมฆะ สัญญาประกันชีวิตที่ตกเป็นโมฆะนั้นนั้น คือเป็นสัญญาที่มีข้อบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ แต่ไม่ถึงกับทำให้สัญญานั้นใช้ไม่ได้เสียทีเดียว กล่าวคือ สัญญานั้นยังคงมีความสมบูรณ์ ใช้บังคับ

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1769/2521.

³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2447/2516.

³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 (ประชุมใหญ่).

³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1366/2509.

ระหว่างคู่สัญญาได้ทราบเท่าที่ยังไม่มีการใช้สิทธิบอกล้างสัญญา แต่เมื่อใดที่มีการบอกล้างสัญญา แล้ว สัญญานั้นก็เป็นอันใช้ไม่ได้ เสมือนไม่เคยมีการทำสัญญาต่อกันเลย หากบริษัทผู้รับประกันชีวิตมิได้ใช้สิทธิบอกล้างภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ทราบมูลอันจะบอกล้างได้ หรือมิได้ใช้สิทธิภายใน 5 ปี นับแต่วันทำสัญญาแล้ว สิทธิที่จะบอกล้างดังกล่าวของบริษัทผู้รับประกันชีวิตย่อมหมดสิ้นไป บริษัทผู้รับประกันชีวิตไม่สามารถใช้สิทธิบอกล้างได้อีกต่อไป สัญญานั้นก็จะกลายเป็นสัญญาที่ผูกพันกันตลอดไป

สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่มีลักษณะพิเศษที่กฎหมายบังคับให้คู่สัญญาฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ต้องชี้แจง แสดงข้อบกพร่องของตนให้ฝ่ายผู้รับประกันชีวิตทราบ เพราะผู้รับเสี่ยงภัยจำเป็นต้องทราบข้อมูลของผู้เอาประกันภัย เพื่อกำหนดเบี้ยประกันชีวิตและตัดสินใจว่าจะรับประกันชีวิตหรือไม่ ถ้าผู้เอาประกันชีวิตปกปิดข้อความจริงที่จะทำให้ผู้รับประกันชีวิตเสียเปรียบ แล้วกฎหมายจึงให้สิทธิผู้เอาประกันชีวิตสามารถบอกล้างได้ ดังมาตรา 865 บัญญัติว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้แจ้งให้ผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญาหรือว่ารู้อยู่แล้ว แลลงข้อความอันเป็นเท็จไว้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ” อนึ่ง วรรคสองกล่าวว่า “ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกล้างภายในกำหนดหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกล้างได้ก็ดี หรือมิได้ให้สิทธินั้นภายในกำหนด ห้าปีนับแต่วันทำสัญญาก็ดี ท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป” ดังนั้นหน้าที่เปิดเผยข้อความจริง ตามมาตรา 865 นี้ บุคคลผู้ต้องแถลงข้อความจริงต้องเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันชีวิตที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงต่อผู้รับประกันชีวิต เพราะผู้รับประกันชีวิตเป็นผู้รับความเสี่ยงภัย ในสัญญาประกันชีวิต กฎหมายจึงบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของบุคคลอันการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณกรรมของเขานั้นเป็นผู้มีหน้าที่เปิดเผยความจริง

ข้อความที่ต้องแถลงในเวลาทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ข้อความดังกล่าวอาจเป็นข้อความที่ทำให้ผู้รับประกันชีวิตต้องเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น หรืออาจถึงขั้นไม่รับทำประกันชีวิตนั้นเลย และข้อความนั้นผู้แถลงต้องรู้ความจริงอยู่แล้ว และข้อความที่ต้องเปิดเผยนั้นต้องพิจารณาตามความเห็นของวิญญูชน ไม่ถือตามความคิดเห็นของผู้รับประกันชีวิตแต่ฝ่ายเดียว แม้ความจริงนั้น จะเป็นข้อสำคัญที่ผู้รับประกันชีวิตทั่วไปจะถือเป็นข้อสำคัญก็ไม่ถือว่าเป็นข้อที่ผู้เอาประกันภัยจะต้องเปิดเผย³³

³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 715/2513.

การที่สัญญาประกันชีวิตจะเป็นโมฆียะ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 865 ต้องเป็นกรณีที่บุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้น รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะงูใจให้ผู้รับประกันให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความจริง ซึ่งกรณีตามคำฟ้องของโจทก์ บุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นคือบุตรโจทก์ หาใช่โจทก์ซึ่งเป็นเพียงผู้รับประโยชน์ไม่ ดังนั้น แม้โจทก์จะละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงที่บุตรโจทก์เป็นโรคลมชักให้จำเลยผู้รับประกันทราบ ก็ไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ³⁴

เวลาที่ต้องแถลงความจริงคือเวลาก่อนทำสัญญา จนถึงขณะทำสัญญา หรือกรณีที่มีการต่อสัญญาประกันชีวิต หน้าที่แถลงความจริงก็มีอยู่ในขณะต่อสัญญาเดิมด้วย และหน้าที่นี้จะหมดไปต่อเมื่อทำสัญญาเสร็จสิ้น การแถลงข้อความจริงนี้ ถ้ามีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นหลังจากทำสัญญาประกันชีวิตนั้นแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นการปกปิดและไม่จำเป็นต้องเปิดเผยแก่ผู้รับประกันชีวิตอีก

ในกรณีที่กรมธรรม์ประกันชีวิตขาดอายุ บริษัทต่ออายุให้เพราะผู้ถูกประกันชีวิตทำใบรับรองว่าสุขภาพดีเช่นเดิม แต่ความจริงผู้ถูกประกันชีวิตรู้ว่าป่วยเกี่ยวกับท้องและสุขภาพไม่สมบูรณ์ เป็นการปกปิดความจริงอันควรต้องแจ้งให้บริษัททราบ บริษัทบอกล้างสัญญาซึ่งเป็นโมฆียะได้³⁵

หน้าที่เปิดเผยข้อความจริงของผู้เอาประกันชีวิตมิได้สิ้นสุดลงเพียงในชั้นยื่นคำเสนอขอเอาประกันชีวิตโดยกรอกคำตอบลงในแบบคำขอเท่านั้น แต่ยังคงมีอยู่เรื่อยไปจนถึงเวลาที่ผู้รับประกันชีวิตสนองตอบรับจนเกิดเป็นสัญญาขึ้นในระหว่างคู่กรณี ฉะนั้นในกรณีประกันชีวิต แม้ผู้เอาประกันชีวิตจะได้กรอกแบบคำขอเอาประกันชีวิตแล้ว โดยเฉพาะในคำถามที่ 7 ว่าตนไม่เคยเป็นโรคกระเพาะอักเสบ ฯลฯ ยื่นส่งให้บริษัทรับประกันชีวิตไปแล้วก็ตาม ถ้าภายหลังนั้นผู้เอาประกันชีวิตเกิดป่วยต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลด้วยโรคกระเพาะอาหารและโรคตับแข็ง ซึ่งเป็นผลให้ข้อความจริงซึ่งได้แถลงไปแล้วแต่แรกนั้นคลาดเคลื่อน ไม่ตรงต่อความจริง และ ผู้เอาประกันชีวิตย่อมทราบว่ายังอยู่ในระหว่างเวลาที่บริษัทยังพิจารณาคำขอและยังไม่ได้ออกกรมธรรม์ตอบรับมา ทั้งข้อความต่าง ๆ ในแบบคำขอนั้น ผู้เอาประกันชีวิตเองก็ได้ทราบและรับรองไว้ว่าเป็นข้อความจริงอันเป็นมูลฐานและสาระสำคัญในการออกกรมธรรม์ของฝ่ายผู้รับประกันชีวิต ดังนี้ย่อมมีผลให้สัญญาไม่สมบูรณ์เป็นโมฆียะ³⁶

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 654/2535.

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 49/2501.

³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 68/2516.

ในกรณีที่บริษัทจำเลยไม่ถือว่าการที่ผู้ตายเคยถูกปฏิเสธการรับประกันชีวิตมาก่อนเป็นข้อสำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าขณะผู้ตายเอาประกันชีวิตครั้งที่เกิดเหตุนี้ สุขภาพของผู้ตายสมบูรณ์หรือไม่ ฉะนั้นเมื่อนายแพทย์ของบริษัทจำเลยตรวจสอบสุขภาพของผู้ตายแล้วเสนอเรื่องให้บริษัทจำเลย จนบริษัทจำเลยพิจารณาอนุมัติให้ผู้ตายประกันชีวิต จึงแสดงว่าผู้ตายมีสุขภาพสมบูรณ์ บริษัทจำเลยจะมาปฏิเสธการจ่ายเงิน โดยอ้างว่าผู้ตายแจ้งเท็จว่าไม่เคยได้รับการปฏิเสธในการขอประกันชีวิตกับบริษัทจำเลยมาก่อนไม่ได้³⁷

ความเป็นโมฆียกรรมของสัญญาประกันชีวิต ตามมาตรา 865 นั้นพิจารณาแต่เฉพาะในขณะทำสัญญาประกันชีวิตเท่านั้น ไม่ต้องพิจารณาว่าผู้เอาประกันชีวิตจะตายหรือไม่ หรือจะตายด้วยโรคที่ปกปิดหรือไม่ก็ตาม

ผลแห่งโมฆียกรรมตามบทบัญญัติมาตรา 865 ขึ้นอยู่กับการพิจารณาแต่ในขณะทำสัญญาประกันชีวิตเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องพิจารณาไปถึงข้อเท็จจริงว่าผู้เอาประกันชีวิตจะต้องมรณะลงด้วยโรคภัยที่ปกปิดไม่เปิดเผยให้ทราบนั้นด้วย ดังนั้นเมื่อมีการปกปิด ไม่เปิดเผยให้ทราบว่าผู้เอาประกันชีวิตเคยเป็นโรคเบาหวานมาก่อน แม้ผู้เอาประกันชีวิตจะมรณะเพราะโรคอื่น สัญญาประกันภัยก็ย่อมเป็นโมฆียะ และผู้รับประกันชีวิตชอบที่จะบอกล้างสัญญาได้³⁸

ในสัญญาประกันชีวิตเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันชีวิตซึ่งการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของตนต้องเปิดเผยข้อความจริงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ท. ผู้เอาประกันชีวิตป่วยเป็นวัณโรคปอด ซึ่งเป็นโรคร้ายแรงและได้รับการรักษาเกี่ยวกับโรคดังกล่าวเป็นเวลานาน แต่มิได้แจ้งข้อความจริงให้จำเลยทราบเมื่อขอเอาประกันชีวิต ซึ่งหากจำเลยทราบก็อาจเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้นหรือไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นโมฆียะ ผู้รับประกันชีวิตย่อมมีสิทธิบอกล้างนิติกรรมได้โดยมิต้องคำนึงว่าผู้เอาประกันชีวิตจะถึงแก่ความตายหรือไม่ หรือตายด้วยเหตุใด เมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายแล้วจำเลยจะบอกล้างสัญญาประกันชีวิตอันเป็นโมฆียะต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาได้ เมื่อจำเลยบอกล้างสัญญาอันเป็นโมฆียะแล้วจึงไม่ต้องรับผิดชอบเงินให้โจทก์³⁹

ผู้เอาประกันชีวิตทราบก่อนทำสัญญาประกันชีวิตกับจำเลยว่าเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังจนตับอักเสบ แต่มิได้แจ้งให้จำเลยทราบ ซึ่งหากจำเลยทราบก็อาจเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้นหรือไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นโมฆียะ จำเลยมีสิทธิบอกล้างได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่า

³⁷คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1422/2516.

³⁸คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 858/2515.

³⁹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 922/2542.

ผู้เอาประกันชีวิตตายหรือไม่หรือตายด้วยเหตุใด ดังนั้นเมื่อผู้เอาประกันชีวิตตายเพราะเหตุถูกไฟฟ้าดูดจำเลยจึงบอกล้างสัญญาประกันชีวิตอันเป็นโมฆียะต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาได้⁴⁰

แต่มีข้อยกเว้นในมาตรา 866 บัญญัติว่า “ถ้าผู้รับประกันภัยได้รู้ข้อความจริงดังกล่าวในมาตรา 865 นั้นก็ดี หรือรู้ว่าข้อแถลงความเป็นเท็จก็ดี หรือควรจะรู้เช่นนั้น หากใช้ความระมัดระวังดังจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชนก็ดี ท่านให้ฟังว่าสัญญานั้นเป็นอันสมบูรณ์” การไม่เปิดเผยความจริง หรือแถลงความเท็จทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ แต่ถ้การปกปิดไม่เป็นเหตุให้ผู้รับประกันชีวิตหลงเชื่อแล้วก็ไม่มีผลอย่างใด ผู้รับประกันชีวิตจะอ้างว่าตนทำสัญญาเพราะเชื่อคำแถลงเท็จไม่ได้ แต่ได้ทำสัญญาด้วยความสมัครใจของตนเอง การปกปิดหรือแถลงความเท็จไม่ทำให้ผู้รับประกันชีวิตหลงเชื่ออาจเป็นเพราะผู้รับประกันชีวิตไม่ได้ทำสัญญาโดยอาศัย คำบอกกล่าวของผู้เอาประกันชีวิต แต่หากได้ทำสัญญาเพราะอาศัยการสืบสวนโดยตัวแทนของตน หรืออาจเป็นเพราะผู้รับประกันชีวิตรู้ความจริงอยู่แล้วก็ตาม

กรณีจะถือว่าตัวแทนรู้ข้อเท็จจริงมาอย่างไร ถือว่าตัวแทนรู้ข้อความจริงนั้นด้วย เพราะการทำสัญญาประกันชีวิต มักจะมีตัวแทนผู้รับประกันชีวิตมากกว่าการติดต่อโดยตรงกับผู้รับประกันชีวิต การกรอกข้อมูล รายละเอียดของผู้เอาประกันชีวิต ตัวแทนผู้รับประกันชีวิตก็จะทราบดี จึงถือว่าผู้รับประกันชีวิตทราบแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 821 และ 822 ผู้รับประกันชีวิต ก็ต้องใช้ความระมัดระวังตาม หากได้ใช้ความระมัดระวังอย่างวิญญูชนก็ไม่ทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ ตามมาตรา 866

สำหรับการไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งบางครั้งก็เรียกว่า “การปกปิดข้อความจริง” โดยปกติมักเข้าใจว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน แต่มีข้อต่างกันคือ การไม่เปิดเผยข้อความจริงอาจเป็นการเกิดขึ้นโดยไม่จงใจ ส่วนการปกปิดข้อความจริงมักจะเป็นกรณีที่เกิดขึ้นโดยจงใจ ส่วนความแตกต่างระหว่างการไม่เปิดเผยข้อความจริง กับการแถลงข้อความอันเป็นเท็จก็มีความต่างกันตรงที่ การไม่เปิดเผยข้อความจริง เป็นการกระทำในทางละเว้น ส่วนการแถลงข้อความอันเป็นเท็จ เป็นการกระทำที่แสดงเจตนาออกมา ส่วนการนิ่งนั้น ในบางครั้งก็มีลักษณะเป็นทั้งการไม่เปิดเผยข้อความจริงออกมา และอาจรวมถึงเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จด้วย เพราะเป็นการยืนยันถึงความไม่มีอยู่ของข้อความจริง ที่มีได้เปิดเผย⁴¹ อย่างไรก็ดี ตามกฎหมายไทยมิได้บอกว่าการแถลงข้อความอันเป็นเท็จนั้นเป็นอย่างไร นอกจากที่บัญญัติเอาไว้ในมาตรา 865 ดังนั้น การแถลงข้อความอันเป็นเท็จจริงจึงจะต้องเกิดขึ้นเฉพาะกรณีจงใจเท่านั้น ซึ่งหากเป็นการแถลงข้อความเท็จโดย

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5793/2531.

⁴¹ กิจนา ศรีอนุรักษ์, การไม่เปิดเผยข้อความจริงในสัญญาประกันภัย, (วิทยานพนธ์

ผู้แถลงไม่จงใจ โดยผู้เอาประกันชีวิตแถลงไปโดยเชื่อว่าข้อความนั้นเป็นจริงผลจะเป็นอย่างไร ส่วนในกฎหมายประเทศอังกฤษนั้น ถือว่าไม่ว่าการแถลงข้อความเท็จจะเกิดขึ้นโดยจงใจหรือไม่ ก็มีผลทำให้สัญญาเป็นโมฆะ⁴²

ส่วนข้อยกเว้นของมาตรา 865 มีกำหนดเอาไว้ในมาตรา 866 กล่าวคือ บางข้อเท็จจริงบางกรณีแม้ผู้เอาประกันชีวิตจะไม่เปิดเผยข้อเท็จจริง หรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จอันเป็นข้อสาระสำคัญ แต่ก็ไม่มีผลทำให้สัญญาเป็นโมฆะ หากผู้รับประกันชีวิตได้รู้ถึงข้อความจริงดังกล่าว หรือรู้ว่าข้อความนั้นเป็นเท็จ หรืออาจได้รู้เช่นนั้นหากใช้ความระมัดระวังเพียงพอ⁴³ มีปัญหาประการหนึ่งที่น่าพิจารณา คือ แพทย์ผู้ตรวจสุขภาพ เช่น หากแพทย์ผู้ตรวจสุขภาพดำเนินการแล้วแจ้งรายงานไปยังผู้รับประกันชีวิต และผู้รับประกันชีวิตเชื่อตามนั้น แม้ผู้เอาประกันชีวิตจะไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือแถลงข้อความเท็จ สัญญาประกันชีวิตนั้นก็ยังคงมีผลสมบูรณ์ เนื่องจากผู้รับประกันชีวิตย่อมรู้ได้จากรายงานของแพทย์ ส่วนกรณีที่ไม่เข้าข้อยกเว้นคือ กรณีที่การตรวจโรคที่ต้องใช้วิธีการพิเศษ หากผู้เอาประกันชีวิตมิได้แถลงว่าตนเป็นโรสดังกล่าว และแพทย์ก็ใช้วิธีการตรวจปกติ มิได้ใช้วิธีการพิเศษในการตรวจ ทำให้ไม่พบโรสดังกล่าว จึงรายงานว่าผู้เอาประกันชีวิตมีสุขภาพสมบูรณ์ เช่นนี้จะถือว่าผู้รับประกันชีวิตควรจะรู้ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1076/2520)⁴⁴

2.1.5 การทุจริตในสัญญาประกันชีวิต

ในสัญญาประกันภัย คำว่าทุจริตเป็นการทุจริตเพื่อหวังผลประโยชน์จากสัญญา ไม่ใช่ทุจริตในการเข้าทำสัญญา ถือว่าไม่สุจริตอย่างยิ่ง ในระบบประกันชีวิตไม่มี ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า ทุจริต คือ ความประพฤติชั่ว โกง คดโกง ฉ้อโกง ไม่ซื่อตรง⁴⁵ ส่วนในกฎหมายอาญานั้น มีการนิยามคำว่า “โดยทุจริต” เอาไว้ในมาตรา 1 (1) ของประมวลกฎหมายอาญาว่า “โดยทุจริต หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น”

แต่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการประกันวินาศภัยได้ปรากฏคำว่าทุจริตในมาตรา 879 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบใช้คำสันนิษฐานแทนว่า “ผู้รับ

⁴² สุดา วัชรวัฒนากุล, ความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัย, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), 22.

⁴³ เรื่องเดียวกัน, 71.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, 73.

⁴⁵ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 2546), 534.

ประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในเมื่อความวินาศภัยหรือเหตุอื่นซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญานั้นได้เกิดขึ้นเพราะความทุจริต หรือ ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัย...

ประการแรก ความทุจริตตามมาตรา 1 (1) ของประมวลกฎหมายอาญาเช่นกัน⁴⁶ และการทุจริตนั้นหมายความว่าความถึงการกระทำด้วยความมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดภัยขึ้นโดยตรง หรือ โดยลักษณะที่เห็นได้ว่าภัยนั้นเป็นผลอันจำต้องเกิดจากการกระทำอันนั้น⁴⁷ เช่น ผู้เอาประกันภัยเอาอศลิภัยบ้านของตนไว้แล้วเป็นผู้วางเพลิงเผาบ้านของตนเอง เพื่อหวังจะได้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัย ซึ่งโดยปกติแล้วเหตุเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นได้ เพราะการเอาประกันภัยเป็นการโอนการเสี่ยงภัยไปยังผู้รับประกันภัย แล้วผู้เอาประกันภัยยังไปก่อให้เกิดภัยขึ้นด้วยตนเองอีก การกระทำทุจริตไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม เมื่อได้ก่อให้เกิดภัยแก่ทรัพย์สินแล้ว ผู้รับประกันภัยมีสิทธิปฏิเสธไม่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยได้⁴⁸

ประการที่สอง การกระทำทุจริต จะเป็นการทำของผู้เอาประกันภัยเอง หรือ ผู้รับประกันภัยก็ได้ ซึ่งผู้รับประกันภัยต้องแสดงเจตนาเข้าถือเอาประกันภัยนั้นแล้ว และรู้ตัวว่าเป็นผู้รับประกันภัยแล้วกระทำการทุจริต เมื่อเปรียบเทียบกับประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประกันภัยฆ่าผู้เอาประกันชีวิตโดยเจตนา กฎหมายก็มีบัญญัติว่าผู้รับประกันภัยนั้น ต้องเข้าถือเอาสัญญาแล้วหรือไม่ หรือเพียงแค่นำกรมธรรม์ระบุเป็นผู้รับประกันภัยก็ใช้ได้แล้ว

ประการที่สาม การกระทำทุจริต หรือ ประมาทเลินเล่อ เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือตกลงเป็นอย่างอื่นไม่ได้

ดังนั้น ถ้าพิจารณาตรา 879 กับสัญญาประกันชีวิตแล้ว เมื่อเทียบกับความสูญเสียที่มีต่อสัญญาประกันชีวิต ซึ่งเป็นการประกันในชีวิตของบุคคล ความตายของบุคคล เป็นการสูญเสียมากกว่า การสูญเสียทรัพย์สินตามสัญญาประกันวินาศภัย แต่ในสัญญาประกันชีวิตก็ได้นำเรื่องการทุจริตนี้มาบัญญัติไว้ และก็ไม่สามารถนำตรา 879 นี้มาบังคับใช้ในสัญญาประกันชีวิตได้ เนื่องจากว่ามีกฎหมายไว้เฉพาะแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อตรา 879 นี้สามารถนำมาใช้ และสามารถ

⁴⁶ เสาวนีย์ อัสวโรจน์ และคณะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา ว่าด้วย ประณีประนอมยอมความ การพนันขึ้นต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2547), 215.

⁴⁷ Macgillibray, P. 1005 ตาม พ.ร.บ. ประกันวินาศภัยฯ ม.43 กรณีที่พนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบมีเหตุควรสงสัยว่ามีการทุจริต นายทะเบียนมีอำนาจออกคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไว้ก่อน จนกว่าเหตุควรสงสัยนั้นหมดไปแล้วและถอนคำสั่ง ดูประมวลกฎหมายอาญา ม. 347.

⁴⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1468/2521.

พิสูจน์ความผิดของบุคคลได้ โดยจะเห็นว่ามีความพิพาทภาษากิจาจำนวนมากรองรับแล้ว ในสัญญาประกันชีวิตก็น่าจะมีการพิสูจน์ความผิดเช่นนั้นได้เช่นเดียวกัน

โดยนิยามของกฎหมายต่าง ๆ นั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่มีคำว่าทุจริตในสัญญาประกันชีวิต แต่มีการปรากฏคำว่า “ทุจริต” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ย่อมต้องถือว่าตามหลักกฎหมายแพ่งยอมรับคำว่า “ทุจริต” ว่าสามารถเกิดในทางแพ่งได้ด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่านิยามที่เหมาะสม โดยการเทียบเคียงจากนิยามอื่นๆ ทั้งหมดแล้วน่าจะเป็นดังนี้ “การทุจริตในสัญญาประกันชีวิต หมายถึง การกระทำอันเป็นการแสดงเจตนาในการเข้าทำสัญญา หรือภายหลังจากที่ก่อสัญญาแล้ว เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายจากผู้รับประกันชีวิต สำหรับผู้เอาประกันชีวิต ผู้รับประกันประโยชน์ หรือผู้อื่น”

ส่วนในต่างประเทศให้ความหมายของ คำว่า “ทุจริต” (Bad faith/Mala fide) ตรงกันข้ามกับ คำว่า “สุจริต” (Good faith/Bona fide (Bon&fidei)) ซึ่งตาม Black’s law Dictionary⁴⁹ นั้นไม่อาจให้ความหมายที่แน่นอน ต้องเทียบเคียงจากคำตัดสินในการพิจารณาคดีตามกฎหมาย เช่น เจตนาหลบเลี่ยงการประนีประนอมยอมความ หรือ กรณีบิดเบือนอำนาจในรายละเอียดสำคัญในสัญญา ในส่วนของบริษัทประกันภัย การทุจริตของบริษัทประกันภัย หมายถึง การที่บริษัทปฏิเสธเพื่อปกปิดหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่ และตามที่ตกลงกัน โดยไม่มีเหตุผลและไม่มีมูล

ในต่างประเทศ ผู้รับประกันชีวิตมีสิทธิที่จะปฏิเสธการรับประกันชีวิตหากพบว่ามีลักษณะ นอกรีต นอกรีต หลอกลวง ปกปิดข้อความ หรือแสดงข้อความอันเป็นเท็จก่อนเข้าทำสัญญาประกันชีวิต เนื่องจากการทำประกันชีวิตมีพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ ความเชื่อถือว่าไว้วางใจ อย่างไรก็ตาม กฎหมายเกี่ยวกับกรณีการปิดบังข้อความจริง และการแสดงข้อความอันเป็นเท็จก็มีได้มีลักษณะบังคับโดยเคร่งครัด แต่จะมีบางส่วนกำหนดไว้ในตัวกรมธรรม์ หรือจากระเบียบในการทำประกันชีวิต⁵⁰

กรณีนอกรีต นอกรีต หรือหลอกลวง

การนอกรีต นอกรีต หรือหลอกลวงนี้ผู้รับประกันชีวิตสามารถกำหนดได้อย่างรวดเร็วอันเป็นรายละเอียดที่สามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้จากทุกแห่งจากข้อเสนอทำประกัน กล่าวคือหากผู้เสนอให้ทำประกันชีวิตพบว่าถ้อยคำ หรือถ้อยแถลงไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือน่าจะไม่ถูกต้อง ผู้จะรับประกันชีวิตมีสิทธิไม่เข้าทำสัญญาดังกล่าวได้ อีกทั้งมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการนอกรีต หลอกลวงดังกล่าว รวมถึงสามารถสงวนเบี้ยประกันได้อีกด้วย

⁴⁹Black’s law Dictionary, seventh Edition , (St. Paul : MN West Group,1999)

⁵⁰Rokas, Ioannis, “Insurance Law-Supply”, International Encyclopaedia of Laws Volume 2

กรณีเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ

ผู้รับประกันชีวิตสามารถหลีกเลี่ยงสัญญาประกันชีวิตได้หากผู้รับประกันชีวิตถูกชักชวนให้เข้าทำสัญญาโดยการแสดงข้อความที่เป็นเท็จซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญในการทำประกันชีวิต รวมถึงการแสดงข้อความอันเป็นเท็จที่เกิดจากการขาดความระมัดระวัง หรือขาดเจตนาด้วย การะในการพิสูจน์ตามกรณีนี้จะถือตามพยานเอกสารเป็นสำคัญ

ในอดีต การแสดงข้อความอันเป็นเท็จนี้จะมีได้กำหนดเป็นส่วนสำคัญไว้ในการทำประกันภัย ซึ่งบางส่วนเป็นเพราะหน้าที่ในการเปิดเผยข้อเท็จจริงได้กำหนดไว้อย่างกว้างซึ่งบ่อยครั้งทำให้การปกปิดข้อความที่ควรแจ้งเป็นส่วนย่อยของกรณีการแสดงความเท็จ ดังจะเห็นได้จากในหลายคดีที่ไม่สามารถแบ่งแยกระหว่างการโต้แย้งโดยผู้รับประกันชีวิตกับสิ่งที่ปรากฏในสัญญามาตรฐาน ซึ่งสามารถนำยกขึ้นมาเป็นข้อกล่าวอ้างโต้แย้งได้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามสิ่งที่จะต้องยึดมั่นเป็นหลักการตามหลักเหตุผลคือ ความไว้วางใจอันเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันชีวิตที่จะต้องตอบคำถามในแบบฟอร์มข้อเสนออย่างถูกต้อง

ในทางตรงข้ามมีความแตกต่างระหว่างการแสดงความเท็จอันเกิดจากความไม่ตั้งใจซึ่งผู้ทำคำเสนอไม่ได้รู้ความจริงและเป็นการปกปิดข้อความที่ควรแจ้งโดยไม่เจตนากับผู้ทำคำเสนอที่รู้ว่ามิใช่ข้อเท็จจริงนั้นแต่ไม่รู้ว่าควรต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวในคำถามของผู้รับประกันภัย

เหตุผลอื่นที่ทำให้การแสดงความเท็จไม่มีความสำคัญในอดีต เนื่องจากการตอบคำถามในข้อเสนอนั้นเกิดขึ้นก่อนการทำสัญญาและมักถูกตัวแทนประกันภัยยุติการเข้าทำสัญญานอกจากนี้คำถามในข้อเสนอมักเป็นแบบฟอร์มซึ่งมีพื้นฐานจากสัญญาโดยเนื้อหาไม่สัมพันธ์กฎหมายว่าด้วยการแสดงความเท็จ

ในบทบัญญัติมาตรา 2 (2) ของ The misrepresentation act 1967 สามารถจำกัดสิทธิของผู้รับประกันภัยที่จะหลีกเลี่ยงการประกันชีวิตกรณีมีการแสดงความเท็จได้ โดยให้ศาลใช้ดุลยพินิจกำหนดค่าทดแทนความเสียหายในการลบล้างหรือยกเลิกการประกันชีวิต ซึ่งเป็นการเยียวยาแก้ไขได้บางส่วน แต่ดุลพินิจดังกล่าวก็ไม่เคยมีการนำมาใช้เนื่องจากเป็นการแสดงความเท็จต่อสัญญาในเชิงพาณิชย์ของการประกันภัย ข้อวินิจฉัยเปิดโอกาสให้เป็นเรื่องของปัจเจกซึ่งผู้รับประกันชีวิตมักยกข้อโต้แย้งในเรื่องการปกปิดข้อเท็จจริงขึ้นพอกับการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ แต่โดยถ้อยคำของบทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่สามารถอนุมานไปถึงเรื่องการปกปิดข้อเท็จจริงและ

ดูเหมือนว่าในสถานการณ์ดังกล่าวจะยังไม่ประสบความสำเร็จ แม้ว่าอำนาจในการใช้ดุลยพินิจของศาลในการกำหนดค่าทดแทนความเสียหายนั้นอาจมีความสำคัญมากขึ้นแล้วในปัจจุบัน⁵¹

จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศ การทุจริตในสัญญาประกันชีวิต พบว่า การกระทำการใดๆ ของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ ที่ทำเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตามสัญญาประกันชีวิตโดยทุจริตนั้น มักจะไม่ใช้คำว่ากระทำการโดยทุจริต แต่จะใช้คำที่มีความหมายถึงการกระทำที่เป็นลักษณะของการทุจริต เช่น การฉ้อโกง ฉ้อฉล หลอกลวง ซึ่งให้ความหมายที่ครอบคลุมมากกว่า

2.2 ผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต

ดังที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นว่าในสัญญาประกันชีวิตนั้น ผู้รับประกันชีวิตเป็นผู้มีหน้าที่จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้กับผู้รับประโยชน์ เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้เสียชีวิตลงภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือหลังระยะเวลาที่กำหนด หรือตามที่ได้ตกลงกันไว้⁵² เพื่อเป็นการตอบแทนเงินที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ส่งเป็นเบี้ยประกัน โดยเงินจำนวนนี้จะตกเป็นผลประโยชน์แก่ผู้รับประโยชน์และทายาทต่อไป อย่างไรก็ตาม หากเงื่อนไขในการประกันชีวิตไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามปกติ กล่าวคือ การทำประกันชีวิตนั้นมีเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งที่บกพร่อง หรือการมรณะของผู้เอาประกันภัยมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด เงื่อนไขในการจ่ายเงินของผู้รับประกันชีวิตย่อมเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน

2.2.1 ทายาทหรือผู้รับประโยชน์

โดยปกติผู้ที่มิสิทธิรับผลประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตได้แก่ ผู้รับผลประโยชน์ ซึ่งผู้เอาประกันชีวิตได้มีการระบุชื่อเอาไว้ในกรมธรรม์ ในเวลาที่ได้ทำสัญญาประกันชีวิตเอาไว้ ดังได้อธิบายไปแล้วว่าตามกฎหมายไทยมิได้กำหนดว่าผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร ดังนั้น บุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เอาประกันชีวิตย่อมสามารถเป็นผู้รับประโยชน์ได้เช่นกัน ซึ่งเป็นช่องทางให้ผู้ทำประกันชีวิตที่มีเจตนาทุจริตสามารถหาประโยชน์จากการประกันชีวิตได้ และมีคดีหลายคดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย แม้ว่าจะไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงมากนักก็ตาม แต่ก็เป็นที่น่าพิจารณาว่า ผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตนั้นควรเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เอาประกันชีวิตหรือไม่ ซึ่งหากมีการแก้ไขในเรื่องดังกล่าว ก็อาจช่วยปิดช่องทางการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของบรรดาผู้ที่มีเจตนาทุจริตได้

⁵¹Heaton, D.T. **Commercial law : Text and seminar workbook**, (London: Prentice Hall,1991)

⁵²เสาวนีย์ อัสวโรจน์ และคณะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรืองมาตรา ว่าด้วย ประณีประนอมยอมความ การพนันขั้นต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, 219.

ในประเทศอังกฤษ มีกฎหมายประกันชีวิต (Life insurance act 1774) กำหนดว่าผู้ที่จะมีสิทธิเป็นผู้รับประโยชน์ได้นั้นจะต้องมีส่วนได้เสีย หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้อุประกันชีวิตเท่านั้น เช่น การมีความสัมพันธ์ทางครอบครัว การเป็นเจ้าของ - ลูกหนี้กัน และการเป็นคนสำคัญขององค์กร ฯลฯ เป็นต้น โดยมีคดีตัวอย่างเกิดขึ้น เช่น คดี *Worthington V. Curtis* (1875)⁵³ ซึ่งบิดาเป็นผู้รับประโยชน์ในกรมธรรม์ของบุตรชาย เมื่อบุตรชายเสียชีวิตไป บิดาย่อมมีสิทธิได้รับเงินตามกรมธรรม์ประกันประกันชีวิตของบุตรชายรายนี้ด้วย อนึ่ง ก่อนหน้าคดีดังกล่าว ศาลอังกฤษเคยพิจารณาคดี *Halford V. Kymer* (1830)⁵⁴ ซึ่งเป็นกรณีที่บิดาเป็นผู้ทำประกันชีวิตให้แก่บุตรชายของตนเอง โดยบิดาเป็นผู้จ่ายเงินประกันชีวิต โดยหากบุตรเสียชีวิตภายใน 2 ปี บิดาจะได้ผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ และปรากฏว่าบุตรชายคนดังกล่าวเสียชีวิตภายใน 2 ปีจริง บิดาจึงขอรับเงินตามที่กำหนดในกรมธรรม์ ปรากฏว่าศาลพิจารณาว่าคดีนี้บิดาคาดหมายถึงการที่จะได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการที่บุตรเสียชีวิตภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งถือเป็นการเก็งกำไร ศาลจึงตัดสินไม่ให้บิดาได้รับผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันชีวิตดังกล่าว ซึ่งเมื่อพิจารณาจากแนวทางของคำพิพากษาศาลอังกฤษแล้ว จะเห็นได้ว่า นอกจากการที่ศาลจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลผู้อุประกันชีวิต และผู้รับประโยชน์แล้ว ศาลยังพิจารณาด้วยว่าผลประโยชน์ดังกล่าว นั้น จะเปิดช่องให้มีคนแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบหรือไม่ด้วย

ส่วนความสัมพันธ์ทางด้านการเป็นเจ้าของและลูกหนี้กันนั้น เจ้าหนี้ย่อมสามารถเป็นผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตของลูกหนี้ผู้อุประกันชีวิตได้ โดยศาลอังกฤษได้พิพากษาเป็นแนวทางไว้ในคดี *Dalby V. India and London Life Assurance Co.* (1854)⁵⁵

ส่วนความสัมพันธ์ในทางความเป็นคนสำคัญขององค์กร ยังไม่เคยมีคดีใดเกิดขึ้น แต่มีข้อสงสัยกันว่า จะใช้เกณฑ์ใดในการวัดคุณภาพของบุคคล ว่าใครเป็นผู้มีความสามารถมากพอที่จะจัดได้ว่าเป็นพนักงานคนสำคัญ และใครจะรับรองได้เช่นนั้น ซึ่งยังไม่มีการเกิดขึ้นจึงยังไม่มีแนวทางที่จะอธิบายได้ในปัจจุบัน⁵⁶

กรณีมรณกรรมเกิดจากเหตุปกติ ผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินจำนวนที่ผู้อุประกันชีวิตได้ส่งไปเป็นค่าเบี้ยประกันคืนให้แก่ผู้รับประโยชน์ตามที่ระบุในกรมธรรม์

⁵³ *Hodgin, Ray, Insurance Law Text and Materials*, 57.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Ibid.*

ส่วนกรณีสัญญาประกันชีวิตมีเงื่อนไขไม่สมบูรณ์ เช่น มีการสำคัญผิด หรือมีการทำกลฉ้อฉลโดยปกปิดข้อมูลซึ่งเป็นสาระสำคัญในการทำสัญญาประกันชีวิต และมีการบอกล้างสัญญาที่เป็นโมฆียกรรมนั้น ย่อมตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของมาตรา 892 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ผู้รับประกันชีวิตจะต้องคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันชีวิตให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือทายาทของผู้นั้น โดยค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันชีวิต หมายถึงมูลค่าของกรมธรรม์ขณะใดขณะหนึ่ง หรือหมายถึงจำนวนเงินซึ่งผู้รับประกันชีวิตกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตว่า เมื่อถึงเวลาที่ระบุไว้ กรมธรรม์นั้นจะมีราคาเท่าใด ตามปกติจะน้อยกว่าจำนวนเบี้ยประกันชีวิตซึ่งได้ส่งไปแล้ว มูลค่าของกรมธรรม์นี้จะเพิ่มมากขึ้นตามระยะเวลาและเบี้ยประกันที่ได้ส่งไปแล้ว⁵⁷ แต่หากเป็นกรณีที่มีการบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 894 ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ทำสัญญามาเป็นเวลาเกินกว่า 3 ปีแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตย่อมได้รับค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต หรือกรมธรรม์มีเงินสำเร็จแล้วแต่กรณี⁵⁸

2.2.2 การทำอัตวินิบาตกรรม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 บัญญัติว่า

“เมื่อใดจะต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลคนหนึ่งคนใด ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินนั้น ในเมื่อมรณะภัยอันเกิดขึ้น เว้นแต่

- (1) บุคคลนั้นได้กระทำอัตวินิบาตด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา หรือ
- (2) บุคคลผู้นั้นถูกผู้รับประกันภัยฆ่าตายโดยเจตนา

ในกรณีที่ 2 นี้ ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือให้แก่ทายาทผู้นั้น”

ตามมาตรา 895 นี้ผู้รับประกันชีวิตต้องใช้เงินประกันชีวิตให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตเนื่องจากความตายนั้น แต่การทำอัตวินิบาตกรรมแม้จะเป็นเหตุแห่งการประกันชีวิตก็ตาม ผู้รับประกันชีวิตก็สามารถหลุดพ้นจากความรับผิดได้ โดยผู้เอาประกันชีวิตได้กระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยใจสมัคร คือ รู้ว่าตนทำอะไรและสมัครใจทำการนั้น ถ้าทำโดยถูกบังคับหรือโดยวิกลจริตไม่ว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ หรือถูกลวงจนไม่ว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ ก็ไม่เรียกว่าทำโดยสมัครใจ⁵⁹

⁵⁷ เสาวนีย์ อิศวโรจน์ และคณะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา ว่าด้วย ประณีประนอมยอมความ การพนันขันต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, 246.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, 247.

⁵⁹ จิตติ ดิงศักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 148.

ระยะเวลา 1 ปีนับแต่วันทำสัญญา ถ้าผู้เอาประกันชีวิตได้ฆ่าตัวตาย ผู้รับประกันชีวิตก็ไม่ต้องจ่ายเงินตามสัญญานั้น และไม่ต้องคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์เช่นเดียวกับกรณีผู้รับประกันชีวิตฆ่าตัวตายโดยเจตนา

2.2.3 ผู้รับประกันชีวิตฆ่าตัวตายโดยเจตนา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้รับประกันชีวิตคือ บุคคลผู้จะพึงได้รับจำนวนเงินใช้ให้ ซึ่งผู้รับประกันชีวิตนี้จะเป็นผู้เอาประกันชีวิตเองหรือเป็นบุคคลภายนอกก็ได้ และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 นั้น เมื่อผู้เอาประกันชีวิตถูกผู้รับประกันชีวิตฆ่าตัวตายโดยเจตนา ผู้รับประกันชีวิตนั้นจะไม่ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิต เนื่องจากกฎหมายต้องการลงโทษผู้รับประกันชีวิต⁶⁰ แต่กรณีผู้รับประกันชีวิตฆ่าตัวตายนี้กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาไว้ ว่าถ้าฆ่าภายในกี่ปีจะไม่ได้เงิน ดังนั้นระยะเวลาจึงไม่เป็นเรื่องสำคัญ

ประการต่อมาผู้รับประกันชีวิตต้องมีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งเจตนาฆ่านี้ ท่านศาสตราจารย์จิติ ดิสงส์ทิพย์ เห็นว่าควรใช้เจตนาตามกฎหมายอาญา ตามมาตรา 288 และ 289 ซึ่งหากผู้รับประกันชีวิตมีเพียงเจตนาทำร้าย ผู้รับประกันชีวิตยังต้องรับผิดชอบหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้จะได้นำไปวิเคราะห์ในบทต่อไป

และหากผู้รับประกันชีวิตมีเจตนาทุจริตหวังเงินประกันชีวิตนั้น แม้การฆ่านั้นจะมีเจตนาหวังเงินหรือไม่ก็ตาม ผู้รับประกันชีวิตก็ไม่หลุดพ้นความรับผิด ผู้รับประกันชีวิตยังต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์นั้น ให้แก่ผู้เอาประกันหรือทายาทของผู้นั้น⁶¹

⁶⁰ เสาวนีย์ อัสวโรจน์ และคณะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา ว่าด้วย ประณีประนอมยอมความ การพนันขันต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, 253.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, 254.

บทที่ 3

การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังผลประโยชน์ ตามสัญญาประกันชีวิต

การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิต ในฐานะที่ผู้เอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต หรือ บุคคลอื่นเป็นผู้รับประโยชน์นั้น แบ่งออกเป็นสองกรณี กรณีแรกคือ การทุจริตก่อนทำสัญญาประกันชีวิต เนื่องจากผู้เอาประกันชีวิตต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิต เพื่อให้ตนเองหรือเพื่อให้ครอบครัวได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต และกรณีที่สองคือ การทุจริตภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต โดยที่เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิตไปแล้วระยะหนึ่งเกิดความคิดขึ้นมาว่าต้องการให้ผู้รับประโยชน์ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต จึงทำการทุจริตเพื่อให้ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต และลักษณะของการที่จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตไปนั้นมีลักษณะที่สำคัญ คือเมื่อสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นและกระทำถูกต้องครบถ้วนตามเงื่อนไข การที่จะได้ผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตจะต้องทำให้เกิดเหตุการณ์ใด หรือเป็นไปตามเงื่อนไขของสัญญาประกันชีวิตนั้น เช่น กรณีที่บริษัทประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตประการแรก คือ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามสัญญาประกันชีวิตผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่บริษัทก็จะจ่ายเงินคืนแก่ผู้เอาประกันชีวิต และประการที่สองคือ เมื่อเกิดความตายขึ้นตามสัญญาประกันชีวิตโดยปกติแล้วมนุษย์ทุกคนก็ต้องรักชีวิตของตนเอง แต่ถ้าเกิดเจตนาทุจริตก็ต้องหาวิธีทำให้ตนเองตายแล้วได้รับประโยชน์จากความตายนั่น ความตายนั่นอาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือ การฆ่าตัวตาย (ผิดธรรมชาติ) ซึ่งการตายทั้งสองแบบนี้ ถ้าเป็นการกระทำที่ทำขึ้นโดยเจตนาทุจริตจนเกิดผลสำเร็จก็มีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตไป ซึ่งในเรื่องนี้เมื่อพิจารณาถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามิได้เกิดความเสียหายภายในบริษัทรับประกันชีวิตเท่านั้น แต่ยังส่งผลเสียต่อผู้เอาประกันชีวิตรายอื่นซึ่งเข้าร่วมเสี่ยงภัย และยังส่งผลกระทบต่อธุรกิจประกันชีวิตด้วย

สาเหตุที่ก่อให้เกิดการทุจริตในสัญญาประกันชีวิตนั้น อาจมาจากสาเหตุต่าง ๆ กันไป แต่สิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการทุจริตได้มากที่สุดคือ แรงจูงใจที่ต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิตซึ่งเป็นจำนวนเงินที่มาก หากผู้เอาประกันชีวิตนั้นได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิตไว้หลายบริษัทหลายกรมธรรม์ประกันชีวิต เนื่องจากไม่มีข้อจำกัดการทำกรมธรรม์ประกันชีวิตมากนัก้อยอย่างไร

ผู้เอาประกันชีวิตจึงสามารถเข้าทำสัญญาประกันชีวิตได้ตามที่ตนมีกำลังทรัพย์ที่จะจ่ายเบี้ยประกันชีวิตซึ่งโอกาสที่จะเกิดการทุจริตในสัญญาประกันชีวิต ในส่วนของผู้เอาประกันชีวิตนั้น มีได้ 2 กรณี คือ ก่อนทำสัญญาประกันชีวิต และภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต โดยจะได้ทำการวิเคราะห์เป็นกรณีดังต่อไปนี้

3.1 กฎหมายไทย

3.1.1 การทุจริตก่อนทำสัญญาประกันชีวิต

การกระทำทุจริตของผู้เอาประกันชีวิต ตั้งแต่ก่อนตกลงเข้าทำสัญญาประกันชีวิตเป็นการกระทำเนื่องจากผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิต โดยใช้วิธีการเข้าทำสัญญาประกันชีวิต ทั้งที่เจตนาแท้จริงในใจของผู้เอาประกันชีวิต ไม่ได้ต้องการผูกพันตามสัญญาประกันชีวิตแต่อย่างใด และในการนี้ผู้เอาประกันชีวิตได้แสดงเจตนาทุจริตออกมาให้บุคคลอื่นได้รับรู้ว่า ตนมีความตั้งใจว่าเมื่อทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว จะฆ่าตัวตาย เพื่อให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาท ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการแสดงเจตนาในการทำสัญญา ดังนั้นจึงมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ในการทำสัญญาประกันชีวิตอยู่ 4 กรณีด้วยกันโดยประเด็นทั้ง 4 กรณีนี้ มีรายละเอียดที่พึงวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

3.1.1.1 วิเคราะห์ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตาย เป็นไปตามหลักสุจริตอย่างยิ่งหรือไม่

ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาเข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยในใจจริงผู้เอาประกันชีวิตได้คิดไว้แล้วว่า เมื่อสัญญาประกันชีวิตมีผลบังคับแล้ว จะฆ่าตัวตาย แต่ขณะทำสัญญามีได้เปิดเผยให้ผู้รับประกันชีวิตทราบว่าตนต้องการฆ่าตัวตายนั้น จะถือว่าข้อความที่ว่าตนจะฆ่าตัวตายนี้เป็นสาระสำคัญ (Material) ที่ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันชีวิตหรือไม่

สัญญาประกันชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการประกันภัย สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นสัญญาที่คู่สัญญาต้องอาศัยความสุจริตอย่างยิ่งต่อกัน แต่เนื่องจากคู่สัญญาในสัญญาประกันชีวิตมีความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงภัยที่จะเอาประกันชีวิตไม่เท่าเทียมกัน โดยปกติผู้เอาประกันชีวิตจะเป็นฝ่ายรู้ข้อความจริงเกี่ยวกับการเสี่ยงภัยที่ตนจะเอาประกันชีวิตมากกว่าผู้รับประกันชีวิต ดังนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 จึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันชีวิตที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ซึ่งข้อความจริงนั้นต้องมีส่วนสำคัญในการกำหนดเบี้ยประกันชีวิต หรืออาจทำให้ผู้รับประกันชีวิตบอกปัดไม่รับทำสัญญาประกันชีวิตนั้นได้เลย

ข้อความจริงที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องเปิดเผยหรือต้องแถลงนั้น ต้องเป็นข้อความจริงซึ่งเป็นสาระสำคัญถึงขนาดที่จะจูงใจผู้รับประกันชีวิตให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา จึงจะถือว่าข้อความจริงดังกล่าวเป็นสาระสำคัญ ที่จะทำให้สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆะ ในเรื่องนี้ยังมีปัญหาว่า จะใช้เกณฑ์อะไรมาเป็นข้อพิจารณาว่าข้อความจริงใดเป็นสาระสำคัญของสัญญาที่จะต้องเปิดเผย จะใช้เกณฑ์**วิญญูชนทั่วไป** หรือ**วิญญูชนฝ่ายผู้รับประกันชีวิต** หรือ**วิญญูชนฝ่ายผู้เอาประกันชีวิต**

ซึ่งในเรื่องนี้ในประเทศไทยศาลฎีกาได้หมายเหตุไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 560/2477 ว่า “สัญญาประกันชีวิตนับอยู่ในสัญญาจำพวกที่ต้องมีความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง (Uberrimae fidei) ในการที่ผู้รับประกันชีวิตเข้าทำสัญญาจะจ่ายเงินให้โดยอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลใดนั้น ฐานะอนามัยและสุขภาพของบุคคลนั้นย่อมเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่ง ถ้ามีโรคประจำตัวอยู่ในวันจะตาย เรียกว่า ธรรมดา ผู้รับประกันชีวิตจะต้องเรียกเอาเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นกว่าปกติเพราะเป็นการเสี่ยงภัย ที่จะต้องจ่ายเงินให้เป็นแน่นอนและเร็ววันด้วยและบางทีอาจถึงแก่ไม่ยอมทำสัญญาด้วยเลยก็ได้ โดยที่ถ้าได้รับทำสัญญาด้วย ได้รับเบี้ยประกันชีวิตเพียงเดือนหนึ่งหรือสองเดือนก็ตายลง ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินให้มากกว่าเบี้ยประกันชีวิตที่รับมาก็คงไม่ประสงค์ที่จะทำสัญญาด้วยเป็นแน่ การรับทำสัญญาจึงอาศัยความหวังที่ว่าบุคคลที่ถูกกำหนดถือเอาความทรงชีพหรือ มรณะจะมีชีวิตอยู่ใช้เบี้ยประกันภัยไปนานพอที่จะเป็นจำนวนเท่าเทียมกับเงินที่ผู้รับประกันชีวิต จะต้องชดใช้ให้เมื่อเขาตายลง ด้วยเหตุนี้ผู้รับประกันชีวิตจึงต้องการรู้รายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ของบุคคลนั้นและเมื่อเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของบุคคลใดก็ไม่เห็นมีใครจะรู้ได้ดีกว่าเจ้าตัวของเขาเอง แม้แพทย์ของบริษัทรับประกันชีวิต สมัยนี้จะมีความรู้สอดส่องเห็นได้บางโรคบางชนิด ก็ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ มาตรา 865 จึงกำหนดเป็นหน้าที่ให้จำเป็นต้องเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเข้าทำสัญญา รับประกันชีวิตกันได้ บทบัญญัติมาตรา 865 แท้จริงก็ดำเนินตามหลักทั่วไปมาตรา 162 (เดิม มาตรา 124) แต่นำมาบัญญัติไว้เป็นพิเศษสำหรับสัญญาประกันชีวิต ถ้าฝ่าฝืนก็ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆะ”

ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 715/2513 วางหลักไว้ว่า การละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันชีวิตให้เรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้น หรือ บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 จะต้องพิจารณาถึงความสำคัญ ของข้อความที่ละเว้น ไม่เปิดเผยด้วยมิใช่ว่าถ้ามีการปกปิดความจริงแล้วจะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆะไปเสียทั้งหมด โรคได้เลื่อนมิใช่เป็นโรคอันตรายร้ายแรง เมื่อผ่าตัดแล้วอาจหายไปได้การที่ผู้เอาประกันชีวิตมิได้แจ้งเรื่องเคยเป็นโรคนี้นี้ และได้รับการผ่าตัดมาก่อนให้ทราบ ยังไม่ถึงขนาดที่จะอนุมานเอา

ได้ว่าถ้าได้แจ้งเช่นนั้น ผู้รับประกันชีวิตจะบอกปิดไม่รับประกัน หรือเรียกเบี้ยประกันชีวิตให้สูงขึ้น จึงไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆะ

และคำพิพากษาฎีกาที่ 2278/2517 วางหลักไว้ว่าข้อความจริงอย่างไรจะถือว่าอาจจูงใจผู้รับประกันชีวิตให้เรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้น หรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 นั้น ต้องถือตามความเห็นของวินิจฉัยชนทั่วไปเป็นหลัก จะถือว่าถ้ามีการปกปิดความจริงไม่ว่าประการใดๆ แล้ว จะทำให้สัญญาเป็นโมฆะไปเสียทั้งหมดหาได้ไม่ ขณะที่ ถ.ขอเอาประกันชีวิตกับจำเลย ถ.มิสุขภาพดี แพทย์ผู้ตรวจไม่พบโรคใด แสดงว่าโรคใดของ ถ.อาจหายแล้ว หรือไม่อยู่ในขั้นร้ายแรง ถ.ถึงแก่กรรมเพราะเส้นโลหิตแตกในสมอง มิใช่โรคใด ฉะนั้น ที่ ถ.มิได้เปิดเผยเรื่องที่เคยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมาก่อนขอเอาประกันชีวิตให้จำเลยทราบนั้น จึงไม่อาจอนุมานเอาได้ว่า ถ.ได้เปิดเผยข้อความจริงเช่นนั้น จะจูงใจจำเลยให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญาอันจะทำให้สัญญาเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักสุจริตเป็นหลักสำคัญและจำเป็นต้องมีในสัญญาประกันชีวิต เพราะเป็นหลักสนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาโดยทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการทำสัญญาและข้อเท็จจริงที่เป็นข้อสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องแถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ถือตามความเห็นของวินิจฉัยชนทั่วไปควรจะได้

1. ข้อเท็จจริงอย่างใดจึงถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ

ข้อเท็จจริงที่ถือเป็นสาระสำคัญตามกฎหมายไทยนั้นจะแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศ โดยจะพิจารณาได้จากคำพิพากษาของศาลเป็นคดีไป ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวมิได้กำหนดไว้แน่นอนว่าข้อเท็จจริงอย่างใดเป็นข้อสาระสำคัญบ้าง ซึ่งถ้ายังไม่มีคำพิพากษาคัดสินไว้ปัญหานั้นก็ยังไม่เป็นที่ยุติ และผู้รับประกันชีวิตก็ไม่สามารถบอกล้างโมฆะกรรมได้ เช่น ในเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิต โรคต่าง ๆ หากเป็นโรคร้ายแรงผู้รับประกันชีวิตจะบอกปิดไม่ยอมรับทำสัญญาหรือเรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นได้

ซึ่งปัญหาในเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิต เป็นปัจจัยก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเสียชีวิต เช่น โรคเอดส์ ถ้าได้รับการรักษาที่ดีอาจจะมีชีวิตอยู่ได้นาน แต่ถ้าได้รับการรักษาไม่ดีก็อาจเสียชีวิตเร็วขึ้น แต่เมื่อเป็นโรคนี้อแล้วผู้เป็นต้องเสียชีวิตในที่สุด จึงถือว่าเป็นโรคที่มีความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตสูง หรือโรคมะเร็ง ซึ่งขึ้นอยู่กับการรักษาเช่นกัน แต่ก็ต้องเสียชีวิตในที่สุด ผู้รับประกันชีวิตจึงถือเป็นสาระสำคัญที่ต้องแจ้ง เหตุที่ถือเอาเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตเป็นข้อสาระสำคัญ เนื่องจากในเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตนี้ ส่วนใหญ่เป็นข้อเท็จจริงที่ค่อนข้าง

ชัดเจน และปรากฏผลให้เห็นด้วยระยะเวลา และข้อเท็จจริงในเรื่องสุขภาพนี้ สามารถตรวจสอบได้ และสามารถพิสูจน์ได้ง่ายกว่าเรื่องอื่น ๆ ผู้รับประกันชีวิตจึงปฏิเสธไม่รับทำสัญญาได้

เมื่อเปรียบเทียบกับผู้เอาประกันชีวิตคิดฆ่าตัวตายก่อนหรือขณะทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว การคิดฆ่าตัวตายนั้น เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงในการเสียชีวิตหรือไม่ ในเมื่อคนที่คิดฆ่าตัวตาย คงมิได้มีสาเหตุจากการต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิตเพียงอย่างเดียวเป็นเหตุผลหลักในการทำร้ายตัวเอง แต่อาจมีปัจจัยอื่นเข้ามากระตุ้นให้มีการฆ่าตัวตาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด เช่น ปัญหาความน้อยใจ คนใกล้ชิดคิดว่ากล่าว ปัญหาทะเลาะกับคนใกล้ชิด ปัญหาผิดหวังในความรัก หึงหวง รองลงมาจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น ปัญหาป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เอ็ดส์ พิการ ปัญหาโรคจิต ปัญหาดื่มสุรามาก ปัญหาภาวะซึมเศร้า ปัญหาสุขภาพไม่มีคนดูแล อันดับสุดท้ายที่มักพบคือ ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาความยากจน ขาดทุน ตกงาน ปัญหาการสูญเสียทรัพย์สิน ประสบภัย เสียพินัน ปัญหาค้าขายขาดทุน ล้มละลาย เป็นต้น⁶² ปัญหาเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการฆ่าตัวตายได้ง่ายขึ้น โดยพบว่าคนผู้ที่ฆ่าตัวตายนั้ มักจะมีปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มาก่อนที่จะคิดฆ่าตัวตาย

ดังนั้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการฆ่าตัวตายเหล่านี้จะนำมาเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นข้อสาระสำคัญเช่นเดียวกับเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตได้หรือไม่นั้น เมื่อพิจารณาเรื่องการฆ่าตัวตาย กฎหมายในมาตรา 895 (1) นั้น กำหนดระยะเวลาว่า ถ้าฆ่าตัวตายภายใน 1 ปี บริษัทจะไม่จ่ายเงินตามสัญญา ซึ่งกำหนดระยะเวลานี้ เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้คิดฆ่าตัวตายก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญา แต่ภายหลังทำสัญญาแล้วอาจเปลี่ยนใจได้ ด้วยเหตุปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งทำให้เปลี่ยนใจไม่คิดฆ่าตัวตาย กรณีนี้เป็นความไม่แน่นอนภายในจิตใจ จะถือเอาว่าเมื่อมีเจตนาฆ่าตัวตายแล้วผู้เอาประกันชีวิตต้องฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญาไม่ได้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตแล้ว จะเห็นว่ามี ความแตกต่างกัน เนื่องจากการเจ็บป่วยของบุคคลนั้นเป็นการแสดงออกมามากมาย บุคคลอื่นย่อมรับรู้การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายได้ ผู้ป่วยต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความชัดเจน พิสูจน์ได้ แต่เจตนาฆ่าตัวตายนั้เป็นเรื่องภายในจิตใจ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา พิสูจน์กันไ้ยาก จึงอาจถือว่าสภาวะจิตใจของผู้เอาประกันชีวิตเช่นนี้ ไม่เป็นข้อสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันชีวิต บริษัทผู้รับประกันชีวิตจึงไม่สามารถปฏิเสธการรับประกันชีวิตได้ ประกอบกับเจเน่ใจของกฎหมายก็รองรับไว้แล้วว่า ภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ถ้าผู้เอาประกันชีวิตฆ่าตัวตายภายใน 1 ปี ก็จะไม่ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น แต่ถ้าได้ฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปีก็ยังสามารถได้รับเงินตามสัญญานั้น

⁶² อภิชัย มงคล และคณะ, รายงานการศึกษาพฤติกรรม การทำร้ายตนเองที่เสียชีวิต (การฆ่าตัวตาย) พ.ศ. 2546, ([ขอนแก่น] : กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2550).

ดังนั้น ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตาย ก่อนหรือขณะทำสัญญาประกันชีวิต ก็ไม่มีผลใดๆกับสัญญาประกันชีวิต แม้ก่อนทำสัญญาผู้เอาประกันชีวิตจะได้แสดงเจตนาออกมาอย่างชัดแจ้งต่อบุคคลภายนอกว่าตนต้องการฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตแล้วก็ตาม เช่น กรณีตัวอย่าง มีนักศึกษามหาวิทยาลัยคนหนึ่ง ได้บอกกับเพื่อน ๆ ว่าคนเราเกิดมาในโลกนี้มีแต่ความทุกข์ วิธีพ้นทุกข์ก็คือต้องตาย โดยยังได้บอกกับเพื่อน ๆ ว่าเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อที่เลี้ยงตนมา ตนได้ทำประกันชีวิตไว้กับบริษัทแห่งหนึ่ง จำนวน 1 ล้านบาท แต่การฆ่าตัวตายจะกระทำได้อีก 80 วัน เพื่อให้พ้นหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิต เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 (1) ได้วางหลักไว้ว่า หากผู้เอาประกันชีวิตกระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยใจสมัครภายในหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญา ผู้รับประกันชีวิตไม่จำเป็นต้องใช้เงินให้กับผู้รับประโยชน์ เมื่อสัญญาประกันชีวิตมีอายุได้หนึ่งปีกับอีกหนึ่งวัน นักศึกษาท่านนี้ได้ใช้ปืนยิงตัวเองดังที่ลั่นวาจาไว้ บริษัท ผู้รับประกันชีวิตได้ปฏิเสธการจ่ายเงินแก่ผู้รับประโยชน์ โดยอ้างว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ปกปิดความจริงถึงวัตถุประสงค์ในการทำสัญญาประกันชีวิตเพื่อฆ่าตัวตายให้บิดาได้รับเงินประกันชีวิต เพราะหากบริษัททราบความจริงดังกล่าว จะปฏิเสธไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 นั้น จะเห็นได้ว่ากรณีนี้ แม้ว่าผู้เอาประกันชีวิตจะทำสัญญาประกันชีวิตตนเอง โดยมีเจตนาจะฆ่าตัวตายเพื่อให้ผู้รับประโยชน์ได้รับเงินจากการประกันชีวิต โดยไม่บอกความจริงดังกล่าวให้บริษัททราบก็ตาม แต่เนื่องด้วยมาตรา 895 เป็นบทเฉพาะจึงนำเอาบททั่วไปในมาตรา 865 มาใช้กับกรณีนี้ไม่ได้ ผู้รับประกันชีวิตต้องใช้เงินให้แก่นักศึกษาผู้⁶³

จะนั้นแล้ว เมื่อข้อเท็จจริงเรื่องการมีเจตนาฆ่าตัวตายนี้ ไม่ถือเป็นข้อสาระสำคัญ เช่นเดียวกับเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิต และ บทบัญญัติของกฎหมายก็รองรับให้สัญญาที่ทำขึ้นมีผลตามกฎหมาย ซึ่งในเรื่องสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตที่ถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญที่ต้องแจ้งแก่ผู้เอาประกันชีวิต โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัย มีดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2076/2514 ผู้เอาประกันชีวิตรู้ว่าตนป่วยเป็นโรคมะเร็งเคยเข้ารับการผ่าตัดมะเร็งต่อมไทมัสที่ทรวงอกและต่อมามีผลดลูกและรังไข่ซึ่งมะเร็งได้กระจายลงไป ขณะยื่นคำขอเอาประกันชีวิตก็เป็นระยะที่ตนกำลังได้รับการรักษาด้านการฉายรังสี แต่ปกปิดความจริงดังกล่าวนี้โดยแถลงเท็จว่าเป็นการผ่าตัดซี่โครงข้างซ้ายซึ่งอเพราะกระโดดน้ำเล่นและผ่าตัดไส้ติ่งซึ่งถ้าบริษัทประกันชีวิตทราบความจริงข้างต้นนี้แล้ว ก็จะไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิตด้วย เช่นนี้ สัญญาขอมเป็นโมฆะ บริษัทมีสิทธิบอกกล่าวไม่ใช้เงินตามสัญญาได้

⁶³ อำนวย สุขเวชย์, 173 ปัญหาประกันชีวิต, (กรุงเทพฯ: สมาคมประกันชีวิตไทย, 2543), 94.

ในเรื่องนี้ผู้เอาประกันชีวิตรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นโรคมะเร็ง แต่ได้ละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงทั้งยังได้แถลงข้อความอันเป็นความเท็จต่อบริษัทจำเลย ทำให้บริษัทจำเลยยอมรับประกันชีวิต ซึ่งถ้าบริษัทจำเลยทราบถึงความจริงดังกล่าว บริษัทจำเลยจะไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิต เนื่องจากว่าโรคมะเร็งนั้นผู้ป่วยจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่นาน และผู้รับประกันชีวิตจะมีความเสี่ยงสูงกว่าปกติ จึงต้องบอกปิดไม่รับทำสัญญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 599/2537 ป. รู้มาก่อนแล้วว่าตนเป็นโรคความดันโลหิตสูงซึ่งเป็นโรคร้ายแรงซึ่ง รักษาไม่หาย ได้ขอเอาประกันชีวิตต่อจำเลยโดยปกปิดข้อเท็จจริงไม่กรอกข้อความในคำขอเอาประกันชีวิตว่าตนเป็นโรคดังกล่าวซึ่งถ้าจำเลยทราบความจริงข้างต้นแล้วอาจไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิตด้วย ดังนั้น สัญญาประกันชีวิตจึงตกเป็นโมฆะ เมื่อจำเลยบอกล้าง

คดีนี้ศาลฎีกาได้ระบุไว้ในคำพิพากษายกฟ้องว่า โรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคร้ายแรง ถ้าผู้รับประกันชีวิตทราบจะไม่ยอมเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้นเลย

คำพิพากษาฎีกาที่ 8082/2532 แบบฟอร์มคำขอเอาประกันชีวิต ข้อ 17 ถึงข้อ 22 เป็นข้อความที่ถามไว้เป็นข้อย่อยเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เอาประกันชีวิต เช่น มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจบ้างหรือไม่ ในระหว่าง 5 ปี ที่ผ่านมามีเคยเจ็บป่วย เคยได้รับการผ่าตัด เคยรับการรักษาในสถานพยาบาล ถ้าเคย โปรดแจ้งรายละเอียด แบบฟอร์มที่มีข้อความเช่นนี้ตัวแทนจำเลย ผู้มาติดต่อขอเอาประกันชีวิตไม่จำเป็นต้องสอบถามตามข้อความที่ระบุไว้ แต่เป็นที่เชื่อได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตจะต้องอ่านก่อน และปรากฏว่าโจทก์มีอาชีพค้าขายมีฐานะเป็นเจ้าของกิจการย่อมต้องรอบคอบ เมื่อโจทก์อ่านข้อความเหล่านี้แล้ว แต่กลับเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อ 23 ซึ่งระบุว่า ถ้าคำตอบในเรื่องสุขภาพเป็นคำตอบรับ เช่น เคยได้รับการผ่าตัด หรือเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาล จะต้องอธิบายรายละเอียดไว้ด้วย ข้อความเหล่านี้มีอยู่ก่อนโจทก์ลงชื่อในคำขอเอาประกันชีวิต หาใช่ตัวแทนจำเลยกรอกข้อความดังกล่าวภายหลังไม่ เมื่อโจทก์ไม่แจ้ง ก็ถือได้ว่าโจทก์มีเจตนาปกปิดไม่แจ้งความจริงตามหน้าที่ที่ต้องชี้แจงแสดงข้อบกพร่องของผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งผู้รับประกันภัยอาจบอกปิด ไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิตให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคหนึ่ง หน้าที่นี้มีน้ำหนักในการแสดงความสุจริตมากกว่าหน้าที่ของผู้รับประกันชีวิตตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 866 ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในการรับรู้ข้อความจริง โดยผู้รับประกันชีวิตพึงใช้ความระมัดระวังอย่างคนธรรมดาเช่นวิญญูชนทั่วไปก็พอแล้ว สัญญาประกันชีวิตดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะจำเลยย่อมมีสิทธิบอกล้างได้ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 866

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2792/2546 ใบคำขอเอาประกันชีวิต พ. แจ้งว่าไม่เคยรับการตรวจสุขภาพหรือการตรวจเพื่อวินิจฉัยโรค ไม่เคยเจ็บป่วย ไม่เคยรับการรักษาในสถานพยาบาล ไม่เคยเป็นหรือรับการรักษารโรคเกี่ยวกับตาหูคอจมูก ไม่เคยเป็นโรคหืดหอบ หรือโรคเกี่ยวกับปอดหรือระบบหายใจเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า วันที่ 19 กันยายน 2538 พ. เข้ารับการรักษายาบาลที่โรงพยาบาล เพราะพยายามฆ่าตัวตาย วันที่ 27 สิงหาคม 2539 เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล ด้วยโรคไชนัสอักเสบติดเชื้อ เดือนตุลาคม 2539 เป็นต้น มาเข้ารับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลหลายครั้ง ด้วยอาการหลอดลมอักเสบ กระดูกอ่อนซี่โครงอักเสบ ปวดศีรษะ ไอ เจ็บคอ อ่อนเพลีย กินอาหารไม่ได้ เดือนธันวาคม 2539 แพทย์ตรวจพบว่าเป็นโรคเอดส์หรือภูมิคุ้มกันบกพร่อง ดังนั้น พ. จึงแจ้งข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดความจริงต่อจำเลย ซึ่งถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญ สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 วรรคหนึ่ง เป็นหน้าที่โดยตรงที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องแจ้งข้อเท็จจริงตามที่ผู้รับประกันชีวิต จำเลยต้องการทราบและกำหนดไว้ การให้แพทย์ตรวจผู้เอาประกันชีวิตหรือไม่เป็นดุลพินิจของผู้รับประกันชีวิต เมื่อผู้เอาประกันชีวิตปกปิดความจริง แล่งข้อความที่เป็นเท็จเสียแล้ว โจทก์จึงไม่อาจอ้างได้ว่าจำเลยไม่ได้ให้แพทย์ตรวจร่างกายผู้เอาประกันชีวิต ถือว่าประมาทและไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ

ยังมีโรคอื่น ๆ ที่ถือว่าเป็นโรคร้ายแรงตามที่ศาลฎีกาวินิจฉัย เช่น โรคมะเร็งลำไส้ใหญ่ โรคตับอักเสบ โรคกระเพาะอักเสบ โรคเบาหวาน โรคถุงลมโป่งพอง เป็นต้น

2. นอกจากในเรื่องโรคร้ายแรงแล้ว ยังมีสาระสำคัญในเรื่องอาชีพของผู้เอาประกันชีวิตด้วย

ในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้น อาชีพของผู้เอาประกันชีวิตก็มีส่วนสำคัญที่ผู้รับประกันชีวิตจะตัดสินใจรับประกันชีวิต หรือ เรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นได้ อาชีพที่มีความเสี่ยงสูง หรืออาชีพที่ผิดกฎหมาย ย่อมเป็นเหตุที่จะไม่รับประกันชีวิตได้ เช่น ผู้เอาประกันชีวิตมีอาชีพค้ายาเสพติด ถือว่าเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตสูง และเป็นอาชีพที่เป็นภัยต่อสังคม โดยเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันอุบัติเหตุที่ระบุไว้ว่าถ้าผู้เอาประกันชีวิตทำอาชีพผิดกฎหมาย เมื่อเกิดภัยตามสัญญา ผู้รับประกันชีวิตก็จะไม่รับผิดชอบตามสัญญา เช่น ผู้เอาประกันชีวิตเคยค้าและเสพยาเสพติดมาก่อน เคยเข้ารับการบำบัดผู้เสพยาเสพติด แต่ไม่แจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ดังนี้ถือว่าบริษัทปฏิเสธความรับผิดชอบตามสัญญาได้ เนื่องจากผู้เอาประกันชีวิตละเลยไม่แจ้งข้อความอันเป็นสาระสำคัญให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ โดยศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับ อาชีพของผู้เอาประกันชีวิตที่ถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญที่ต้องแจ้งในใบคำขอ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1675/2500 การปกปิดข้อความจริงในเรื่องอาชีพของผู้เอาประกันชีวิตในเรื่องการชำระเบี้ยประกันของผู้เอาประกันชีวิต หรือแม้ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้เอาประกันชีวิตไว้ก่อนแล้ว ถือว่าเป็นการปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งถ้าบริษัทรับประกันชีวิตทราบความจริงแล้วย่อมจะบอกปิดไม่รับประกัน สัญญาประกันชีวิตเช่นนี้เป็นโมฆะ

จากคำพิพากษานี้ เรื่องอาชีพของผู้เอาประกันชีวิตจึงเป็นสาระสำคัญที่ผู้รับประกันชีวิตอาจบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา ก็เนื่องจากอาชีพเหล่านั้น ก่อให้เกิดความตายเร็วว่าอาชีพอื่น ทำให้ผู้รับประกันชีวิตเกิดความเสียดายสูงในการรับประกันเงินตามสัญญาประกันชีวิต ซึ่งผู้รับประกันชีวิตได้พิจารณาแล้วว่า เมื่อรับประกันชีวิตไปแล้วจะไม่คุ้มค่ากับเบี้ยประกันชีวิตที่ได้รับมา เช่น ผู้เอาประกันชีวิตจ่ายเบี้ยประกันชีวิตเพียงงวดเดียวแล้วเสียชีวิต เนื่องจากเหตุที่ผู้เอาประกันชีวิตประกอบอาชีพค้าขายเสพติด ดังนั้น ด้วยเหตุนี้ เมื่อผู้รับประกันชีวิตทราบว่าตนต้องเสียเงินแน่นอน จึงไม่ยอมเข้าทำสัญญา โดยเมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาข้างต้น จะเห็นว่าผู้รับประกันชีวิตบอกกล่าวโมฆะ โดยไม่ให้สัตยาบันในสัญญาดังกล่าว

เมื่อเปรียบเทียบในเรื่องอาชีพของผู้เอาประกันชีวิต กับการที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตายแล้ว จะเห็นว่า เจตนาฆ่าตัวตายเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้เอาประกันชีวิต เนื่องจาก การตัดสินใจจะฆ่าตัวตายหรือไม่นั้น เป็นเจตนาภายในจิตใจ เป็นปัจจัยภายในจิตใจ ต่างกับเรื่องอาชีพ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงมากขึ้นตามอาชีพที่ทำ ดังนั้น ปัจจัยภายในจิตใจจึงยังไม่มีมีความสำคัญมากนัก จึงไม่ถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องแจ้งในใบคำขอดังกล่าว

ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริงที่ว่าผู้เอาประกันชีวิตต้องการฆ่าตัวตายไม่เป็นข้อสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันชีวิตอาจบอกปิดไม่ยอมทำสัญญาหรือให้เรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นแล้วผู้เอาประกันชีวิตก็ไม่มีหน้าที่ต้องแถลง ให้แก่ผู้รับประกันชีวิตทราบ หรือแม้บริษัทผู้รับประกันชีวิตจะทราบว่าผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตายเมื่อได้ทำสัญญาแล้วนั้น ก็ไม่อาจปฏิเสธสัญญา บอกกล่าวโมฆะกรรมได้ ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 จึงไม่อาจนำมาใช้บังคับในกรณีนี้ได้

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้มีข้อที่น่าสังเกต คือ ก่อนที่จะมีการตกลงทำสัญญาประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิตต้องกรอกใบคำขอเอาประกันชีวิตก่อน ซึ่งในใบคำขอเอาประกันชีวิตนั้นจะประกอบด้วยคำถามต่างๆที่ผู้รับประกันชีวิตต้องการรู้เกี่ยวกับตัวผู้เอาประกันชีวิต เพื่อสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเอาประกันให้ผู้เอาประกันชีวิตตอบ และสำหรับการประกันชีวิตประเภทเดียวกันคำถามโดยปกติจะเหมือนกัน โดยการให้ผู้เอาประกันชีวิตกรอกข้อความตอบคำถามลงในใบคำขอประกันชีวิตซึ่งมักจะมีการกำหนดไว้เป็นมาตรฐาน ซึ่งหลักการสำคัญใน

การรับประกันชีวิตหรือ กำหนดอัตราเบี้ยประกันชีวิตประการหนึ่ง คือ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เอาประกันชีวิตเป็นส่วนรวม แต่จะถือว่าการไม่กรอกข้อความในใบคำขอนั้นเป็นการแถลงเท็จหรือไม่นั้น ในเมื่อใบคำขอไม่มีคำถามเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพจิต หรือคำถามเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย การทำร้ายตนเอง จะถือว่าการนิ่งเป็นการแถลงเท็จก็จะไม่สมมนักในเมื่อผู้รับประกันชีวิต ไม่ได้บ่งไว้ให้ต้องเปิดเผย แต่ในใบคำขอจะมีเรื่องทั่วไป เช่น ในเรื่องอาชีพ บุคคลที่มีอาชีพครู เป็นอาชีพที่ทำงานในสำนักงานมีความเสี่ยงต่ำกว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานขับรถ ซึ่งจะต้องอยู่บนท้องถนน อาจประสบอุบัติเหตุได้ง่ายกว่าอาชีพครู ดังนั้นเบี้ยประกันชีวิตของครูจึงต่ำกว่าคนขับรถ เป็นต้น ดังนั้นในการแถลงข้อความต่าง ๆ จึงต้องอาศัยใบคำขอเอาประกันชีวิตเพื่อจะได้ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งในเรื่องการฆ่าตัวตายนั่น ถ้าบริษัทผู้รับประกันชีวิตต้องการทราบ ก็ควรจะมีคำถามเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพจิตของผู้เอาประกันชีวิตด้วย ถ้าผู้รับประกันชีวิตไม่สามารถใช้กฎหมายในมาตรา 865 ปฏิเสธความไม่สมบูรณ์ของสัญญานั้นได้ ก็อาจปฏิเสธไม่ยอมทำสัญญา หรือจะเรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นได้ เนื่องจากการทำสัญญาประกันชีวิต ต้องมีความตกลงจากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายก่อน เมื่อสัญญายังไม่เกิดก็还没有มีความรับผิดชอบกัน คู่สัญญามีอิสระที่จะตัดสินใจไม่เข้าทำสัญญานั้นก็ได้ ดังนั้นเมื่อผู้รับประกันชีวิตคิดว่าจะเกิดความเสียหายอย่างแน่นอน ก็อาจปฏิเสธไม่ยอมเข้าทำสัญญา ด้วยเหตุผลข้างต้นได้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันชีวิตคนอื่นด้วย

3.1.1.2 วิเคราะห์ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตาย เป็นการแสดงเจตนาทำกลล่อนหรือไม่

กลล่อนเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้นิติกรรมสัญญาไม่สมบูรณ์ ตกเป็นโมฆียกรรม ในเรื่องการทุจริตก่อนทำสัญญาประกันชีวิต โดยผู้เอาประกันชีวิตนั้น เนื่องจากกลล่อนเป็นการแสดงข้อความอย่างใดให้ผิดต่อความจริง เพื่อลวงให้เขาหลงเชื่อแสดงเจตนา⁶⁴

สำหรับในเรื่องของกลล่อนนั้น ศาสตราจารย์ ดร. อักษราทร จุฬารัตน ได้ให้ความหมายของกลล่อน ไว้ว่า กลล่อนคือการใช้อุบายหลอกลวงให้บุคคลอื่นหลงเชื่อในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง เพื่อให้เขาแสดงเจตนากระทำนิติกรรม การใช้อุบายหลอกลวงที่จะให้เป็นกลล่อนดังความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องเป็นการทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงผิด โดยการกล่าวเท็จหรือโดยการแกล้งปกปิดไว้ซึ่งความจริง และการทำเช่นนั้น มีเจตนาที่จะหลอกลวงให้เขาหลงเชื่อเพื่อที่จะได้แสดงเจตนาทำนิติกรรมออกมา⁶⁵

⁶⁴ Att.-Gen. V.Ray (1874) L.R. 9 ch App. 307.

⁶⁵ อักษราทร จุฬารัตน, คำอธิบายวิภาษกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), 55.

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กลั่นแฉกถือเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้นิติกรรมสัญญาไม่สมบูรณ์ การที่ผู้เอาประกันชีวิตเข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยในใจจริงมิได้มีเจตนาเข้าทำสัญญาแต่มีเจตนาฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญา เพียงต้องการเงินตามสัญญาเท่านั้น เจตนาเช่นนี้ทำให้สัญญาประกันชีวิตไม่สมบูรณ์หรือไม่

กลั่นแฉก คือ การใ้ผู้บอกกล่าวให้บุคคลอื่นหลงเชื่อ เพื่อให้เขาแสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมโดยผิดหลง ซึ่งอาจเป็นการกล่าวเท็จในข้อความสมบัติอันใดอันหนึ่ง อันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ ก็ถือว่าเป็นกลั่นแฉกได้ หากพิสูจน์ได้ว่า ถ้ามิได้ฉ้อโกงเช่นนั้น

การที่ผู้เอาประกันชีวิตเข้าทำสัญญาประกันชีวิตโดยในใจจริงมิได้ต้องการผูกพันตามสัญญา แม้ผู้เอาประกันชีวิตจะมีเจตนาทุจริตภายในใจ หรือไม่ต้องการผูกพันตามสัญญานั้น แต่เจตนาดังกล่าวอยู่ภายในใจ มิได้แสดงออกภายนอก ในทางกลับกันเจตนาที่แสดงออกมานั้นเป็นเจตนาเข้าทำสัญญาโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้จะได้เปิดเผยต่อบุคคลภายนอกว่าตนต้องการฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญาก็ตาม แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895(1) ก็ยังบัญญัติให้ผู้เอาประกันชีวิตมีสิทธิได้รับเงินตามสัญญานั้น

จะเห็นได้ว่าการแสดงเจตนาเพราะกลั่นแฉกนั้น เป็นการแสดงเจตนาที่ตรงอยู่กับเจตนาที่อยู่ใจ ต่างกับเรื่องเจตนาซ่อนเร้นและเจตนาลวง กลั่นแฉก คือ การที่บุคคลหนึ่งแสดงข้อความอย่างใดให้ผิดต่อความจริง เพื่อลวงให้บุคคลอีกคนหนึ่งหลงเชื่อและแสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมด้วย โดยข้อความที่ผู้ทำกลั่นแฉกได้แสดงให้ผิดต่อความจริงนั้น โดยปกติก็คือข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง⁶⁶

กลั่นแฉกที่ทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 159 นั้น ต้องถึงขนาดที่ว่าถ้าไม่มีกลั่นแฉกนั้น การอันเป็นโมฆียะคงมิได้กระทำขึ้น ซึ่งในสัญญาประกันชีวิตนั้นข้อเท็จจริงส่วนใหญ่จะเป็นผู้เอาประกันชีวิตเป็นฝ่ายทำกลั่นแฉก ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตทราบก่อนทำสัญญาประกันชีวิตกับจำเลยว่าเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังจนดับอีกเสบ แต่มิได้แจ้งให้จำเลยทราบซึ่งหากจำเลยทราบก็อาจเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้น หรือไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นโมฆียะ จำเลยมีสิทธิบอกล้างได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้เอาประกันชีวิตตายหรือไม่หรือตายด้วยเหตุใด ดังนั้นเมื่อผู้เอาประกันชีวิตตายเพราะถูกไฟดูด จำเลยจึงบอกล้างสัญญาประกันชีวิตอันเป็นโมฆียะต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาได้⁶⁷

⁶⁶ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์, 2505), 78.

⁶⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 5793/2531

แต่กรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาต้องการฆ่าตัวตาย คือเพียงแต่มีความคิดที่ต้องการฆ่าตนเอง เป็นเพียงเจตนาภายในเท่านั้น ความคิดดังกล่าวอาจจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เสมอ หากมิได้มีการแสดงออกมาเป็นการกระทำแล้ว ในทางประมวลกฎหมายอาญาก็ยังไม่ถือว่าความคิดเป็นการกระทำผิดอาญา ยังคงเป็นเพียงความคิดมิใช่ข้อเท็จจริงอย่างใดที่ปรากฏออกมาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากการรู้หรือทราบข้อเท็จจริงแล้วไม่ยอมแถลง หรือแถลงข้อความเท็จ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 367 ที่บัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดเมื่อเจ้าพนักงานถามชื่อหรือที่อยู่ เพื่อปฏิบัติการตามกฎหมาย ไม่ยอมบอกหรือแถลงบอกชื่อหรือที่อยู่อันเป็นเท็จต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท”

คำว่า “แถลง” แสดงว่าต้องมีเจตนา: ดำรงจรรยาบรรณชื่อผู้ที่วางของลำทางเท้า และสั่งให้ไปสถานีตำรวจ แต่ผู้นั้นไม่ยอมบอกชื่อ (หรือบอกชื่อเท็จ) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1626/2479

แต่หน้าที่จะต้องแจ้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องของการประกันชีวิต เช่น ประวัติของอาการที่เคยเจ็บป่วยและปกปิดไว้ หรือในเรื่องของรายได้และความสามารถหารายได้ อาชีพ โรคภัยไข้เจ็บที่สามารถตรวจพิสูจน์ได้ สิ่งเหล่านี้จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตนั้นมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ ตามมาตรา 865 หรือจะเห็นได้ว่านิติกรรมที่จะเป็นโมฆียะเพราะถูกกลั่นแกล้งโดยการนิ่ง โดยทั่วไปจะเป็นเรื่องของผู้เอาประกันชีวิตละเว้นไม่เปิดเผยเรื่องสุขภาพของตัว ซึ่งการละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงเช่นนี้จะต้องละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่ยอมทำสัญญาประกันชีวิต หรือจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้น ก็ทำให้สัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นโมฆียะได้เหมือนกันตามมาตรา 865

อย่างไรก็ตามแม้ผู้รับประกันชีวิตจะรู้ว่าผู้เอาประกันชีวิต มีเจตนาต้องการฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประกันชีวิตก็ไม่มีเหตุปฏิเสธสัญญาประกันชีวิตนั้นได้ เนื่องจากเจตนาภายในจิตใจมิได้แสดงออกมาและเป็นการพิสูจน์ได้ยากกว่าเมื่อทำสัญญาประกันชีวิตแล้วภายหลังผู้เอาประกันชีวิตจะได้ทำตามที่ตั้งใจไว้จริง เนื่องจากจิตใจของคนอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อระยะเวลาผ่านไป และเจตนาภายในจิตใจแม้จะแสดงให้ปรากฏต่อบุคคลภายนอกว่าตนต้องการฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญา แต่ขณะทำสัญญาไม่ได้แถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบเจตนา นั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นการใช้อุบายลวงให้บุคคลอื่นหลงเชื่อ เพื่อให้เขาแสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมโดยหลงผิด เนื่องจากเป็นเจตนาภายในมิได้แสดงออกมา และ แม้ผู้รับประกันชีวิตจะรู้ว่าผู้เอาประกันชีวิต มีเจตนาฆ่าตัวตายก็ตาม ผู้รับประกันชีวิตก็ไม่มีเหตุปฏิเสธสัญญาประกันชีวิตได้เนื่องจากเหตุปฏิเสธบอกปิดไม่ทำสัญญานั้นมีเพียง ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 865 เท่านั้น ส่วนในเรื่องการฆ่าตัวตาย เนื่องจากกฎหมายรองรับไว้ในมาตรา 895(1) แล้วว่าผู้เอาประกันชีวิตยังสามารถได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ถ้าได้ฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว

จะเห็นว่า วัตถุประสงค์ของกฎหมายตามมาตรา 895(1) กฎหมายยึดถือเอาเหตุมรณะเป็นเงื่อนไขสำคัญเหตุหนึ่ง ในการที่จะพิจารณาว่าผู้รับประกันชีวิตจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายตามสัญญาให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือไม่ การพิจารณาข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิตก็เช่นเดียวกัน ต้องนำเหตุมรณะมาพิจารณาด้วย กรณีตามปัญหาดังกล่าวแม้ผู้เอาประกันชีวิต ก่อนจะทำนิติกรรมสัญญามีความประสงค์ที่จะฆ่าตัวเองตายก็ตาม แต่ผู้รับประกันชีวิตมิได้ล่วงรู้มาก่อนถึงเหตุนี้ หากบุคคลผู้เอาประกันชีวิตไม่ได้กระทำการฆ่าตัวตายด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา จึงถือไม่ได้ว่าการตายนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตจึงควรต้องจ่ายเงินให้แก่ทายาท⁶⁸อย่างไรเสียแม้ผู้เอาประกันชีวิตจะมีเจตนาทุจริตต้องการฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญา ถ้าฆ่าตัวตายภายใน หนึ่งปี ก็จะไม่ได้รับเงินตามสัญญา แต่ถ้าฆ่าตัวตายภายหลังหนึ่งปี ก็ยังมีสิทธิได้รับเงิน จึงไม่ถือว่าผู้เอาประกันชีวิตใช้อุบายหลอกลวงผู้รับประกันชีวิต เนื่องจากว่าการฆ่าตัวตายนี้ อย่างไรเสียผู้รับประกันชีวิตก็ปฏิเสธไม่เข้าทำสัญญาไม่ได้ เพราะไม่ต้องการด้วยมาตรา 865

1. การนิ่ง จะเป็นกลฉ้อฉล ทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ หรือไม่

จะเห็นได้ว่าโดยปกติการนิ่งเสียไม่ใช่อะไรที่ผิดความจริง หรือข้อคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ใช่กลฉ้อฉล แต่ตามมาตรา 162 บัญญัติว่า ในนิติกรรมสองฝ่ายการที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่ใช่อะไรที่ผิดความจริง หรือข้อคุณสมบัติอันใดอันหนึ่ง ซึ่งคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้นั้น หากพิสูจน์ได้ว่าถ้าไม่นิ่งเสียนั้น นิติกรรมอันนั้นก็คงมิได้ทำขึ้นเลย การนิ่งเป็นกลฉ้อฉล⁶⁹ สำหรับการนิ่งไม่ยอมบอกข้อเท็จจริงของผู้เอาประกันชีวิต เมื่อมีกฎหมายบังคับให้ต้องแจ้งอีกฝ่ายหนึ่งทราบแล้วแต่ไม่แจ้ง ถ้าหากการไม่แจ้งความจริงให้อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะเป็นสาเหตุที่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงผิดจากการที่ผู้เอาประกันชีวิตนิ่งเสียไม่ยอมบอกข้อเท็จจริงจึงเป็นเหตุทำให้ผู้รับประกันชีวิตทำสัญญาด้วยนั้น การนิ่งนั้นจะเป็นกลฉ้อฉลหรือไม่ เพราะถ้าหากเป็นกลฉ้อฉลแล้ว ก็จะ ทำให้การนิ่งนั้นตกเป็นโมฆียะตามมาตรา 159 ได้

แต่การนิ่งไม่ยอมบอกเจตนาของตนเองว่าต้องการฆ่าตัวตายดังกล่าวนี้ มิได้มีกฎหมายกำหนดเอาไว้ให้ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องมีหน้าที่ ที่จะต้องแจ้งให้แก่ผู้รับประกันชีวิตทราบแต่อย่างใดและในใบคำขอเอาประกันชีวิตก็มิได้มีคำถามเช่นนั้นไว้ ดังนั้นเมื่อเป็นเพียงความคิด ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าไม่มีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเอาไว้ว่าหากบุคคลใดมีความคิดเห็นอย่างไร แล้วจะต้องมีหน้าที่แจ้งให้บุคคลอื่นทราบในความคิดของตนเองเสมอ ดังนั้นการที่ผู้เอา

⁶⁸ เสวนีย์ อัสวโรจน์ และคณะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วย ประณีประนอมยอมความ การพนันขันต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, 253.

⁶⁹ เสวนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, 81.

ประกันชีวิตมิได้แจ้งถึงเจตนาความคิดที่อยู่ใจดังกล่าวนิติกรรมจึงมิใช่กลล่อนจนจะทำให้สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆียกรรม อันเป็นสาเหตุที่จะทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิบอกล้างนิติกรรมสัญญาดังกล่าวได้

ตัวอย่างเช่น จำเลยโดย ก. ผู้เป็นตัวแทนและผู้ตายทำความตกลงกันให้ผู้ตายทำคำขอเอาประกันชีวิตที่จังหวัดสตูลแล้ว ก. เป็นผู้นำไปคำขอเอาประกันชีวิตเสนอจำเลยซึ่งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร พิจารณาตกลงรับทำสัญญาประกันชีวิตทั้งการส่งเบี้ยประกันชีวิต ผู้ตายก็ยังคงมอบให้ ก. ที่จังหวัดสตูลเพื่อส่งให้แก่จำเลยต่อไป ถือได้ว่ามูลคดีจากการทำสัญญาประกันชีวิตรายนี้เกิดที่จังหวัดสตูล โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ศาลจังหวัดสตูลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 4 (1) สาระสำคัญของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 อยู่ที่ว่าถ้าผู้เอาประกันชีวิตรู้อยู่แล้วละเว้นไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจูงใจให้ผู้รับประกันชีวิตเรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นหรือบอกปิด ไม่ยอมทำสัญญาสัญญาประกันชีวิตจะตกเป็นโมฆียะการที่ผู้ตายมิได้แจ้งเรื่องเคยเข้ารับการตรวจรักษาในโรงพยาบาลและคลินิกเกี่ยวกับกามโรคหนองในเทียมและซิฟิลิสให้จำเลยทราบยังไม่ถึงขนาดที่จะอนุมานได้ว่าถ้าได้แจ้งเช่นนั้นจะทำให้จำเลยบอกปิดไม่รับประกันชีวิตหรือเรียกเบี้ยประกันชีวิตให้สูงขึ้นอันจะทำให้สัญญาประกันชีวิตที่ทำได้เป็นโมฆียะตามบทมาตรานี้⁷⁰

เมื่อกฎหมายกำหนดเอาไว้แล้วว่าหน้าที่ของผู้เอาประกันชีวิต ที่จะต้องแจ้งข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดให้แก่ผู้รับประกันชีวิตทราบนั้นจะต้องเป็นการแจ้งตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ผู้เอาประกันชีวิตมิได้แจ้งเจตนาของตนว่าตนเองมีเจตนาที่ต้องการจะฆ่าตัวตายแล้ว นิติกรรมดังกล่าวก็มีใช่กลล่อนจนแต่อย่างใด และนอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่าในมาตรา 895 (1) ก็มีบัญญัติเอาไว้ว่าผู้เอาประกันชีวิตต้องมีหน้าที่ต้องแจ้งว่าตนเองมีความประสงค์ที่จะกระทำอัตวินิบาตแต่อย่างใด และหากเป็นกรณีประกันชีวิตในรูปแบบสะสมทรัพย์นั้น แม้ผู้เอาประกันชีวิตจะฆ่าตนเองตาย ก็มีได้ทำให้ผลของการทำสัญญาประกันชีวิตเสียไปแต่อย่างใด ผู้รับประโยชน์ก็ยังคงสามารถได้รับผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันชีวิตอยู่เช่นเดิม

อย่างไรก็ตามกลล่อนที่จะมีผลทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ มีเพียง 2 ประเภท เท่านั้น คือ กลล่อนถึงขนาด ตามมาตรา 159 และกลล่อนโดยการนิ่ง ตามมาตรา 162 ซึ่งมีเงื่อนไขว่า จะต้องถึงขนาดที่ว่า หากผู้ถูกกลล่อนรู้ถึงความจริงที่ผู้ทำกลล่อนปกปิด ไม่แจ้งข้อความจริงที่ควรแจ้ง หรือแสดงข้อความอันเป็นเท็จ การอันเป็นโมฆียะนั้นคงจะมีได้กระทำขึ้น ซึ่งการนิ่งโดยในใจจริงไม่ต้องการผูกพันตามสัญญา แต่ทำสัญญาเพื่อต้องการเงินเท่านั้น ถือเป็นการทำกลล่อนหรือไม่

⁷⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7176/2539.

หากนำมาตรา 162 มาประกอบการพิจารณาแล้วในเรื่องจะทำสัญญาทั่วไป การที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า “ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่แจ้งข้อความจริง หรือคุณสมบัติอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ การนั้นจะเป็นกลฉ้อฉล หากพิสูจน์ได้ว่าการนิ่งเสีย เช่นนั้น นิติกรรมนั้นก็จะมีได้กระทำขึ้น” ในเรื่องของการนิ่งเสียไม่แจ้งข้อความที่จะต้องแถลง ตามมาตรา 865 คือข้อความซึ่งอาจจูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา ตามปัญหาดังกล่าวนั้นผู้เอาประกันชีวิตได้รู้อยู่แล้วว่าตนเองประสงค์ที่จะได้เงินจากผู้รับประกันชีวิตโดยอาศัยความมรณะของตน แต่จะเป็นข้อเท็จจริงที่ตนเองต้องแจ้งแถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบหรือไม่ ทั้ง ๆ ที่เป็นข้อความที่ผู้มีหน้าที่แถลงได้รู้ความจริงอยู่แล้ว แต่ว่าข้อความอย่างไรจึงจะถือว่าอาจจูงใจผู้รับประกันชีวิตถึงขนาดที่จะเรียกเบี้ยประกันให้สูงขึ้นหรือบอกปิดไม่รับทำสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวนี้ ต้องพิจารณาความคิดเห็นของวิญญูชน ไม่ถือตามความคิดเห็นของผู้เอาประกันชีวิตรายหนึ่งรายใดโดยเฉพาะและเมื่อถือว่าเป็นการเปิดเผยข้อความจริงนั้นก็เป็นที่มาของผู้เอาประกันชีวิต จึงต้องพิจารณาตามความคิดเห็นของบุคคลผู้เอาประกันชีวิตทั่ว ๆ ไปว่า ข้อความจริงที่ผู้เอาประกันชีวิตหวังจะได้เงินตอบแทนในโดยอาศัยความมรณะของตนเองนั้น ตามความคิดเห็นของวิญญูชนซึ่งเป็นฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตคิดเห็นหรือไม่ว่า ผู้เอาประกันชีวิตทั่ว ๆ ไปจะถือเป็นข้อสำคัญถึงขนาดดังกล่าวนี้ ถ้าวิญญูชนทั่ว ๆ ไปไม่คิดเห็นเช่นนั้น แม้ความจริงจะเป็นข้อสำคัญที่ผู้รับประกันชีวิตทั่วไปจะถือเป็นข้อสำคัญ ก็ไม่ถือว่าเป็นข้อที่ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องเปิดเผย ไม่ถือตามความเห็นของผู้รับประกันชีวิตเป็นยุติ⁷¹

ดังได้กล่าวไว้ในบทก่อนนี้ว่า เมื่อหลักสุจริตไม่สามารถนำมาใช้ในการเรื่องกรณีเจตนาฆ่าตัวตายก่อนทำสัญญา เนื่องจากมีบทบัญญัติของกฎหมายโดยเฉพาะในมาตรา 895 แล้ว ดังนั้นกรณีเจตนาฆ่าตัวตายของผู้เอาประกันชีวิตจึงไม่เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันชีวิตทราบ และถึงแม้ผู้รับประกันชีวิตจะทราบภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ก็ไม่สามารถบอกล้างสัญญานั้นได้ เนื่องจากสัญญานั้นไม่ได้เป็นโมฆกรรม ตามมาตรา 865 แม้ผู้เอาประกันชีวิตจะนิ่งไม่บอกถึงเจตนาของตนที่ต้องการฆ่าตัวตายก็ตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นการทำกลฉ้อฉล เนื่องจากเจตนาฆ่าตัวตายนี้ แม้จะแสดงออกให้ปรากฏต่อบุคคลภายนอก หรือไม่ก็ตาม ก็ไม่เป็นเหตุที่ผู้รับประกันชีวิตจะปฏิเสธบอกปิดไม่ทำสัญญาหรือเรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้นได้ เนื่องจากเจตนาฆ่าตัวตายไม่เป็นข้อสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่ต้องแถลงให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, 42.

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องกลล่อลวงต้องมีการใช้อุบายหลอกลวง และผู้รับประกันชีวิตหลงเชื่ออุบายนั้น เข้าทำนิติกรรมสัญญา สัญญานั้นจึงเป็น โมฆะ แต่กรณีนี้มิได้มีการใช้อุบายหลอกลวงเพียงแต่ผู้เอาประกันชีวิตนิ่ง และแม้ว่าหากผู้รับประกันชีวิตทราบเจตนาที่ผู้เอาประกันชีวิตนิ่งนั้น ก็ไม่มีผลต่อสัญญา เนื่องจากผู้รับประกันชีวิตจะทราบหรือไม่ทราบสัญญา ก็ยังเกิดขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย

3.1.1.3 วิเคราะห์การที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตาย เป็นการแสดงเจตนาซ่อนเร้น หรือไม่

การที่ผู้เอาประกันชีวิตได้มีเจตนาซ่อนเร้นในการทำสัญญาการประกันชีวิต โดยปกปิดเจตนาที่แท้จริง ซึ่งไม่ต้องการทำสัญญาประกันชีวิต เพียงแต่ต้องการผลประโยชน์จากการประกันชีวิตเมื่อตนเองเสียชีวิต โดยมีเจตนาตั้งแต่ต้นว่าต้องการฆ่าตัวตายอยู่แล้วนั้น หากพิจารณาในแง่ของการแสดงเจตนาซ่อนเร้น ว่าเจตนาที่แสดงออกมาในการเข้าทำสัญญาดังกล่าว มิใช่เจตนาที่แท้จริงแต่เจตนาที่แท้จริงเป็นเจตนาที่ไม่ได้แสดงออกมา ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 154 บัญญัติเอาไว้ว่า “การแสดงเจตนาใดแม้ในใจจริงของผู้แสดงจะมีได้เจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ได้แสดงออกมาก็ตาม หากเป็นมูลเหตุให้การแสดงเจตนาเป็นโมฆะไม่ว่าแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะรับรู้ถึงเจตนาอันซ่อนอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น”

จากหลักกฎหมายดังกล่าวย่อมพิจารณาได้ว่า ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาเป็นอย่างหนึ่ง คือ การหวังเงินค่าตอบแทนที่ได้จากการฆ่าตัวตาย แต่แสดงเจตนาเป็นอีกอย่างหนึ่ง คือ การเข้ามาทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ถือได้ว่าเจตนาและการแสดงเจตนามีความไม่สัมพันธ์กัน กฎหมายจึงไม่คุ้มครองเจตนาที่ซ่อนไว้ กล่าวคือ เจตนาที่ต้องการผลประโยชน์จากการฆ่าตัวตาย แต่กฎหมายย่อมคุ้มครองเจตนาที่แสดงออก คือ กฎหมายคุ้มครองเจตนาที่ได้แสดงไปในการทำสัญญาประกันชีวิต และไม่ถือว่าการทำสัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นโมฆะ กล่าวคือ สัญญาประกันชีวิตนั้นมีความสมบูรณ์ ซึ่งทำให้เขาได้รับประโยชน์ตามสัญญาที่แสดงออก ทั้งนี้เจตนาจริงของกฎหมายในเรื่องนี้ มาจากการที่หลักกฎหมายมองว่าการแสดงเจตนาซ่อนเร้นนั้น เจตนาที่ซ่อนอยู่ไม่มีใครเลยที่จะสามารถรู้ได้ นอกเหนือจากผู้แสดงเจตนาเอง หากไม่มีการเปิดเผย และกฎหมายต้องการคุ้มครองความไว้นื้อเชื่อใจ (Affidamento)⁷² ของผู้รับการแสดงเจตนา ว่าผู้แสดงเจตนา มีความประสงค์เช่นนั้นจริง ๆ⁷³ และไม่ต้องการให้ผู้แสดงเจตนาซ่อนเร้นมากล่าวอ้างความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมนั้นอันเกิดจากเจตนาซ่อนเร้นได้ เว้นเสียแต่ว่า คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะรู้ถึงการแสดงเจตนาซ่อนเร้นนั้น จึงจะมีผลต่อนิติกรรมที่ได้แสดงออกไป เพราะหากผู้แสดงเจตนา

⁷² จำปี โสติพันธุ์, คำอธิบายหลักกฎหมายนิติกรรมสัญญา, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2539), 90.

⁷³ เรื่องเดียวกัน.

ทั้งสองฝ่ายรู้ถึงเจตนาที่จะทำนิติกรรมอันหนึ่ง แต่กลับแสดงเจตนาเป็นอีกแบบหนึ่ง ย่อมหมายความว่านิติกรรมที่ได้มีการแสดงออกนั้นไม่ได้มาจากเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา สัญญานั้นย่อมไม่มีความสมบูรณ์และจะกล่าวอ้างผลทางกฎหมายระหว่างกันไม่ได้

ผลทางกฎหมายในลักษณะของการแสดงเจตนาซ่อนเร้นนั้นหากพิจารณาในเรื่องการทำสัญญาประกันชีวิต ย่อมจะก่อให้เกิดผลทางกฎหมายคือ จะต้องบังคับตามสัญญาประกันชีวิตนั้นเสมอ ไม่ว่าเจตนาซ่อนเร้นของผู้เอาประกันชีวิตจะเป็นอย่างไรก็ตาม เว้นเสียแต่ว่าผู้รับประกันชีวิตจะได้ทราบถึงเจตนาซ่อนเร้นนั้น เช่น ถ้าผู้รับประกันชีวิตทราบว่าผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาซ่อนเร้นที่จะฆ่าตัวตาย เช่นนี้ ผู้รับประกันชีวิตก็สามารถที่จะกล่าวอ้างถึงความไม่สมบูรณ์ของการแสดงเจตนาได้ ในขณะที่ทางฝั่งของผู้เอาประกันชีวิตนั้น หากทราบว่าผู้รับประกันชีวิต ทราบถึงเจตนาซ่อนเร้นของตน ผู้เอาประกันชีวิตย่อมกล่าวอ้างถึงความไม่สมบูรณ์ของการแสดงเจตนา นั้นได้เช่นกัน โดยอาจกล่าวอ้างได้ว่ามีเจตนาซ่อนเร้นอยู่ อย่างไรก็ดีในกรณีการประกันชีวิตนั้น แม้เจตนาของผู้เอาประกันชีวิตจะเป็นอีกอย่างหนึ่ง คือ หวังเงินจากการฆ่าตัวตาย แต่สัญญาประกันชีวิตที่สมบูรณ์ก็เป็นสิ่งที่ผู้เอาประกันชีวิตต้องการ ดังนั้น ผู้เอาประกันชีวิตย่อมต้องการให้สัญญาประกันชีวิตนั้นมีผลสมบูรณ์อยู่แล้ว ผู้เอาประกันชีวิตจึงไม่มีทางที่จะกล่าวอ้างความไม่สมบูรณ์ของสัญญาประกันชีวิตนั้นได้อย่างแน่แท้

นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว หากพิจารณาในแง่ที่ว่า ในกรณีที่ตัวแทนประกันชีวิตได้ทราบถึงเจตนาที่แท้จริงของผู้เอาประกันชีวิต แต่ยังยินยอมให้มีการทำสัญญาประกันชีวิต เกิดขึ้นมาอีก เช่นนี้จะถือว่าเป็นการทำสัญญาโดยมีการแสดงเจตนาลวงหรือไม่ เพราะคู่กรณีทั้งสองฝ่ายก็รู้ถึงเจตนาที่แท้จริง แต่ยังยอมให้เกิดสัญญา อันจะเป็นผลเสียหายต่อบริษัทประกันชีวิต โดยในกรณีนี้นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 ได้บัญญัติเอาไว้ว่า “การแสดงเจตนาลวงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นโมฆะ แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต และต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาลวงนั้นมิได้...” นั้นหมายความว่า หากผู้เอาประกันชีวิตและตัวแทนประกันชีวิตต่างรู้ข้อเท็จจริงในเรื่องการที่ผู้เอาประกันชีวิต มีเจตนาที่จะฆ่าตัวตายแล้ว แต่ยังยอมให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้น เพื่อให้บริษัทประกันชีวิตเข้าใจว่าเป็นการประกันชีวิตจริง และบุคคลภายนอกเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้นจริง สัญญาประกันชีวิตดังกล่าวจะตกเป็นโมฆะหรือไม่

ในเรื่องนี้ ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 5 ให้ความหมายเรื่องตัวแทนประกันชีวิตไว้ว่า ตัวแทนประกันชีวิต หมายความว่า “ผู้ซึ่งบริษัทมอบหมายให้ทำการชักชวนให้บุคคลทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัท” และมาตรา 71 ว่า “ตัวแทนประกันชีวิตอาจทำสัญญาประกันชีวิตในนามของบริษัทได้เมื่อได้รับมอบอำนาจ เป็นหนังสือจากบริษัท ตัวแทนประกันชีวิต นายหน้าประกันชีวิต หรือพนักงานของบริษัทซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการรับเงิน อาจรับ

เบี้ยประกันภัยในนามของบริษัทได้เมื่อได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากบริษัท” และความหมายของคำว่า ตัวแทนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797 คือ “อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือ สัญญาซึ่งให้บุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลหนึ่งอีกคนหนึ่ง เรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการดั่งนั้น อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็น โดยตั้งแต่งแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ได้” จะเห็นได้ว่าความหมายทั้งสองแตกต่างกัน คือตัวแทนตามประกันชีวิตนั้นมิใช่ ตัวการตัวแทนที่แท้จริงตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งจะมีสิทธิและหน้าที่กระทำการแทนตัวการ และต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตัวการมอบหมาย แต่ตัวแทนประกันชีวิตมีหน้าที่เพียง ทำการชักชวนให้บุคคลใด ๆ เข้าทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัทและจะทำสัญญาประกันชีวิตในนามของบริษัทต่อเมื่อบริษัทได้มอบอำนาจให้ทำได้เท่านั้น

ดังนั้นเมื่อ ผู้เอาประกันชีวิตฝ่ายเดียว มิได้มีเจตนาในการที่จะทำสัญญาประกันชีวิตนั้น โดยแท้จริง แต่ต้องการที่จะได้รับผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต โดยอาศัยเจตนาที่แสดงออกมา และร่วมมือกับตัวแทนประกันชีวิต ซึ่งก็ต้องถือว่าตัวแทนประกันชีวิตมิได้เป็นตัวแทนในการมีส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตนั้น หรือกล่าวได้ว่าบริษัทไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ในการกระทำของตัวแทนซึ่งได้กระทำทุจริตต่อบริษัท ดังนั้นบริษัทจึงเป็นบุคคลภายนอกที่เข้าทำสัญญาโดยสุจริตและต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาหลงในกรณีนี้ โดยเป็นไปตามหลักในเรื่องการแสดงเจตนาหลง ผู้เอาประกันชีวิตย่อมจะนำสัญญาดังกล่าวมาอ้างเพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนเอง และเรียกร้องเงินค่าตอบแทนจากบริษัทประกันชีวิตไม่ได้

หลักของสัญญาประกันชีวิตข้อหนึ่งที่มีความสำคัญคือ หลักสุจริตอย่างยิ่ง (Utmost good faith)⁷⁴ ทั้งนี้เพราะธุรกิจประกันชีวิตเป็นธุรกิจที่ต้องยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพ (Professional ethics or professional conduct) ระหว่างผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิต ดังนั้นจึงได้นำหลักสุจริตมาบัญญัติไว้ในมาตรา 865 และมาตรา 879 หลักสุจริตอย่างยิ่ง (Utmost Good Faith) เป็นหลักคำจูงให้ธุรกิจประกันชีวิต (Life insurance industry) สามารถดำเนินธุรกิจเป็นไปด้วยความเรียบร้อย⁷⁵

⁷⁴ กิจนา ตรีอนุรักษ์, การไม่เปิดเผยข้อความจริงในสัญญาประกันภัย, 6.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, 95.

3.1.1.4 วิเคราะห์การที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตาย เป็นเหตุให้การแสดงเจตนาเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ในเรื่องน้อ โกง หรือไม่

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 341 บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือ ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้น ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม หรือให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้น กระทำความผิดฐานน้อ โกง...” ในกฎหมายของประเทศไทยความผิดฐานน้อ โกงต้องมียุทธประสงค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกดังต่อไปนี้

องค์ประกอบของการน้อ โกง คือ

1. หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือ ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

2. โดยการหลอกลวงดังว่านั้น

ก. ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่ 3

ข. ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่ 3 ทำ ถอน ทำลายเอกสารสิทธิ

3. โดยเจตนาทุจริต (ซึ่งเป็นเจตนาพิเศษ)

ผู้เอาประกันชีวิตจะมีความผิดน้อ โกงหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาในประเด็นแรกคือการหลอกลวงนั้น ทำโดยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือไม่ เห็นว่าข้อเท็จจริงนั้น ผู้เอาประกันชีวิตทราบเจตนาของตนเองแน่นอนแล้วว่า จะปกปิดว่าตนต้องการฆ่าตัวตายไว้ ซึ่งถ้าบอกไปผู้รับประกันชีวิตจะไม่ยอมเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้นแน่นอน เนื่องจากว่าความตายนั้นถูกกำหนดไว้โดยผู้เอาประกันชีวิตเอง ผู้รับประกันชีวิตย่อมคาดคะเนได้ว่าภัยที่จะเข้ารับเสี่ยงนั้นเป็นภัยที่ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนและตนจะได้รับความเสียหาย ผู้รับประกันชีวิตอาจไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ซึ่งคำว่า “ข้อความ หรือ ข้อเท็จจริง” นั้นย่อม หมายถึง ข้อเท็จจริงภายนอกและข้อเท็จจริงภายในด้วย ทั้งนี้คำพิพากษาฎีกาบางฉบับ ถือว่าข้อเท็จจริงภายในอันเป็นเรื่องของจิตใจก็ถือว่า เป็น “ข้อความ” และถ้าเป็นเท็จก็เป็นความผิดฐานน้อ โกงได้ เช่น ก. ยืมนาฬิกาข้อมือ จาก ข. โดยบอกว่า จะใส่ไปในงานเลี้ยงของเพื่อน แล้วจะเอามาคืนในวันรุ่งขึ้น ถ้าขณะที่ยืม ก. มีเจตนาจะไม่นำนาฬิกานั้นมาคืนในวันรุ่งขึ้นแต่มีเจตนาจะนำไปขายเสีย ก็เท่ากับ ก. หลอกลวง ข. ด้วยข้อความเท็จ กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่ว่า ในขณะที่ยืม ก. มีเจตนาที่จะไม่นำมาคืน ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงภายในจึงมีความผิดฐานน้อ โกง⁷⁶ ฉะนั้นในกรณีนี้เท่ากับว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ แสดงข้อความอันเป็นเท็จแก่ผู้รับประกันชีวิตแล้ว แม้ว่าจะเป็นเจตนาภายในจิตใจก็ตาม

⁷⁶ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3 , พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), 307.

ประการต่อมา การหลอกลวงนั้นเป็นการปกปิดข้อเท็จจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแล้วหรือไม่ ข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้งนั้น ผู้เอาประกันชีวิตต้องมีหน้าที่แจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตทราบด้วย ซึ่งหน้าที่แจ้งให้ทราบมีอยู่ 4 ประการ คือ 1.หน้าที่ตามกฎหมาย 2. หน้าที่ตามสัญญา 3. หน้าที่ที่เกิดจากความสุจริตและความไว้วางใจต่อกันและกัน 4. หน้าที่ที่เกิดจากการกระทำก่อน ๆ ของตน ซึ่งอาจทำให้นुकคลอื่นสำคัญผิด ในกรณีของผู้เอาประกันชีวิตนี้คงได้วินิจฉัยในเบื้องต้น ผู้เอาประกันชีวิตไม่มีหน้าที่ตามสัญญา หรือตามกฎหมายที่จะต้องแจ้งให้ฝ่ายผู้รับประกันชีวิตทราบ

หลอกลวงของผู้เอาประกันชีวิตนั้น ทำให้ผู้รับประกันชีวิต ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตหรือไม่นั้น ถ้าไม่มีการหลอกลวงโดยผู้เอาประกันชีวิต โดยได้บอกข้อความจริงไปว่าตนต้องการฆ่าตัวตาย จึงได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตก็จะไม่ตกลงทำสัญญาอย่างแน่อน เนื่องจากถ้าผู้รับประกันชีวิตทราบแล้วอาจจะเรียกเบี้ยประกันชีวิตสูงขึ้น หรือ อาจจะบอกปิดไม่รับประกันชีวิตเลย เพราะผู้รับประกันชีวิต มีแต่จะเกิดความเสียหายแก่ตน เพราะเบี้ยประกันชีวิตกับจำนวนเงินที่เอาประกันชีวิตนั้น แตกต่างกันมาก เมื่อมีแต่จะเสีย ผู้รับประกันชีวิตย่อมจะไม่เข้าทำสัญญานั้นแน่นอน

ในกรณีนี้เห็นว่า ถ้ามีการหลอกลวงว่าตนตั้งใจจะทำสัญญาประกันชีวิต และจะปฏิบัติตามเงื่อนไขของสัญญาให้เป็นไปโดยตลอดแล้ว การหลอกลวงนั้นย่อมสำเร็จ สัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นเพราะถูกผู้เอาประกันชีวิตหลอกลวง แต่ถ้าผู้รับประกันชีวิตไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ก็จะเป็นเพียงพยายามกระทำการฉ้อโกงเท่านั้น

อนึ่ง สัญญาประกันชีวิตนี้ถือเป็นเอกสารสิทธิ เนื่องจากสัญญาประกันชีวิต เป็นเอกสารหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง สิทธิ เช่นกัน แต่ถ้าเป็นเพียงคำเสนอเข้าทำสัญญาประกันชีวิต ยังไม่เป็นสัญญา ไม่ใช่เอกสารสิทธิ⁷⁷ ความผิดฐานฉ้อโกงนี้ องค์ประกอบความผิดที่สำคัญคือ ผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนาพิเศษ เพื่อเอาทรัพย์สิน หรือให้ถอน หรือทำเอกสารสิทธิ ผู้กระทำความผิดหลอกลวง หรือ ปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง ดังนั้นการกระทำของผู้เอาประกันชีวิต ยังไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง เนื่องจากว่าข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้งนั้น ผู้เอาประกันชีวิตไม่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้รับประกันชีวิตทราบ จึงไม่ถือว่ามี การหลอกลวง ซึ่งในจุดนี้จะเห็นได้ว่าในสัญญาประกันชีวิตในเรื่องการไม่เปิดเผยข้อความจริง หรือ แฉงข้อความเท็จ มีระบุไว้เพียง ไม่แจ้งโรคร้ายแรงทำให้สัญญาเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 เท่านั้น แต่ในเรื่องอื่น ๆ มิได้บัญญัติไว้ ซึ่งในความเป็นจริงปัจจุบันมีช่องทางแสวงหาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตได้มาก จึงควรระบุเพิ่มเติมจากที่มีอยู่และให้ชัดเจนว่า ผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่แจ้งข้อความ หรือ ข้อเท็จจริงอย่างใดเกี่ยวกับตัวผู้ถูกเอาประกันชีวิต โดยระบุให้ชัดว่าเป็นหน้าที่ตามสัญญา หรือ ตาม

⁷⁷คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1892/2532.

กฎหมาย ถ้ามิได้แจ้งก็ให้สัญญานั้นเป็นโมฆะ ในกรณีของผู้เอาประกันชีวิตนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้เอาประกันชีวิต ควรทำหน้าที่ตามสัญญาที่จะต้องแจ้งให้ฝ่ายผู้รับประกันชีวิตทราบในเรื่องเกี่ยวกับ สุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้เอาประกันชีวิตเอง เพื่อประโยชน์ต่อผู้เอาประกันชีวิตรายอื่นที่สุจริต แต่ต้องมาเสียภัยด้วย โดยยึดหลักสุจริตอย่างยิ่งในสัญญาประกันชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม ถ้า ผู้รับประกันชีวิตไม่ระบุไว้ในใบคำขอ ในคำถามต่าง ๆ ที่ต้องการทราบ ก็ไม่มีเหตุผลใดที่ผู้เอาประกันชีวิตจะต้องตอบคำถามที่ไม่ได้ถาม แม้นจะสุจริตก็ตาม

นอกจากนั้น ในมาตรา 347 ยังมีบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องการถือโครงการประกันวินาศภัย โดยกฎหมายบัญญัติว่า “ผู้ใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย แก่ถึงให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” บทบัญญัติทั้งสองต่างอยู่ในหมวดหมู่ของเรื่อง การถือโครงการตามประมวลกฎหมายอาญา จะต่างกันตรงที่ การถือโครงการตามมาตรา 341 เป็นการถือโครงการในกรณีปกติ ส่วนการถือโครงการตามมาตรา 347 เป็นบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องการถือโครงการประกันวินาศภัย ซึ่งตามหลักการในเรื่องกฎหมายอาญานั้น จะนำบทกฎหมายใกล้เคียงมาใช้ให้เป็นผลร้ายไม่ได้⁷⁸ รวมถึงไม่สามารถนำกฎหมายใกล้เคียงอย่างอื่นมาขยายความได้⁷⁹ หมายความว่าหากเป็น กรณีการที่ผู้เอาประกันชีวิตไม่ได้แจ้งข้อความจริงซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันชีวิตทราบ เพื่อจะหวังผลประโยชน์จากผู้รับประกันชีวิต ย่อมเข้าลักษณะของการถือโครงการตามนิยามของประมวลกฎหมายอาญา และถือเป็นความผิดทางอาญา โดยหากเป็นเรื่องของการประกันวินาศภัย ย่อมสามารถใช้นบทกฎหมาย มาตรา 347 บังคับได้ แต่บทบัญญัติมาตรา 347 นั้น ย่อมไม่สามารถ นำมาบังคับใช้กับการประกันชีวิตได้ เนื่องจากการประกันวินาศภัยเป็นส่วนหนึ่งของการประกันภัย เหมือนกับการประกันชีวิต แต่การประกันวินาศภัยกับการประกันชีวิตเป็นหลักกฎหมายคนละส่วน กัน และอาศัยเหตุผลในการทำสัญญาที่แตกต่างกัน บทบัญญัติที่มีโทษทางอาญา ในเรื่องการถือโครงการในการประกันวินาศภัยจึงไม่สามารถนำมาปรับเพื่อใช้ กับการถือโครงการประกันชีวิตได้

อนึ่ง บทบัญญัติทั่วไปในเรื่องการถือโครงการ มาตรา 341 ของประมวลกฎหมายอาญา ย่อมสามารถนำมาปรับใช้กับเรื่องการถือโครงการประกันชีวิตได้ ซึ่งจะได้นำมาวิเคราะห์ในบทต่อไป

อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าพิจารณาอยู่ประการหนึ่งว่า ในเมื่อกฎหมายอาญามีการบัญญัติ ในเรื่องการถือโครงการประกันวินาศภัยแล้ว กฎหมายอาญาควรจะมีเรื่องการถือโครงการประกันชีวิตหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเองเห็นว่า เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยพบปัญหาในเรื่องการถือโครงการ

⁷⁸มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยฯ, 2551), 191.

⁷⁹กณิศ ฌ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), 48.

การประกันชีวิตมากขึ้น ดังเช่นกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ จนเป็นที่เสียหายแก่เศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายในส่วนนี้เพิ่มขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้อาจทำการแก้ไขกฎหมายอาญา โดยเพิ่มในส่วนของความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกงการประกันชีวิตเข้าไปด้วย

3.1.2 การทวงคืนภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต

เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว สัญญาประกันชีวิตได้เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่อาศัยความทรงชีพ หรือความมรณะของบุคคล ดังนั้นการจะได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตต้องเกิดความตายขึ้น และความตายนี้เกิดได้ตามธรรมชาติ เช่น ตายตามอายุขัย ป่วยตาย การตายเกิดจากการกระทำของผู้อื่น (ฆาตกรรม) หรือ ตายด้วยอุบัติเหตุ เป็นต้น การตายโดยกฎหมาย เช่น การหายสาบสูญไป แล้วศาลมีคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ นอกจากนี้แล้วยังมี การฆ่าตัวตาย ก็จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ตามที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ในมาตรา 895 (1) ดังนั้นตามสัญญาประกันชีวิต เมื่อผู้เอาประกันชีวิตตาย ผู้รับประโยชน์ก็จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น โดยเป็นหน้าที่ของผู้รับประกันชีวิตที่ต้องจ่ายเงินตามสัญญา อย่างไรก็ตาม ต้องพิจารณาตามแบบของสัญญาประกันชีวิตที่ทำไว้ ซึ่งก็ได้กล่าวมาแล้วว่า มีอยู่สองแบบคือ แบบอาศัยความทรงชีพของบุคคลเป็นหลักในการใช้เงิน กับแบบอาศัยความมรณะของบุคคลในการใช้เงิน นอกจากนี้ก็อาจผสมทั้งสองแบบเรียกว่าแบบสะสมทรัพย์ ฉะนั้นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตก็ต้องดูว่าคู่สัญญาได้ทำตามสัญญาประกันชีวิตแบบใด

3.1.2.1 ลักษณะของการทวงคืน

ลักษณะของการทวงคืนภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต คือ เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิตกับผู้รับประกันชีวิต โดยมีเจตนาเข้าทำสัญญาและปฏิบัติตามเงื่อนไขในสัญญาประกันชีวิตครบถ้วน สมบูรณ์ ต่อมาผู้เอาประกันชีวิตได้มีเจตนาต้องการผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต โดยอาศัยช่องทางตามกฎหมายที่เอื้อให้ผู้เอาประกันชีวิตแสวงหาประโยชน์ โดยชอบด้วยกฎหมายหรือใช้วิธีการสร้างเงื่อนไขให้เป็นไปตามกฎหมาย ดังนั้นก่อนที่จะมีการแสดงเจตนาทวงคืนออกมา โดยหลักแล้วต้องมีปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการทวงคืนร่วมกัน 3 ปัจจัยได้แก่ คน โอกาส และแรงจูงใจ ถ้าขาดปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดไป การทวงคืนของผู้เอาประกันชีวิตนั้นก็ไม้อาจเกิดขึ้นได้

คน ได้แก่ ผู้เอาประกันชีวิตนั้นไม่ซื่อสัตย์สุจริต ต่อการเข้าทำสัญญา ขาดคุณธรรม ขาดศีลธรรมและจริยธรรม มีความเห็นแก่ตัว โดยคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก

โอกาส ได้แก่ โอกาสที่เอื้ออำนวยให้เกิดการทุจริตขึ้นได้ โอกาสเป็นช่องทางหรือช่องว่างที่จะนำไปสู่การกระทำการทุจริตขึ้น ปัจจัยด้านโอกาสที่จะก่อให้เกิดการทุจริตได้แก่ ความหละหลวมของ กฎ ระเบียบ หรือ ข้อบังคับ เงื่อนไขของสัญญา บทบัญญัติของกฎหมาย

ประการสุดท้ายคือ แรงจูงใจ โดยธรรมชาติของการกระทำการทุจริตใดๆ ก็ตามนั้นจะต้องเริ่มจากการเกิดความพึงพอใจอยากที่จะได้ ต้องการที่จะได้เงินทอง หรือวัตถุนั้น ๆ มาเป็นของตนเองเพื่อตอบสนองความอยากอันเป็นแรงจูงใจที่ต้องการบำบัด กล่าวได้ว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจเป็นสภาวะการณ์ความต้องการของมนุษย์ที่มีความจำเป็นที่จะต้องทำการทุจริตเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งการกระทำความผิดของบุคคลย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล⁸⁰ ซึ่งในสัญญาประกันชีวิต แรงจูงใจในการทุจริตเป็นสิ่งสำคัญ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบประกันชีวิต

แรงจูงใจ ที่ก่อให้เกิดการทุจริตภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต

ในสัญญาประกันชีวิต แรงจูงใจที่ทำให้เกิดเจตนาทุจริต มีเพียงประการเดียวคือ เกิดจากวงเงินประกันชีวิต ในการประกันชีวิตเมื่อมีความตายเกิดขึ้น เนื่องจากว่า การเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้น เป็นการที่ผู้เอาประกันชีวิตเข้าเสี่ยงภัย โดยจ่ายเงินก้อนหนึ่งซึ่งในเบื้องต้นจะจ่ายเป็นงวดซึ่งน้อยกว่าจำนวนที่จะได้รับเมื่อเกิดความตายขึ้น ดังนั้นจึงเป็นช่องทางที่ผู้เอาประกันชีวิตจะมองหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายได้

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนนี้ว่า คำว่า “ทุจริต” มีความหมายถึง ความประพฤติชั่ว คดโกง นอกลก ไม่ซื่อตรง⁸¹ ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า “สุจริต” หมายความว่าความประพฤติชอบจริง ซื่อตรง

และการทุจริตก็มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1) กล่าวคือ เป็นการแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น การได้ประโยชน์ใด ๆ จากการกระทำอันผิดกฎหมายย่อมถือว่าเป็นการทุจริต การกระทำทุจริตนี้ จึงเกิดขึ้นได้ในสัญญาประกันชีวิต เจตนาทุจริตดังกล่าว อาจเกิดขึ้นในจิตใจขณะหนึ่ง แต่เจตนาไม่一定会เกิดขึ้นได้ต้องมีแรงจูงใจ ซึ่งในสัญญาประกันชีวิต แรงจูงใจก็เกิดจากวงเงินในการประกันชีวิตเมื่อความตายเกิดขึ้น หรือวงเงินที่จะได้รับเมื่อเกิดความเจ็บป่วย ค่ารักษาพยาบาลรายวัน หรือ เมื่อสูญเสียอวัยวะเพียงส่วนหนึ่งส่วนใด ซึ่งไม่ถึงแก่ชีวิต เมื่อเงินประกันยังมีจำนวนมากเท่าไร แรงจูงใจในการกระทำทุจริตก็มีมากเท่านั้น เนื่องมาจากความโลภ หรือ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

⁸⁰ พายัพ ชินวัตร, รูปแบบการทุจริตที่เกิดขึ้นภายในองค์กรธุรกิจตามทัศนะของผู้ตรวจสอบภายใน, กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2545).

⁸¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, 534.

ตัวอย่างเช่น ผู้เอาประกันชีวิตไปนอนโรงพยาบาลโดยอ้างว่าตัวเองเจ็บป่วย แต่ความจริงเพียงต้องการเรียกร้อยเงินตามสัญญาประกันชีวิตจากบริษัทเท่านั้น หรือ ผู้เอาประกันชีวิตยอมสูญเสียอวัยวะบางส่วนในร่างกาย เพียงเพื่อเงินประกันตามสัญญา หรือ ผู้รับประกันชีวิตวางแผนฆ่าผู้เอาประกันชีวิต เพียงต้องการเงินตามสัญญาของผู้เอาประกันชีวิต หรือ ผู้เอาประกันชีวิตปกปิดข้อเท็จจริงเรื่องสุขภาพเพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตยอมรับทำสัญญาประกันชีวิตกับตน พฤติกรรมเช่นนี้เรียกว่า “Moral hazard” คือ ภัยในทางศีลธรรม จากพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ย่อมหมายถึงการกระทำที่ก่อให้เกิด ภาวะหรือเงื่อนไข อันจะทำให้เกิดการเสี่ยงภัยสูงขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้อันเนื่องมาจากการกระทำอันไม่สุจริตของตนเอง เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์จากการเอาประกันชีวิตที่จะได้รับตามสัญญา เป็นเรื่องของการเพิ่มความเสี่ยง อันเนื่องมาจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อศีลธรรมจรรยา ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ จากความมีจิตสำนึกต่ำของบุคคล และยังก่อผลกระทบต่อสังคม และเศรษฐกิจตามมาอีกด้วย

หรือในภาวะที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ประสบกับปัญหามีหนี้สินล้นพ้นตัว จึงหาทางออกเพื่อให้พ้นจากสภาวะนั้น

ดังตัวอย่างเช่น การที่ผู้เอาประกันชีวิตได้มีหนี้สินกู้ยืมเงินและจำนองต่อธนาคารประมาณ 3 ล้านบาท โดยมูลค่าทรัพย์สินจำนองดังกล่าวมีราคาประมาณ 4 ล้านบาท แต่ได้ทำประกันชีวิตเป็นเงินจำนวน ประมาณ 3 ล้านบาท และเมื่อกู้ยืมเงินแล้วยังได้ทำประกันชีวิตกับบริษัทใหม่ อีกจำนวน 8 ล้านบาท ให้นุตรเป็นผู้รับประกันชีวิต ซึ่งถือว่ามากเพียงพอต่อการเสี่ยงหากการทำประกันชีวิตในครั้งแรกนั้นได้กระทำโดยสถาบันการเงินดังกล่าวได้บังคับให้ทำประกันชีวิตไว้ต่อบริษัทในเครือของธนาคาร ฯ โดยระบุให้ธนาคารเป็นผู้รับผลประโยชน์ จึงได้ตกลงใจที่จะทำสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว เมื่อเกิดภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ธุรกิจของผู้เอาประกันชีวิตมีปัญหาทางการเงิน ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ผู้เอาประกันชีวิตจึงคิดหาทางออกให้กับธุรกิจและครอบครัวโดยวิธีฆ่าตัวตาย ซึ่งผู้เอาประกันชีวิตมองเห็นแล้วว่า ตนเองมีหลักประกันในชีวิตเพียงพอต่อความมั่นคงของครอบครัว และธุรกิจ

หรือ แม้คนเราจะมีความรักในชีวิตของตนเองก็ตาม แต่บางครั้งในเรื่องของความเชื่อในเชิงปรัชญาทางความคิด อาจจะมีการคิดไว้ว่าหากตนเองได้ตายลง เพื่ออุดมการณ์ที่ตัวเองมีอยู่ หรือมีความเชื่อทางปรัชญาตามลัทธิดังกล่าวแล้ว เมื่อจะได้รับเงินมาเป็นค่าตอบแทนในการตายของตนแก่ผู้รับผลประโยชน์ซึ่งตนเองได้กำหนดไว้ ดังนั้นกรณีดังกล่าวผู้เอาประกันชีวิตได้สั่งไว้ด้วยวาจาให้ผู้รับประโยชน์ซึ่งมีแนวความคิดเช่นเดียวกัน ให้นำเงินสดที่ได้รับไปมอบให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งเพื่อองค์กรดังกล่าวนี้จะได้นำเงินที่ได้รับ ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรและตามเจตนาของตน หรือผู้เอาประกันชีวิตได้มีศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อสถานที่ปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง

ได้ชักพาครอบครัว ญาติ พี่น้อง ให้เข้าไปถวายตัวเป็นศิษย์ มีทรัพย์สินเงินทอง เท่าไร ก็บริจาคหมด แม้แต่ทำประกันชีวิต เพื่อต้องการนำเงินไปถวาย เพื่อให้ตนเองได้ขึ้นสวรรค์ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่ง สามารถทำได้ แต่บริษัทประกันชีวิตอาจไม่รับประกันชีวิตเนื่องจากว่า ผู้รับประกันโยชนไม่ใช่ผู้มีส่วน ได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้น ก็ต้องหาทางเลี่ยงทางอื่นเพื่อให้บริษัทรับประกันชีวิตของตน

อย่างไรก็ตามการที่บุคคลหนึ่งตัดสินใจกระทำการใดนั้น อันดับแรกต้องคิดถึงตัวเอง ก่อน โดยเป็นไปตามหลักธรรมชาติ คือ มนุษย์ย่อมรักชีวิตของตนเอง แต่การตัดสินใจกระทำการทุจริต เพื่อจะได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น บุคคลนั้นไม่ได้คิดถึงตัวเองอีกต่อไป ซึ่งผิดไป จากธรรมชาติ แต่จิตใจของบุคคลนั้นพุ่งเล็งไปที่ผลประโยชน์ที่ผู้รับประกันโยชนจะได้รับ เพื่อ ประโยชน์ของผู้รับประกันโยชน เพื่อครอบครัว เป็นหลัก โดยคิดทำนองว่า ตนยอมเสียสละเพื่อ ครอบครัวจะได้สบาย อย่างในกรณีที่ครอบครัวมีหนี้สินมากนัก ผู้รับประกันโยชนอาจจะทราบถึง ปัญหานี้ และอาจทราบถึงเจตนาของผู้เอาประกันชีวิต เพราะโดยหลักการรับประกันชีวิตของ บริษัทประกันชีวิตนั้น จะไม่ยอมรับประกันชีวิตถ้าผู้รับประกันโยชนมิใช่ผู้มีส่วนได้เสีย ดังนั้นผู้รับ ประโยชน์ ของบิดา ก็ควรจะเป็นมารดา หรือบุตร ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดมากที่สุด ความเป็นไปในบ้าน ของตน บุคคลเหล่านี้ก็ต้องทราบเป็นเรื่องราวธรรมดา และ ถ้าผู้รับประกันโยชนนั้น ทราบเจตนาไม่ดีของ ผู้เอาประกันชีวิต ยังไม่คิดห้ามปราม ก็มีคำถามว่า ผู้รับประกันโยชนควรจะได้รับประโยชน์จาก ความตายนั้นหรือไม่ หรือ ถ้าผู้รับประกันโยชนไม่ทราบเจตนาทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตแล้วควรจะ ได้รับผลประโยชน์ตามสัญญาหรือไม่

การกระทำทุจริตภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตนั้นมักจะกระทำโดยการที่ผู้เอาประกัน ชีวิตมีเจตนาที่จะฆ่าตัวตาย แต่การฆ่าตัวตายอย่างไร จึงจะได้รับผลประโยชน์ตามกฎหมาย แยกได้ เป็น 3 กรณีคือ

1. การฆ่าตัวตายโดยอาศัยช่องทางตามกฎหมายที่เอื้อให้ตนหรือผู้รับประกันโยชน ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตโดยชอบด้วยกฎหมายภายหลัง 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา ประกันชีวิต
2. การฆ่าตัวตายโดยสร้างเงื่อนไขให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้ตนหรือผู้รับ ประโยชน์ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตโดยชอบด้วยกฎหมายภายใน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา ประกันชีวิต
3. การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตโดยอาศัยเหตุอื่นตามกฎหมาย

การที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาทุจริตโดยใช้การฆ่าตัวตายเป็นเหตุแห่งความมรณะ เพื่อให้ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ในกรณีที่

1. การฆ่าตัวตายโดยอาศัยช่องทางตามกฎหมายที่เอื้อให้ตนหรือผู้รับประโยชน์ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตโดยชอบด้วยกฎหมายภายหลัง 1 ปีนับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิต

ในกรณีนี้การฆ่าตัวตายของผู้เอาประกันชีวิต เป็นการฆ่าตัวตายที่มีเจตนาธรรมดา มิได้มีมูลเหตุชักจูงใจโดยทุจริต กล่าวคือ ผู้เอาประกันชีวิตต้องการฆ่าตัวตายโดยเหตุอื่นที่มีใช้ ต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิต เช่น เกิดจากปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ การเงิน หรือ ปัญหาจากเรื่องความผิดหวังในความรัก ต้องการหนีปัญหา เป็นต้น ซึ่งในการฆ่าตัวตายโดยเหตุนี้ กฎหมายมิได้ยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิตในการใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิต ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้ฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิต ก็จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ในมาตรา 895 (1) ว่า “เมื่อใด จะต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลคนหนึ่งคนใด ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินนั้น ในเมื่อมรณภัยอันนั้นเกิดขึ้น เว้นแต่ (1) บุคคลนั้นได้กระทำอัตวินิบาตด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่ง นับแต่วันทำสัญญา” ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้ฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิตโดยมีเจตนาธรรมดาก็จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต

แต่ยังมีปัญหาต่อไปว่า ถ้าผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาทุจริตต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิตภายหลัง 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ยังจะได้รับเงินตามสัญญาหรือไม่

กรณีนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 (1) มิได้บัญญัติไว้ว่า ผู้เอาประกันชีวิตต้องมีเจตนาอย่างไร แต่บัญญัติเพียงระยะเวลาในการฆ่าตัวตายเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้แสดงเจตนาออกมาให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ว่าคุณต้องการฆ่าตัวตายเพื่อให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว สมควรจะได้รับเงินดังกล่าวหรือไม่

การแสดงเจตนาทุจริตออกมาภายนอกให้บุคคลอื่นได้รับรู้เมื่อพ้น 1 ปีแล้วตนจะฆ่าตัวตายเพื่อให้ผู้รับประโยชน์ได้รับเงินตามสัญญา

การแสดงเจตนาออกมาจากความรู้สึกลึกซึ้งในใจของบุคคลในการทำนิติกรรมใด ๆ ย่อมเป็นสิ่งสำคัญ และย่อมสำคัญกว่าเจตนาที่เก็บไว้ในใจ เจตนาอันนั้นย่อมไม่มีผลตามกฎหมายแต่ประการใด เพราะเจตนาในใจ เป็นเพียงความคิด ไตร่ตรอง ไม่แน่ว่าควรมีเจตนาเช่นนั้นหรือไม่ เมื่อมีความแน่นอนแล้วจึงแสดงเจตนาอันนั้นออกมาภายนอก ด้วยการแสดงอาการปรีชาต่าง ๆ⁸² และ

⁸² จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), 88.

การแสดงเจตนาของ ผู้เอาประกันชีวิต เป็นการแสดงเจตนาออกมาด้วยความสมัครใจ⁸³ ว่าตนต้องการฆ่าตัวตาย โดยผู้เอาประกันชีวิตรู้ดีว่าตนต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิต แต่ยังไม่ถึงเวลาที่ผู้รับประโยชน์จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น ด้วยเหตุผลที่ความตายยังไม่เกิด จึงอาศัยช่องทางตามกฎหมาย และพิจารณาแล้วว่า เป็นการทำนิติกรรมที่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย และตามกรมธรรม์ประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตจะปฏิเสธไม่ได้และด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อผู้เอาประกันชีวิตมีสิทธิตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประโยชน์ ย่อมมีสิทธิเรียกร้องผลประโยชน์ได้ตามสัญญาประกันชีวิต เมื่อผู้เอาประกันชีวิตตาย ดังนั้นผู้เอาประกันชีวิตจึงก่อให้เกิดเงื่อนไขประการสุดท้าย เพื่อให้เกิดประโยชน์อันเป็นผลสุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมประสงค์จะให้เกิดขึ้นนั้นขึ้นมา หรือ เป็นผลขึ้นมาเนื่องจากนิติกรรมที่ตนได้แสดงเจตนาออกไปก่อนหน้านี้แล้ว เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัยคนหนึ่ง ได้บอกกับเพื่อน ๆ ว่าคนเราเกิดมาในโลกนี้มีแต่ความทุกข์ วิถีพันธุ์ก็จะต้องตาย โดยยังได้บอกกับเพื่อน ๆ ว่าเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อที่เลี้ยงตนมา ตนได้ทำประกันชีวิตไว้กับบริษัทแห่งหนึ่ง จำนวน 1 ล้านบาท แต่การฆ่าตัวตายจะกระทำได้อีก 80 วัน เพื่อให้พ้นหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิต เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 (1) ได้บัญญัติไว้ว่า หากผู้เอาประกันชีวิตกระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยใจสมัครภายในหนึ่งปีนับแต่วันทำสัญญา ผู้รับประกันชีวิตไม่จำเป็นต้องจ่ายเงินให้กับผู้รับประโยชน์ เมื่อสัญญาประกันชีวิตมีอายุได้หนึ่งปีกับอีกหนึ่งวัน นักศึกษาท่านนี้ได้ใช้ปืนยิงตัวเองดังที่ลั่นวาจาไว้ บริษัทผู้รับประกันชีวิตได้ปฏิเสธการจ่ายเงินแก่ผู้รับประโยชน์ โดยอ้างว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ปกปิดความจริงถึงวัตถุประสงค์ในการทำสัญญาประกันชีวิตเพื่อฆ่าตัวตายให้บิดาได้รับเงินประกันชีวิต เพราะหากบริษัททราบความจริงดังกล่าว จะปฏิเสธไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 865 นั้น จะเห็นได้ว่ากรณีนี้ แม้ว่าผู้เอาประกันชีวิตจะทำสัญญาประกันชีวิตตนเอง โดยมีเจตนาจะฆ่าตัวตายเพื่อให้ผู้รับประโยชน์ได้รับเงินจากการประกันชีวิต โดยไม่บอกความจริงดังกล่าวไว้กับบริษัททราบก็ตาม แต่เนื่องด้วยมาตรา 895 เป็นบทเฉพาะจึงนำเอาบททั่วไปในมาตรา 865 มาใช้กับกรณีนี้ไม่ได้ ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินให้แก่นักศึกษาผู้นี้⁸⁴

⁸³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 149 บัญญัติว่า “นิติกรรม หมายความว่า การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อเปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ”.

⁸⁴ อำนวย สุขเวชช์, 173 ปัญหาประกันชีวิต, 94.

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเจตนาที่แสดงออกมาเป็นเจตนาที่ไม่ถูกต้อง ตามความเป็นจริง การแสดงเจตนา นั้นจะเสียไปหรือไม่ สัญญานั้นควรจะเป็นโมฆะหรือไม่ หรือผู้รับประกันชีวิตควรจะยกขึ้นเป็นเหตุปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เนื่องจากว่า เมื่อสัญญาประกันชีวิตเกิดแล้ว สิทธิการเป็นเจ้าของนี้ ลูกหนี้ย่อมเกิดมีขึ้นตามมา เมื่อยังไม่มีภัยเกิดขึ้น ผู้เอาประกันชีวิตต้องส่งเบี้ยประกันชีวิตให้แก่ผู้รับประกันชีวิต ก็ถือว่าผู้เอาประกันชีวิต เป็นลูกหนี้ และฝ่ายผู้รับประกันชีวิต เป็นเจ้าหนี้ แต่เมื่อเกิดภัยขึ้นตามสัญญาประกันชีวิต ฝ่ายผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้รับประกันชีพ ก็กลับเป็นเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเงิน ตามสัญญาประกันชีวิตได้ ส่วนผู้รับประกันชีวิต ก็กลับเป็นลูกหนี้ต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิต

ปัญหาในเรื่องนี้มีอยู่ว่า เมื่อสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาต่างตอบแทน⁸⁵ คือผู้เอาประกันชีวิตมีหน้าที่จ่ายเบี้ยประกันชีวิต และเมื่อเกิดภัยขึ้น ผู้รับประกันชีวิตก็มีหน้าที่จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต หรือ ผู้รับประกันชีพ หากหนึ่งดังกล่าวยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้ ตามความเป็นจริง แต่ฝ่ายเจ้าหนี้ (ผู้เอาประกันชีวิต) ได้สร้างเงื่อนไขดังกล่าวขึ้นเพื่อให้ได้รับชำระหนี้โดยความทุจริตของตัวเอง โดยอาศัยช่องทางของกฎหมาย จะถือว่าการกระทำนั้นทำโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ได้ ดังนั้นลูกหนี้ (บริษัทประกันชีวิต) จึงได้รับความเสียหาย เนื่องจากถ้าผู้ถูกเอาประกันชีวิตยังไม่ตาย ผู้รับประกันชีวิต ก็ยังไม่มีหน้าที่ต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิต และยังจะได้รับเบี้ยประกันชีวิตต่อไปเรื่อย ๆ แต่เมื่อผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ฆ่าตัวตาย หรือทำให้ตัวเองตาย ก่อนเวลาอันสมควร ผู้รับประกันชีวิตก็ต้องจ่ายเงินก่อนเวลาอันสมควรเช่นกัน ผู้รับประกันชีวิตจึงได้รับความเสียหายจากการนี้

แต่เมื่อสัญญาประกันชีวิต เป็นสัญญาต่างตอบแทนที่ไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิด หรือ โอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง⁸⁶ ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพันธียเพราะเหตุอันจะโทษฝ่ายใดไม่ได้ ลูกหนี้ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทน ตามมาตรา 372 วรรคแรก เช่น สัญญาจ้างทำของ เป็นสัญญาต่างตอบแทนที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ หรือ สัญญาเช่า เป็นเพียงสัญญาที่ให้ผู้เช่าได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่า ระยะเวลาหนึ่ง ไม่เป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินที่เช่า ถ้าในระหว่างที่ยังไม่ครบอายุการเช่า ทรัพย์สินที่เช่าถูกไฟไหม้โดยมิใช่ความผิดของฝ่ายใด ผู้ให้เช่าไม่มีสิทธิได้รับค่าเช่าอีกต่อไป ถ้าผู้เช่าได้ชำระค่าเช่าไปทั้งหมดแล้ว ผู้ให้เช่าต้องคืนค่าเช่าตามส่วนของระยะเวลาการเช่าที่เหลือที่ผู้เช่ายังไม่ได้รับ

⁸⁵ ไซยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยสัญญา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), 39.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน.

ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า⁸⁷ และตามมาตรา 372 วรรคสอง ว่า ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ก็หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ กล่าวคือ ถ้าการชำระหนี้ของลูกหนี้ตกเป็นพันวิสัยเพราะเหตุเกิดจากเจ้าหนี้ เจ้าหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ตอบแทนแก่ลูกหนี้ ในทำนองเดียวกัน เมื่อสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้น แม้ไม่ก่อให้เกิด หรือ โอนทรัพย์สิน แต่ก็เกิดสิทธิในการเรียกร้องทรัพย์สิน และบังคับได้ตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าสิทธิเรียกร้องนี้ เกิดขึ้นจากการทุจริตแล้ว ก็ต้องหมายความว่าความเช่นเดียวกับการชำระหนี้กลายเป็น พันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ เนื่องจากถ้าผู้เอาประกันชีวิตไม่เป็นฝ่าย ก่อให้เกิดภัยความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิตก็ยังไม่เกิด ดังนั้นผู้รับประกันชีวิตก็ไม่ควรต้องรับผิดชอบ เพราะความทุจริตนั้น

ดังนั้น แม้ว่ากฎหมายมาตรา 895 (1) จะมีได้บัญญัติถึงเจตนาของผู้เอาประกันชีวิต แต่ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา เมื่อผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องรับผิดชอบเนื่องจากการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษผู้เอาประกันชีวิตที่ก่อให้เกิดภัยขึ้นแล้ว ผู้เอาประกันชีวิต หรือ ผู้รับประกันประโยชน์ก็ไม่ควรได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้นเช่นกัน ถึงแม้ว่าผู้รับประกันประโยชน์จะไม่ทราบเจตนาทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตก็ตาม เนื่องจากบทบัญญัติในมาตรา 895 (1) นี้ก่อให้เกิด การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตภายหลัง 1 ปีนับแต่วันทำสัญญาได้ แม้ว่าการตีความในกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ถ้ามีบทบัญญัติที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ต้องตีความตามบทเฉพาะนั้น แต่ก็ต้องพึงเล็ง ถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษรด้วย ทั้งนี้บทบัญญัติในมาตรา 895 (1) การฆ่า ตัวตายวิธีใด ก็จะได้รับเงินเมื่อพ้นระยะเวลา 1 ปีนับแต่วันทำสัญญา ดังนั้นกฎหมายควรบัญญัติให้ ลึกกลงไปว่า ถ้ามีเจตนาทุจริตแล้วผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้น ให้ถือว่าสัญญาเป็น โหมะ เพื่อป้องกันการความเสียหายที่จะเกิดขึ้น

2. การฆ่าตัวตายโดยสร้างเงื่อนไขให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้ตนหรือผู้รับ ประโยชน์ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตโดยชอบด้วยกฎหมายภายใน 1 ปีนับแต่วันทำสัญญา ประกันชีวิต

เป็นเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือตามกรมธรรม์ประกัน ชีวิต ซึ่งในกรมธรรม์ประกันชีวิตก็ได้นำเอาหลักกฎหมายที่เป็นข้อยกเว้นสำคัญ ในเรื่องการประกัน ชีวิตมาระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย คือ ตามมาตรา 895 (1) ว่า “เมื่อใดจะต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลคนหนึ่งคนใด ท่านว่า ผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินนั้นในเมื่อมรณะภัยอันนั้นเกิดขึ้น เว้นแต่ (1) บุคคลนั้นได้กระทำอัต วิบากด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา”

⁸⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 1346/2517 (ประชุมใหญ่).

การที่ผู้เอาประกันชีวิตอาศัยเงื่อนไขตามบทบัญญัติของกฎหมายกระทำทุจริต คือ ถิ่นฆ่าตัวตายภายใน 1 ปีจะไม่ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิตจึงได้คิดฆ่าตัวตาย โดยให้บุคคลภายนอกเข้าใจว่า การตายนั้นเป็นไปโดยเหตุอื่นที่มีใช้การเจตนาฆ่าตัวตาย

ซึ่งนิยามของ “การฆ่าตัวตาย” หมายถึง การตายใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อมกับการกระทำที่กระทำต่อตนเอง ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบของผู้ที่เป็นเหยื่อโดยเหยื่อ ผู้นั้นทราบเป็นอย่างดีว่า จะเกิดผลลัพธ์อย่างไร กับการกระทำของตน โดยประเด็นสำคัญของการ ฆ่าตัวตาย จึงอยู่ที่เจตนาหรือความตั้งใจจริงที่จะตายนั่นเอง⁸⁸

แต่การจะทราบว่าบุคคลใดมีเจตนาฆ่าตัวตายหรือไม่นั้น ถ้าบุคคลนั้นไม่แสดง เจตนาให้บุคคลภายนอกได้รับรู้แล้ว ก็จะไม่มีการรู้ได้เลย เว้นแต่ เป็นไปตามรูปแบบของการฆ่าตัว ตายนั่น เช่น การตั้งใจทำร้ายตนเองโดยการแขวนคอ การตั้งใจทำร้ายตนเองโดยการจมน้ำหรือ กระโดดน้ำตาย การตั้งใจทำร้ายตนเองโดยการยิงด้วยปืน การตั้งใจทำร้ายตนเองด้วยควันไฟ และ เปลวไฟ การตั้งใจทำร้ายตนเองด้วยวัตถุมีคม การตั้งใจทำร้ายตนเอง โดยการกระโดดจากที่สูง การ ตั้งใจทำร้ายตนเองโดยการกระโดดขวางหน้าหรือนอนขวางหน้าวัตถุที่เคลื่อนที่ การแขวนคอตาย การรัดคอ หรือ ทำให้หายใจไม่ออก วิธีกินยากำจัดสิ่งรบกวน (สารปราบวัชพืช สารฆ่าแมลง)⁸⁹ เป็นต้น ซึ่งกรณีเหล่านี้จะเห็นได้ชัดเจน ว่าเป็นการตั้งใจกระทำต่อตนเอง แต่เมื่อบุคคลใดมีเจตนา ทุจริต หวังเงินตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว จะไม่แสดงออกมาอย่างตรงไปตรงมา นอกจากว่าการ กระทำนั้นเมื่อทำไปแล้ว ยังได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ซึ่งพิจารณาดังกรณีต่าง ๆ ต่อไปนี้

ประการแรก เมื่อกรมธรรม์ประกันชีวิตไม่ได้กำหนดเป็นข้อยกเว้น ความรับผิดชอบ ของผู้รับประกันชีวิตไว้ ผู้เอาประกันชีวิตเข้าทำสัญญาทราบเงื่อนไขว่าถ้าฆ่าตัวตายภายใน 1 ปีไป แล้วจะไม่ได้รับเงินตามสัญญา ตนเองได้จ่ายเบี้ยประกันชีวิตตลอดมา แต่ผู้เอาประกันชีวิต เกิดเจตนาทุจริต ต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิต ต่อมาจึงได้ฆ่าตัวตาย ในกรณีนี้แม้ การฆ่าตัวตายจะไม่ใช่ความผิดอาญาและเป็นเหตุแห่งการเอาประกันชีวิตได้ก็ตามแต่การฆ่าตัวตาย เป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับประกันชีวิต ผู้เอาประกันชีวิต จึงไม่ควรได้รับประโยชน์จาก การทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งเคยมีคดีในศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินไว้ว่า ในกรณีที่ผู้เอา ประกันชีวิตได้กระทำการฆ่าตัวตายในขณะที่จิตปกติผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องจ่ายเงินตาม สัญญาประกันชีวิต⁹⁰

⁸⁸ Durkheim, Emile, **Suicide: A Study in Sociology**. Translated by John A. Spaulding and George Simpson, edited by George Simpson. Eighth Printing. (New York: Free Press, 1951).

⁸⁹ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

⁹⁰ Ritter V. Mutual Life Ins., co., 1898 ,169 U.S 139,18 S.Ct.300,42 L.ED.693.

ประการที่สอง ความตายเกิดขึ้นจากความประมาท เมื่อกรรมกรรมประกันชีวิตมิได้มีข้อกำหนด ว่าไม่จ่ายเงินกรณีความตายเกิดขึ้นจากความประมาท เมื่อผู้เอาประกันชีวิตเกิดเจตนาทุจริต ต้องการฆ่าตัวตายภายใน 1 ปีนับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิต จึงคิดหาวิธีการเพื่อจะให้เกิดความตายขึ้นและให้ผู้รับประกันชีวิตเชื่อว่าเป็นการตายโดยประมาท จึงชำระของของตัวเองแลกบลงข้างทาง เป็นเหตุให้ตกลงไปในคูน้ำ ถึงแก่ความตาย หรือขับรถโดยไล่เกียรติไว้ในช่องถอยหลัง แล้วเหยียบคันเร่งจนสุดความเร็ว ถอยหลังตกสระน้ำ ถึงแก่ความตาย จะเห็นว่ากรณีเหล่านี้บุคคลทั่วไปก็ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ความตายนั้นเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่อ แม้จะประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง บริษัทก็ปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

ประการที่สาม การตายด้วยอุบัติเหตุ ถือเป็นเหตุแห่งการเอาประกันชีวิต เป็นการตายที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจ ข้อกำหนดในกรรมกรรมประกันชีวิต ซึ่งจำกัดความรับผิดชอบในเรื่องการฆ่าตัวตายแต่ไม่หมายรวม การตายโดยอุบัติเหตุ หรือไม่ตั้งใจ เช่น ผู้เอาประกันชีวิตได้ดื่มกรดคาร์บอริก (Carbolic acid) โดยไม่ได้มีเจตนาจะฆ่าตัวตาย แต่มีเจตนาขู่ภริยาของเขา เพื่อให้ภริยาของเขาให้เงินแก่เขา ความตายของผู้เอาประกันชีวิตนี้ ไม่ถือว่าเป็นการฆ่าตัวตาย⁹¹

หรือ สามิโจทก์เอาประกันชีวิตไว้กับจำเลย โดยโจทก์เป็นผู้รับประโยชน์ในกรรมกรรมประกันชีวิต มีเงื่อนไขว่า ถ้าสามิโจทก์ถึงแก่ความตายโดยอุบัติเหตุ จำเลยจะจ่ายเงินเป็นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่เอาประกันในระหว่างอายุสัญญา สามิโจทก์เป็นลมล้มลงศีรษะฟาดพื้นสมองได้รับความกระทบกระเทือนถึงแก่ความตาย ดังนี้ เห็นได้ว่าที่ผู้ตายเป็นลมล้มลงเป็นเรื่องเกิดขึ้นโดยบังเอิญปราศจากเจตนาและความคาดหมายของผู้ตาย จึงถือได้ว่าผู้ตายตายเพราะอุบัติเหตุตามกรรมกรรมประกันชีวิต จำเลยจึงต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้โจทก์สองเท่าตามสัญญา⁹²

ดังนั้น การเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุจึงหมายความว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันจากปัจจัยภายนอกร่างกายของผู้เอาประกันชีวิต และ ทำให้เกิดผลโดยที่ผู้เอาประกันชีวิตมิได้เจตนาหรือมุ่งหวัง เมื่อความตายเกิดขึ้นโดยมิได้เกิดจากเจตนาของผู้เอาประกันชีวิต บริษัทก็ต้องจ่ายเงินตามสัญญา เช่น ผู้เอาประกันชีวิตถูกพิษกัดถึงตายโดยบังเอิญนั้นก็ถือว่าเป็นอุบัติเหตุ เป็นสาเหตุแห่งความตายได้เช่นกัน⁹³ หรือการตายโดยถูกปืนยิงก็ถือว่าเป็นการตายโดยอุบัติเหตุเช่นกัน⁹⁴

การที่ พ. หกล้มขณะลงจากรถย่อมถือว่าเป็นอุบัติเหตุ เมื่อเป็นเหตุให้มดลูกแตกปริ จึงถือว่าเป็น

⁹¹ I.O.F., 136 Mich 30, 98 NW 749.

⁹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 170/2524.

⁹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1002/2505.

⁹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2447/2516.

สาเหตุโดยตรงที่ทำให้ พ.ถึงแก่ความตาย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบใช้เงินให้โจทก์ตามกรรมธรรม์ประกันชีวิต⁹⁵

หรือ นาย ก. ทำประกันชีวิตไว้กับบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่ง จำนวนเงินเอาประกันชีวิต 10 ล้านบาท และยังมีวงเงินประกันชีวิตที่ทำไว้กับบริษัทอื่นอีก รวมแล้วไม่ต่ำกว่า 70 ล้านบาท ต้องการเงินจากสัญญาประกันชีวิตที่ตนได้ทำไว้ จึงคิดฆ่าตัวตายด้วยการขับรถไปต่างจังหวัดแล้วประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต เพื่อให้ผู้รับประโยชน์ได้เงินจำนวนดังกล่าวไป ซึ่งการเสียชีวิตเนื่องจากการขับรถชนนี้ พิสูจน์ยากกว่าเป็นการตั้งใจทำ เมื่อการตายด้วยอุบัติเหตุ ถือว่ามีใช่เป็นการฆ่าตัวตาย ผู้เอาประกันชีวิตจึงคิดฆ่าตัวตายโดยการอำพรางคดี เพื่อให้เป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เมื่อผลคือออกมาว่าผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ บริษัทประกันชีวิตก็ต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตให้ผู้รับประโยชน์ หรือ ทายาทของผู้เอาประกันชีวิต

ประการที่สี่ คือ การฆ่าตัวตายเนื่องจากบ้า หรือ วิกลจริต (Insane) หรือถูกทำให้ลุ่มหลงมกมายในลัทธิบางอย่างว่าความตายทำให้ขึ้นสวรรค์ หรือหมดทุกข์หมดโศก หรือแก้ปัญหาก็หรือการฆ่าตัวตายเนื่องจากทนทุกข์ทรมานจากโรคร้ายไข้เจ็บร้ายแรงไม่ไหวและไม่มีการรักษาให้หายได้ (Mercy Killing) ไม่ถือว่าเป็นการฆ่าตัวตายโดยสมัครใจ เพราะขณะกระทำไม่มีสติ ไม่รู้ว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่ ซึ่งในต่างประเทศได้กำหนดไว้ว่า ถ้าไม่มีเงื่อนไขอื่นใดว่าไว้เป็นพิเศษแล้ว การฆ่าตัวตายในขณะวิกลจริต (Insane) ย่อมได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต⁹⁶

ประการที่ห้า การตายเนื่องจากการฆาตกรรม ต้องเกิดจากบุคคลอื่น ถ้าการฆาตกรรมนั้นเกิดจากผู้รับประโยชน์ ผู้รับประกันชีวิตก็ได้รับยกเว้นความรับผิดชอบตามกฎหมาย การฆาตกรรมเป็นเหตุแห่งการเอาประกันชีวิต มีระบุไว้ในกรรมธรรม์ประกันชีวิต แต่บริษัทประกันชีวิตส่วนใหญ่จะยกเว้นความรับผิดชอบจากการที่ผู้ถูกเอาประกันชีวิตตาย เนื่องจากถูกฆาตกรรม แต่จะระบุไว้เป็นสัญญาพิเศษเพิ่มเติม แยกจากการเอาประกันชีวิตโดยตรง ซึ่งถ้ามิได้ทำสัญญาพิเศษเพิ่มเติมบริษัทก็จะไม่จ่ายเงินตามสัญญาให้ เช่น

สัญญาประกันชีวิตคุ้มครองอุบัติเหตุมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิตไว้ว่า จะไม่รับผิดชอบชดใช้ค่าทดแทนใด ๆ ถ้าหากผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตด้วยสาเหตุการถูกฆาตกรรม ดังนี้ หากผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิต โดยมีพฤติการณ์แสดงว่าถูกคนร้ายฆ่าตายโดยเจตนา ถือได้ว่าการตายของผู้เอาประกันชีวิตเกิดจากการฆาตกรรม ผู้รับประกันชีวิตจึงไม่ต้องรับผิดชอบ⁹⁷

⁹⁵คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 529/2513.

⁹⁶Horn V. Anglo-Australian Life (1861) 30 L.J.Ch. 511.

⁹⁷คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1803/2530.

ในกรณีที่ผู้รับประกันชีวิตยกเว้นความรับผิดชอบไม่คุ้มครองการฆาตกรรม แต่ถ้าพิสูจน์ไม่ได้ว่าความตายเกิดจากการฆาตกรรมหรือไม่ ผู้รับประกันชีวิตก็จะต้องรับผิดชอบให้แก่ผู้รับประกัน โยชน เช่น แม้สัญญาประกันชีวิตจะไม่คุ้มครองการทำร้ายหรือฆาตกรรมก็ตาม แต่เมื่อข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าคนที่ใช้อาวุธปืนยิงผู้เอาประกันชีวิตเป็นใคร และยังฟังไม่ได้แน่ชัดว่าผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายเพราะถูกคนร้ายใช้อาวุธปืนยิง นับว่าการตายของผู้เอาประกันชีวิตเกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ ผู้รับประกันชีวิตคุ้มครองมรณกรรมเนื่องจากอุบัติเหตุจะปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้⁹⁸

กรณีที่ ส.เอาประกันอุบัติเหตุ กรมธรรม์ยกเว้นกรณีฆาตกรรม มีคนร้ายขว้างลูกกระเบิดมายังโต๊ะอาหารที่ ส.นั่งอยู่กับคนอื่นอีกสามคน ทำให้ ส.กับอีกคนหนึ่งตาย โดยตั้งใจฆ่าคนอื่น เป็นอุบัติเหตุซึ่งบริษัทผู้รับประกันชีวิตต้องรับผิดชอบ ไม่ใช่ฆาตกรรม⁹⁹

หรือ ตามกรมธรรม์ประกันชีวิต ระบุข้อยกเว้นที่การประกันชีวิตตามกรมธรรม์ประกันชีวิตฉบับนี้ไม่คุ้มครองว่า “2. ความสูญเสียหรือความเสียหายอันเกิดจากความบาดเจ็บทางร่างกายที่เกิดขึ้นในเวลาต่อไปนี้ ง. ขณะที่ผู้เอาประกันภัย เข้าร่วมทะเลาะวิวาทหรือมีส่วนช่วยทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท” ดังนั้นข้อยกเว้นที่จะไม่ต้องรับผิดชอบดังกล่าวต้องตีความโดยเคร่งครัดว่า ย่อมหมายถึงเฉพาะความสูญเสียหรือความเสียหาย อันเกิดจากความบาดเจ็บทางร่างกายที่ผู้เอาประกันชีวิตมิได้เสียชีวิต เพราะตามกรมธรรม์มีข้อตกลงคุ้มครอง 6 ข้อ ข้อ 1 เสียชีวิต ข้อ 2 สูญเสียอวัยวะและสาวยตา ข้อ 3 ทูพพลภาพถาวร ข้อ 4 และข้อ 5 ทูพพลภาพชั่วคราว ข้อ 6 ค่ารักษาพยาบาลและกรณีผู้เอาประกันชีวิตถูกฆาตกรรมหรือถูกลอบทำร้ายร่างกายจำนวนเงินเอาประกันชีวิตข้อ 1 และ 2 จะเป็น 250,000 บาท ข้อยกเว้นความรับผิดชอบดังกล่าวไม่ได้กล่าวไว้โดยชัดแจ้งถึงกรณีเสียชีวิตหรือถูกฆาตกรรม กรณีจึงไม่เข้าข้อยกเว้นการประกันตามกรมธรรม์ประกันชีวิต จำเลยต้องรับผิดชอบชำระเงินแก่โจทก์¹⁰⁰ จะเห็นได้ว่ากรณีนี้กรมธรรม์ประกันชีวิตมิได้ระบุไว้โดยชัดแจ้งข้อยกเว้นการจ่ายเงิน ดังนั้นผู้รับประกันชีวิตก็ต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้รับประกัน โยชนตามกรมธรรม์

จากข้อเท็จจริงข้างต้น จะเห็นได้ว่า หากว่าผู้รับประกันชีวิตได้ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตโดยชัดแจ้งว่าจะไม่จ่ายเงินเนื่องจากผู้เอาประกันชีวิตถูกฆาตกรรม และถ้าพิสูจน์ได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตตายเนื่องจากถูกฆาตกรรม ผู้รับประกันชีวิตก็ไม่ต้องจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิตนั้น อย่างไรก็ตามผู้เอาประกันชีวิตก็สามารถเอาประกันชีวิตเพิ่มเติม ในความตายอันเกิดจากการฆาตกรรมนี้ได้

⁹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 395/2532.

⁹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 764/2519.

¹⁰⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5923/3541.

อนึ่ง ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิตหรือไม่นั้น ก็ต้องพิจารณาว่าผู้เอาประกันชีวิตได้ทำประกันชีวิตในแบบใด มีสัญญาพิเศษเพิ่มเติมหรือไม่ และมีเงื่อนไขอย่างใดบ้างที่ยกเว้นผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องจ่ายเงินตามกรมธรรม์ และข้อยกเว้นนั้นต้องระบุโดยชัดแจ้งในกรมธรรม์ เพื่อประโยชน์ของทั้งผู้รับประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิตตลอดทั้งผู้รับประกันชีวิตและผู้รับโอนประโยชน์ด้วย

อย่างไรก็ตามการที่ผู้เอาประกันชีวิตเจตนาฆ่าตัวตาย ภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตถือว่าเป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์ของสัญญาประกันชีวิตหรือไม่

ในเรื่องนี้เมื่อพิจารณาถึงคำว่า “วัตถุประสงค์” หมายความว่า ประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนา ทำนิติกรรมปรารถนามุ่งประสงค์ไว้จะให้เกิดให้มีขึ้นเป็นไปอย่างไร โดยอาศัยนิติกรรมนั้นเป็นประโยชน์ ผลสุดท้ายที่นิติกรรมนั้นจะพึงอำนวยให้ และวัตถุประสงค์ขั้นแรกของสัญญาประกันชีวิต คือการเสี่ยงภัย¹⁰¹ การเสี่ยงภัยนั้นต้องเป็น “การเสี่ยงภัยที่แท้จริง” (Pure risk) คือการเสี่ยงภัยอันเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ แต่ถ้าเหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นแล้ว จะมีแต่ทางเสีย (Loss) แต่อย่างเดียวไม่มีโอกาสได้ (Gain) เลย¹⁰² การเสี่ยงภัยนั้น ต้องเป็นภัยที่ผู้เอาประกันชีวิตไม่จงใจให้เกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การเสี่ยงภัยนั้นต้องเกิดขึ้นตามโอกาส (by chance) มิใช่เกิดจากการไตร่ตรอง จะเห็นได้ว่าก่อนเข้าทำสัญญาประกันชีวิตผู้เอาประกันชีวิตเป็นผู้เสี่ยงภัย คือต้องจ่ายเบี้ยประกันชีวิตโดยไม่แน่ว่าจะมีภัยเกิดขึ้นหรือไม่ แต่เมื่อเข้าทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประกันชีวิตเป็นผู้เสี่ยงภัย เนื่องจากว่าถ้าเกิดภัยขึ้นเมื่อใด ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น ดังนั้นในสัญญาประกันชีวิตยอมให้การเสี่ยงภัยที่แท้จริงเท่านั้นที่จะนำมาประกันชีวิตได้

ในเรื่องนี้เมื่อผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาทุจริต ต้องการฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ถือว่าภัยนั้นเกิดจากผู้เอาประกันชีวิตเอง จงใจให้เกิดขึ้น มิได้เป็นภัยที่เกิดขึ้นตามโอกาสที่ควรจะเป็น จึงถือว่าไม่ต้องตามวัตถุประสงค์ของสัญญาประกันชีวิต แต่อย่างไรก็ตามสัญญาประกันชีวิต มุ่งที่จะทดแทนความเสียหายแก่บุคคลที่ถูกระบุเป็นผู้รับประกันชีวิต หรือแก่ผู้เอาประกันชีวิตเอง แม้ว่าการฆ่าตัวตายนั้นจะมาจากเจตนาปกติหรือเจตนาทุจริตก็ตามกฎหมายก็ยังให้ผู้รับประกันชีวิตจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น แต่เพียงตั้งกรอบเวลาขึ้นมาเป็นเงื่อนไขการไม่จ่ายเงินเท่านั้น

¹⁰¹ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 10.

¹⁰² ชัยชนะ พยัณวิเชียร, ภัยเป็นบ่อเกิดแห่งการสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างไร. วารสารสำนักงานประกันภัย (มกราคม – มีนาคม 2523) : 73-74.

ผู้เขียนมีความเห็นต่อไปว่า ที่ว่าการเสี่ยงภัยที่แท้จริง (Pure risk) คือ การเสี่ยงภัยอันเกี่ยวพันกับเหตุการณ์ที่ไม่แน่ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น ถ้าหากว่าผู้เอาประกันชีวิตได้กำหนดไว้ว่าตนจะต้องก่อภัยให้เกิดขึ้นแน่นอน โดยการฆ่าตัวตายภายใน 1 ปีนับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิต ก็ไม่ถือว่าเป็นการเสี่ยงภัยที่แท้จริง ด้วยเหตุที่ว่าภัยนั้นต้องเกิดขึ้นแน่นอนโดยผู้เอาประกันชีวิตเอง ดังนั้นต้องถือว่าสัญญาประกันชีวิตนี้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขั้นแรกของสัญญาประกันชีวิต

ในเรื่องของการฆ่าตัวตายจะเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่

ในประเทศไทย ไม่ถือเป็นความผิดต่อกฎหมาย เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายอาญามาตรา 288 ได้บัญญัติเฉพาะ “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น” ต้องระวางโทษประหารชีวิต มิได้มีบทบัญญัติว่าการฆ่าตัวเองเป็นความผิด และการฆ่าตัวเองก็ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าการที่กฎหมายได้ให้สิทธิของผู้เอาประกันชีวิตไว้ให้สามารถได้รับเงินอันเกิดจากความมรณะของตนเอง โดยสาเหตุที่ได้ทำอัตวินิบาตด้วยใจสมัครหากเกินปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญานั้น ถึงแม้ว่าการกระทำความดังกล่าวจะไม่มี ความผิดทางกฎหมายอาญาเลยก็ตาม แต่ก็ น่าจะขัดกับหลักกฎหมายอันเกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนศีลธรรมอันดีของประชาชน การที่กฎหมายได้ใช้เงื่อนไขของระยะเวลา 1 ปี มาเป็นการชี้วัดว่าบุคคลใดมีเจตนาทุจริตมาตั้งแต่ต้นนั้น ผู้เขียนกลับมีความคิดเห็นว่า การที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวนั้นมีเจตนาทุจริตหรือไม่ในขณะที่ทำสัญญากันนั้นเป็นการยากแก่การพิสูจน์ แต่ถ้าหากกฎหมายมิให้สิทธิดังกล่าวเอาไว้ โดยห้ามมิให้สามารถรับเงินอันเกิดจากความมรณะไปเลย ดังที่กฎหมายประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสได้นำมาใช้ นั้น น่าจะเป็นผลดี ทั้งนี้เท่าที่มิให้บุคคลใดก็ตาม นำเอาชีวิตของตนเองมาทำธุรกิจค้าขายชีวิตเพียงหวังแค่เงินที่จะได้รับจากเหตุแห่งความมรณะของตน ย่อมจะเป็นการขัดต่อศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ด้วยเหตุผลของกฎหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 895 (1) จึงทำให้สัญญาประกันชีวิตที่ทำขึ้นมา โดยผู้เอาประกันชีวิตได้แสดงเจตนาทุจริตออกมาหลังจากที่ตนเองได้ทำสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวแล้ว แต่เนื่องจากผู้เอาประกันชีวิตได้กระทำอัตวินิบาตด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนั้น ซึ่งผลตามกฎหมายเป็นเหตุทำให้นิติกรรมสัญญาดังกล่าวนั้นตกเป็นโมฆะ แต่กฎหมายมาตราดังกล่าวมิได้บัญญัติเอาไว้เป็นหน้าที่ของผู้รับประกันชีวิตเลยว่าจะต้องทำการบอกเลิกนิติกรรมสัญญาที่ตกเป็นโมฆกรรมนั้นหรือไม่

จะเห็นได้ว่าการที่ผู้เอาประกันชีวิต มีเจตนาทุจริตแสดงออกให้คนภายนอกได้รับรู้ เจตนาอันแท้จริงของตนแล้ว ย่อมทำให้ผู้รับประกันชีวิตได้รับความเสียหาย ทั้งนี้เนื่องจากสัญญา ประกันชีวิตนั้น เป็นสัญญาที่ได้อาศัยความทรงชีพ หรือความมรณะของผู้เอาประกันชีวิตและตาม วัตถุประสงค์ของการประกันชีวิตก็เพื่อบรรเทาความเสียหายแก่ครอบครัวของผู้สูญเสีย ดังนั้นเมื่อผู้ เอาประกันชีวิตซึ่งได้มีเจตนาที่จะฆ่าตัวเองตาย โดยมุ่งหวังที่จะได้รับเงินตามสัญญาเพียงแต่ ระยะเวลาครบกำหนดตามเงื่อนไขของสัญญาประกันชีวิตแล้วก็สามารถรับเงินไปได้

ในทัศนะของผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 895 (1) นั้นจะเป็นการเอื้อ ประโยชน์สนับสนุนให้มีการฆ่าตัวตายกันมากขึ้น ถึงแม้ว่าคนเรานั้น จะมีความรักในชีวิตของ ตนเองก็ตาม แต่บางครั้งก็อาจมีเหตุผลอื่นที่จะสามารถบังคับให้บุคคลในภาวะเช่นนั้นกระทำการ ดังกล่าวได้ ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าในกรณีที่ถูกกฎหมายให้การฆ่าตัวตายแล้วยัง ได้รับเงิน เป็นการเอื้อให้ผู้เอาประกันชีวิตทำการฆ่าตัวเองตาย เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดี แม้จะไม่ ต้องห้ามตามกฎหมาย และเนื่องจากกฎหมายในต่างประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศสถือว่าเป็นการ ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ในประเทศไทยเองซึ่งเป็นเมืองพุทธศาสนาจึงน่าจะถือ ว่าการฆ่าตัวตายนี้เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงเห็นควรยกเลิกบทบัญญัตินี้หรือ หากจะยังใช้บทบัญญัตินี้อยู่ก็ควรขยายระยะเวลาเพิ่มขึ้น ดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้ ระยะเวลา 2 ปี

ต่อมาในส่วนของผู้รับประกันประโยชน์สมควรได้รับเงินเนื่องจากการฆ่าตัวตายของผู้เอา ประกันชีวิต หรือ ผู้ถูกเอาประกันชีวิตหรือไม่

ถ้าผู้รับประกันประโยชน์ไม่ทราบเจตนาทุจริตของผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้ถูกเอาประกัน ชีวิตก็ตาม แต่จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เอาประกันชีวิตได้ฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นการขัดต่อความสงบ เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน สัญญาประกันชีวิตจึงตกเป็นโมฆะ ดังนั้นคู่สัญญาจึงต้อง กลับสู่ฐานะเดิม ผู้รับประกันประโยชน์ก็ไม่มีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

แต่ถ้ากรณีที่ผู้รับประกันประโยชน์ทราบเจตนาทุจริต แต่ไม่กระทำการใด เพื่อเป็นการ ยับยั้งการกระทำของผู้เอาประกันชีวิตแล้ว กรณีจึงเป็นไปได้ว่าผู้รับประกันประโยชน์มีเจตนาทุจริตด้วย จึง ไม่สมควรจะได้รับประโยชน์จากการที่ตนมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นด้วย

3. การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตโดยอาศัยเหตุอื่นตามกฎหมาย

ก. ในเรื่องการสาบสูญ โดยจะมีผลสมบูรณ์ใช้ยันกับบุคคลภายนอกได้ต้องมี คำพิพากษาของศาล ตั้งว่าบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ จึงจะถือว่าบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 62 ซึ่งต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในมาตรา 61 คือ

การหายสาบสูญ¹⁰³ ในกรณีที่หายออกไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครทราบว่ายู่ที่ไหน ตลอด 5 ปี หรือ 2 ปีนับแต่เวลาเมื่อสงครามสิ้นสุด นับแต่เมื่อเรืออัปปาง หรือนับแต่เมื่อยกย่นทราย ประการอื่น ๆ ได้ผ่านไปแล้ว

เช่น บุตรได้ไปร้องขอต่อศาล ว่ามารดาได้หายออกจากบ้านไป ไม่มีใครพบเห็น ไม่มีใครทราบข่าวคราว มารดาไม่เคยติดต่อกลับมา และได้เคยออกตามหาแล้ว แต่ก็ไม่พบ ถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้ว และมารดาได้ทำประกันชีวิตไว้ให้กับตน จึงมีเหตุขัดข้อง ขอให้ศาลสั่งว่ามารดาเป็นบุคคลสาบสูญ เมื่อศาลสั่งว่ามารดาเป็นบุคคลสาบสูญแล้ว ก็ถือว่ามารดาได้ถึงแก่ความตายแล้ว บุตรจึงนำคำพิพากษาของศาลนี้ไปแสดงต่อผู้รับประกันชีวิต เรียกร้องให้บริษัทผู้รับประกันชีวิตชดใช้เงินตามกรมธรรม์

ข้อสังเกต จากการศึกษาในกรมธรรม์ประกันชีวิต ไม่พบว่า มีข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันชีวิต ในเรื่องสาบสูญของผู้เอาประกันชีวิต เพียงแต่ระบุว่า จะไม่คุ้มครองความสูญเสียอันเกิดจาก หรือสืบเนื่องจาก หรือเกิดขึ้นในเวลาที่ เกิดสงครามกลางเมือง การปฏิวัติ หรือ รัฐประหาร การกบฏ การจลาจล การนัดหยุดงาน ดังนั้นผู้รับประกันชีวิตก็ยอมรับว่าถ้าการตายเกิดจากการหายสาบสูญ และได้มีคำพิพากษาของศาลรับรองว่าเป็นคนสาบสูญ ก็จะชดใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

หรือ นาย ก. ได้ทำสัญญาประกันชีวิตไว้หลาย 3 บริษัท เป็นจำนวนเงินรวม 6 ล้านบาท ระยะเวลา ยี่สิบปี โดยระบุให้ นาง ข ภรรยาเป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมาหลังจากทำสัญญาแล้ว ได้หายออกไปจากบ้านไปห้าปี ภรรยาก็ไปร้องขอให้ศาลสั่งว่านาย ก เป็นคนสาบสูญ บริษัทประกันชีวิตก็ต้องจ่ายเงินให้ตามสัญญา อีก 2 ปีต่อมา มีคนพบว่านาย ก. ไปอาศัยอยู่ต่างจังหวัด โดยภรรยาก็ยังไปมาหาสู่ตลอด

จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาทุจริต หวังได้เงินตามสัญญาประกันชีวิต โดยสมรู้ร่วมคิดกับภรรยาตน ทำการหลอกลวงเงินจากบริษัทประกันชีวิต โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายในการหาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต และเนื่องจากผู้รับประกันชีวิตไม่ได้มีข้อกำหนดในเรื่องนี้ไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต เมื่อผู้รับประโยชน์แจ้งว่า ผู้เอาประกันชีวิตเป็นคนสาบสูญและมีคำสั่งของศาลแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตก็ต้องจ่ายเงิน โดยไม่มีข้อสงสัย และจากการสอบถามข้อมูลจากบริษัทประกันชีวิตพบว่า เมื่อข้อเท็จจริงว่าบุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญตามกฎหมายแล้ว บริษัทจะจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตให้ทันที ดังนั้นจะเห็นได้ว่าช่องทางนี้เป็นช่องทางที่สามารถทำการทุจริตเพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตได้ง่ายกว่า การฆ่าตัวตาย ซึ่งไม่

¹⁰³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 62 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 61”.

ต้องสูญเสียชีวิตตัวเอง กรณีนี้จึงอาจเป็นปัญหาได้ในอนาคต ถ้ามิได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นการรับผิดชอบหรือบริษัทจะจ่ายเงินตามสัญญาได้ ต้องรอให้ระยะเวลาพ้นสองปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาจึงจะขอรับเงินนั้นได้

ดังนั้นการทุจริตในกรณีนี้ ผู้เอาประกันชีวิตทำได้โดยหาขอยกจากบ้าน หรือ ภูมิลำเนา ถิ่นที่อยู่เป็นประจำ เป็นเวลากว่า 2 ปี แล้วให้ผู้รับประโยชน์ไปร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้ผู้เอาประกันชีวิตเป็นคนสาบสูญตามกฎหมาย แล้วจึงนำคำพิพากษาของศาลไปขอรับเงินจากผู้รับประกันชีวิต

ข. การสร้างหลักฐานเท็จ

การทุจริตโดยการสร้างหลักฐานเท็จ เพื่อให้ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนี้ เพียงความตายเกิดขึ้นหลังทำสัญญาประกันชีวิต และมีได้มีข้อยกเว้นในกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องจ่ายเงินในกรณีนี้ ผู้รับประกันชีวิตก็สามารถนำหลักฐานการตายไปขอรับเงินตามสัญญาประกันชีวิต จากบริษัทประกันชีวิตได้ ซึ่งกรณีนี้ผู้เอาประกันชีวิตจะมีเจตนาทุจริตเอง หรือจะร่วมมือกับผู้รับประกันชีวิตด้วยก็ได้ เช่น

นาง ก. เข้าทำสัญญาประกันชีวิตไว้กับบริษัทแห่งหนึ่ง ตนเองเป็นผู้เอาประกันชีวิตและเป็นผู้จ่ายเบี้ยประกันชีวิต โดยระบุให้มารดาเป็นผู้รับประโยชน์ มีจำนวนเงินเอาประกันชีวิต 1,600,000 บาท โดยขณะทำสัญญามีได้มีเจตนาทุจริตหวังเงินตามสัญญาประกันชีวิต ต่อมา กิจการค้าขายของนาง ก. ขาดทุน ประจวบเหมาะกะกับพี่สะใภ้ของนาง ก.ป่วยด้วยโรคร้าย เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล นาง ก.จึงดำเนินการทำบัตรคนไข้ ให้พี่สะใภ้ โดยใส่ชื่อของตนแทน กระทั่งพี่สะใภ้เสียชีวิตลง นาง ก.จึงทำเรื่องว่าตนเป็นผู้เสียชีวิต และให้มารดาซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ทำเรื่องขอรับเงินทดแทน จากนั้น นาง ก. ได้ไปแจ้งเปลี่ยนชื่อ นามสกุล และทำบัตรประชาชนใหม่ รวมทั้งย้ายที่อยู่ใหม่ ต่อมาบริษัทประกันชีวิตได้จ่ายเงินทดแทนให้ไป¹⁰⁴ ทำนองเดียวกับสินามิ

จะเห็นว่าคดีนี้ ผู้เอาประกันชีวิตเป็นผู้จัดการสร้างเรื่องขึ้นมาเอง มีการแสดงเจตนาทุจริตออกมาอย่างชัดเจน ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อบุคคลอื่น และผู้รับประกันชีวิต หลอกลวงให้เขาหลงเชื่อข้อความนั้น และการกระทำความผิดนั้น เพื่อให้ได้ซึ่งทรัพย์สินจากการหลอกลวงแล้ว จึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 แล้ว

ในกรณีการสร้างหลักฐานเท็จนี้จะมีคดีที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงผู้อื่นเพื่ออำพรางว่าเป็นตนเองด้วย เช่น คดีนี้ นาง ร. เข้าทำสัญญาประกันชีวิตไว้กับบริษัทแห่งหนึ่ง โดยระบุให้บุตรของตนเป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมาต้องการเงินจากสัญญาประกันชีวิต ได้จ้างวานฆ่าสาวพม่าแล้ว

¹⁰⁴ไทยรัฐ, 11 สิงหาคม 2544.

นำไปใส่ในรถของตนเอง เสร็จแล้วจึงทำการเผาเพื่ออำพรางว่าเป็นตัวเอง แล้วจึงให้บุตรไปขอรับเงินจากบริษัท

หรือใช้เหยื่อซึ่งเป็นบุคคลอื่นสวมรอยตายแทน คดีนี้ นาย ม.เป็นผู้บริหารของบริษัทแห่งหนึ่ง ได้ทำประกันชีวิตไว้กับบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่ง โดยระบุชื่อนาย จ.หุ้นส่วนทางธุรกิจเป็นผู้รับประโยชน์ และมีการแจ้งว่านาย ม. เป็นโรคหัวใจ ต่อมาได้ร่วมมือกับนาย บ.ซึ่งเป็นหมอ ทำการค้นหาบุคคลที่มีหน้าตาและรูปร่างใกล้เคียงกับนาย ม. เพื่อเป็นเหยื่อ หลังจากนั้นให้นาย ม.เป็นผู้ชักยอกเงินของบริษัทมูลค่า 1.8 ล้านบาทเรียบร้อยแล้วทำการหลบหนีไป โดยมีนาย บ.เป็นผู้ร่วมคิดร่วมจัดการไปทำความรู้จักกับเหยื่อคนดังกล่าวแล้วทำการหลอกล่อจนกระทั่งเหยื่อหลงกล แล้วจึงฆาตกรรม และอ้างว่าเป็นการเสียชีวิตจากการที่หัวใจล้มเหลว โดยมีรายงานทางการแพทย์ให้หมอและบริษัทประกันชีวิตเชื่อ หลังจากนั้นนาย จ.ซึ่งเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจของนาย ม. ซึ่งดำเนินธุรกิจอยู่ต่างเมือง ก็จะปรากฏตัวมาเพื่อรับผลประโยชน์มูลค่า 1.5 ล้านบาทเรียบร้อยแล้วทำการหลบหนีไปทุกคน¹⁰⁵ คดีนี้ ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด มีเจตนาทุจริตเพื่อต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิต โดยเอาชีวิตของคนอื่นมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิต ซึ่งการทำสัญญาประกันชีวิตในคดีนี้ บ.เป็นผู้เอาประกันชีวิต โดยระบุ จ.ซึ่งเป็นเพียงหุ้นส่วนทางธุรกิจเป็นผู้รับประโยชน์ จึงน่าคิดว่า จ.เป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิต บ.เพียงไร

หรือต้องการเงินมาก หาทางออกไม่ได้ จึงได้จ้างให้คนอื่นฆ่าตัวเองตาย ดังกรณีนี้ คือจ้างให้คนฆ่าตัวเอง นาง ง มีอาชีพเสริมสวย ได้ติดต่อว่าจ้างนักฆ่า ให้ฆ่าตัวเองในวงเงินค่าจ้าง 20,000 บาท เพื่อหวังจะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตที่ตนได้ทำไว้จำนวน 500,000 บาท จุดประสงค์เพื่อให้มีการนำเงินส่วนที่ได้นี้ไปใช้หนี้ให้พี่สาว ซึ่งพี่สาวได้ค้างชำระหนี้กับเจ้าหนี้ไว้เป็นเงินจำนวน 200,000 บาท¹⁰⁶

การทุจริตในสัญญาประกันชีวิต ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเช่นเดียวกับในสัญญาประกันวินาศภัย ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 879 ดังนั้นในสัญญาประกันชีวิตจึงต้องนำบททั่วไปในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาเทียบเคียง ประกอบกับกฎหมายอาญามาใช้ และในเรื่องนี้เหตุใด ในสัญญาประกันวินาศภัยจึงมีบทบัญญัติในส่วนของการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์แต่ในสัญญาประกันชีวิตจึงไม่มีบทบัญญัติเช่นนั้น ทั้งที่อยู่

¹⁰⁵ ไรจนา นาเจริญ, โกงแบบบูรณาการ Cheating Death, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2547), 8-9.

¹⁰⁶ Econnews มินิวิสต์เปเปอร์, 11 มีนาคม 2545.

ในเอกเทศสัญญาบรรพเดียวกัน และในสัญญาประกันชีวิต สามารถนำบทบัญญัติในมาตรา 879 มาใช้ได้บังคับได้หรือไม่

จะเห็นได้ว่ามาตรา 879 บัญญัติยกเว้นความรับผิดไม่ต้องจ่ายเงินตามสัญญาเมื่อเกิดการทุจริต หรือ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันชีวิต หรือ ผู้รับประโยชน์ แต่ในสัญญาประกันชีวิต แม้มิได้ระบุว่าการกระทำทุจริตไม่ควรได้รับเงิน ก็ควรจะนำบทบัญญัตินี้มาใช้บังคับได้ ส่วนการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น ไม่ถือว่าเป็นการกระทำโดยเจตนา ดังนั้น บทบัญญัติในมาตรา 879 ก็ไม่เหมาะสมนักเนื่องจากว่าจะไม่เป็นธรรมกับผู้รับประโยชน์ ในเมื่อการกระทำนั้นไม่ได้ทำด้วยความตั้งใจเช่นเดียวกับการทุจริต

ดังนั้น การทุจริตในสัญญาประกันชีวิตแม้จะไม่มีบทบัญญัติความหมายของการทุจริตไว้ และไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการทุจริตในสัญญาประกันชีวิต ก็ควรจะถือตามความหมายในสัญญาประกันวินาศภัยได้ว่า การทุจริตในสัญญาประกันชีวิตก็เป็นความผิดที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนเช่นกัน เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นในสัญญาประกันชีวิตนั้นร้ายแรงกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นในสัญญาประกันวินาศภัยมาก

3.1.3 ผลของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำอัตวินิบาตกรรม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การทำอัตวินิบาตกรรม หรือ การฆ่าตัวตาย นั้นถือเป็นการกระทำต่อตัวเอง แนวความคิดที่ว่า มนุษย์โดยธรรมชาติว่ามนุษย์ทุกคนย่อมรักชีวิตตนเอง ในปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวอาจเปลี่ยนไปด้วยสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง อุดมการณ์ของบุคคล หรือไม่ว่าปรัชญาทางศาสนา ลัทธิซึ่งเกิดขึ้นจากการแปลความหมายผิดจากหลักคำสอนเดิม การพิสูจน์ว่าการที่ผู้เอาประกันชีวิตเข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยตั้งใจจะฆ่าตัวตายแต่แรกเพื่อเอาเงินประกันชีวิต ซึ่งเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่ผู้เอาประกันชีวิตจะไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงซึ่งจะทำให้ตัวเองเสียเปรียบ ย่อมทำให้บริษัทประกันชีวิตต้องจ่ายเงินตามสัญญา ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคม ต่อผู้เอาประกันชีวิตที่ทุจริตด้วย และเป็นการนำกฎหมายมาใช้ในทางที่ผิด แต่เมื่อประเทศไทยได้มีกฎหมายรองรับการกระทำเช่นนี้ ก็ต้องมาพิจารณาว่าเมื่อกระทำการฆ่าตัวตายแล้วผลจะเป็นอย่างไร

ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้กระทำการทุจริตภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้ฆ่าตัวตายภายใน 1 ปีนับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันชีวิตนั้น แต่ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895 นั้นมิได้บัญญัติว่าผู้รับประกันชีวิต ต้องทำอะไรต่อไปกับเบี้ยประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ชำระไปแต่ก่อน ทั้งนี้ในทางปฏิบัติของผู้รับประกันชีวิต จะคืนเบี้ยประกันชีวิตให้แก่ ผู้รับประโยชน์หรือทายาท

แตกต่างกับกรณีที่ผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตตายโดยเจตนาตาม 895(2) ซึ่งผู้รับประกันชีวิตจะคืนเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้รับประโยชน์ หรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันชีวิต (Redemption value of the policy) บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 892 และมาตรา 895 คือ จำนวนเงินที่ผู้รับประกันชีวิตต้องคืนให้กับผู้เอาประกันชีวิต หรือ ทายาทของเขา ในกรณีที่ผู้รับประกันชีวิตบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตที่เป็นโมฆียะตาม มาตรา 865 หรือในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตไว้ถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนาตามมาตรา 895 เนื่องจากคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนมิได้ทำสัญญาต่อกัน ทั้งนี้วิธีคิดจำนวนเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันชีวิต คือ คิดแบบเดียวกันกับเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต คือ เอาเบี้ยประกันชีวิตที่ได้รับมาหักด้วยค่าใช้จ่ายในการให้ความคุ้มครอง หมายถึง เงินส่วนที่บริษัทได้นำเอาเบี้ยประกันชีวิตจำนวนนี้ไปเฉลี่ยจ่ายให้กับผู้เอาประกันชีวิตที่ถึงแก่ความตาย และหักค่าใช้จ่ายให้กับผู้เอาประกันชีวิตที่ถึงแก่ความตาย และหักค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของบริษัทออกไปซึ่งเหลือเท่าไรนั้นก็จะเป็นเงินค่าไถ่ถอนให้ผู้เอาประกันชีวิตหรือทายาท เช่น กรมธรรม์ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ จำนวนเงินที่เอาประกันชีวิตหนึ่งพันบาท อายุของผู้เอาประกันชีวิตเมื่อทำสัญญา 20-29 ปี ระยะเวลาส่งเบี้ยประกันชีวิต 20 ปี ตามตารางมูลค่าไถ่ถอนในปีที่สาม เป็นเงิน 64 บาท และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี จนถึงมูลค่าไถ่ถอนในปีที่สิบ เป็นเงิน 412 บาท และมูลค่าไถ่ถอนในปีที่ 20 จะเป็นหนึ่งพันบาทตามกรมธรรม์ประกันชีวิต¹⁰⁷ ส่วนเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต จะบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 894 คือ จำนวนเงินที่ผู้เอาประกันชีวิตมีสิทธิจะได้รับคืนจากผู้รับประกันชีวิต เมื่อผู้เอาประกันชีวิตบอกเลิกสัญญาก่อนที่กรมธรรม์จะสิ้นสุดบังคับตามปกติ เนื่องจากการมรณะหรือเมื่อสัญญาครบอายุ ซึ่งเงินจำนวนนี้จะน้อยกว่าเบี้ยประกันชีวิตที่ได้ชำระไปแล้ว เนื่องจากบริษัทประกันชีวิตจะมีค่าใช้จ่ายสูงมากในช่วงปีแรกของสัญญาประกันชีวิต ดังนั้นผู้เอาประกันชีวิตที่บอกเลิกสัญญาในปีแรก จึงยังจะไม่มีเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต ทว่าในปีที่สองหรือปีต่อ ๆ ไป แม้จะมีการกำหนดเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิตไว้ก็ตาม แต่จะมีจำนวนน้อยกว่าเบี้ยประกันชีวิตที่ชำระแล้ว ซึ่งหากผู้เอาประกันชีวิตไม่มีการขอเวนคืนกรมธรรม์ จำนวนเงินที่ชำระเบี้ยประกันชีวิตดังกล่าวก็จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี จนครบกำหนดสัญญาที่ได้ตกลงไว้ซึ่งเมื่อรวมกับดอกเบี้ยที่ได้รับจากการลงทุนแล้ว ก็จะมีจำนวนเท่ากับจำนวนเงินเอาประกันชีวิตในวันที่ทำสัญญาประกันชีวิตครบอายุ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความแตกต่างของค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันชีวิต กับ ค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต คือ เมื่อบริษัทเป็นฝ่ายบอกเลิกกรมธรรม์ ด้วยเหตุตามมาตรา 895 เนื่องจากการกระทำผิดเงื่อนไขของผู้เอาประกันชีวิต บริษัทต้องจ่ายเงินเป็นค่าไถ่ถอนกรมธรรม์แก่ผู้รับ

¹⁰⁷ไชยยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 405.

ประโยชน์หรือทายาท แต่เงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิต นี่เป็นเรื่องที่ผู้เอาประกันชีวิตเป็นฝ่ายบอกเลิกกรมธรรม์ ซึ่งบริษัทจะต้องคืนเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต เมื่อพิจารณากรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตฆ่าตัวตายแล้ว การคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ก็น่าจะไม่แตกต่างกัน ด้วยเหตุผลที่ว่าถ้าฆ่าตัวตายภายใน 1 ปี เนื่องจากในปีแรกผู้รับประกันชีวิตต้องนำเบี้ยประกันชีวิตนั้น มาหักค่าใช้จ่าย ดังนั้นเงินค่าเวนคืนในปีแรกก็จะไม่มี แต่จะมีในปีต่อไป แต่เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้ฆ่าตัวตายภายใน 1 ปี ดังนั้นผู้รับประกันชีวิตจึงไม่มีเงินต้องคืน ทั้งนี้ในบทบัญญัติของกฎหมายก็มีได้บัญญัติไว้ แต่ในทางปฏิบัติผู้รับประกันชีวิตก็ยังคืนเบี้ยประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ชำระไปแล้วให้แก่ทายาทของผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายควรจะบัญญัติไว้ให้ชัดเจนว่าจะคืนเบี้ยประกันชีวิตแก่ทายาท หรือ ไม่คืนเนื่องจากการฆ่าตัวตายนั่นขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน ทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะ คู่กรณีต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่เนื่องจากบริษัทผู้รับประกันชีวิตเข้าทำสัญญาโดยสุจริตและต้องเสียหายต่อการกระทำนั้น ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าผู้เอาประกันชีวิตไม่ควรจะได้รับเงินคืน เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ผู้เอาประกันชีวิตทำร้ายตัวเอง ก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบประกันชีวิต และสังคม

ประการต่อมา เมื่อผู้เอาประกันชีวิตกระทำการทุจริตภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตควรหาทางป้องกันโดย ผู้รับประกันชีวิตต้องระบุไว้ในกรมธรรม์ หรือ เพิ่มเติมในกฎหมาย ว่าถ้าพิสูจน์ได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ เช่น การฆ่าตัวตายโดยอำพรางคดี หรือฆ่าตัวตายโดยจงใจ หรือ สร้างหลักฐานเท็จเพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิต โดยทุจริต อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง จะไม่ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต นั้น ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 373 บัญญัติว่า “ความตกลงที่ทำไว้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเพื่อถ่วงหน่วงหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเป็นโมฆะ” จะเห็นได้ว่าเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของลูกหนี้ ในถ่วงหน่วง และความรับผิดชอบที่เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของลูกหนี้ เช่น สัญญาจ้างขนย้ายเครื่องใช้สำนักงานที่กำหนดว่าโจทก์ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่องของพนักงาน ถือว่าเป็นความตกลงยกเว้นความรับผิดชอบของโจทก์ แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ ความตกลงล่วงหน้าเพื่อยกเว้นมิให้โจทก์ต้องรับผิดชอบเพื่อความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนดังกล่าวจึงเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 373 โจทก์ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่จำเลย¹⁰⁸ ทางกลับกันสัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาต่างตอบแทน ผู้รับประกันชีวิตและผู้เอาประกันชีวิตต่างเป็นลูกหนี้ และเจ้าหนี้ซึ่งกันและกัน ดังนั้นในกรมธรรม์ประกันชีวิตผู้รับประกันชีวิตก็สามารถกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายเนื่องจาก ถ่วงหน่วง

¹⁰⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 518/2545.

หรือการกระทำทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตได้ ไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ด้วย เนื่องจากการกระทำต่าง ๆ นั้นต้องมีการพิสูจน์ความผิดด้วยว่ามีการกระทำนั้นจริง

ประการสุดท้าย การที่กฎหมายได้ใช้เงื่อนไขของระยะเวลา 1 ปี มาเป็นการชี้วัดว่าบุคคลใดมีเจตนาทุจริตมาตั้งแต่ต้นนั้น ผู้เขียนกลับมีความคิดเห็นว่า การที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวนั้นมีเจตนาทุจริตหรือไม่ ในขณะที่ทำสัญญากันนั้น เป็นการยากแก่การพิสูจน์ แต่ถ้าหากกฎหมายมิให้สิทธิดังกล่าวเอาไว้ โดยห้ามมิให้ สามารถรับเงินอันเกิดจากความมรณะไปเลย น่าจะเป็นผลดี ทั้งนี้เท่ากับมิให้บุคคลใดก็ตามนำเอาชีวิตของตนเองมาทำธุรกิจ ค้าขายชีวิต เพียงหวังแค่เงินที่จะได้รับจากความมรณะของตน ย่อมจะเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน และขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย

อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้รับประกันชีวิตพิสูจน์ได้ว่า ผู้เอาประกันชีวิตเจตนาฆ่าตัวตายมาก่อนเข้าทำสัญญาประกันชีวิต แล้วฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปีตามตัวอย่างของนักศึกษาคนหนึ่งนั้น กรณีนี้จะนำมาตรา 865 มาใช้บังคับไม่ได้ ต้องนำหลักทั่วไปในเรื่องกลฉ้อฉลมาใช้บังคับ เพราะถือว่าเป็นกลฉ้อฉลถึงขนาด ที่ทำให้ผู้รับประกันชีวิตต้องเข้าทำสัญญาแล้ว ผู้รับประกันชีวิตจึงสามารถบอกล้างสัญญานั้นได้

3.2 กฎหมายต่างประเทศ

3.2.1 การทุจริตก่อนทำสัญญาประกันชีวิต

ในกฎหมายอังกฤษ ข้อความจริงที่ต้องแถลงหรือต้องเปิดเผยนั้นต้องเป็นข้อความจริงที่ผู้เอาประกันภัยรู้อยู่แล้ว ซึ่งอาจจะเป็นการรู้เห็นโดยแท้ (Actual knowledge) และข้อความจริงที่เขาควรจะได้รู้ (Presumed knowledge) ด้วย ข้อความจริงที่รู้เห็นโดยแท้ หมายถึงข้อความจริงที่ผู้เอาประกันภัยรู้เห็นอย่างแท้จริง ส่วนข้อความจริงที่เขาควรจะได้รู้ ขยายไปถึงสิ่งที่เป็นปกติธรรมดาที่เขาควรจะได้รู้¹⁰⁹ ซึ่งข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญมีดังนี้

¹⁰⁹ Marine Insurance Act 1906 มาตรา 18 (1) กำหนดให้ถือว่าผู้เอาประกันภัยรู้ข้อความจริงอันเป็นปกติธรรมดาของการประกอบธุรกิจ.

3.2.1.1 ข้อเท็จจริงทั้งหมดที่แสดงว่าวัตถุที่เอาประกันภัยได้เผชิญอันตรายมากกว่าปกติธรรมดา ไม่ว่าจะเป็นลักษณะ สภาพ การใช้ หรือสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น มีการข่มขู่ว่าจะทำลายทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ก็ถือว่าข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญที่ต้องแถลง¹¹⁰

3.2.1.2 ข้อเท็จจริงที่แสดงว่าผู้เสนอขอเอาประกันภัยมีมูลเหตุจงใจพิเศษในการเอาประกันภัย เช่น ในการประกันภัยทรัพย์สิน ได้เอาประกันภัยเกินกว่าราคามูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สินมาก ซึ่งทำให้การเอาประกันภัยนั้นกลายเป็นการเสี่ยงโชค เอาค่าไร¹¹¹

3.2.1.3 ข้อเท็จจริงที่แสดงว่า ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบสูงขึ้นกว่าปกติอันพึงคาดหมายได้ เช่น ข้อเท็จจริงที่ว่า สำนักงานนั้นจะไม่มีคนอยู่เลยเว้นแต่ในช่วงเวลาทำงานเป็นข้อสาระสำคัญ

3.2.1.4 ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับ “การเสี่ยงภัยทางศีลธรรม” (Moral hazard) เช่น ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ขอเอาประกันภัย เคยประสบความเสียหายในอดีต ในภัยที่ตนทำสัญญาเพื่อคุ้มครอง¹¹² หรือกรณีที่ได้รับประกันภัยรายอื่นเคยปฏิเสธที่จะทำสัญญาหรือต่ออายุสัญญาซึ่งมีลักษณะของการเสี่ยงภัยทำนองเดียวกับสัญญาประกันภัยที่เสนอนี้ หรือในกรณีที่เอาประกันภัยโจรกรรม ผู้เอาประกันภัย หรือ สามีของผู้เอาประกันภัยเคยมีประวัติการเป็นอาชญากร¹¹³

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่าคำถามในใบคำขอเอาประกันภัยเป็นข้อสาระสำคัญ แม้ว่าคู่สัญญาจะมีได้ถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญก็ตาม¹¹⁴

ในประเทศญี่ปุ่น มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตบัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายพาณิชย์ โดยการทุจริตก่อนหรือขณะทำสัญญาประกันชีวิต ในเรื่องผู้เอาประกันภัยมีเจตนาทุจริต หรือประมาทเลินเล่อ มีบัญญัติไว้ในมาตรา 678 (1) แห่งCOMMERCIAL CODE OF JAPAN¹¹⁵ ว่าในขณะที่ทำสัญญาประกันชีวิตหากฝ่ายผู้ทำสัญญาประกันชีวิต หรือฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการปกปิดข้อเท็จจริงอันเป็น

¹¹⁰ คดี Greet v. Citizens ' Insurance Co. (1880), 5 A.R. 596, C.A. Ibid.

¹¹¹ คดี Hoff Trading Co. v. Union Insurance Society of Canton, Ltd. (1929), 45 T.L.R. 466, Ibid.

¹¹² คดี Rozanes v. Bowen (1928), 32 Ll.L.Rep. 98; C.A. Ibid.

¹¹³ คดี Schoolman v. Hall (1951) 1 Lloyd's Rep. 139, Ibid.

¹¹⁴ คดี North American Fire Ins. Co. v. Throop, 1871, 22 Mich 146, Ibid.

¹¹⁵ Article 678. Contract Cancellation for Failure to Disclose

1. When the party effecting the insurance contract or the insured party in bad faith or by gross negligence fails to disclose important facts, or makes false disclosures on major facts, the insurer can cancel the contract. Provided, however, that this shall not apply when the insurer knew the said facts, or did not know it due to negligence.

สาระสำคัญของสัญญา หรือแสดงข้อความอันเป็นเท็จในสาระสำคัญ ผู้รับประกันชีวิตสามารถบอกเลิกสัญญาดังกล่าวได้ แต่อย่างไรก็ดีเงื่อนไขดังกล่าวไม่นำมาใช้ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญา หรือผู้รับประกันภัยไม่รู้เนื่องจากเพิกเฉยเอง

จะเห็นได้ว่าในอังกฤษ ข้อเท็จจริงแวดล้อมของวัตถุที่เอาประกันภัยเป็นข้อสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันภัยต้องแจ้งแก่ผู้รับประกันภัย เนื่องจากปัจจัยเหล่านั้นมีผลต่อวัตถุที่เอาประกันภัยก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาถึงเจตนาฆ่าตัวตายของผู้เอาประกันชีวิตก่อนเข้าทำสัญญา ซึ่งเป็นเรื่อง que ผู้เอาประกันชีวิตทราบล่วงหน้าแล้วนั้น ถึงแม้ว่า การฆ่าตัวตายจะเป็นเหตุแห่งการเอาประกันชีวิต ก็ตาม แต่การฆ่าตัวตายเป็นการก่อให้เกิดความตายอย่างแน่นอน ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินตามสัญญาแน่นอนเมื่อเกิดความตายขึ้น ซึ่งกฎหมายอังกฤษนี้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับ “การเสี่ยงภัยทางศีลธรรม” (Moral hazard) ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญ ที่ต้องแถลง หรือในสัญญาประกันวินาศภัยยังต้องแถลงว่า รถยนต์ที่นำมาทำประกันวินาศภัยนั้นเคยชนมาแล้วหรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงที่อาศัยหลักสุจริตอย่างยิ่งเช่นกัน แต่ก็มีปัญหาที่ต้องพิจารณาว่า หลักสุจริตอย่างยิ่ง แต่ในอเมริกาตัดปัญหาในส่วนนี้ออกไป โดยผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่แจ้ง หรือตอบคำถามในใบคำขอเท่านั้น ซึ่งถือว่าคำถามในใบคำขอเป็นข้อสาระสำคัญที่ต้องแจ้ง

3.2.2 การทุจริตภายหลังการทำสัญญาประกันชีวิต

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือว่า กลฉ้อฉล ทำให้สัญญาเป็นโมฆียะ สำหรับคู่สัญญาที่ได้รับ ความเสียหาย โดยถือว่า กลฉ้อฉล คือ การแถลงข้อความอันเป็นเท็จในข้อเท็จจริงที่สำคัญ ที่ทำขึ้น โดยรู้ยู่่ว่า ข้อความนั้นไม่จริง หรือโดยไม่ไตร่ตรองก่อนว่า ข้อความนั้นจริงหรือไม่ และเป็นการกระทำโดยเจตนาให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง กระทำการโดยเชื่อถือข้อความนั้นและผลจากการเชื่อถือข้อความนั้น ทำให้เขาได้รับความเสียหาย¹¹⁶

ในคดี Carter V. Boelm¹¹⁷ ซึ่งมีผู้พิพากษาในคดีนี้คือ Lord Mansfield กล่าวว่า สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่เกี่ยวกับการเสี่ยงโชค ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อคำนวณโอกาสแห่งการเสี่ยงภัย เป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้ของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น ผู้รับประกันภัยเชื่อในการแสดงออกของผู้เอาประกันภัย และดำเนินการต่อไปด้วยความมั่นใจว่าผู้เอาประกันภัยจะไม่ปิดบังสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในความรู้ของเขานั้น อันจะทำให้ผู้รับประกันภัยหลงเข้าใจผิดว่าสถานการณ์นั้น ไม่มีอยู่ และจงใจให้เขาคำนวณความเสี่ยงภัยเช่นกันว่าสถานการณ์นั้น ไม่มีอยู่ การปิดบังสถานการณ์

¹¹⁶ Michael Parkington, *Mac Gillivray & Parkington On Insurance Law*, 271-272 ; Janice E. Greider and William . T. Beades, *Law and The Life Insurance Contract* , 257-258.

¹¹⁷ Carter V. Boelm ((1766) 3 Burr. 1905, 1909-1910).

เช่นนั้น เป็นกลฉ้อฉล (Fraud) ทำให้กรรมกรรมประกันภัยเป็นโมฆะ แม้ว่าการปิดบังนั้นจะเกิดขึ้นจากความเข้าใจผิดโดยไม่มีเจตนาจะฉ้อฉลเลยก็ตาม แต่ก็เป็นการทำให้ผู้รับประกันภัยถูกหลอกลวง และกรรมกรรมประกันภัยตกเป็นโมฆะ เพราะว่าการเสี่ยงภัยที่เป็นอยู่ แตกต่างจากการเสี่ยงภัยที่ผู้รับประกันภัยเข้าใจและเจตนาที่จะให้เป็นในเวลาที่ได้ตกลงกัน

ในหลักกฎหมายอินเดีย มีหลักว่า การเข้าทำสัญญาโดยทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อว่าตนตั้งใจจะปฏิบัติตามสัญญา ก็เป็นความผิดฐานฉ้อโกง (Cheating)¹¹⁸

ซึ่งต่างจากกฎหมายประเทศอังกฤษ ซึ่งกำหนดว่า เพียงแต่ผิดสัญญา ไม่พอพียงเป็นหลักฐานว่าได้เจตนาทุจริต คิดหลอกลวงมาก่อน ที่จะเป็นความผิดนั้น จะต้องได้ความชัด เช่น หลอกยืมเงินโดยในขณะนั้นเป็นหนี้สินล้นพ้นตัวอย่างหมดหวัง หรือ ซื้อของโดยไม่เจตนาจะใช้ราคา หรือ ขายของโดยไม่มีทางจะส่งของตามสัญญาได้เลย¹¹⁹

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เจตนา ความหวัง หรือ คำมั่นสัญญา ความเห็น ความเชื่อ หรือการขู่อวดโอ้อวดในสินค้าไม่เป็นการแสดงเท็จในความผิดฐานฉ้อโกง แต่คำกล่าวนั้น แสดงถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันหรืออดีตรวมอยู่ด้วย อันเป็นเท็จก็เป็นผิดได้¹²⁰ เช่น ใช้หลักฐานปลอมหลอกว่า ว. ต้องการประกันชีวิต ความจริง ว.ตายแล้ว ผู้รับประกันชีวิตหลงเชื่อออกกรรมกรรมประกันชีวิตให้ ต่อมาก็หลอกว่า ว. ประสบอุบัติเหตุตายแล้ว และรับเงินประกันชีวิตตามกรรมกรรมประกันชีวิตไป เป็นการแสดงข้อความเท็จที่ไม่มีอยู่จริงในปัจจุบัน เป็นฉ้อโกงต่างกรรมกัน¹²¹ หรือจำเลยทำสัญญากู้ในนามของ ป. ซึ่งไม่มีตัวจริงและนำเช็คของผู้คนที่ปิดบัญชีไปแล้วมาแลก เป็นการหลอกลวงเอาเงินจากโจทก์ มิได้มีเจตนาผูกพันตามสัญญากู้ หรือ เช็คที่นำไปแล้วแต่อย่างใด เป็นฉ้อโกง¹²²

¹¹⁸ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง, พิมพ์ครั้งที่ 15 (แก้ไขเพิ่มเติม) (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547), 152.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹²¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3986/2535.

¹²² คำพิพากษาฎีกาที่ 5255/2540.

3.2.3 ผลของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำอัตวินิบาตกรรม

ในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ เดิมถือว่าการทำอัตวินิบาตกรรม หรือ การฆ่าตัวตาย เป็นความผิดอาญา และเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน และกำหนดให้ผู้กระทำต่อตัวเอง มีความผิด ถือเป็นฆาตกรที่ฆาตกรรมตัวเอง จนกระทั่ง ต่อมาได้มี Suicide Act - 1961 ประกาศใช้ การกระทำต่อตัวเองจึงไม่มีความผิดอีกต่อไป¹²³

ในประเทศฝรั่งเศส ถือว่า การฆ่าตัวตาย เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่บุคคลจะทำสัญญาประกันชีวิต โดยหวังจะฆ่าตัวตายเพื่อเอาเงินประกันให้แก่ทายาท หรือ บุคคลอื่นที่เป็นผู้รับประโยชน์¹²⁴

ในเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน¹²⁵ โดยศูนย์วิจัยและป้องกันการฆ่าตัวตายประจำมหาวิทยาลัยฮ่องกงมีการฆ่าตัวตายเพื่อหวังเงินประกันชีวิตให้ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น โดย 1 ใน 20 ของผู้ที่ฆ่าตัวตาย กระทำการฆ่าตัวตาย หลังกรรมธรรม์ประกันชีวิตพ้นกำหนดระยะห้ามตามเงื่อนไขของการชำระเงินประกันได้ไม่นาน ขณะที่ในแต่ละปีมีคนฆ่าตัวตายหลังซื้อกรรมธรรม์ประกันชีวิตได้ 12 - 24 เดือน กันมาถึงกว่า 60 คน ผลวิจัยยังระบุว่า ในปี 2546 ชาวฮ่องกงที่ฆ่าตัวตาย 1,264 คน ประมาณ 270 คนทำประกันชีวิตเอาไว้ ซึ่งจำนวนนี้ ฆ่าตัวตายในเดือนแรกหลังพ้นกำหนดห้าม 36 คน อีก 27 คน ฆ่าตัวตายในช่วง 13 - 24 เดือนแรกหลังซื้อกรรมธรรม์

ทั้งนี้ ฮ่องกงเป็นหนึ่งในเมืองที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงที่สุดในโลก และช็อกวีนที่ไม่จ่ายเงินก็กำหนดไว้เพียง 1 ปีเช่นเดียวกับประเทศไทย ส่วนวงเงินประกันที่จะจ่ายให้แก่ครอบครัวของผู้ที่ฆ่าตัวตายในประเทศฮ่องกงนั้น เฉลี่ยอยู่ที่ครอบครัวละ 2.5 หมื่นดอลลาร์สหรัฐ (ราว 1 ล้านบาท)

ในประเทศญี่ปุ่นถือว่าการฆ่าตัวตายไม่มีความผิด แต่กฎหมายในปี 2005 ได้กำหนดให้พ่อแม่ ญาติพี่น้อง มิใช่ปรับหากสมาชิกคนใดในครอบครัวฆ่าตัวตาย แล้วก็ตายสมใจ โดยให้เหตุผลว่า เพื่อให้พลเมืองช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้คนฆ่าตัวตาย เนื่องจากในญี่ปุ่นอัตราคนฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นอย่างน่ากลัว และมีวิธีการพิสดาร แปลกใหม่ ในปี 2003 มีคนฆ่าตัวตายในญี่ปุ่นประมาณ 34,000 คน โดยส่วนหนึ่งจะเข้าห้องอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะมีเว็บไซต์แนะนำการฆ่าตัวตาย ผู้ใช้บริการเหล่านี้จะมีคนหลายจำพวก เช่น คนที่มีปัญหาด้านการเงิน ออกหัก ถูกครอบครัวทำร้าย

¹²³ John Burk, *Osborn's Concise Law Dictionary*, (London: Sweet & Maxwell, 1976), 316-317
อ้างใน วารุณี อินทนปสรณ์, การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต, 100.

¹²⁴ จิตติ ดิงศักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 149.

¹²⁵ คมชัดลึก, 16 พฤษภาคม 2549.

ไม่มีงานทำ รวมทั้งกลุ่มที่ทำประกันชีวิตก็จะเข้าไปสอบถามถึงประโยชน์ที่ครอบครัวจะได้รับเมื่อตนเสียชีวิต¹²⁶

ในกฎหมายประกันชีวิตของญี่ปุ่น กรณีที่ ผู้เอาประกันชีวิตฆ่าตัวตายด้วยใจสมัคร หรือเสียชีวิตเนื่องจากโทษประหารชีวิตตามกฎหมาย หรือเสียชีวิตจากการประกอบอาชญากรรม ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิตแก่ผู้เอาประกันชีวิต¹²⁷ ซึ่งในกฎหมายของญี่ปุ่นนี้ ไม่ได้กำหนดระยะเวลาของการฆ่าตัวตายไว้ ดังนั้นผู้เอาประกันชีวิตฆ่าตัวตายภายหลังทำสัญญาประกันชีวิตไม่ว่า 1 ปี หรือ 2 ปีก็ตาม บริษัทรับประกันภัยก็ไม่ต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตแก่ผู้รับประกันภัย แต่จะจ่ายเพียงแค่เบี้ยประกันภัยที่จ่ายไปแล้วคืนแก่ผู้รับประกันภัยเท่านั้นการบัญญัติกฎหมายลักษณะนี้

เนื่องจากในประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในทวีปเอเชียด้วยกัน การฆ่าตัวตายที่เกิดขึ้นทั่วประเทศญี่ปุ่นในช่วงหลายปีที่ผ่านมาถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอันน่าสะพรึงกลัว และเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ผู้รับประกันภัยจะต้องเรียนรู้ ในช่วงปีหลายที่ผ่านมานี้บริษัทประกันภัยของญี่ปุ่นจะเคารพการทำสัญญากับผู้ถือกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ฆ่าตัวตาย โดยมีเงื่อนไขคือ ครอบครัวของผู้ตายจะไม่สามารถเอาเงินประกันได้ภายในช่วงเวลา 12 เดือน หรือ มากกว่านั้น ในปัจจุบัน อัตราการฆ่าตัวตายทะยานสูงขึ้น ผู้รับประกันภัยก็ต้องรับภาระทางการเงินมากขึ้น ดังนั้น พวกเขาจึงเห็นด้วยที่จะขยายเวลาในการรับเงินประกันให้นานขึ้น และใช้ประโยชน์จากช่องโหว่ทางกฎหมายในการทำให้กรมธรรม์สิ้นสุดลงสำหรับกรณีการฆ่าตัวตาย ซึ่งอย่างไรก็ตามผู้รับประกันชีวิตของประเทศญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือแก่คนที่ฆ่าตัวตายมากกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้รับประกันชีวิตของสหรัฐอเมริกาก็ปฏิเสธ กรมธรรม์ประกันชีวิตกับบุคคลที่ฆ่าตัวตาย โดยในระหว่างทศวรรษที่ 70 และทศวรรษที่ 80 อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นพัฒนามาก ตลาดหุ้นคึกคัก ส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศมากมาย บริษัทประกันชีวิตของญี่ปุ่นช่วงนั้นจะเน้นการทำประกันชีวิตกับคู่สามีภรรยา นอกจากนั้น ผู้รับประกันชีวิตยังยินดีจ่ายเงินประกันโดยไม่ต้องรอให้ผ่านไปแล้ว 2 ปี แต่การเปลี่ยนแปลงเริ่มเกิดขึ้นเมื่อปลายทศวรรษ 1990 เมื่อตลาดหุ้นตกต่ำ รายได้จากเบี้ยประกันเพิ่มขึ้นช้า ในปี 1999 บริษัทประกันชีวิตซุมิตโม (Sumitomo Life Insurance Co.) กำหนดให้มีเงื่อนไขการจ่ายเงินประกันเฉพาะเมื่อผ่านไปแล้ว 2 ปี

¹²⁶<http://suizid-forum.com>.

¹²⁷ Article 680. Reasons for Non-Liability of Insurer .

1. In the situations listed hereunder, the insurer is not liable to pay the insurance monies.

(1) Where the insured has committed suicide, executed through the death penalty, or died in a duel or other crime.

อีกครั้ง และด้วยตัวเลขของการฆ่าตัวตายที่เพิ่มมากขึ้นนี้ทำให้ผู้รับประกันรายอื่นๆ ใช้เงื่อนไขดังกล่าวมากขึ้นเรื่อยๆ และเมื่อไม่นานมานี้ ผู้รับประกันชีวิตอย่าง Alfac Japan, บริษัทประกันชีวิต DIY และการประกันอัคคีภัยและการประกันภัยทางทะเลของนิสสัน (A unit of Nissan Fire & Marine Insurance) ได้บอกกับลูกค้าว่าหากเกิดกรณีการฆ่าตัวตายพวกเขาจะไม่จ่ายแม้แต่เงินเดียวจนกว่าเวลาจะผ่านไปแล้ว 3 ปี อย่างไรก็ตาม ได้เกิดคดีความที่ถูกยื่นฟ้องจากบรรดาญาติของผู้ที่ฆ่าตัวตายแล้ว 2 คดี เพราะญาติเหล่านั้นไม่ได้เงินประกันชีวิตจากบริษัทประกันชีวิตเลย ในทั้งสองคดีโจทก์แพ้ เพราะศาลมีหลักฐานว่าผู้ทำกรรมกรรมประกันชีวิตมีเจตนาเอาประโยชน์จากเงินประกันชีวิตจึงฆ่าตัวตาย ส่วนอีกคดียังอยู่ในระหว่างการอุทธรณ์¹²⁸

นอกจากนี้ยังมีรายงานถึงอัตราการฆ่าตัวตายของคนในประเทศญี่ปุ่นในระดับที่สูงช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา อัตราการฆ่าตัวตายสำหรับผู้ชายวัยกลางคนได้เพิ่มขึ้นอย่างอย่างมาก และยังพบอีกด้วยว่าการฆ่าตัวตายในหลายกรณีมีจุดประสงค์เพื่อเอาเงินตามประกันชีวิตที่มีมากพอที่จะชดเชยหนี้สินของบุคคลนั้น¹²⁹

ในส่วนของบริษัทของบริษัทประกันชีวิต ส่วนใหญ่ได้ยกเลิก การจ่ายเงินประกันชีวิตให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตที่ฆ่าตัวตายในช่วงเวลา 1 ปี นับจากวันทำสัญญา เนื่องจากเกิดการฆ่าตัวตายโดยหวังเอาเงินประกันชีวิตเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุดังกล่าวบริษัทประกันชีวิตจึงต้องขยายเวลาจ่ายเงินประกันชีวิตจาก 1 ปีเป็น 2 ปี หรือ 3 ปี ซึ่งบริษัทประกันชีวิตในญี่ปุ่นต่างก็ใช้มาตรการ การขยายระยะเวลานี้ เนื่องจากบริษัทประกันชีวิตเหล่านี้สังเกตว่ามีกรณีการฆ่าตัวตายสูงขึ้นอย่างฉับพลัน ในปี 1999 บริษัทประกันชีวิตซุมิตโม (Sumitomo Life Insurance Co.) ได้กำหนดให้มีการจ่ายเงินประกันชีวิตเฉพาะเมื่อผ่านไป 2 ปี ซึ่งก็ทำให้บริษัทต่าง ๆ หันมาใช้เงื่อนไขนี้มากขึ้นด้วย

แต่แม้ว่าบริษัทประกันชีวิตต่าง ๆ ในญี่ปุ่นจะใช้เงื่อนไขการขยายระยะเวลาเป็นสองปีก็ตาม ก็ยังมีการฆ่าตัวตายของผู้เอาประกันชีวิตบางรายที่ต้องการเงินจากสัญญาประกันชีวิต กระทำการฆ่าตัวตายภายหลังที่ทำสัญญาไปแล้ว 2 ปี (ในเดือนที่ 25) และพบว่าผู้เอาประกันภัยที่ฆ่าตัวตายนี้นั้น

¹²⁸ **Businessweek** [ออนไลน์] แหล่งที่มา http://www.businessweek.com/magazine/content/02_22/b3785143.htm.

¹²⁹ Curtin Sean J. and Kinmonth Earl H., **Suicide in Japan: Part Two The Impact of the Suicide Rate on Life Insurance Policies** [Online], 5 January 2004. Available from http://www.glocom.org/special_topics/social_trends/20040105_trends_s64/index.html.

ต้องการเงินจากสัญญาประกันชีวิตไปชำระหนี้ หรือ มีอาการท้อแท้อย่างหนักจนเกิดเจตนาฆ่าตัวตายเพื่อให้ครอบครัวได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต¹³⁰

บริษัทประกันชีวิตในประเทศญี่ปุ่น ตัวแทนประกันชีวิตจะให้ความสำคัญกับข้อมูลทางการเงินของผู้เอาประกันภัยเป็นหลัก ถ้าผู้เอาประกันภัยมีหนี้สินมากและต้องการจะซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตที่มีวงเงินสูง ผู้รับประกันภัยอาจจะปฏิเสธการทำสัญญานั้น เพราะเกรงว่าบุคคลผู้นั้นอาจจะวางแผนฆ่าตัวตายเพื่อให้ครอบครัวเอาเงินประกันไปจ่ายหนี้สินดังกล่าวได้

คดีตัวอย่างที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าตัวตาย เพื่อต้องการเงินตามสัญญาประกันภัย มาชำระหนี้ให้แก่บริษัทตัวเอง คดีนี้สืบเนื่องมาจาก นายมาซาอากิ โคบายาชิ (51), นายมาซารุ ชูโด (49) และนายโยชิมิ โซจิ (49) ทั้งสามคนเป็นเพื่อนกันมานานกว่า 20 ปี มีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมาก พวกเขามักจะใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น เล่นกอล์ฟ กินเหล้า การพนัน ฯลฯ รวมไปถึงการทำธุรกิจ (อะไหล่รถยนต์) ร่วมกัน จนกิจการของพวกเขาเจริญก้าวหน้า โดยบริษัทของนายโคบายาชิจะเป็นผู้ผลิตอะไหล่รถยนต์ บริษัทของนายโซจิจะเป็นผู้ซื้อชิ้นส่วนอะไหล่จากบริษัทของนายโคบายาชิเพื่อจัดหาไปให้กับผู้ขายปลีกรายใหญ่ และบริษัทของนายชูโดจะเป็นกรรมการบริษัทให้กับบริษัทของนายโซจิ รวมไปถึงเป็นผู้จัดหาให้กับบริษัทของนายโคบายาชิด้วย

ปัญหาเริ่มเกิดขึ้นในปี 1996 เมื่อบริษัทของนายโคบายาชิถูกปฏิเสธการขอกู้เงินระยะสั้น เพราะนายโคบายาชิได้ใช้เงินจำนวนมากไปกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้นำไปจำหน่าย ตั้งแต่นั้นมา ธุรกิจของนายโคบายาชิก็เริ่มมีปัญหา เพราะไม่นานนัก ธนาคารก็ปฏิเสธการให้กู้เงินในระยะยาวด้วยเช่นกัน เนื่องจาก ธนาคารพบว่านายโคบายาชิเขียนเช็คที่น่าสงสัยขึ้นมาเอง เพื่อนที่เหลือทั้งสองก็เข้ามาช่วยเหลือเพื่อไม่ให้บริษัทของนายโคบายาชิล้มละลาย โดยการ โยกย้ายเงินทุน โกงเช็ค ฯลฯ ทว่า ในที่สุดบริษัทของพวกเขาก็หมดก๊อปปี้กับวิกฤตเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน หนี้ของนายโคบายาชิก็เพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อยๆ จนเกินกว่าที่เพื่อนทั้งสองจะช่วยเหลือได้อีกต่อไป

สุดท้ายพวกเขาทั้งหมดจึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย โดยได้เข้าพักในโรงแรม Le Piano และดื่มฉลองร่วมกัน จากนั้นจึงแขวนคอตาย โดยใช้เชือกเส้นเดียวกัน นำมาตัดด้วยความยาวเท่าๆกันและนำไปผูกติดไว้กับช่องลมเพดานในห้องสามห้องที่ติดกัน

ในช่วงเวลาหลังเที่ยงคืนของวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 1998 พนักงานโรงแรม ได้ไปเคาะห้องของพวกเขา เพราะทั้งสามคนได้อาศัยเกินเวลา Check Out ไปแล้วกว่า 3 ชั่วโมง เมื่อไม่มีใครตอบรับ พนักงานโรงแรมจึงเปิดประตูห้องแรกเข้าไป และพบศพชายวัยกลางคนแขวนคออยู่ ดังนั้น เธอจึงรีบเปิดประตูห้องที่สอง และห้องที่สาม ก็ต้องตกใจเมื่อพบศพแขวนคออยู่เช่นกัน

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน.

ตำรวจมาถึงที่เกิดเหตุตอนตี 2 และในไม่ช้าก็พบเหตุจูงใจในการฆ่าตัวตายของผู้ชายคนหนึ่ง นั่นก็คือ นายมาซาอากิ โคบายาชิ เจ้าของบริษัทผลิตอะไหล่รถยนต์ ที่ต้องการเงินจำนวน 360 ล้านเยน หรือ 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อนำไปจ่ายหนี้เงินกู้ที่เกิดขึ้นจากพิษเศรษฐกิจที่ส่งสมมานานหลายปี โคบายาชิได้ทิ้งข้อความลาตายไว้ว่า “ใช้เพื่อรักษาบริษัท” ซึ่งข้อความดังกล่าวสามารถตีความได้ว่า สาเหตุที่นายโคบายาชิฆ่าตัวตายก็เพื่อให้บริษัทของเขานำเงินประกันชีวิตของตนที่มีมูลค่ากว่า 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ไปช่วยกอบกู้ภาวะหนี้สินบริษัทนั่นเอง สำหรับ นายมาซารุ ชูโด และนายโยชิมิ โซจิ ดูเหมือนว่าจะไม่มีปัญหาหนี้สินชัดเจนเหมือนกับนายโคบายาชิ ทว่า นายชูโดได้ทิ้งข้อความลาตายไว้โดยเขียนขอร้องบริษัทประกันชีวิตของเขาให้จ่ายเงินประกันชีวิตให้แก่บริษัทของเขาและบริษัทของเขาจะได้นำเงินเหล่านั้นไปช่วยบริษัทของเพื่อน ส่วนนายโซจิไม่ได้ทิ้งข้อความใดๆไว้เลย

จากเหตุการณ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในญี่ปุ่น ธรรมเนียมประกันชีวิตส่วนมากจะจ่ายเงินประกันชีวิตให้เมื่อทำสัญญาผ่านไปแล้ว 1 ปี โดยจะจ่ายเงินทั้งหมดให้กับทุกกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น รวมไปถึงการฆ่าตัวตาย การฆ่าตัวตายถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่น่าสลดใจอย่างหนึ่งของชาวญี่ปุ่น ในปีหนึ่งๆจะมีการฆ่าตัวตายเกิดขึ้นอยู่เสมอและมีอัตราการฆ่าตัวตายอยู่ในระดับสูง ในปี 1996 มีชาวญี่ปุ่นกว่า 23,104 คน ฆ่าตัวตาย ซึ่งสามารถคำนวณออกมาได้ว่า ใน 1 วัน จะมีคนฆ่าตัวตายเฉลี่ยแล้ว 63 คน ถือได้ว่าเป็นจำนวนที่มากกว่าการตายจากอุบัติเหตุทางท้องถนนถึง 2 เท่า เนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจทำให้แนวโน้มการฆ่าตัวตายมีสูงขึ้น โดยในปี 1989 มีนักธุรกิจกว่า 50 คน ฆ่าตัวตาย และในปี 1996 มีผู้จัดการประมาณ 140 คน ฆ่าตัวตาย¹³¹

ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันภัยเข้าทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัทประกันภัยเพื่อต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิตมากขึ้น บริษัทจึงแก้ไขธรรมเนียมโดยการเพิ่มระยะเวลา จากที่บริษัทจะไม่จ่ายเงินตามสัญญาถ้าผู้เอาประกันภัยฆ่าตัวตายภายใน 1 หรือ 2 ปี เป็น บริษัทจะไม่จ่ายเงินตามสัญญาประกันภัยถ้าผู้เอาประกันภัยฆ่าตัวตายภายใน 3 ปี เพื่อเป็นการป้องกันผู้เอาประกันภัยที่หวังเงินจากสัญญาประกันชีวิต

¹³¹ Norihiko Shirouzu , **Means and Ends: Three Businessmen, Loyal Friends in Life, Die by the Same Rope --- Even in Japan, These Suicides Leave Many Mystified; Was It Just for Insurance? -- Shocking Scene in a Hotel** [Online] 17 Mar 1998, Available from <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=27381319&sid=2&Fmt=3&clie ntId=53836&RQT=309&VName=PQD>.

3.3 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

ก่อนทำสัญญาประกันชีวิต โดยหลักแล้วผู้เอาประกันและผู้รับประกันจะต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายในเรื่องต่างๆในการทำสัญญาประกันภัย เช่น ตามกฎหมายไทยจะต้องคำนึงถึงหลักสุจริตที่ผู้เอาประกันและผู้รับประกันจะต้องแสดงเจตนาสุจริตในการเข้าทำสัญญาดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากฎหมายของต่างประเทศในเรื่องการแสดงเจตนาในการทำสัญญาประกันชีวิตของแต่ละประเทศจะแตกต่างกันก็ตาม แต่ในเรื่องหลักสุจริตแล้วกฎหมายของทุกประเทศในเรื่องสัญญาประกันชีวิตก็จะกำหนดไว้ให้ทุกประเทศต้องคำนึงถึงหลักสุจริตด้วยเสมอ

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศก่อนการเข้าทำสัญญาประกันชีวิต

ไทย	อังกฤษ	อเมริกา	ญี่ปุ่น
1. มาตรา 5 หลักสุจริต ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	ผู้เอาประกันต้องแสดงข้อความจริงที่ต้องเปิดเผย ข้อความจริงที่ควรารู้ และการรู้เห็นโดยแท้ เช่น วัตถุที่เอาประกันมีอันตรายมากกว่าปกติธรรมดา หรือเอาประกันเกินกว่ามูลค่าราคาที่แท้จริงของทรัพย์สิน หรือการเสี่ยงภัยทางศีลธรรม	ผู้เอาประกันจะต้องตอบคำถามในใบคำขอเอาประกัน ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของสัญญาประกัน	ผู้เอาประกันมีเจตนาสุจริต และต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ถือเป็นสาระสำคัญของสัญญา
2. มาตรา 895 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (กฎหมายเฉพาะ)			
3. มาตรา 341 ประมวลกฎหมายอาญา			

ภายหลังจากที่ผู้เอาประกันและผู้รับประกันได้ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ถึงแม้ว่าจะเกิดการทุจริตขึ้นในภายหลัง โดยสาเหตุหลักก็มาจากวงเงินประกันชีวิตที่สูง และสภาพเศรษฐกิจของสังคมในปัจจุบันที่ตกต่ำลง ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำทุจริตต่อสัญญาประกันชีวิตขึ้น ซึ่งการทุจริตดังกล่าว เช่น การฆ่าตัวตาย หรือการทำให้เกิดอุบัติเหตุโดยจงใจก็ตาม แต่ถ้าหากการทำทุจริตดังกล่าวนี้เกิดขึ้นภายหลังจากทำสัญญาประกันชีวิตเกินกว่า 1 ปีแล้ว ก็ทำให้ผู้รับประกันต้องตก

อยู่ในสภาพการณ์ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญา กล่าวคือ ผู้รับประกันก็ต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิต ถึงแม้ว่าผู้รับประกันจะทราบดีถึงสาเหตุและแรงจูงใจในการฆ่าตัวตายก็ตาม แต่ผู้รับประกันก็ต้องผูกพันที่จะต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันอยู่นั่นเอง

ถึงแม้ว่าในต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย จะมีหลักการเข้าทำสัญญาโดยทำให้อีกฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อว่าตนมีความตั้งใจจะปฏิบัติตามสัญญา ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วผู้เอาประกันมีความตั้งใจที่จะทำการทุจริตแล้ว ความผิดดังกล่าวถือว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกง และในประเทศอเมริกา จะถือว่าการทำกลฉ้อฉลจนถึงขนาดโดยการกระทำความผิดทำให้ผู้รับประกันได้รับความเสียหายจะทำให้สัญญาประกันชีวิตตกเป็นโมฆะซึ่งผู้รับประกันไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้รับประกันแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในประเทศญี่ปุ่นจะมีกฎหมายกำหนดไว้ว่า การฆ่าตัวตายไม่ถือว่าเป็นความผิดแต่อย่างใด แต่เนื่องจากในประเทศญี่ปุ่นนั้นมีอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงมากเป็นอันดับหนึ่งในประเทศในแถบเอเชีย ผู้รับประกันในประเทศญี่ปุ่นจะต้องเผชิญกับปัญหาที่จะต้องจ่ายเงินให้กับผู้รับประกันในอัตราที่สูงมาก จึงทำให้บริษัทผู้รับประกันในประเทศญี่ปุ่นจะใช้เงื่อนไขในการจ่ายเงินประกันชีวิตให้กับผู้รับประกันโดยขยายระยะเวลาจากเดิม 1 ปี เป็นระยะเวลา 2 ปี นับจากวันที่เริ่มสัญญาประกันชีวิต และในปัจจุบัน บริษัทผู้รับประกันได้เริ่มขยายระยะเวลาเพิ่มขึ้นจาก 2 ปี เป็น 3 ปี หากผู้เอาประกันได้ฆ่าตัวตายในระยะเวลาดังกล่าวแล้วผู้รับประกันจะไม่ได้รับผลตอบแทนจากการประกันชีวิตดังกล่าว เพื่อเป็นการป้องกันผู้เอาประกันทำการทุจริตหลังจากทำสัญญาประกันชีวิต

ตารางที่ 3.2 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศหลังทำสัญญาประกันชีวิต

ไทย	อเมริกา	ฝรั่งเศส	ญี่ปุ่น
การทุจริตเกิดจาก 1. ฆ่าตัวตาย ภายหลังระยะเวลา 1 ปี นับจากทำสัญญา 2. การสร้างเงื่อนไข ให้เป็นไปตาม กฎหมาย ภายใน 1 ปี นับจากทำสัญญา เช่น การตายจาก อุบัติเหตุ การตาย เกิดจากความ ประมาท 3. การทุจริตโดย อาศัยเหตุอื่นตาม กฎหมาย เช่น การ หายสาบสูญ สร้าง หลักฐานเท็จ	การทำกลฉ้อฉล ใน การแถลงข้อความอัน เป็นเท็จทำให้สัญญา ประกันชีวิตตกเป็น โมฆียะ	การฆ่าตัวตาย ถือเป็น การขัดต่อความสงบ เรียบร้อยของ ประชาชน	การฆ่าตัวตายถึงแม้ ไม่เป็นความผิด แต่ บริษัทผู้รับประกัน ชีวิตไม่ต้องรับผิดชอบ การจ่ายเงินให้กับ ผู้รับผลประโยชน์ หากเกิดกรณีฆ่าตัว ตาย ภายในระยะเวลา 2 ปี นับจากวันที่ทำ สัญญาประกันชีวิต และเพิ่มเป็น 3 ปี นับ จากวันที่ทำสัญญา ประกันชีวิตใน ปัจจุบัน

3.4 วิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย

การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต จะเห็นได้ว่าตามกฎหมายไทยนั้นการใช้สิทธิแห่งตนจะต้องยึดหลักสุจริต ตามมาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว การก่อให้เกิดสัญญาจะต้องกระทำด้วยใจสมัคร และจะต้องมีวัตถุประสงค์ไม่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการขัดศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าถึงแม้กฎหมายจะมีได้มีบทบัญญัติที่เป็นการกำหนดไว้อย่างชัดแจ้งในเรื่องการทุจริตของผู้เอาประกันก็ตาม แต่ในมาตรา 895 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้วางหลักเอาไว้ว่า ผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายเงินให้กับผู้รับประโยชน์ โดยมีข้อยกเว้นก็ต่อเมื่อสัญญาประกันภัยนั้นผู้เอาประกันได้ฆ่าตัวตายภายในระยะเวลา 1 ปี นับจากวันทำสัญญา หรือผู้เอาประกันถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา ผู้รับประกันไม่ต้องจ่ายเงินประกันให้กับผู้รับประโยชน์แต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าถึงแม้จะมีกฎหมายวางหลักไว้เป็นแนวทางแล้วก็ตาม แต่จากข่าวสารในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันภัยที่มีวงเงินเป็นจำนวนมากนั้น ผู้รับประโยชน์ที่ทำการทุจริตจะร่วมมือกันฆ่าผู้เอาประกันเพื่อหวังเงินประกันจำนวนมากที่ผู้รับประโยชน์จะได้รับจากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว ถึงแม้ว่าในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 จะมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงในการประกันวินาศภัยเท่านั้น แต่ก็สามารถนำบทบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้กับเรื่องการประกันชีวิตได้ด้วยก็ตาม แต่ก็ควรที่จะมีบทบัญญัติในเรื่องการฉ้อโกงการประกันชีวิตต่างหากจากบทบัญญัติในเรื่องการฉ้อโกงในการประกันวินาศภัย เพราะบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาย่อมจะต้องนำมาใช้อย่างเคร่งครัด หากมีเหตุอันให้ชวนสงสัยแม้แต่นิดเดียวก็จำเป็นจะต้องยกประโยชน์ให้กับผู้เสียหาย เพราะฉะนั้น การนำบทบัญญัติในเรื่องการฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมาใช้ย่อมจะเกิดข้อโต้แย้งได้ในเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ถ้าเรามีกฎหมายในเรื่องการฉ้อโกงการประกันชีวิตน่าจะเป็นสิ่งที่ประโยชน์ทั้งต่อผู้รับประกัน ผู้เอาประกัน และผู้รับประโยชน์เป็นอย่างมาก

ในเรื่องการทุจริตของผู้เอาประกันตามกฎหมายต่างประเทศนั้น จะเห็นได้ว่าในประเทศญี่ปุ่นได้มีการขยายระยะเวลาประกันออกไปหากผู้เอาประกันทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้เอาประกันฆ่าตัวตายภายในระยะเวลา 1 ปี ผู้รับประกันไม่ต้องรับผิดชอบในการจ่ายเงินผลประโยชน์ให้กับผู้รับประโยชน์ และต่อมาก็ได้ขยายระยะเวลาจาก 1 ปี เป็น 2 ปี และในปัจจุบันก็ขยายระยะเวลาเป็น 3 ปี ซึ่งมาตรการดังกล่าวก็จะช่วยให้บริษัทผู้รับประกันต้องรับผิดชอบจ่ายเงินตามสัญญาประกันลดน้อยลงจากปัญหาการฆ่าตัวตายของสังคมในประเทศญี่ปุ่นที่มีสถิติการฆ่าตัวตายสูงสุดในแถบเอเชีย ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการบรรเทาความเสียหายที่เกิดจากการทุจริตได้บ้างพอสมควร ถึงแม้ว่าตาม

กฎหมายไทยจะไม่มีการขยายระยะเวลาเหมือนดังเช่นตามกฎหมายญี่ปุ่น แต่กฎหมายไทยในเรื่องการประกันชีวิตก็ควรที่จะมีการปรับปรุงพัฒนาระเบียบข้อบังคับเพื่อไม่ให้เกิดการทุจริตเหมือนดังเช่นในปัจจุบัน

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายของต่างประเทศในเรื่องการทุจริตของผู้เอาประกันนั้นมีความชัดเจน และมีประโยชน์ทั้งต่อผู้รับประกัน ผู้เอาประกัน และผู้รับประกันประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง

บทที่ 4

การทุจริตของผู้รับประโยชน์เพื่อ ให้ได้มาซึ่งเงินตามสัญญาประกันชีวิต

จากการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้เปิดกว้างให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาเป็นผู้รับผลประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตได้นั้น ทั้งที่ตนเองนั้นมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับผู้เอาประกันชีวิตด้วยแต่อย่างใดนั้น จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของการทุจริตตามสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว และอาจส่งผลกระทบต่อกฎหมายได้ดังต่อไปนี้

4.1 กฎหมายไทย

4.1.1 การทุจริตของผู้รับประโยชน์โดยเป็นผู้จัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้น

การที่ผู้รับประโยชน์ได้มีเจตนาทุจริตมาก่อนทำสัญญาประกันชีวิต โดยที่ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตมิเคยทราบมาก่อนเลย ต่อมาภายหลังเมื่อมีการจัดทำสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นแล้ว ผู้รับประโยชน์จึงได้ฆ่าผู้เอาประกันชีวิต ทั้งนี้ เพียงเพื่อหวังเงินจากความมรณะของผู้เอาประกันชีวิตนั้น หรือการที่ผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกของสัญญาประกันชีวิตมีความคิดเช่นนั้น จึงได้มีการหลอกลวงชักจูงผู้เอาประกันชีวิตให้ทำสัญญาประกันชีวิต นิติกรรมดังกล่าวจะมีผลทางกฎหมายหรือไม่ ทั้งที่แท้จริงแล้ว ผู้รับประโยชน์มิได้มีเจตนาที่จะทำนิติกรรมสัญญาแต่อย่างใด และเมื่อการทุจริตของผู้รับประโยชน์ทำให้ได้มาซึ่งเงินตามสัญญาประกันชีวิตกรณีดังกล่าวตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถือว่าได้มีการทำสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นแล้ว แม้ผู้รับประโยชน์เป็นผู้จัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้น จนเป็นเหตุที่สามารถทำให้ผู้เอาประกันชีวิตได้ตกลงเข้าทำสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวกับบริษัท โดยระบุให้ตนเองเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญา เพราะกฎหมาย มิได้ถือว่าผู้รับประโยชน์เป็นคู่สัญญาในสัญญาประกันชีวิต แต่ถือว่าผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลภายนอก ที่สามารถเข้ารับเงินตามสัญญาประกันชีวิตได้เมื่อเกิด

ความมรณะขึ้นตามสัญญา¹³² ในการจะพิจารณาว่าสัญญาประกันชีวิตนั้นเป็นสัญญาที่อาศัยชีวิตของบุคคลอื่นเป็นฉากบังหน้า แต่แท้จริงแล้วมิได้ต้องการผูกพันตามเงื่อนไขของสัญญา ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ก็บัญญัติเฉพาะส่วนได้เสียของผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้น มิได้ก้าวไปถึงผู้รับประโยชน์ด้วย แต่ในต่างประเทศ กฎหมายไม่มีเจตนารมณ์ให้บุคคลจัดให้มีการเอาประกันชีวิตของผู้อื่นซึ่งตนมิได้มีส่วนได้เสีย

ดังนั้น ในตอนเข้าทำสัญญา เจตนาของบุคคลที่ต้องการเข้าทำสัญญาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งกว่าข้อความที่ปรากฏในกรมธรรม์ประกันชีวิต ต้องมุ่งต่อการผูกพันนิติสัมพันธ์ต่อกัน หมายถึงมีเจตนาในการทำสัญญาเพื่อให้เกิดผลบังคับได้ตามกฎหมาย โดยต้องไม่เกิดขึ้นเพราะกลฉ้อฉล การสำคัญผิด หรือกระทำโดยถูกข่มขู่ วัตถุประสงค์ของการทำสัญญาประกันชีวิตต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมของประชาชน พิจารณาได้ดังต่อไปนี้

4.1.1.1 ผู้รับประโยชน์เข้าทำสัญญาโดยเป็นผู้จัดทำสัญญาประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตนั้นจะมีผลในทางกฎหมายอย่างไร

ในกฎหมายไทย ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1366/2509 เมื่อข้อเท็จจริง โจทก์เป็นผู้เอาประกันชีวิต เมื่อโจทก์ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 863 โจทก์ย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากกรมธรรม์ประกันชีวิตนั้นตามคำพิพากษาดังกล่าว ซึ่งตามคำพิพากษาศาลก็ได้วินิจฉัยโดยไม่ให้เอาแต่เพียงข้อความที่ปรากฏอยู่ในกรมธรรม์ประกันชีวิต แต่พิจารณาถึงเจตนาของผู้เอาประกันชีวิต เพื่อมิให้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและตบตาบุญดีของกฎหมาย

แต่อย่างไรก็ตาม การทุจริตในการจัดทำสัญญาประกันชีวิตนี้มีได้ในกรณีที่เป็นการเอาประกันชีวิตบุคคลอื่น คือ ผู้เอาประกันชีวิตได้เข้าทำสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นที่มีใช้ตัวเอง ซึ่งเจตนาทุจริตมีขึ้นก่อนเข้าจัดทำสัญญา ตัวอย่างเช่น นายคำสคบกับนางเขียวภรรยาของตน จัดทำประกันชีวิตให้ ค.ช. แดง ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรม โดยระบุให้นางเขียวเป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมาได้ฆ่า ค.ช. แดง โดยอำพรางคิดว่าเป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เพื่อให้นางเขียวผู้รับประโยชน์ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตตามแผนการที่ได้คบคิดกันไว้

กรณีนี้ถือว่าสัญญาประกันชีวิตได้เกิดขึ้นแล้ว โดยการที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ตกลงเข้าทำสัญญาประกันชีวิตต่อผู้รับประกันชีวิต สัญญาดังกล่าวได้มีการระบุชื่อผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกให้เป็นผู้เข้ารับผลประโยชน์ แต่ว่าสัญญาประกันชีวิตนี้จะไม่มีความสมบูรณ์มาตั้งแต่ต้นนับแต่เข้าทำสัญญาประกันชีวิตหรือเป็นโมฆียกรรมหรือไม่นั้น ทั้งนี้ เนื่องจากสัญญา

¹³² จิตติ ดิงศกัทธิย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 152.

ประกันชีวิตนั้น เป็นสัญญาที่อาศัยความทรงชีพหรือความมรณะของผู้เอาประกันชีวิต แต่เมื่อนิติกรรมสัญญาดังกล่าวเกิดจากผู้รับผลประโยชน์เป็นผู้จัดทำให้เกิดสัญญาขึ้น กระทำโดยได้ปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตทราบนั้น ผลทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร

จะเห็นได้ว่าผู้รับผลประโยชน์ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลภายนอก เป็นบุคคลที่หลอกลวงต่อผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิต โดยในเรื่องนี้ได้มีบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 159 ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ต่อปัญหาดังกล่าวได้ในฐานะกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง

มาตรา 159 กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า

“การแสดงเจตนาเพราะถูกกลั่นแกล้งเป็นโมฆียะ

การถูกกลั่นแกล้งที่จะเป็นโมฆียะตามวรรคหนึ่ง จะต้องถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีกลั่นแกล้งดังกล่าว การอันโมฆียะนั้นจะคงมิได้กระทำขึ้น

ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเพราะถูกกลั่นแกล้งโดยบุคคลภายนอก การแสดงเจตนา นั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะรู้ถึงกลั่นแกล้งนั้น”

ตามมาตรา 159 วรรคท้าย จะเห็นได้ว่าสัญญาประกันชีวิตฉบับดังกล่าวนี้ ได้เกิดจากการหลอกลวงของผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก มิใช่คู่สัญญาในสัญญาประกันชีวิตนั้น ดังนั้นสัญญาฉบับดังกล่าวจะตกเป็นโมฆียกรรมหรือไม่ จะเห็นได้ว่าสัญญาฉบับดังกล่าวจะตกเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อการแสดงเจตนาเข้าทำสัญญานั้น ฝ่ายผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งได้ถูกผู้รับประโยชน์ กระทำกลั่นแกล้งนั้นจะได้รู้หรือควรจะรู้ถึงกลั่นแกล้งดังกล่าวหรือไม่ แต่ตามปัญหาดังกล่าว การที่ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตได้ทำสัญญาประกันชีวิตให้ไว้ต่อกันนั้น ได้กระทำตามเจตนาของตนเอง มิได้ล่วงรู้ถึงกลั่นแกล้งของผู้รับประโยชน์เลย ดังนั้น นิติกรรมสัญญาดังกล่าวนั้น จึงสมบูรณ์ ในทางกลับกัน ถ้าผู้รับประกันชีวิตได้รู้ถึงเจตนาของผู้รับประโยชน์ว่ามีเจตนาเข้าทำสัญญา แต่ต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิต ก็ต้องถือว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ ผู้รับประกันชีวิต มีสิทธิบอกล้างสัญญานั้นได้ ตามมาตรา 159 วรรคท้าย

4.1.1.2 ผู้รับประโยชน์ทำหลักฐานปลอม จะมีความผิดฐานฉ้อโกง ปลอมและใช้เอกสารปลอม ฉ้อโกงเอกสารสิทธิ หรือพยายามฉ้อโกงเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือไม่

เมื่อความตายเกิดขึ้นเพราะผู้รับประโยชน์มีเจตนาทุจริตก่อนเข้าทำสัญญา โดยเป็นผู้จัดทำสัญญาขึ้นเพื่อหวังผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตนั้น **ปลอมลายมือชื่อผู้เอาประกันชีวิต** โดยตัวแทนประกันชีวิตอาจร่วมรู้เห็นด้วย สัญญาประกันชีวิตนี้จะเกิดหรือไม่นั้น เห็นว่าเมื่อตัวแทนประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ได้จัดทำสัญญาขึ้นเองโดยผู้เอาประกันชีวิตมิได้มีส่วนรู้เห็นในสัญญานั้นเลย เท่ากับว่าสัญญานั้นทำขึ้นโดยขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม

อันดีของประชาชน สัญญานั้นจึงตกเป็นโมฆะ เสมือนว่าสัญญานั้นก็ไม่เกิดขึ้นเลย ส่วนเบี้ยประกันชีวิตที่ส่งให้ให้แก่บริษัทไปก็ถือว่าเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจและฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี บุคคลนั้นหาอาจจะเรียกร้องคืนทรัพย์นั้นได้ไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 411 ความรับผิดชอบของผู้รับประโยชน์ยังไม่หมดไป ยังต้องรับผิดชอบทางอาญาในความผิดฐานปลอมเอกสาร

หรือในกรณีบุคคลใกล้ชิดร่วมกันจัดทำประกันชีวิตให้บุคคลหนึ่ง เช่น นางมีทำประกันชีวิตให้นาย ช. และเป็นผู้จ่ายเบี้ยประกันชีวิตให้ โดยใช้ชื่อนางสาว น. น้องของนางมี เป็นผู้รับประโยชน์ และได้ตกลงกับนางสาว น. ว่าถ้านาย ช. ตาย เงินนั้นจะต้องนำมาให้นางมี และนางมี จะแบ่งให้ส่วนหนึ่ง เพราะเป็นผู้ส่งเบี้ยประกันให้ หลังจากนั้นจึงได้ไปทำประกันชีวิต ต่อมานางมีจึงได้วางแผนฆ่า นาย ช. ซึ่งเมื่อทางเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวนพบว่านางมีมีหนี้จำนวนมาก¹³³ จึงได้ทำเช่นนี้ บทสรุปในอุทธรณ์เรื่องนี้ ผู้รับประโยชน์เป็นเพียงหุ่นเชิดของบุคคลภายนอกที่มีเจตนาทุจริต แต่ผู้รับประโยชน์มิได้มีส่วนรู้เห็นด้วย ในกรณีนี้ผู้รับประโยชน์ก็ควรจะได้รับเงินจากผู้รับประกันชีวิต ส่วนบุคคลภายนอกนั้นก็รับผิดตามกฎหมายอาญา

อย่างไรก็ดีในบางกรณี เช่น บุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ใดๆกันเลย แต่มาทำประกันชีวิตให้แก่กัน และมีการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตให้ ศาลย่อมใช้ดุลพินิจได้ว่า ไม่มีส่วนได้เสียระหว่างกันเลย ไม่สามารถที่จะรับประโยชน์จากกรรมกรรมสัญญานั้นได้¹³⁴

ตัวอย่าง นาย น. มีอาชีพเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง ส่วนนาง ม. มีอาชีพเป็นหมอนวด ทั้งคู่รู้จักกันได้เพียง 6 เดือน และมีความสัมพันธ์กันฉันท์ชู้สาว แต่ไม่จดทะเบียนสมรส ญาติ ๆ ของทั้งสองฝ่ายก็ไม่มีใครรับรู้ นาย น. ได้พานาง ม. ภรรยาซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ไปทำสัญญาประกันชีวิตกับตัวแทนบริษัทประกันชีวิตโดยเสียเบี้ยประกันเบื้องต้น 14,650 บาท วงเงินเอาประกัน 8 ล้านบาท ในกรรมกรรมระบุว่า นาย น. เป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมา นาย น. ได้ชักชวน นาง ม. เดินทางไปนอนค้างคืนที่ไร่ของนาย น. คี้นั้นเวลาประมาณเที่ยงคืน นาง ม. ได้ลุกจากที่นอนไปเข้าห้องน้ำและ ถูกงูเห่ากัด หลังเกิดเหตุ นาย น. ได้ไปตามเพื่อนบ้านมาช่วยกันดึงเห่าจนหลังหักและจับใส่กระสอบโดยไม่ยอมพาผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล ประกอบกับให้นาง ม. กินยาพาราเซตามอล ทำให้ยาไปกดอาการปวด กระทั่งเวลาผ่านไปเกือบ 2 ชั่วโมง จึงนำนาง ม. ส่งโรงพยาบาล แต่นาง ม. ได้เสียชีวิตก่อนที่จะถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลแล้ว

¹³³ Econnews มินินิวส์เปเปอร์ , 11 มีนาคม 2545.

¹³⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1366/2509

ข้อสังเกต พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจนคดีชัดเจนว่า มีการปลอมแปลงลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ตาย และยังพบว่าในพื้นที่นี้มีคนถูกงูเห่ากัดประมาณ 10 - 20 รายต่อปี แต่ไม่มีคนใดเสียชีวิต เจ้าหน้าที่ตำรวจสงสัยว่านาย น. มีเจตนา หรือมีการวางแผนเตรียมการเพื่อให้ เกิดเหตุดังกล่าวขึ้นเป็นการหวังผลในเงินประกันชีวิตของนาง ม.¹³⁵

ตามตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนั้น เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา เมื่อพิสูจน์ได้ว่า ผู้รับประโยชน์เป็นผู้จัดทำสัญญาประกันชีวิตโดยผู้ถูกเอาประกันชีวิตไม่มีส่วนรู้เห็น โดยเริ่มตั้งแต่จัดทำเอกสาร กรอกใบคำขอ ซึ่งข้อมูลที่กรอกลงไปอาจจะเป็นความจริงหรือไม่จริง ความผิดฐานปลอมและใช้เอกสารปลอม ซึ่งตามมาตรา 264 มีองค์ประกอบคือ “ผู้ใดทำเอกสารปลอมขึ้นทั้งฉบับหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด เดิมหรือคัดลอกข้อความ หรือแก้ไขด้วยประการใดๆ ในเอกสารที่แท้จริง หรือประทับตราปลอม หรือลงลายมือชื่อปลอมในเอกสาร โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน ถ้าได้กระทำเพื่อให้ผู้หนึ่งผู้ใดหลงเชื่อว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร ..” เอกสารปลอม คือ เอกสารนั้นแสดงว่าผู้ใดทำโดยที่ผู้นั้นมิได้ทำเอกสารนั้น ไม่ได้ให้อำนาจผู้ใดอื่นทำเอกสารนั้น แต่เป็นเอกสารที่คนหนึ่งทำขึ้นโดยให้เข้าใจว่าเป็นเอกสารที่คนอื่นทำขึ้น จึงจะเป็นเอกสารปลอมหรือหลอกในตัวของเอกสาร ไม่เกี่ยวกับข้อความที่เขียนลงในเอกสารนั้นว่าจริงหรือเท็จแต่ประการใด¹³⁶ ซึ่งการที่ผู้รับประโยชน์เป็นผู้จัดทำคำขอเอาประกันชีวิต โดยกรอกข้อความและลงลายมือชื่อของผู้เอาประกันชีวิต ถือเป็นการกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร คือเติมข้อความด้วยประการใด ในเอกสารที่แท้จริงซึ่งตนไม่มีอำนาจกระทำได้ และได้ทำการลงลายมือชื่อปลอมขึ้น เพื่อให้เอกสารสมบูรณ์ เมื่อทำตามขั้นตอนต่าง ๆ เสร็จแล้ว ได้แสดงเอกสารนั้นต่อผู้รับประกันชีวิต เพื่อให้ผู้รับประกันชีวิตเข้าใจว่าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่แท้จริง โดยผู้เอาประกันชีวิต จึงทำให้ผู้รับประกันชีวิตเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ดังนั้นเมื่อผู้เอาประกันชีวิตไม่ทราบการกระทำความผิดดังกล่าว จึงอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เอาประกันชีวิตได้ และสัญญาประกันชีวิตเป็นเอกสารสิทธิ ซึ่งเป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิตามกฎหมายแล้ว ทั้งนี้ เมื่อผู้รับประโยชน์ได้เข้าทำสัญญาขึ้น ต่อมาผู้เอาประกันชีวิตตายด้วยเหตุใดตามเงื่อนไขในสัญญา กรณีนี้บริษัทประกันชีวิตก็มีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินตามสัญญาได้ เมื่อพิสูจน์ได้ว่าผู้รับประโยชน์มีความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิ และใช้เอกสารสิทธิปลอม สัญญาประกันชีวิตนั้นจึงตกเป็นโมฆะ

¹³⁵ ข่าวสด, 20 มกราคม 2548.

¹³⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1895/2546; 167/2517; 6966/2537

ประการต่อมา ผู้รับประโยชน์จะมีความผิดฐานฉ้อโกงหรือพยายามฉ้อโกงเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือไม่นั้น หลักสำคัญของความผิดฐานฉ้อโกงคือการหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความเท็จหรือปกปิดความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง การหลอกลวงนั้นเพื่อให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สิน หรือให้ทำ ถอน หรือ ทำลายเอกสารสิทธิ ดังนั้น เมื่อผู้รับประโยชน์เข้าทำสัญญาประกันชีวิตโดยทำหลักฐานปลอม ลงลายมือชื่อปลอม แล้วนำไปแสดงต่อผู้รับประกันชีวิต เพื่อให้ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตนั้น เพียงเพื่อหวังจะได้รับเงินจากสัญญาเมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายนั้น การกระทำเช่นนั้นถือว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกงแล้ว เนื่องจากผู้รับประกันชีวิตได้ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ซึ่งสัญญาประกันชีวิตนั้นถือเป็นเอกสารสิทธิ แต่ถ้าผู้เอาประกันชีวิตไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ก็จะเป็นเพียงพยายามฉ้อโกงเท่านั้น

ปัญหาสำคัญประการต่อมา คือ เมื่อกฎหมายมิได้บังคับให้ผู้รับประโยชน์ต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิตแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตก็สามารถระบุบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ได้ ซึ่งในจุดนี้เองก็อาจจะเป็นช่องทางก่อให้เกิดการทุจริตได้ ซึ่งบริษัทประกันชีวิตอาจหาทางป้องกันได้โดยกำหนดไว้ในกรมธรรม์หรือไม่ตกลงทำสัญญาประกันชีวิต ถ้าผู้รับประโยชน์ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิต เช่น ผู้เอาประกันชีวิตไม่ใช่บิดา - มารดาของผู้รับประโยชน์ หรือผู้เอาประกันชีวิตระบุผู้รับประโยชน์เป็นโรงพยาบาล ซึ่งเมื่อผู้เอาประกันชีวิตตายไปแล้ว โรงพยาบาลจะเป็นผู้รับเงินจากบริษัทประกันชีวิต กรณีนี้บริษัทจะไม่รับทำประกันชีวิตให้ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าการทำสัญญาเข้าทำสัญญาประกันชีวิตเป็นข้อตกลงระหว่างผู้เอาประกันชีวิตกับบริษัท ส่วนผู้รับประโยชน์เป็นเพียงบุคคลภายนอก จะมีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาเมื่อได้แสดงเจตนายึดถือเอาประโยชน์ตามสัญญานั้นดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 374 ตรี ประโยชน์ที่จะได้รับมีเพียงสิทธิการเป็นเจ้าหนี้เท่านั้น ส่วนในหน้าที่ของลูกหนี้ก็ยังอยู่กับคู่สัญญาเดิมที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน มิได้ระงับไปเพราะเหตุดังกล่าว ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้รับประโยชน์ หมายถึง บุคคลผู้จะพึงได้รับจำนวนเงินใช้ให้ โดยผู้เอาประกันชีวิตกำหนดให้เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตที่ได้ทำขึ้น ความจริงผู้รับประโยชน์มิใช่คู่สัญญาโดยตรงตามสัญญาประกันชีวิต แต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิตด้วยเพียงในฐานะที่จะเป็นผู้รับเงินที่ผู้รับประกันชีวิตจะใช้ให้เท่านั้น จึงเรียกว่า ผู้รับประโยชน์ ดังจะเห็นจากมาตรา 862 วรรคท้ายบัญญัติไว้ว่า อนึ่ง ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์นั้น จะเป็นบุคคลคนหนึ่งคนเดียวกันก็ได้ จึงอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สัญญาประกันชีวิตหากมีผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิต สัญญาถืออาจสมบูรณ์ได้แม้ว่าจะไม่มีผู้รับประโยชน์ต่างหากก็ตาม

ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุบุคคลอื่นให้เป็นผู้รับเงินแทน เช่น ในกรณีประกันชีวิตในเหตุการณ์ ซึ่งผู้เอาประกันชีวิตก็ต้องระบุตัวบุคคลไว้รับเงิน ในเมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรมลง ผู้ที่เอาประกันชีวิต ได้ระบุตัวไว้ก็จะเป็นผู้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ในฐานะเป็นผู้รับประโยชน์ สัญญาประกันชีวิตที่ระบุบุคคลอื่นให้เป็นผู้รับประโยชน์เช่นนี้คือ บทบัญญัติมาตรา 374 - 376 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ซึ่งจะต้องบังคับตามนั้น¹³⁷

กรณีผู้เอาประกันชีวิตเอาประกันชีวิตตนเอง เมื่อผู้เอาประกันชีวิตตาย เงินจำนวนนี้ย่อมตกได้แก่ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาซึ่งอาจจะเป็นบุคคลใดโดยเฉพาะ หรือจะระบุให้แก่ทายาทก็ได้ แต่ถ้ากรณีที่เป็นการประกันชีวิตบุคคลอื่น ผู้มีสิทธิได้รับเงินอาจเป็นผู้เอาประกันชีวิตเองหรือผู้รับประโยชน์ก็ได้ ถ้ากรณีที่ระบุให้บุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ ก็ถือว่าเป็นสัญญาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลภายนอก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 374 มีหลักว่า คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำสัญญาตกลงว่าจะชำระหนี้แก่บุคคลภายนอก บุคคลภายนอกมีสิทธิจะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้โดยตรงได้ และสิทธิของบุคคลภายนอกย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่แสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น ตามความหมายดังกล่าว สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกนั้นเป็นกรณีที่คู่สัญญาตกลงกันเพื่อให้คู่สัญญา ซึ่งเป็นลูกหนี้ของสัญญานั้นมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอก แทนที่เขาจะชำระให้แก่คู่สัญญา บุคคลภายนอกที่จะได้รับประโยชน์จากสัญญานี้เรียกว่าผู้รับประโยชน์ซึ่งจะต้องเป็นบุคคลภายนอกโดยแท้ คือ ไม่ใช่ทายาท ผู้รับโอน และผู้สืบสิทธิจากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าเป็นทายาท หรือผู้รับโอนสิทธิ หรือผู้สืบสิทธิจากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งแล้ว ความจริงก็คือคู่สัญญาของสัญญานั้น ในกรณีเช่นนั้น สัญญาที่ทำกันจะไม่ใช้สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกจะต้องไม่มีความเกี่ยวข้องกับสัญญานั้นเลย แต่อาจจะมีความเกี่ยวพันกับคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ทำสัญญานั้นก็ได้ เช่น อาจจะเป็นญาติกับคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง แต่ที่จะรับประโยชน์นั้นรับประโยชน์ในฐานะบุคคลภายนอก ไม่ใช่ผู้รับประโยชน์ในฐานะผู้สืบสิทธิ หรือผู้รับโอนสิทธิของสัญญานั้น¹³⁸

เมื่อผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว และผู้รับประโยชน์ได้แสดงเจตนาแก่ผู้รับประกันชีวิตว่าจะถือเอาประโยชน์ตามสัญญาแล้ว (คู่สัญญา หมายถึง ทั้งผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตด้วย) จะเปลี่ยนแปลงสิทธินั้นไม่ได้ ฉะนั้นแล้ว ผู้เอาประกันชีวิตก็ยังไม่หมดสิทธิโอนสิทธิตามสัญญาประกันชีวิตนั้นให้บุคคลอื่น โดยกฎหมายมาตรา 891 ให้อำนาจไว้ คือ ถ้าในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตมิได้เป็นผู้รับประโยชน์ ผู้เอา

¹³⁷ไชยยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 37.

¹³⁸อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คู่มือการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง, ม.ป.ป.), 231.

ประกันชีวิตย่อมมีสิทธิจะโอนประโยชน์แห่งสัญญานั้นให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งได้ เว้นแต่จะได้ส่งมอบกรมธรรม์ประกันชีวิตให้แก่ผู้รับประโยชน์แล้ว และผู้รับประโยชน์ได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยัง ผู้รับประกันชีวิตแล้วว่าตนจำนจะถือเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตจะโอนสิทธิในสัญญาประกันชีวิตให้บุคคลอื่นนอกจากที่ระบุในสัญญาได้ ตราใบที่กรมธรรม์ประกันชีวิตนั้นยังไม่ได้ส่งมอบให้ผู้รับประโยชน์และผู้รับประโยชน์นั้นยังไม่ได้ทำหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้รับประกันชีวิตว่าตนจะถือเอาประโยชน์ตามสัญญา¹³⁹

ดังนั้น ผู้รับประโยชน์ที่เข้ายึดถือเอาสัญญาดังกล่าว จึงเพียงแต่มีสิทธิได้ประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตเท่านั้น ยังคงถือว่าผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลภายนอก แต่ผู้รับประโยชน์ก็สามารถฟ้องบังคับให้บริษัทประกันชีวิตให้ชำระหนี้ได้โดยตรง (ตามมาตรา 374 วรรคแรก) และผู้รับประโยชน์ก็ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 895 เช่นกัน

สรุป การที่ผู้รับประโยชน์มีเจตนาทุจริต โดยเป็นผู้จัดทำสัญญาประกันชีวิตนี้ เป็นปัญหาที่ป้องกันได้ยาก เนื่องจากต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านประกอบกัน ในส่วนผู้รับประกันชีวิตตัวแทนประกันชีวิตต้องซื้อสัตย์สุจริตต่อผู้รับประกันชีวิต เพราะตัวแทนเป็นปฐมเหตุประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการทุจริตได้ ส่วนในกฎหมายก็ต้องปิดช่องทางที่จะก่อให้เกิดการทุจริต เช่น เรื่องส่วนได้เสียของผู้รับประโยชน์ เป็นต้น

4.1.2 การทุจริตของผู้รับประโยชน์โดยเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิต

จากหลักที่ว่า “ผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความผิดของตน”¹⁴⁰ นั้นจะมีผลในกฎหมายประกันชีวิตเพียงใด จะเห็นได้ว่าการทุจริตของผู้รับประโยชน์ที่มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตนั้น ผู้รับประโยชน์นี้อาจเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือเป็นบุคคลภายนอกซึ่งถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้นก็ได้ และเมื่อผู้รับประโยชน์ได้กระทำความผิดในฐานะเป็นผู้ที่ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตตายโดยเจตนาแล้ว บุคคลดังกล่าวยังคงได้ประโยชน์จากการที่ตนเองได้แสดงเจตนาที่จะยึดถือเอาประโยชน์ตามมาตรา 374 และมาตรา 375 นั้นได้หรือไม่

ซึ่งในเรื่องผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 (2) มีสาระสำคัญว่า เมื่อผู้รับประโยชน์เจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตตายโดยเจตนาแล้ว จะได้รับคืนเพียงค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ซึ่งบริษัทจะเป็นผู้คำนวณและคืนให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต (ในกรณีที่เอาประกันชีวิตบุคคลอื่น) หรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตนั้น แต่ถ้าหากว่าผู้รับประโยชน์ที่ทุจริตนั้น

¹³⁹ ไซยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 402.

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, 408.

เป็นทายาทของผู้เอาประกันชีวิตเสียเอง บทบัญญัติของกฎหมายมรดกก็กำจัดการนั้นมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 ที่ว่า เมื่อใดจะต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ท่านว่าผู้รับประกันชีวิตจำต้องใช้เงินนั้นในเมื่อมรณภัยอันนั้นเกิดขึ้น เว้นแต่ (2) บุคคลผู้นั้นถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา แต่ผู้รับประกันชีวิตจำต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือให้แก่ทายาทของผู้นั้น บทบัญญัติของกฎหมายในมาตรานี้ เป็นข้อยกเว้นว่าผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้รับประโยชน์ในเหตุความตายของผู้เอาประกันชีวิต เว้นแต่ผู้รับประโยชน์นั้นได้ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตโดยเจตนาเท่านั้น แต่ผู้รับประกันชีวิตยังต้องจ่ายเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์คืนแก่ทายาทกรณีผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลภายนอก หรือแก่ผู้เอาประกันชีวิตกรณีประกันชีวิตบุคคลอื่น¹⁴¹ แต่ยังมีข้อสังเกตอยู่ว่า การฆ่านั้นไม่ว่าจะมีเจตนาทุจริตหวังเงินตามสัญญาประกันชีวิตหรือไม่ก็ตาม ผู้รับประโยชน์ไม่มีสิทธิได้รับเงินใดๆ จากผู้รับประกันชีวิตเลย¹⁴² ซึ่งจะได้ทำการวิเคราะห์เป็นกรณีต่อไป

4.1.2.1 ถ้าผู้รับประโยชน์มิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย กระทำการฆ่าผู้เอาประกันชีวิต จะยังมีสิทธิรับผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาหรือตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างไร

การที่ผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตต้องเป็นการฆ่าตายโดยเจตนา ถือตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 และมาตรา 289 การกระทำโดยเจตนาตามกฎหมายอาญาเป็นอย่างไรนั้น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 บัญญัติว่า “การกระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมถึงเห็นผลของการกระทำนั้น” มาตรา 288 ผู้ใดฆ่าผู้อื่นตาย มาตรา 289 คือฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ยกตัวอย่างเช่น หลานฆ่าน้าสาว เพราะต้องการเงินประกันชีวิตน้าสาวจำนวน 2.1 ล้านบาท¹⁴³ กรณีนี้เมื่อสัญญาประกันชีวิตได้เกิดขึ้นแล้ว น้าสาวอาจเป็นผู้จัดทำประกันชีวิตของตัวเองแล้วยกผลประโยชน์ให้แก่หลานสาว หลานสาวเกิดความโลภ หรือจะด้วยเหตุผลใด หวังได้รับการเงินประกันชีวิตก่อนนี้ จึงวางแผนฆ่าหลานสาวของตนเอง ในทางอาญาเมื่อพิสูจน์ได้ว่าผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าจริงก็ต้องรับโทษทางอาญาไป และทางสัญญาต่อผู้รับประกันชีวิตก็ไม่ได้รับเงินประกันชีวิต แต่ทายาทคนอื่นก็ได้รับเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ไป

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน, 408.

¹⁴² เสาวนีย์ อัสวโรจน์ และคณะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตราว่าด้วยประณีประนอมยอมความ การพนันขึ้นต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3 มาตรา 850-897, 254.

¹⁴³ Econews มินินิวส์เปเปอร์, 11 มีนาคม 2545.

หรือลูกฆ่าพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้เอาประกันชีวิต ซึ่งคดีนี้ผู้เป็นลูกรับสารภาพว่าเป็นคนลงมือสังหารพ่อแม่ตัวเอง และจัดฉากทำที่ว่าถูกแก๊งคนร้ายบุกปล้นฆ่า ทั้งนี้ เพื่อหวังสุบเงินประกันชีวิตกว่า 2 ล้านบาท และเงินมรดกกับทรัพย์สินอื่นๆ ทั้งที่ดินและของมีค่าอื่น ๆ รวมมูลค่าไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท โดยก่อนเกิดเหตุหลังน้องชายออกไปนอนค้างบ้านเพื่อน จึงวางแผนทำที่เป็นขักรถออกไปเที่ยวนอกบ้าน ก่อนจะย้อนกลับเข้ามาที่บ้านเวลาประมาณ 22.00 น. พบพ่อออกมาจากห้องนอน ถ้ามองด้วยความเป็นห่วงว่าทำไมเพิ่งกลับบ้าน พ่อสบโอกาสตอนพ่อเผลอ จึงใช้ปืนลูกซองยิงไล่ตามด้วยปืน 11 มม. อีกหลายนัดจนล้มลงเสียชีวิต จากนั้นเข้าไปยิงแสดหน้ามารดาที่ได้ยินเสียงปืน และนอนคลุมโปงอยู่บนเตียงด้วยความกลัว ก่อนจะยิงซ้ำที่ร่างอีกจนแน่ใจว่าเสียชีวิตแล้ว จึงไปหยิบปืนขนาด 9 มม. ของพ่อในลิ้นชักในห้องนอน ออกมายิงทำที่เหมือนควลงกับคนร้าย แต่พลาดทำไม่ทันคิดดันเอาปืนไปวางไว้บนศพ จากนั้นเอาปืนลูกซองกับปืน 11 มม. ของตัวเองไปซ่อนไว้ในห้องนอนตัวเอง แล้วออกมาเก็บปลอกกระสุนปืนขนาด 11 มม. ไปโยนทิ้งในสวนฝั่งตรงข้ามบ้าน แล้วกลับมาทำที่ใส่ขยะแลงจัดประตูบ้านเพื่อจัดฉากให้ดูเหมือนว่า มีคนร้ายจัดประตูบ้าน เข้ามาควลงกับพ่อ ก่อนสังหารพ่อแม่ แล้วรื้อค้นทรัพย์สินหลบหนีไป พอจัดฉากเสร็จก็แกล้งโทรศัพท์แจ้งตำรวจ คดีนี้เป็นคดีสะท้อนขวัญแก่ประชาชนที่ได้ยินได้ฟัง เนื่องจากผู้กระทำความผิดเป็นลูกแท้ ๆ ยังทำกับบิดา - มารดาผู้ให้กำเนิดได้ เพียงเพราะอยากได้เงินประกันชีวิต จำนวน สองล้านบาท

ประการต่อมา ถ้าผู้รับประโยชน์นั้นมีเจตนาทุจริตภายหลังทำสัญญาประกันชีวิต โดยใช้ให้บุคคลอื่นกระทำความผิด หรือเป็นตัวการร่วมกระทำความผิด หรือเป็นผู้สนับสนุนในการกระทำความผิด แล้วเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของผู้ใช้ คือ “บุคคลใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ชูเชิญ จ้าง วาน หรือยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด.....ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิด ผู้ใช้ต้องรับผิดชอบเสมือนเป็นตัวการ” เช่น ผู้รับประโยชน์จ้างให้มือปืนไปฆ่าผู้เอาประกันชีวิต โดยจะจ่ายค่าจ้างให้หลังงานสำเร็จและได้รับเงินประกันชีวิตของผู้เอาประกันแล้ว¹⁴⁴ กรณีนี้แสดงว่าผู้รับประโยชน์เป็นผู้ใช้ให้ผู้อื่นกระทำความผิด ผู้ใช้มีเจตนาฆ่าผู้รับประโยชน์เพื่อหวังได้รับเงินประกันชีวิต โดยคิดว่าจะสาวไม่ถึงตัวเอง คิดว่าตัวเองต้องได้รับเงินนั้นแน่นอน ดังนั้นกรณีเป็นผู้ใช้นี้ ก็ไม่ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตตามมาตรา 895 (2) หรือ แม่จ้างนักฆ่าให้ฆ่าลูกชายตัวเอง ซึ่งเป็นคนพิการ สาเหตุเพราะหวังจะได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตของลูกชายจำนวน 45,000 บาท หรือ พ่อค้ายาบ้าจ้างมือปืนยิงภรรยาคนแรกเสียชีวิต ได้เงินประกันชีวิตจำนวน

¹⁴⁴ไทยรัฐ, 13 มกราคม 2551 .

100,000 บาท ต่อมาได้แต่งงานใหม่กับภรรยาคนที่สอง ก็กระทำอย่างเดียวกัน คือ จ้างมือปืนยิงภรรยาคนที่สองอีก สาเหตุก็ต้องการเงินตามสัญญาประกันชีวิตจำนวน 2,100,000 บาท¹⁴⁵

และถ้าผู้รับประโยชน์เป็นตัวการร่วมกระทำความผิด เช่น นางกบเป็นภรรยาของนายเชิด ต่อมานางกบแอบไปมีสัมพันธ์กับพี่สาวกับนายม้า ทั้งสองคนได้วางแผนที่จะอยู่ด้วยกัน และนางกบทราบว่านายเชิดสามีทำประกันชีวิตไว้วงเงินเอาประกัน 1 ล้านบาท จึงวางแผนฆ่า นายเชิดโดยทำให้เป็นการปล้น ซึ่งเอาทรัพย์สิน แล้วยิงนายเชิดตาย และได้ตกลงกับนายม้าว่าเมื่อเสร็จงานจะให้ค่าจ้าง 50,000 บาท แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เชื่อว่าเป็นการปล้น แล้วมีการยิงกันเกิดขึ้น แต่เชื่อว่าเป็นการตั้งใจยิงมากกว่า ในที่สุดนางกบก็รับสารภาพว่าเป็นผู้จ้างวานฆ่าสามีตัวเองจริง¹⁴⁶ หรือ นาง ต. แอบไปมีความสัมพันธ์กับนาย ส. สามีของนาง ป. โดยที่นาง ป. ยังไม่ทราบเรื่อง ในระหว่างนั้น นาย ส.กับ นาง ต.พากันกิน ดื่ม และ เที่ยว จนเป็นหนี้เป็นสินไปทั่ว ขณะเดียวกันลูกชายของนาง ต.กับสามีเก่ากำลังจะคลอดลูก จึงปรึกษากันว่าจะหาเงินจากที่ไหนมาใช้จ่ายและชำระหนี้สินที่ค้างไว้ นาย ส.บอกกับนาง ต.ว่า นาง ป. ภรรยาของตนทำประกันชีวิตไว้เป็นเงินเกือบ 600,000 บาท หากตายจะนำเงินมาแบ่งกัน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งคู่จึงร่วมกันวางแผนฆ่า นาง ป. โดยนาง ต. เป็นผู้ลงมือเพียงลำพัง ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมตัว นาง ต. ให้การรับสารภาพ และ นาย ส. ซึ่งให้การปฏิเสธว่ามีมีส่วนเกี่ยวข้อง ข้อสังเกตในเรื่องนี้ นาย ส. เป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต ถ้ามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยก็ถือว่าเป็นตัวการร่วม¹⁴⁷

กรณีนี้ผู้รับประโยชน์เป็นตัวการร่วมในการกระทำความผิด องค์ประกอบของการเป็นตัวการ คือ ความผิดนั้นเกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งร่วมกันกระทำความผิด ดังนั้น เมื่อผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตแล้วแม้จะไม่ได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิด แต่ร่วมในกระบวนการกระทำความผิดนั้น ก็ต้องรับผิดชอบเป็นผู้ลงมือกระทำความผิด

กรณีผู้รับประโยชน์เป็นผู้สนับสนุนตามกฎหมายอาญา มาตรา 86 นั้นองค์ประกอบคือ “ผู้ใดกระทำการใดอันเป็นการช่วยเหลือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมิได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม...” ดังนั้น เมื่อผู้รับประโยชน์สนับสนุนให้มีการฆ่าผู้เอาประกันชีวิต ผู้รับประโยชน์นั้นต้องมีเจตนาสนับสนุน เช่น นำทางไปปล้น¹⁴⁸ หรือ ขับรถหรือเรือไปคอยรับอยู่ห่างๆ¹⁴⁹ ต่างกับเรื่องตัวการ คือ

¹⁴⁵ Econnews มินินิวส์เปเปอร์, 11 มีนาคม 2545.

¹⁴⁶ คมชัดลึก, 25 พฤศจิกายน 2550.

¹⁴⁷ ไทยรัฐ, 31 มกราคม 2551.

¹⁴⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 342/2509.

¹⁴⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 50/2511.

ต้องมีการร่วมกระทำ แบ่งหน้าที่กันทำ ดังนั้น เมื่อผู้รับประโยชน์ได้ร่วมมือกันทำ เป็นเพียงให้ การสนับสนุนผู้กระทำความผิดเท่านั้น ก็ยังมีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต

แต่ถ้าเป็นการกระทำโดยป้องกัน มาตรา 68 แล้วผลจะเป็นอย่างไร ตามองค์ประกอบ ของการกระทำโดยป้องกัน มีสาระสำคัญ คือ ผู้ใดต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือ ผู้อื่น ให้พ้นอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นอันตรายที่ใกล้จะ ถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด เช่น กรณีบิดาทำร้ายทพบุตร มารดาเข้ามาห้ามปรามโดยได้ทำร้ายบิดาถึงแก่ความตาย เพื่อป้องกันบุตรให้พ้นจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย การกระทำนั้นก็ถือเป็นการ ป้องกันพอสมควรแก่เหตุ มารดาก็ไม่มีความผิด

ถ้าเป็นการทำให้ตายโดยไม่เจตนาตามมาตรา 290 คือ มิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย เช่น จำเลยมีเจตนาทำร้ายร่างกายผู้ตาย ปรากฏว่าก่อนถูกจำเลย ทำร้ายร่างกายยังปกติคืออยู่ ไม่ปรากฏว่ามีอาการผิดปกติอันส่อว่าจะถึงแก่ความตายภายในเวลา อันรวดเร็ว กลับถึงแก่ความตายหลังจากถูกทำร้ายเพียง 17 ชั่วโมง แม้แพทย์จะเห็นว่าผู้ตาย ตายด้วย โรคตับแข็ง มิได้ตายเพราะบาดแผลที่ถูกจำเลยทำร้าย ก็ถือว่าความตายเป็นผลโดยตรงจากการที่ถูก ทำร้าย จำเลยจึงมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาตามมาตรา 290 วรรคแรก¹⁵⁰ กรณีนี้ผู้รับ ประโยชน์ไม่มีเจตนาฆ่า แต่มีเพียงเจตนาที่จะทำร้ายร่างกาย ถ้าผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต เกิดทะเลาะกับผู้เอาประกันชีวิตแล้วทำร้ายร่างกายผู้เอาประกันชีวิต ต่อมาผู้เอาประกันชีวิตตายใน เวลาต่อมา จะถือว่าผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตโดยเจตนาไม่ได้ หรือทำให้ตายโดยประมาท ตาม 291 ก็ต้องมีการกระทำโดยประมาท และการกระทำโดยประมาทนี้เป็นผลโดยตรงให้เกิด ความตาย ฉะนั้น เมื่อความตายเกิดขึ้นโดยมิได้ตั้งใจ กระทำโดยมิได้มีเจตนา แต่ปราศจากความ ระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์” ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิด ฐานกระทำโดยเจตนา เช่น จำเลยไม่มีเจตนายิงปืนเพื่อฆ่าผู้เสียหาย แต่การที่จำเลยใช้อาวุธปืนจี้ ศีรษะผู้เสียหายไว้ในขณะที่อาวุธปืนขึ้นนก โดยมีกระสุนในรังเพลิง และได้ทำอาวุธปืนลั่น ถือได้ว่า จำเลยกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งจำเลยจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และอาจใช้ ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ จึงเป็นการกระทำโดยประมาท¹⁵¹ และ ตามมาตรา 895 (2) นี้ การที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาฆ่าผู้รับประโยชน์ ท่านอาจารย์สิทธิโชค ศรี เจริญ ให้ความเห็นว่า กรณีผู้เอาประกันชีวิตหรือถูกเอาประกันชีวิต ถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดย

¹⁵⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 657/2532.

¹⁵¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1592/2534.

เจตนา น่าจะหมายความว่า ผู้รับประโยชน์ต้องมีเจตนาฆ่าและผู้เอาประกันชีวิตหรือถูกเอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายตามเจตนาด้วย ผู้รับประกันชีวิตจึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้เงิน หากพฤติการณ์ฟังได้เพียงว่า ผู้รับประโยชน์มีเจตนาทำร้ายเท่านั้น แต่การทำร้ายนั้นเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตาย ดังนี้ น่าจะไม่เข้าข้อยกเว้นที่ทำให้ผู้รับประกันชีวิตหลุดพ้นความรับผิด” ก็ไม่ต้องด้วย ข้อห้าม ตามมาตรา 895 (2)

หรือในการวิวาทตาม 299 ผู้ที่ร่วมในการวิวาท ถ้าถูกฆ่าตาย คดีส่วนตัวผู้เป็นอันระงับไป แต่ผู้ที่ร่วมคนอื่น แม้ได้รับอันตรายสาหัส ก็มีความผิดตามมาตรา 152¹⁵² ถ้าผู้เอาประกันชีวิต กับผู้รับประโยชน์อยู่ร่วมในการวิวาทแล้ว殊มุนต่อสู้กันจนเกิดความตายขึ้น ถ้าสืบได้ว่าผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตในขณะนั้นแล้ว ตามคำพิพากษากฎีกานี้ว่าคดีของผู้ตายเป็นอันระงับไป แต่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 (2) บัญญัติไว้เพียงเจตนาฆ่า ถ้าถือตามหลักเจตนาที่น่าจะถือว่ามีความผิดแล้ว ไม่ควรได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น ผู้เขียนไม่เห็นด้วยเท่าไรนัก เพราะจุดนี้ถ้าถือว่ามีกรฆ่ากันตายในเหตุ殊มุน แม้ผู้รับประโยชน์จะมีเจตนาฆ่าก็ไม่มีความผิดยังได้รับเงินอยู่นั้น ยังได้รับเงินอีก ก็ถือว่าไม่เป็นธรรมกับผู้รับประกันชีวิต และอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ได้

ประการต่อมา ถ้าเป็นการกระทำโดยพลาดตามกฎหมายอาญามาตรา 60 ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น การกระทำโดยพลาด ตามมาตรา 60 นี้ ต้องมีการกระทำอันหนึ่งเกิดขึ้น แต่มี 2 เจตนา คือ เจตนาเดิมต่อคนแรก และ เจตนาโดยผลของกฎหมายต่อผู้ได้รับผลร้าย ดังนั้นถ้าผู้กระทำเจตนากระทำต่อคนแรก แต่ผลไปเกิดแก่อีกคนหนึ่งด้วยความประมาท ก็ต้องถือว่ามีเจตนาโดยผลของกฎหมายต่อผู้ได้รับผลร้ายนั้นด้วย เช่น จ้องปืนจะยิง ก. มีคนปัดปืนลั่นไปถูก ข. ต้องถือว่ามีเจตนาต่อ ข.¹⁵³ ดังนั้น ถ้าผู้เอาประกันชีวิตตั้งใจจะฆ่าคนอื่น แต่ผลของการกระทำเกิดแก่ผู้เอาประกันชีวิตแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าตามมาตรา 895 (2) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็มิได้บัญญัติโดยชัดแจ้งให้ถือตามเจตนาของกฎหมายอาญา หรือถือตามเจตนาแท้จริงของบุคคล ในส่วนนี้ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าจะตีความจุดนี้อย่างไร ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าควรจะต้องถือตามเจตนาที่แท้จริงของบุคคลมากกว่า เจตนาโดยผลของกฎหมายอาญา

¹⁵² คำพิพากษากฎีกาที่ 852/2490.

¹⁵³ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, ประมวลกฎหมายอาญาฉบับอ้างอิง.

ศาสตราจารย์จิติ ดิงศักดิ์ทิพย์ เห็นว่าควรถือเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา¹⁵⁴ ซึ่งถ้ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก็ควรนำมาวิเคราะห์ถึงเจตนาที่แท้จริงของบุคคลเหมือนกันว่า ผู้นั้นมีเจตนาประสงค์ต่อผลหรือยอมถึงเห็นผลนั้นได้หรือไม่

ผู้เขียนเห็นว่า หากผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตตายโดยเจตนาไม่ว่าจะกระทำโดยหวังเงินประกันหรือไม่ก็ตาม ผู้รับประโยชน์ไม่มีสิทธิได้รับเงินใดๆจากผู้รับประกันชีวิตเลย ผู้รับประกันชีวิตต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือทายาทของผู้นั้น กรณีดังกล่าวนี้ถ้าทายาทมิใช่เป็นบุคคลเดียวกับผู้รับประโยชน์ ทายาทนั้นควรจะไ้เงินประกันชีวิตจากบริษัทมากกว่าจะได้เพียงค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ เนื่องจากทายาทมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้น และทายาทก็ได้รับความเสียหายเนื่องจากความตายของผู้เอาประกันชีวิตนั้นด้วย

ปัญหาประการต่อมา คือ กรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ระบุตัวผู้รับประโยชน์หลายคน แล้วผู้รับประโยชน์คนหนึ่งทำการฆ่าผู้เอาประกันชีวิตโดยเจตนา แล้วผู้รับประโยชน์คนอื่นจะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้นหรือไม่ ในประเด็นนี้เมื่อพิจารณาจากมาตรา 895 (2) แล้วจะเห็นว่ากฎหมายบัญญัติเพียงว่า ผู้รับประโยชน์จะไม่ได้เงินถ้าได้ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตโดยเจตนา แสดงว่าเฉพาะคนที่ทำการฆ่าเท่านั้นที่จะไม่ได้เงิน ส่วนผู้รับประโยชน์คนอื่นที่ไม่ได้กระทำความผิดด้วย ก็ต้องมีสิทธิได้รับเงินตามสัญญา ยกตัวอย่างเช่น มารดาได้ทำสัญญาประกันชีวิตไว้ให้แก่บิดา โดยระบุให้บิดาเป็นผู้รับประโยชน์ร้อยละ 50 บุตรคนที่หนึ่งร้อยละ 25 และบุตรคนที่สองร้อยละ 25 ต่อมาบิดาได้ทำการฆ่ามารดาโดยเจตนา จึงเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 895 (2) ที่บริษัทไม่ต้องจ่ายเงินส่วนบุตรอีกสองคนเมื่อพิสูจน์ได้ว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดแล้ว กฎหมายจะเหมารวมกับบิดา โดยไม่จ่ายเงินตามสัญญาหรือจะจ่ายให้เพียงแค่ค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ เห็นจะไม่เป็นธรรมนัก เพราะพิเคราะห์ตามตัวบทกฎหมายก็ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่ากรณีนี้ผู้รับประโยชน์ที่สุจริตควรจะไ้เงินตามสัญญา

4.1.2.2 การที่ผู้รับประโยชน์รู้ว่าผู้เอาประกันชีวิตจะฆ่าตัวตายแล้วไม่ห้าม กลับยุยง ชี้ช่องทาง หรือร่วมวางแผนกับผู้เอาประกันชีวิต เพื่อให้บุคคลภายนอกเข้าใจว่าเป็นผู้เอาประกันชีวิตฆ่าตัวตายถือว่าการฆ่าผู้รับประโยชน์โดยเจตนาหรือไม่ และผู้รับประโยชน์สมควรได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้นหรือไม่ หรือการที่ผู้รับประโยชน์ทำให้ผู้อื่นฆ่าตนเองจะถือว่าการฆ่าผู้รับประโยชน์โดยเจตนาหรือไม่ และผู้รับประโยชน์สมควรได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้นหรือไม่

¹⁵⁴ จิติ ดิงศักดิ์ทิพย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 150.

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292 ทำให้ผู้อื่นฆ่าตนเอง แม้การฆ่าตัวตาย กฎหมายไม่ได้บัญญัติเป็นความผิด แต่การทำให้ผู้อื่นฆ่าตนเองอาจเป็นความผิดได้ ถ้าผู้กระทำการกระทำความผิดด้วยการปฏิบัติอันทารุณ หรือด้วยปัจจัยอันคล้ายคลึงกัน แก่บุคคลซึ่งต้องพึ่งตนในการดำรงชีพหรือในการอื่นใด โดยผู้กระทำนั้นมีเจตนาและมูลเหตุชกูงใจเพื่อให้ผู้นั้นฆ่าตนเอง ถ้าการฆ่าตนเองนั้นได้เกิดขึ้นหรือได้มีการพยายามฆ่าตนเอง ผู้กระทำย่อมมีความผิด การกระทำความผิดลักษณะนี้ อาจเป็นการกระทำความทารุณต่อร่างกายและจิตใจ เช่น สามีต้องการมีภริยาใหม่ เพราะภริยาเดิมเจ็บป่วยเดินไม่ได้ ต้องพึ่งสามีในการดำรงชีพ และเพื่อให้ภริยาเดิมตายไปเสียให้พ้น ๆ จึงให้กินอาหารแบบอด ๆ อดยาก ๆ หรือกินอาหารผสมมูลสัตว์ ทำเสี่ยงรบกวนในเวลากลางคืนเพื่อไม่ให้นอนหลับ หรือให้อยู่ในห้องมืดทึบ ปนอยู่กับปัสสาวะ อุจจาระของตนเอง คอยด่าว่าสาปแช่ง จนภริยาทนความบีบคั้นไม่ไหว จึงฆ่าตัวตายหรือพยายามฆ่าตัวตาย ดังนี้ เรียกว่าสามีกระทำความผิดด้วยการปฏิบัติอันทารุณต่อภริยาซึ่งต้องพึ่งตนในการดำรงชีพ เป็นความผิดตามมาตรา¹⁵⁵ แต่ถ้าเป็นเพียงสามีไปมีภริยาใหม่อีกคน ภริยาเดิมน้อยใจกลัดกลุ้มเลยฆ่าตัวตาย ดังนี้ยังไม่เป็นความผิดตามมาตรา¹⁵⁶ แต่ถ้าไม่เพียงชกูง หากถึงขนาดบังคับให้เขาค้มยาพิษ ก็กลายเป็นกระทำโดยเจตนาฆ่าผิดมาตรา 289¹⁵⁷ ในสัญญาประกันชีวิต เมื่อผู้รับประโยชน์จะไม่ได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ถ้าได้ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตตาย โดยเจตนา มิได้บัญญัติเงื่อนไขใดนอกจากนี้ ดังนั้น ในทางแพ่ง ผู้รับประกันชีวิตไม่ต้องชดใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิตเพียงกรณีผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตตายโดยเจตนา แต่ถ้าเป็นกรณีข้างต้น คือ ผู้รับประโยชน์ปฏิบัติการทารุณหรือด้วยปัจจัยคล้ายคลึงกันแก่ผู้เอาประกันชีวิต แล้วต่อมาผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตาย ด้วยเหตุนี้ ผู้รับประกันชีวิตจะอ้างเหตุอย่างใดในการไม่ต้องรับผิดตามสัญญา

ผู้เขียนเห็นว่า ผู้รับประกันชีวิตจะอ้างเหตุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 (2) ก็ไม่ได้ เนื่องจากมิใช่การฆ่าโดยเจตนาตามความหมายตามประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 292 นี้ ก็ได้บัญญัติว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการฆ่าผู้อื่น แต่เป็นเพียงการกระทำด้วยประการใด ให้ผู้อื่นฆ่าตนเอง ดังนั้น ด้วยเหตุนี้ ผู้รับประโยชน์จึงยังได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตจากผู้รับประกันชีวิต เหตุผลดังกล่าวมานั้นแม้จะเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสิ้นก็ตาม แต่เมื่อมองถึงหลักศีลธรรมอันดี และหลักที่ว่า “ผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับ

¹⁵⁵ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญา สารະสำคัญ เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2540).

¹⁵⁶ สุบัน พูลพัฒน์, คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญา (ตอน 2) พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ, 2521), 233.

¹⁵⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 691/2541.

ผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำผิดของตน”¹⁵⁸ ผู้รับประโยชน์ก็สมควรได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตแต่อย่างใด

ปัญหาที่คล้ายกันประการต่อมา ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 293 การที่บุคคลใดช่วยหรือ ยุยงให้ผู้มีจิตใจอ่อนแอฆ่าตนเอง ได้แก่ การช่วยเหลือ ยุยงให้เด็กอายุไม่เกิน 16 ปี หรือผู้ซึ่งไม่สามารถเข้าใจว่าการกระทำของตนมีสภาพหรือสาระสำคัญอย่างไร คือ ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้¹⁵⁹ ให้ฆ่าตัวตาย เช่น ช่วยหายาพิษหรือปืนให้บุคคลดังกล่าวที่ตัดสินใจฆ่าตัวตาย หรือยุยงให้เขาคิดฆ่าตัวตาย เช่น ยุยงเด็กหรือคนที่เป็นโรคจิตว่าน่าจะฆ่าตัวตายเสียจะได้ไปเกิดใหม่ในสวรรค์ มีความสุขกว่าปัจจุบัน หรือผู้นั้นเป็นโรคจิตอยากบินได้ ก็ยุให้ฆ่าตัวตายด้วยการกระโดดตึกสูงๆ เพื่อว่าชาติหน้าจะได้ไปเกิดเป็นนก เป็นต้น ข้อสำคัญคือ การตัดสินใจที่จะฆ่าตัวตายจะต้องเกิดจากตัวผู้ฆ่าตัวตายเอง หากมีการบังคับข่มขู่ให้ผู้อื่นฆ่าตัวตายก็ดี หรือทำให้ผู้นั้นไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่นก็ดี หรือให้กินยาพิษโดยหลอกว่าไม่ใช่ยาพิษก็ดี หากใช่เป็นการยุให้ฆ่าตัวตายไม่ แต่ผู้ที่กระทำการดังกล่าวมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยตรงทีเดียว

ความผิดในมาตรานี้ ถ้าเป็นความผิดที่กระทำต่อเด็กอายุไม่เกิน 16 ปี ซึ่งไม่จำกัดวิธี และต้องช่วยก่อนหรือขณะที่จะมีการฆ่าตัวตาย ถ้าได้ทำประกันชีวิตไว้ให้แก่เด็กดังกล่าว แล้วผู้รับประโยชน์คิดหาวิธีการที่จะให้เด็กกระทำต่อตนเองแล้ว ผลตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาก็จะเป็นไปดังที่วิเคราะห์ในกรณีมาตรา 292 เช่นกัน

ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือ ยุยง ส่งเสริม แก่เด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ถ้าผู้กระทำการ ยุยงนั้นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่จะได้รับผลประโยชน์จากความตายที่เกิดขึ้น ก็สมควรได้รับประโยชน์จากการที่ตน ก่อให้เกิดความตายขึ้น เนื่องจากว่าชีวิตคนนั้นมีค่าสำคัญยิ่งกว่าเงินตรา และถ้ากฎหมายยังมีช่องทางให้แสวงหาประโยชน์โดยใช้ชีวิตคนเป็นเครื่องมือเช่นนี้ ก็จะทำให้เกิดความเสียหายอย่างยิ่ง ต่อระบบประกันชีวิตและสังคมอีกด้วย ดังนั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 ควรจะเพิ่มเติมหรือขยายความคำว่า “ฆ่า” ออกไปให้มากกว่านี้ เพื่อประโยชน์ในการตีความกฎหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

4.1.3 การเพิ่มข้อกำหนดในสัญญาประกันชีวิตเกี่ยวกับส่วนได้เสียของผู้รับประโยชน์

ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการประกันชีวิตดังกล่าว ไม่ได้ระบุเงื่อนไขในส่วนของผู้รับประโยชน์เอาไว้ เพียงระบุว่าผู้รับประโยชน์ คือ บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน

¹⁵⁸ ไซยศ เหมะรัชตะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 408.

¹⁵⁹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 “ผู้ใดกระทำความผิดในขณะไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น...”

หรือรับจำนวนเงินใช้ให้หากบุคคลผู้ถูกเอาประกันชีวิตตามสัญญาประกันชีวิตได้ตายลง และผู้รับประโยชน์ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลภายนอกที่เข้ายึดถือรับเอาประโยชน์จากสัญญา โดยทั้งนี้ผู้รับประโยชน์ก็จะได้รับเงินตามสัญญา เมื่อตนเองได้แจ้งเป็นหนังสือต่อบริษัทประกันชีวิตว่า ตนมีความประสงค์ที่จะขอรับเงินตามสัญญา¹⁶⁰

ดังนั้น การที่ผู้รับประโยชน์จะเป็นใครก็ได้ และในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ไม่มีข้อห้ามว่าผู้รับประโยชน์ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสีย ดังเช่นผู้เอาประกันชีวิตที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิต ดังที่ได้บัญญัติเอาไว้ในมาตรา 863 ซึ่งได้ให้นิยามความหมายของผู้มีส่วนได้เสีย ไว้ว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้นั้นไซ้ ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” และให้ความหมายตาม Black’s Law Dictionary ว่า ส่วนได้เสีย หมายถึง การที่บุคคลย่อมมีส่วนได้เสียในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อเขามีสิทธิ ผลประโยชน์ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ความเสียหาย หรือสิ่งอื่น ๆ ที่คล้ายกัน อันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าทั้งในปัจจุบันหรือในอนาคต หรือที่ทราบแน่ชัดหรือที่แฝงเร้นอยู่โดยมีเงื่อนไขว่า ในกรณีที่เป็นสิทธิและหน้าที่ที่แฝงเร้นนั้น ความเกี่ยวเนื่องจะต้องมีโอกาสดังเป็นไปได้ไม่ห่างไกลนัก ปัญหาความห่างไกลนั้นก็ยังขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่รับรองส่วนได้เสียด้วย¹⁶¹

ซึ่งจะเห็นว่าตามมาตรา 863 นั้นจำกัดเฉพาะผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้นที่ต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันชีวิต ส่วนผู้รับประโยชน์จะมีส่วนได้เสียหรือไม่ก็ได้ ในประเทศไทยนั้นค่อนข้างที่จะเปิดกว้างในเรื่องของผู้รับประโยชน์ กล่าวคือ แม้จะเป็นบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกันทางสายเลือดหรือโดยทางกฎหมาย เช่น ชายที่อยู่กินกันฉันสามีภรรยากับหญิง¹⁶² บุคคลที่ไม่ใช่ญาติ¹⁶³ บุคคลที่ไม่ใช่ทายาท¹⁶⁴ ก็ยังสามารถที่จะมีสถานะเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตได้ เช่น ชายมีอาชีพรับเหมาก่อสร้าง อยู่กินกับหญิงมีอาชีพเป็นหมอนวดไม่จดทะเบียนสมรสกัน ซึ่งทางญาติพี่น้องก็ไม่มีใครรับรู้ ชายได้พาหญิงไปทำสัญญาประกันชีวิตกับตัวแทนประกันชีวิตโดยเป็นผู้จ่ายเบี้ยประกันชีวิตแก่บริษัทเอง และระบุให้ตัวเองเป็นผู้รับประโยชน์ หลังจากนั้นได้วางแผนฆ่าหญิงเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้และทำการสอบสวนพบว่ามีอาการเปลี่ยนแปลงหลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ตาย และมีการวางแผนเตรียมการเพื่อให้ความตายเกิดขึ้น¹⁶⁵

¹⁶⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 150.

¹⁶¹ Black’s law Dictionary, 991.

¹⁶² คำพิพากษาฎีกาที่ 1769/2521.

¹⁶³ คำพิพากษาฎีกาที่ 2447/2516.

¹⁶⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 64/2516 (ประชุมใหญ่).

¹⁶⁵ ข่าวสด, 20 มกราคม 2548.

จะเห็นว่าผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ มีหนทางที่จะแสวงประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตได้เสมอ ปัญหาคือเราจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร เนื่องจากการแก้ไขกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ย่อมไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย ดังนั้น ในเบื้องต้นจึงควรมีการพิจารณาข้อกำหนดในสัญญาประกันชีวิตเสียก่อนว่าจะสามารถป้องกันการทุจริตในสัญญาประกันชีวิตได้หรือไม่ ซึ่งในขั้นต้นควรมีการกำหนดเรื่องการมีส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตว่าผู้รับประโยชน์ควรเป็นผู้มีส่วนได้เสียในมรณกรรมของผู้เอาประกันชีวิตด้วย เพื่อป้องกันการระบุชื่อผู้ไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับตัวผู้เอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์ อันอาจเปิดช่องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลอื่นคนหนึ่งมาดัดแปลงผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังผลประโยชน์จากเงินประกันชีวิตที่ตนเป็นผู้จ่ายจากผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกเตรียมเอาไว้อยู่แล้ว ซึ่งการเพิ่มข้อกำหนดดังกล่าวจะช่วยป้องกันมิให้เกิดการทุจริตในรูปแบบดังกล่าวเกิดขึ้น โดยอาจศึกษาได้จากแนวทางของกฎหมายต่างประเทศ ดังเช่นกฎหมายของประเทศอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกาในบางมลรัฐ

ดังนั้น เมื่อผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันชีวิตเมื่อความตายเกิดขึ้นแล้ว แม้วก่อนนั้นจะไม่มีส่วนในสัญญานั้นก็ตาม แต่ถ้าผู้รับประโยชน์ที่คิดทุจริตว่าตนมีสิทธิเรียกร้องเงินตามสัญญานั้นเมื่อใด การกระทำจากเจตนาทุจริตนั้นก็อาจจะเริ่มขึ้นได้ตั้งแต่ผู้เอาประกันชีวิตทำสัญญาประกันชีวิตนั้นก็ได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องระบุให้ผู้รับประโยชน์มีส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตด้วย เพื่อ

4.1.3.1 ป้องกันมิให้ผู้รับประโยชน์ที่มีได้มีส่วนได้เสียเข้าเกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิตโดยทุจริต

ในสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตจะตกเป็นลูกหนี้ใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิตแก่ผู้รับประโยชน์หรือทายาท ก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันชีวิตตาย ตามเงื่อนไขที่ปรากฏในสัญญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

1. พบว่าผู้รับประโยชน์เมื่อมิใช่ผู้เอาประกันชีวิตเสียเอง หากมีเจตนาที่จะคิดฆ่าผู้เอาประกันชีวิต แต่มิได้ลงมือเอง อาจเป็นผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน แต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าตนมีส่วนรู้เห็นการกระทำความผิด ตนก็ยังได้รับประโยชน์อยู่ ถือเป็นการค้าชีวิตของบุคคลของบุคคลอื่นโดยหวังเงิน

2. ลดปัญหาอาชญากรรม ไม่เป็นการส่งเสริมค้าชีวิต ขนาดการค้าประเวณียังผิดกฎหมาย แต่นี่คือการค้าความตาย

3. เพิ่มในกรมธรรม์ว่าผู้รับประโยชน์ต้องมีส่วนได้เสียเท่านั้น บุคคลอื่นไม่ได้ควรวางเป็นระเบียบไว้

4.1.3.2 ป้องกันภัยในทางศีลธรรม (Moral hazard) โดยผู้รับประโยชน์นำผู้เอาประกันชีวิต

4.1.3.3 ป้องกันการพนันชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต

4.2 กฎหมายต่างประเทศ

4.2.1 การทุจริตของผู้รับประโยชน์โดยจัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้น

ในต่างประเทศ กฎหมายไม่มีเจตนารมณ์ให้บุคคลจัดให้มีการเอาประกันชีวิตของผู้อื่นซึ่งตนมิได้มีส่วนได้เสีย ดังนั้น ในตอนเข้าทำสัญญา เจตนาของบุคคลที่ต้องการเข้าทำสัญญาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งกว่าข้อความที่ปรากฏในกรมธรรม์ประกันชีวิต ต้องมุ่งต่อการผูกนิติสัมพันธ์ต่อกัน หมายถึง มีเจตนาในการทำสัญญาเพื่อให้เกิดผลบังคับได้ตามกฎหมาย โดยต้องไม่เกิดขึ้นเพราะกลฉ้อฉล การสำคัญผิด หรือกระทำโดยถูกข่มขู่ วัตถุประสงค์ของการทำสัญญาประกันชีวิตต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน พิจารณาได้ดังต่อไปนี้

ผู้รับประโยชน์เข้าทำสัญญาโดยเป็นผู้จัดทำสัญญาประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตนั้นจะมีผลในทางกฎหมายอย่างไร

4.2.1.1 ประเทศอังกฤษ

เจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งให้พิเคราะห์ถึงตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของกรมธรรม์ประกันชีวิต บุคคลผู้จัดให้มีการเอาประกันชีวิตต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียต่อเหตุแห่งการเอาประกันชีวิต ดังนั้นจะถือเอาตัวบุคคลที่ปรากฏชื่อว่าเป็นผู้เอาประกันชีวิตเสมอไปไม่ได้ เพราะมีฉะนั้นแล้วย่อมมีการหลีกเลี่ยงกฎหมายได้ โดยการจัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตในรูปเอาประกันชีวิตตนเองเป็นฉากบังหน้า ผู้เอาประกันชีวิตที่แท้จริง เช่น

ในคดี Wainwright v. Bland 1853 โจทก์เป็นผู้จัดให้กระทำการฆาตกรรมประกันชีวิตฉบับพิพาทนี้ขึ้น เพื่อความมุ่งหมายให้ผลประโยชน์แห่งกรมธรรม์ประกันชีวิตนี้ตกได้แก่โจทก์ ถือว่าเป็นการหลีกเลี่ยงกฎหมาย โดยเจตนาฉ้อฉล และสัญญาข่มไม่มีผลบังคับ คณะลูกขุนได้ลงความเห็น ว่า โจทก์เป็นผู้จัดให้มีการฆาตกรรมประกันชีวิตและเป็นฝ่ายแพคดี โดยในพระราชบัญญัติประกันชีวิต ค.ศ. 1774 บัญญัติว่า ถ้าหากได้มีการจัดทำกรมธรรม์ประกันชีวิตขึ้นเพื่อผลประโยชน์หรือเพื่อประโยชน์แก่บุคคลใด แต่บุคคลนั้นไม่มีส่วนได้เสียต่อชีวิตของบุคคลที่

ได้เอาประกันชีวิตไว้ในขณะที่มีการทำสัญญาประกันชีวิต การกระทำประกันชีวิตเช่นนั้นเป็นโมฆะ¹⁶⁶

จะเห็นว่าเพียงแค่พิสูจน์ได้ว่า ผู้รับประโยชน์เป็นผู้จัดให้มีการทำกรรมกรรมประกันชีวิตสัญญานั้นก็ไม่มีผลบังคับแล้ว แสดงให้เห็นว่าเจตนาเข้าทำสัญญาเป็นเรื่องสำคัญ และการเข้าทำสัญญาต้องไม่มีเจตนาอื่นใดแอบแฝง

4.2.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

มลรัฐเท็กซัส กำหนดว่า ผู้รับประโยชน์ที่ระบุตัวไว้ จะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เอาประกันชีวิต และถ้าส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตระบุไป ผู้รับประโยชน์ก็หมดสิทธิที่จะได้รับเงินประกันชีวิตจากผู้รับประกันชีวิต เช่น ทำสัญญาประกันชีวิตระบุให้ภริยาเป็นผู้รับประโยชน์ ถ้าต่อมาได้หย่ากัน ภริยาก็ไม่มีสิทธิได้รับประโยชน์จากความมรณะที่เกิดขึ้นกับสามี

4.2.2 การทุจริตของผู้รับประโยชน์โดยเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิต

4.2.2.1 ประเทศอังกฤษ

มีหลักทั่วไปว่าบุคคล (หรือตัวแทนโดยชอบด้วยกฎหมายของเขา) ไม่สามารถจะเรียกร้องผลประโยชน์ตามกรรมกรรมประกันชีวิตได้ ในกรณีที่มูลเหตุที่นำมาอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธินั้น เป็นการกระทำของตนเองซึ่งผิดกฎหมายอาญา โดยศาลจะไม่ยอมให้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชญากรรมของอาชญากร ผู้จัดการมรดก หรือผู้เรียกร้องสิทธิเป็นตัวแทน และผู้แทนของผู้ประกอบอาชญากรรมนั้นไม่มีสิทธิได้รับผลประโยชน์เช่นเดียวกัน

4.2.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

มลรัฐเท็กซัส กำหนดว่า กรรมกรรมประกันชีวิตสามารถจะยกเลิกได้ในกรณีที่เกิดการฉ้อฉล ฉะนั้น หากพิสูจน์ได้ว่าผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตโดยเจตนา ก็สามารถที่จะทำการยกเลิกกรรมกรรมประกันชีวิตได้ เพราะเป็นการฆาตกรรมเพื่อหวังเอาเงินประกันชีวิตซึ่งถือว่าเป็นการฉ้อฉลนั่นเอง¹⁶⁷

คดี Tracy Shue VS บริษัทประกันชีวิต USAA และ Nancy Timpson Shue

เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2003 พันโท Philip Shue จิตแพทย์ประจำกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา วัย 54 ปี เสียชีวิตเนื่องจากได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะอย่างรุนแรงเพราะอุบัติเหตุทางรถยนต์ ทว่า อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นตำรวจได้พบข้อสงสัยอยู่หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการที่

¹⁶⁶ Harse v. Pearl Life Assurance, (1904) K.B. 558; (1904-7) All E.R. Rep. 630.

¹⁶⁷ Anita Porterfield, Col. Philip Shue's ex-wife takes the Fifth [Online], 15 June 2008.

นาย Philip Shue (คนขับรถ) ไม่พกกระเป๋าสตางค์และบัตรประจำตัวประชาชนติดตัว หรือจากการที่พบยาระงับความรู้สึก (ยาชา) ในเลือดของพันโท Philip ในระดับสูง นอกจากนั้น ยังพบข้อสงสัยว่าทำไมในโทรศัพท์ของ Philip จึงไม่มีร่องรอยของการใช้โทรศัพท์เพื่อขอความช่วยเหลือทั้ง ๆ ที่เขากำลังถูกไล่ล่าหรือหลบหนีอยู่ อีกทั้งยังพบบาดแผลที่ไม่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุทางรถยนต์บนตัวเขา เช่น บาดแผลที่หน้าอก หัวนมถูกตัดขาด ฯลฯ ทำให้เจ้าหน้าที่ชันสูตรศพ เจ้าหน้าที่สอบสวนทางการทหาร และเจ้าหน้าที่ในศาลท้องถิ่นได้วินิจฉัยเบื้องต้นว่า พันโท Philip Shue เป็นคนจี้ฉกให้ดูเหมือนว่าเป็นอุบัติเหตุรถชน แต่ความจริงแล้วเขาเจตนาฆ่าตัวตาย

อย่างไรก็ตาม นาง Tracy Shue ภรรยาของผู้ตาย¹⁶⁸ ไม่เชื่อว่าสามีของเธอจะฆ่าตัวตาย เพราะเธอกับสามีวางแผนที่จะเกษียณจากราชการทหารในอีกไม่กี่เดือน และจะย้ายไปอยู่ที่เมือง Birmingham ด้วยกัน เธอยังบอกอีกว่า Philip ดิ้นเด่นและมีความสุขกับอนาคตที่จะมาถึงมาก

นาง Tracy Shue เชื่อว่าสามีของเธอถูกฆาตกรรม ซึ่งการเสียชีวิตของสามีน่าจะเกี่ยวพันกับอดีตภรรยาชื่อ นาง Nancy Timpson Shue

ในอดีต (ปี 1988) พันโท Philip Shue ได้หย่ากับภรรยาคนแรก คือ นาง Nancy Timpson Shue และมีข้อตกลงเรื่องสินสมรสหลังหย่า โดยนาง Nancy จะมีสิทธิในกรรมสิทธิ์ประกันชีวิต 2 ฉบับของเขา ซึ่งรวมเป็นเงินทั้งหมด 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

นาง Tracy Shue เล่าว่าก่อนเกิดอุบัติเหตุดังกล่าว นาย Philip Shue สามีของเธอได้พบกับเหตุการณ์น่าประหลาดหลายเหตุการณ์ เริ่มตั้งแต่ปี 1988 นาย Philip Shue ถูกชายคนหนึ่งยิงปืนใส่ขณะที่เขากำลังขับรถกลับบ้าน ในเดือนมิถุนายน 1999 ข้อมูลเฉพาะในส่วนวิทยานิพนธ์ของเขาในคอมพิวเตอร์ (laptop) ได้หายไป หรือในฤดูใบไม้ร่วงปี 2000 เขาได้คะแนนวิชาเกี่ยวกับยานอวกาศ 0 คะแนน โดยไม่สามารถอธิบายได้ว่าเพราะอะไร ทำให้สามีของเธอเครียดและวิตกกังวลกับเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างมาก ซึ่งเธอเชื่อว่าเหตุการณ์แปลกประหลาดที่เกิดขึ้นนี้เป็นฝีมือของนาง Nancy

นอกจากนั้น สามีของเธอยังเคยได้รับจดหมายเตือน 2 ฉบับ เตือนว่าอดีตภรรยาของเขาและสามีของเธอกำลังวางแผนที่จะฆ่าเขา

นักจิตวิทยาทางทหาร Dr. Roy Marsh ได้ให้หลักฐานเพิ่มเติมเกี่ยวกับจดหมายขู่ดังกล่าว โดยได้ให้การว่า Philip Shue ได้มาหาเขาในเดือนตุลาคม 1999 หลังจากได้รับจดหมายขู่ฉบับแรก พร้อมทั้งเล่าเรื่องทั้งหมดที่เกิดขึ้นด้วยความกลัวและวิตกกังวลอย่างมาก และในเดือนธันวาคม 1999 Philip Shue ได้มาหา Dr. Marsh อีกครั้ง และเล่าว่าตนได้เขียนจดหมายถึงบริษัท

¹⁶⁸นาง Tracy เป็นนางพยาบาลสาขาจิตวิทยา อายุ 48 ปี เธอพบกับ Philip Shue ในปี 1988 ที่ฟลอริดา ในขณะนั้น Philip Shue เพิ่งหย่าจากภรรยาคนแรกของเขา.

ประกันชีวิต USAA เพื่อขอร้องให้ทางบริษัทยกเลิกกรมธรรม์ประกันชีวิต อีกทั้งยังให้ทางบริษัทส่งจดหมายถึงอดีตภรรยาของเขา (นาง Nancy) เพื่อขอร้องให้เธอยกเลิกกรมธรรม์ประกันชีวิตด้วย ทว่า คำขอดังกล่าวยังไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย เพราะตัวแทนฝ่ายบริการลูกค้าสัมพันธ์ของทางบริษัทประกันชีวิต USAA นาย Monica Escobar ได้ตอบจดหมายของนาย Philip Shue ว่า “เฉพาะเจ้าของกรมธรรม์ประกันชีวิตเท่านั้นที่จะมีสิทธิยกเลิกกรมธรรม์ประกันชีวิตได้” (ซึ่งก็คือนาง Nancy Shue Timpson อดีตภรรยาของนาย Philip Shue) นอกจากนั้น ตัวแทนของบริษัทยังแนะนำให้พันโท Philip Shue ปรึกษาเรื่องดังกล่าวกับทนาย เพื่อให้ดำเนินการทางกฎหมายต่อไป เวลาผ่านไปจนกระทั่งถึงเดือนมกราคม ปี 2000 Dr. Marsh มีโอกาสได้เจอกับนาย Philip Shue อีก คราวนี้ Philip Shue มีอาการหนักขึ้น เขาล้มคลั่ง หวาดกลัว และวิตกกังวล เพราะคิดว่าจะมีคนมาทำร้ายอยู่ตลอดเวลา

และในที่สุด พันโท Philip Shue ก็ประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์เสียชีวิต โดยหลังจากวันตายของพันโท Philip Shue ผ่านไปได้ 5 วัน นาง Nancy Timpson Shue ก็ได้ยื่นคำร้องเรียกร้องสิทธิจากกรมธรรม์ประกันชีวิตของอดีตสามี (นาย Philip Shue) กับบริษัทประกันชีวิต USAA เป็นจำนวนเงิน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา¹⁶⁹

นาง Tracy Shue จึงได้ฟ้องร้องต่อศาลเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับนาย Philip Shue โดยทนายความของเธอ คือ นาย Jason Davis ได้ใช้ข้อกฎหมายของรัฐเท็กซัสที่ระบุไว้ว่า กรมธรรม์ประกันชีวิตสามารถจะยกเลิกได้ในกรณีที่เกิดการฉ้อฉล ฉะนั้น จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด หากพิสูจน์ได้ว่าเป็นฝีมือการวางแผนฆ่าของนาง Nancy Shue Timpson อดีตภรรยา และสามีของเธอ คือ พันโท Don Timpson กรมธรรม์ประกันชีวิตของพันโท Philip Shue ก็สามารที่จะทำการยกเลิกได้ เพราะเป็นการฆาตกรรมเพื่อหวังเอาเงินประกันชีวิตซึ่งถือว่าเป็นการฉ้อฉลนั่นเอง¹⁷⁰

ผลการตัดสินในครั้งแรก เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเขต Kendall วินิจฉัยว่าการตายของ Philip Shue ในปี 2003 เป็นการฆ่าตัวตาย ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวถูกทนายความของนาง Tracy Shue คือ นาย Jason Davis วิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงว่ามีหลักฐานน้อยและทำการพิพากษาก่อนกำหนดเวลา

ในภายหลัง เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเขต Kendall คือ ผู้พิพากษา Bill Palmer ได้ตัดสินพิพากษาว่า นาย Philip Shue ถูกฆาตกรรม จากคำพิพากษาดังกล่าวทำให้ต้องมีการสืบสวนสอบสวนคดีของ พันโท Philip Shue อีกครั้ง โดยมีนาง Nancy Shue Timpson และสามีของเธอ คือ

¹⁶⁹ **Judge Rules USAA Handled Shue Policy Correctly**, [Online] 18 June. 2008. Available from https://www.usaa.com/inet/ent_utils/McStaticPages?key=2008_06.

¹⁷⁰ Anita Porterfield, **Col. Philip Shue's ex-wife takes the Fifth**, Ibid.

พันโท Don Timpson เป็นผู้ต้องสงสัยฐานฆาตกรรมนาย Philip Shue นอกจากนั้น ผู้พิพากษาศาลสูงสุดเขต Kendall นาย Palmer ยังตัดสินให้บริษัทประกันชีวิต USAA จัดการดำเนินการกับกรมธรรม์ประกันชีวิตของพันโท Philip Shue ทั้งหมด โดยบริษัทประกันชีวิต USAA จะไม่มีความรับผิดชอบในการสืบสวนสอบสวนในเรื่องคดีของ Philip Shue (ทนายความของบริษัทประกันชีวิต USAA นาย Bill Ford กล่าวว่าทางบริษัทจะมีข้อผูกมัดเฉพาะการจ่ายเงินตามกระบวนการของกรมธรรม์ประกันชีวิตและการตรวจสอบความถูกต้องเท่านั้น) สำหรับนาง Tracy Shue บริษัทประกันชีวิต USAA ไม่ต้องชำระหนี้ใดๆให้ ทั้งค่าธรรมเนียมทางกฎหมายหรือค่าตอบแทนใดๆ

คดี Lynn and Christine Hodgson VS Mark Swaim¹⁷¹

ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2003 (พ.ศ. 2546) นาย Keith Hodgson ถูกยิงเสียชีวิตโดยนาย Mark Swaim ชู้รักของเขา (ชายรักชาย) ซึ่ง Swaim เป็นทนายความที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องกฎหมายล้มละลาย การจัดการมรดก รวมไปถึงการทำประกัน

นาย Swaim ให้การกับตำรวจว่านาย Keith Hodgson ได้ทำร้ายข่มขืนเด็กนักเรียนมัธยมที่ย้ายเข้ามาอยู่กับพวกเขาอย่างรุนแรง เขาจึงจำเป็นต้องยิง Hodgson เพื่อป้องกันตัวเอง

ผลการตัดสินในช่วงแรกในเดือนพฤศจิกายน 2003 ผู้พิพากษาประจำรัฐตัดสินว่า Swaim ไม่มีความผิดฐานฆาตกรรมนาย Hodgson โดยเจตนา Swaim จึงอ้างสิทธิเป็นผู้รับประโยชน์จากการประกันชีวิต 2 แห่งของ Hodgson นั่นก็คือ จาก Farmer New World Life จำนวน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และบริษัทประกันชีวิต Transamerica Occidental จำนวน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ทว่า บริษัทประกันชีวิต Transamerica Occidental ปฏิเสธที่จะจ่ายเงินดังกล่าวและส่งเงินให้แก่หออทะเบียของศาล

ผู้ปกครองของนาย Hodgson ได้ทำเรื่องฟ้องร้องต่อศาล ฟ้องนาย Swaim ในข้อหาฆ่าคนตายโดยเจตนา ไม่ใช่การฆ่าคนเพื่อป้องกันตนเองอย่างที่นาย Swaim อ้างไว้ นอกจากนั้น พวกเขายังร้องเรียนต่อว่าพวกเขาต่างหากที่เป็นผู้รับประโยชน์จากเงินประกันของลูกชายอย่างชอบธรรม

Swaim ขอมรับว่าเขามีเจตนาที่จะยิง Hodgson จริง แต่สาเหตุที่เขาทำเพราะป้องกันตัวเอง ดังนั้น เขาจึงยืนยันว่าเขาต่างหากที่จะเป็นคนได้รับเงินประกันตามกฎหมาย

ตามคำให้การของโจทก์ โจทก์ให้การว่า 2 เดือนก่อนที่ลูกชายของพวกเขาจะเสียชีวิต Hodgson และ Swaim ได้รับ Adam Liotta เด็กหนุ่มวัย 18 ปี เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกับพวกเขา พร้อมทั้งใช้ชีวิตกินอยู่ด้วยกัน ต่อมา Swaim และ Liotta ก็มีความสนิทสนมกันมาก จนทำให้

¹⁷¹ Maines, Don, **Lawyer killed lover, made claim for his life insurance proceeds**, [Online]

Hodgson แผลกแยกออกไป และทำให้ทั้งสามคนมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่บ่อยครั้ง ไม่นานก่อนที่ Hodgson จะถูกยิงเสียชีวิต Swaim ได้ทำร้ายร่างกาย Hodgson อย่างรุนแรง นอกจากนี้ Swaim ยังมีหนี้สินจำนวนมากจากการใช้ชีวิตที่สุรุ่ยสุร่ายของเขา พ่อแม่ของ Hodgson ได้กล่าวต่อไปว่า การฆ่าลูกชายของเขาจะทำให้ Swaim ได้รับเงินประกันชีวิตของ Hodgson ถึง 600,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และจะเป็นคนเพียงคนเดียวที่ได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินดังกล่าว

โจทก์ชี้แจงต่อว่าในวันที่ Hodgson ถูกฆ่า Swaim ได้โทรศัพท์ไปที่ร้านทำผมที่ Hodgson เป็นเจ้าของ และบอก Hodgson ว่ามีใบแจ้งหนี้แจ้งเตือนว่าจะเอาเปียโนกลับไป Hodgson รีบกลับบ้านเพื่อยับยั้งการทวงหนี้ดังกล่าว เมื่อกลับมาถึงบ้านก็เจอ Swaim กับ Liotta จัดฉากว่ากำลังทะเลาะกันอยู่ หลังจากนั้น Swaim ก็คว้าปืนพกขนาด 9 มม. เจอ Hodgson ที่ศีรษะขณะที่ Hodgson กำลังแย่งปืนกับ Swaim ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า Swaim ได้หลอกล่อให้ Hodgson กลับบ้านเพื่อทำการฆาตกรรมเขานั่นเอง

อย่างไรก็ตาม Swaim ได้ให้การว่า Hodgson เป็นคนที่มีอารมณ์ปรวนแปร โมโหง่าย และใช้สารสเตียรอยด์ (steroids) ในการสร้างกล้ามเนื้อ ตัวเขาและ Liotta หวาดกลัว Hodgson เป็นอย่างมาก โดย 2 อาทิตย์ก่อนที่ Hodgson เสียชีวิต Hodgson ได้ทำร้ายร่างกาย Liotta และไล่เด็กน้อยออกจากบ้านทั้งที่ไม่มีของติดตัวแม่เพียงชิ้นเดียว นอกจากนี้ Swaim ยังบอกว่าทั้งตัวเขาและ Hodgson ต่างก็ทำประกันชีวิตด้วยกันทั้งคู่ ส่วนสาเหตุที่เขามีหนี้สินจำนวนมากนั้นก็เพราะเขาและ Hodgson มีบัญชีการเงินร่วมกัน

ทางด้านตำรวจไม่เชื่อว่าสาเหตุที่ Swaim ยิง Hodgson นั้นเป็นการป้องกันตนเองจากการทะเลาะวิวาท เพราะมีหลักฐานทางกายภาพไม่เพียงพอที่จะบอกว่า Hodgson ได้กระทำการทารุณ ดบตีทำร้าย Liotta มาเป็นระยะเวลายาวนาน Liotta แคมีปากแตกและรอยถลอกเพียงเล็กน้อย นอกจากนั้นเขายังไม่เคยเข้ารับการตรวจรักษาจากโรงพยาบาลแห่งใดเลย

Tom Bevel ผู้เชี่ยวชาญด้านการสืบสวนสอบสวนได้วิเคราะห์ว่า Swaim ให้การไม่ตรงกับหลักฐานที่มีในที่เกิดเหตุ ซึ่งก็คือ รอยเลือด เจ้าหน้าที่พบว่าไม่มีทั้งรอยเลือดและลายนิ้วมือติดอยู่ที่ปืนเลยแม้แต่เล็กน้อย นอกจากนี้ ถึงแม้ว่า Swaim จะโทรเรียกตำรวจและให้การยอมรับว่ายิง Hodgson จริง แต่ในขณะการสืบสวนเขากลับปฏิเสธข้อกล่าวหาและไม่ให้ความร่วมมือกับตำรวจในการตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุซึ่งก็คือบ้านของพวกเขา

ผลการตัดสินในช่วงหลัง คณะลูกขุนพบหลักฐานว่า Swaim ฆ่าคนโดยเจตนา เป็นเหตุให้นาย Keith Hodgson ถึงแก่ความตาย ส่วน Swaim ต้องคืนเงินทั้งหมดที่ได้รับจากบริษัทประกัน รวมทั้งต้องจ่ายเงินค่าปรับเป็นจำนวนมากและต้องถูกจำคุกฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา

4.2.2.3 ประเทศญี่ปุ่น

ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในการจ่ายค่าตอบแทนเมื่อผู้รับประกันภัยทำการฆาตกรรมผู้เอาประกันชีวิตโดยเจตนา ในกรณีนี้ผู้รับประกันภัยต้องจ่ายเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ฝ่ายผู้เอาประกันภัย แต่ไม่ผูกพันที่จะต้องจ่ายค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิต และผู้รับประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินเบี้ยประกันตามกรมธรรม์คืนให้แก่ฝ่ายผู้เอาประกันชีวิตด้วย¹⁷²

4.2.2.4 ประเทศฟิลิปปินส์

ผู้รับประกันภัยย่อมสูญเสียสิทธิตามกรมธรรม์ประกันชีวิต ในกรณีที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้ใช้ ตัวการ หรือผู้สนับสนุน ในการก่อให้เกิดความตายของผู้เอาประกันชีวิต¹⁷³

ถ้าผู้รับประกันภัยได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย กระทำการฆ่าผู้เอาประกันชีวิต จะยังมีสิทธิรับผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาหรือตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างไร

ในต่างประเทศการที่ผู้รับประกันภัยทำการฆ่าผู้เอาประกันชีวิตนี้เกิดมีคดีจำนวนมาก แต่ประเทศเหล่านั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เป็นความผิดฐานฉ้อโกงประกันชีวิต เช่น

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในคดีของ Gregory Johnson ชาวแอฟริกาใต้ที่โดนข้อหาวางแผนฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกัน ซึ่งชายชาวแอฟริกาใต้ 2 คน พยายามจะเอาเงินประกันชีวิตด้วยการฆาตกรรมคน 8 คน แต่แผนแตกเสียก่อน และชายทั้งสองถูกตั้งข้อหา 2 กระทั่งข้อหา คือ ข้อหาฆ่าผู้อื่นและโกงเงินประกัน¹⁷⁴

คดี Celestine Payne วัย 46 ปี จากเมืองแพทเทอตัน รัฐนิวเจอร์ซีย์ รับสารภาพว่าฆ่าสามีของนางด้วยการให้ยาเกินขนาด เพื่อหวังเงินประกันชีวิตมูลค่า 50,000 ดอลลาร์สหรัฐ และยังสารภาพอีกว่าเธอจ้างวานฆ่าผู้พักอาศัยวัย 18 ปีในบ้านของเธอ หลังจากเธอทำประกันชีวิตให้ในวงเงิน 25,000 ดอลลาร์สหรัฐ

คดี Stephanie Rabinowitz ทนายสาวदारู้งของฟิลาเดเฟียวัย 29 ปี ถูกแขวนคออยู่ในบ้านของเธอเองเมื่อเดือนพฤษภาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งข้อหาฆาตกรรมกับเกรก สามีของเธอ โดย 1 เดือนก่อนหน้านั้น เขาเพิ่งทำประกันชีวิตให้ภรรยาในวงเงิน 1,500,000 ดอลลาร์สหรัฐ

¹⁷²ประมวลกฎหมายพาณิชย์แห่งประเทศไทย มาตรา 680

¹⁷³Presidential Decree No. 612, The Insurance Code of the Philippines, edited by F.D. Pinpin, A Cacho Hermanos. Inc. Handbook HL 75-43/1, Title 3, Insurable Interest, Section 12, page 4.

¹⁷⁴The New York Times, 28 February 1992.

ในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิด โกงประกันชีวิตของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในประเทศนี้จะใช้ระบบคอมมอนลอว์ จึงมีหลักเกณฑ์ที่นำมาเพื่อกำหนดความผิดลักษณะนี้ โกง คือ “การแถลงข้อความอันเป็นเท็จ บุคคลผู้แถลงความเท็จนั้นรู้อยู่แล้วว่าข้อความนั้นเป็นเท็จ โดยมีเจตนาที่จะนำเอาเงิน สินค้า หรือสิ่งของนั้น”¹⁷⁵

คดี Texas VS Clayton Daniel and Molly Daniel¹⁷⁶

Clayton Daniel และภรรยา Molly Daniel ได้บุศศพ Charlotte Davis หญิงชราวัย 81 ปี ที่ตายด้วยโรคร้าย ขึ้นมาจากหลุมศพ และแต่งตัวให้ศพด้วยเสื้อผ้าของ Clayton จากนั้นจึงยัดศพเข้าไปในรถกระบะ และทั้งคู่ก็ได้ขับรถที่มีศพดังกล่าวไปตามถนน พร้อมทั้งพุ่งรถลงสู่หน้าผา ทำให้เกิดระเบิดขึ้นในทันที หลังเกิดเหตุไม่นาน ตำรวจได้พบศพที่ใหม่เป็นต่อตะโกได้หน้าผาข้างๆเมืองGeorgetown

เพื่อนร่วมงานของ Molly ได้เรียไรเงิน 1,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เพื่อช่วยในการจัดงานศพของ Clayton สามิของเธอ นอกจากนั้น เพื่อนบ้านยังจะให้ความช่วยเหลือในการดูแลลูกทั้งสองของเธอด้วย (อายุ 4 ขวบ และ 1 ขวบ)

อย่างไรก็ตาม แม้ Clayton และ Molly ได้ทำประกันชีวิตในวงเงินถึง 110,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ทว่า Molly ยังไม่สามารถเอาเงินประกันจำนวน 110,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ไปใช้ได้ จนกว่าจะตรวจพบ DNA จากศพว่าตรงกับ DNA ของ Clayton ได้เสียก่อน

ไม่กี่สัปดาห์ต่อมา Clayton ได้แปลงโฉมใหม่ โดยการไปทำศัลยกรรม ย้อมผมดำ และไว้หนวด Molly ได้แนะนำ Clayton ในรูปโฉมใหม่กับลูกชายของเธอโดยบอกว่าเป็นแฟนใหม่ที่มีชื่อว่า Jake Gregg ซึ่งเพื่อนบ้านจะเห็น Jake เข้าออกด้วยสภาพที่มีหมวกเบสบอลปิดหน้าอยู่ตลอดเวลา

หลังอุบัติเหตุ มีเจ้าหน้าที่ Texas ได้สัมภาษณ์ Molly โดยเจ้าหน้าที่บอกว่าไม่มีร่องรอยถนนลื่นในที่เกิดเหตุ และไม่มีร่องรอยใดๆที่บ่งบอกว่ารถวิ่งมาด้วยความเร็วสูงจนเกิดอุบัติเหตุตกเขาได้ เจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญการวางเพลิงวิเคราะห์ว่ามีจุดที่น่าสงสัยอยู่หลายจุดด้วยกัน นอกจากนั้น ตำรวจยังพบชิ้นส่วนของศพซึ่งเพียงพอที่จะนำมาตรวจหา DNA โดยใช้ DNA ตัวอย่างจากแม่ของ Clayton เอง ซึ่งผลการตรวจไม่ตรงกัน ดังนั้น ศพที่พบนี้จึงไม่ใช่ศพของ Clayton

¹⁷⁵ Miller, Justin, **Handbook of Criminal Law**, (St.Paul,minn: West Publishing, 1934), 386.

¹⁷⁶ Quiggle, James, **Evasion of the body snatchers**, [Online] 6 Jan 2005. Available from

ดังนั้น ตำรวจจึงได้ทำการค้นบ้านของพวกเขา และในที่สุดก็พบแผนการที่ร่างไว้ในคอมพิวเตอร์ของ Molly ซึ่งเป็นแผนที่ Molly ร่างไว้ก่อนจะเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนั้น นักสืบยังค้นพบใบแจ้งเกิด ใบแสดงผลการศึกษา บัตรเครดิต ใบขับขี่ปลอมในนามของ Jake Gregg อีกด้วย

เหตุจูงใจที่ทำให้ Clayton ต้องการทำให้ตัวเองหายสาบสูญ นอกจากหวังเงินประกันชีวิตแล้ว เขายังมีคดียืมเงินเด็กสาววัย 14 ขวบ ติดตัว ซึ่งโดนโทษจำคุกถึง 10 ปี ส่วน Molly ก็หวาดวิตกกังวลว่าครอบครัวจะแตกสลายจึงร่วมกันวางแผนดังกล่าวขึ้น

ขณะถูกขุ่นใช้เวลา 2 ชั่วโมงในการไต่สวนความผิดของ Molly ผลก็คือเธอถูกตัดสินให้จำคุก 20 ปี ฐานฉ้อฉลประกัน และโดนจำคุกอีก 10 ปี สำหรับการให้ที่ซ่อนแก่ Clayton ส่วน Clayton รอคการพิพากษาในคดีวางเพลิง และศพของ Charlotte ก็ได้ถูกนำไปฝังใหม่อีกครั้ง

2. ประเทศอังกฤษ

คดี England VS John Darwin and Anna Darwin¹⁷⁷

เกิดอุบัติเหตุเรือแคนูล่ม จนเป็นเหตุให้นาย John Darwin ถึงแก่ความตายในทะเลทางเหนือที่อยู่ใกล้กับ Seaton Carew, Hartlepool สหราชอาณาจักร เมื่อเดือนมีนาคม 2002 (พ.ศ. 2545) เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ชายฝั่งทำการสืบหาตัวเขาเป็นเวลานาน โดยการค้นหาตามชายฝั่งจาก Hartlepool ลงไปยัง Staithes, North Yorkshire แต่ก็ไม่พบร่องรอยใดๆของนาย John และในเดือนเมษายน 2003 ขณะถูกขุ่นได้ประกาศคำตัดสินอย่างเป็นทางการว่า นาย John Darwin เสียชีวิต ทำให้นาง Anna Darwin (ภรรยา) ได้รับเงินเกือบ 250,000 ปอนด์ จากเงินประกันชีวิตและเงินบำนาญของสามี

เดือนพฤศจิกายน 2007 (พ.ศ. 2550) นาง Anna ได้ขายบ้านของตนเองใน Seaton Carew และย้ายไปอยู่พาร์ทเมนต์ในประเทศปานามา เงินที่นาง Anna ได้รับได้ถูกย้ายไปบัญชีธนาคารที่ปานามาด้วย

ทว่า เมื่อเดือนธันวาคม 2007 (พ.ศ. 2550) หลังจากที่นาย John Darwin หายสาบสูญไปถึง 5 ปี เขากลับมามอบตัวที่สถานีตำรวจลอนดอน (West End Central Police Station) และบอกว่าเขาเป็นโรคความจำเสื่อม เลสูญเสียความทรงจำทั้งหมดที่มีตั้งแต่ปี 2000 ไป สร้างความประหลาดใจให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ชันสูตรเป็นอย่างมาก ลูกชายทั้งสองของเขา Mark และ Anthony รวมทั้งพ่อของนาย John รู้สึกตกใจแต่ก็ดีใจ พร้อมทั้งกล่าวว่าพวกเขาคิดมาตั้งแต่แรกแล้วว่ามันต้องเป็นอะไรที่มากกว่าการหายสาบสูญ ในเมื่อเจอเรือแคนูแต่ทำไม John

¹⁷⁷ Skynews, **Canoe Case: Darwins are Locked up**, [Online] 24 July 2008. Available from <http://news.sky.com/skynews/Home/UK-News/Canoe-Trial-Anna-Darwin-Found-Guilty-Of-Deception-And-Money-Laundering-Charges/Article/200807415051212>.

ถึงไม่อยู่ มันเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนั้น ผลกระทบจากการจมน้ำ อาจทำให้ John สูญเสียความทรงจำได้ สำหรับนาง Anna เธอบอกว่ารู้สึกตื่นเต้นอย่างมากที่สามีกลับมามีชีวิตอีกครั้ง ทว่าเธอเกรงว่าจะต้องจ่ายเงินประกันชีวิตที่เธอเคยได้รับคืน

ไม่นานนักตำรวจ Cleveland ก็พบหลักฐานว่านาย John ไม่ได้ความจำเสื่อม รวมทั้งพบว่า นาย John และนาง Anna ได้อาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศปานามา นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานซึ่งเป็นรูปถ่ายคู่กันของนาย John และนาง Anna ในปานามา เมื่อเดือนกรกฎาคม 2007 และตำรวจยังพบข้อมูลอีกหลายอย่างที่บ่งบอกว่านาย John ยังมีชีวิตอยู่ในขณะที่เขาหายตัวไป เช่น เจออีเมลล์ส่วนตัวของเขาจากคอมพิวเตอร์ในบ้าน จากหลักฐานทั้งหมดทำให้เขาถูกตำรวจ Hampshire จับตามคำร้องขอของตำรวจ Cleveland ฐานต้องสงสัยว่าฉ้อฉลเงินประกัน

ในศาล Teeside Crown ทางตะวันออกเฉียงเหนือของอังกฤษ โจทก์ได้ฟ้องนาง Anna Darwin ภรรยาของนาย John Darwin ว่าได้ช่วยให้สามีหลบหนี และเป็นคนที่รับเงินประกันชีวิตของสามีจำนวน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

นาง Anna ขอมอบและเล่าเรื่องทั้งหมดว่าในวันที่เกิดเหตุการณ์เรือล่ม สามีของเธอได้ไปหลบซ่อนตัว ส่วนเธอก็ไปแจ้งความว่าสามีของเธอหายสาบสูญในทะเล พร้อมทั้งบอกกับลูกชายทั้งสองของเธอว่าพ่อของพวกเขาเสียชีวิตแล้ว หลังจากนั้น เธอก็พาสามีไปแอบที่สถานีรถไฟ Durham เพื่อไม่ให้มีใครหาเขาเจอ ไม่นานนัก นาย John ก็กลับมาหานาง Anna และแอบอาศัยอยู่ที่ชั้นบนของบ้านซึ่งเป็นที่ซ่อนลับ แต่อยู่ได้ไม่นาน ก็ย้ายไปอยู่ปานามาเพื่อเริ่มชีวิตใหม่ด้วยชื่อและสถานะใหม่ นาง Anna ได้ย้ายไปอยู่ร่วมกับเขาเมื่อเดือนตุลาคม 2007 หลังจากขายบ้านและทรัพย์สินต่างๆแล้ว ทว่า นาย John ได้กลับมาประเทศอังกฤษอีกครั้งในเดือนธันวาคม 2007 พร้อมทั้งมอบตัวกับตำรวจและอ้างว่าตัวเองสูญเสียความทรงจำ ขณะที่นาย John ถูกคุมตัว นาง Anna ยังคงอยู่ในปานามาและแกล้งทำเป็นตกใจเมื่อรู้ข่าวการปรากฏตัวของสามี แต่แล้วแผนการของเธอต้องล้มเหลวเมื่อรูปถ่ายคู่สามีภรรยาที่ Pose อยู่ในอินเทอร์เน็ต (เว็บนายหน้าขายที่ดิน) ถูกพบเข้า อย่างไรก็ตาม นาง Anna ให้การต่อศาลว่าทุกอย่างที่เธอทำไปทั้งหมดเพราะสามีของเธอกดดันและบังคับให้เธอวางอุบาย (การแกล้งตาย) รวมไปถึงการอ้างสิทธิในเงินประกันชีวิตดังกล่าว

ศาล Teeside Crown ใช้เวลาในการพิจารณาคดีรวมทั้งสิ้น 7 วัน และตัดสินว่านาง Anna Darwin กระทำผิดใน 15 ข้อหา โดยมีเรื่องเกี่ยวกับการฉ้อโกงประกัน 6 ข้อหา และอีก 9 ข้อหาเป็นเรื่องของการฟอกเงิน เธอถูกตัดสินให้จำคุก 6 ปีครึ่ง ส่วนสามีของเธอถูกพิจารณาว่ากระทำผิดใน 17 ข้อหา เรื่องเกี่ยวกับการฉ้อโกงประกัน 7 ข้อหา อีก 1 ข้อหาเกี่ยวกับการทำ Passport ปลอม และอีก 9 ข้อหา เรื่องการฟอกเงิน ทำให้ถูกตัดสินให้จำคุก 6 ปี 3 เดือน นอกจากนั้น พวกเขาจะต้องชดเชยเงินประกันที่ได้มาจากการโกงเงินประกันชีวิตจำนวน 250,000 ปอนด์ ซึ่งอาจจะกลายเป็น

1,000,000 ปอนด์ จากการที่พวกเขาเอาเงินเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายบ้าน 14 หลัง ทางตะวันออกเฉียงเหนือของอังกฤษ หรือการฟอกเงินเพื่อไปใช้ในประเทศปานามา

ในขณะที่พวกเขาถูกจับ พวกเขามีบัญชีเงินฝากกว่า 250,000 ปอนด์ ใน 2 บัญชีของปานามา และเป็นเจ้าของที่ดินที่มีมูลค่ากว่า 500,000 ปอนด์ รวมทั้งอพาร์ทเมนต์และรถยนต์

3. ประเทศญี่ปุ่น

การกระทำการฆ่าผู้เอาประกันชีวิตนั้นก็มีความหมายในลักษณะเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา คือ ได้มีการบัญญัติไว้ใน The Criminal Penal Law of Japan Article 246 ว่า “ผู้ใดกระทำการหลอกลวง เพื่อให้ได้เงิน ที่อยู่อาศัย หรืออสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี” และมีคดีเกิดขึ้นเช่นกัน

คดีฆาตกรรมเพื่อหวังเงินจากการประกันชีวิต ซึ่ง Mr. Yamasaki และภริยาของเขาได้ร่วมกับ Mr. Yamashiro ฆ่า Mrs. Takada ซึ่งเป็นเพื่อน โดยใช้เชือกผูกคอ Mrs. Takada แล้วอ้างว่า Mrs. Takada ฆ่าตัวตายเอง โดยที่ผู้ต้องหาทั้ง 3 คนเป็นผู้รับประโยชน์จากการประกันชีวิตของ Mrs. Takada ซึ่งศาลพิพากษาให้ Mr. Yamashiro Mr. Yamasaki และภริยาของเขาถูกจำคุกเป็นเวลา 3 ปี ในความผิดฐานฉ้อโกงการประกันชีวิต¹⁷⁸

สรุปว่า หากผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตตายโดยเจตนา ไม่ว่าจะเป็นกระทำโดยหวังเงินประกันหรือไม่ก็ตาม ผู้รับประโยชน์ไม่มีสิทธิได้รับเงินใด ๆ จากผู้รับประกันชีวิตเลย ผู้รับประกันชีวิตต้องจ่ายเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตหรือทายาทของผู้นั้น กรณีดังกล่าวนี้ ถ้าทายาทมิใช่เป็นบุคคลเดียวกับผู้รับประโยชน์ ผู้เขียนเห็นว่าทายาทนั้นควรจะได้เงินประกันชีวิตจากบริษัทมากกว่าจะได้เพียงค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ เนื่องจากทายาทมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้น และทายาทก็ได้รับความเสียหายเนื่องจากความตายของผู้เอาประกันชีวิตนั้นด้วย

4.3 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในสัญญาประกันชีวิตนั้น เหตุจูงใจที่จะทำให้ผู้รับประโยชน์เกิดเจตนาทุจริตในสัญญาประกันชีวิตก็คือจำนวนเงินค่าตอบแทนจากสัญญาประกันชีวิต ซึ่งจะเห็นว่าตามกฎหมายไทยนั้นหากผู้รับประโยชน์เกิดเจตนาทุจริตในการทำสัญญาประกันชีวิตทำให้สัญญาประกันชีวิตไม่ว่าจะมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

¹⁷⁸ Sankei-news, 18 January 1997.

แล้ว สัญญาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมตกเป็นโมฆียะ แต่อย่างไรก็ตาม ในสัญญาประกันชีวิตนั้นถ้าหาก ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตไม่ได้มีส่วนรู้หรือควรจะรู้ในการกระทำกถาถ้อยของของผู้รับประโยชน์แล้ว โดยที่ผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตได้ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตตามเจตนาของทั้งสองฝ่ายแล้ว สัญญาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมบังคับกันได้ตามเจตนาของทั้งสองฝ่าย และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ยังได้กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องเป็นบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้นด้วย ถ้าหากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้นแล้ว สัญญานั้นย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างใด

หรือในกรณีที่ผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังผลตอบแทนในสัญญาประกันชีวิต หรือผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตเป็นผู้ที่จัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตขึ้นมา กฎหมายก็ได้วางหลักเอาไว้ตามมาตรา 895 วรรค 2 ว่า

มาตรา 895 “เมื่อใดจะต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลคนหนึ่งคนใด ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินนั้นในเมื่อมรณภัยอันนั้นเกิดขึ้น เว้นแต่

- (1) บุคคลผู้นั้นได้กระทำอัตวินิบาตด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา หรือ
- (2) บุคคลผู้นั้นถูกผู้รับประกันภัยฆ่าตายโดยเจตนา

ในกรณีที่ 2 นี้ ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือให้แก่ทายาทของผู้นั้น”

เพราะฉะนั้น ผู้รับประกันภัยจะได้รับเงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์จากผู้รับประกันภัยเท่านั้น จะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายวางหลักไว้เช่นนั้นก็เพื่อที่จะเป็นการป้องกันมิให้มีการทุจริตในสัญญาประกันภัย โดยผู้รับประกันภัยมีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันภัยเพื่อหวังเงินตามกรมธรรม์ดังกล่าว

แต่จะเห็นได้ว่าในกฎหมายของต่างประเทศนั้นได้วางหลักในเรื่องดังกล่าวไว้เพียงกว้างๆ โดยได้กล่าวถึงในกรณีที่ผู้รับประกันภัยเป็นผู้ทุจริตในการทำสัญญาประกันไว้ว่าผู้รับประกันภัยจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันตามสัญญาประกัน และตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกายังกล่าวไว้อีกด้วยว่าผู้รับประกันภัยต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เอาประกัน และหากส่วนได้เสียในชีวิตของผู้เอาประกันนั้นสิ้นสุดลงแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ย่อมจะไม่มีสิทธิที่จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้นต่อไป

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในกรณีที่ผู้รับประโยชน์เป็นผู้ทุจริตในสัญญาประกันชีวิต

กฎหมายไทย	กฎหมายต่างประเทศ
ผู้รับประโยชน์ทุจริตในการทำสัญญา	<u>อังกฤษ</u>
- ต้องมีเจตนาในการเข้าทำสัญญาตาม ป.พ.พ. มาตรา 149	พ.ร.บ. ประกันชีวิต ค.ศ. 1774
- ต้องมีวัตถุประสงค์ไม่เป็นการต้องห้ามตาม	- บุคคลผู้จัดให้มีการเอา
ป.พ.พ. มาตรา 150	ประกันชีวิต ต้องมีส่วนได้เสีย
- ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนตาม	ต่อเหตุในการประกันชีวิต
ป.พ.พ. มาตรา 151	<u>สหรัฐอเมริกา</u>
- ป.พ.พ. มาตรา 863 ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่	- ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียใน
ประกันภัย	ชีวิตของผู้เอาประกัน ถ้าส่วน
- ป.พ.พ. มาตรา 159 วรรคท้าย ผู้รับประโยชน์ทำกลฉ้อฉล ผู้	ได้เสียยุติ ผู้รับประโยชน์ก็ไม่มี
เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิตไม่รู้หรือไม่ควรจะได้รู้ถึง	สิทธิที่จะได้รับเงินประกันชีวิต
กลฉ้อฉลนั้น แต่ทำสัญญาประกันชีวิตตามเจตนาของตนเอง	
สัญญาประกันชีวิตสมบูรณ์	
- ปลอมเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264	

ส่วนในกรณีที่ผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันเพื่อหวังผลตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว ตามกฎหมายไทยก็จะได้รับผลตอบแทนตามสัญญาประกันเพียงเงินค่าไถ่ถอนตามกรมธรรม์เท่านั้น และผู้รับประโยชน์ยังต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญาในเรื่องการเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน และยังต้องได้รับโทษในการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาหรือโดยประมาท ส่วนในกฎหมายต่างประเทศนั้นจะเห็นได้ว่าในมลรัฐเท็กซัสของประเทศสหรัฐอเมริกา หากพิสูจน์ได้ว่าผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังเงินตอบแทนจากกรมธรรม์ประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประกันชีวิตสามารถยกเลิกสัญญาประกันชีวิตนั้นได้

ในประเทศอังกฤษได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายอาญาของบุคคล โดยบุคคล ผู้นั้นจะนำมูลเหตุที่กระทำผิดกฎหมายอาญามาอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิในผลประโยชน์ของกรมธรรม์ประกันชีวิตนั้นไม่ได้

ส่วนในประเทศญี่ปุ่น หากพิสูจน์ได้ว่าผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประกันชีวิตตามสัญญาประกันชีวิตจะคืนเงินให้กับผู้เอาประกันชีวิตเพียงค่าไถ่ถอนกรมธรรม์

ประกันชีวิตและค่าเบี้ยประกันตามกรมธรรม์เท่านั้น และไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตแต่อย่างใด ดังตารางการเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศของประเทศต่างๆ ในเรื่องผู้รับประโยชน์เป็นผู้มีเจตนาในการฆ่าผู้เอาประกันเพื่อหวังผลตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิต ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในกรณีการทุจริตของผู้รับประโยชน์โดยเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิต

กฎหมายไทย	กฎหมายต่างประเทศ
- ป.พ.พ. มาตรา 895 (2) ผู้รับประโยชน์ได้รับ ค่าไถ่ถอนกรมธรรม์คืน	<u>อังกฤษ</u> - การกระทำของบุคคลที่ผิดกฎหมายอาญา และมูลเหตุที่นำมาอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิใน ผลประโยชน์ของกรมธรรม์ประกันชีวิต
- ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 และ 289	ผู้เรียกร้องไม่มีสิทธิได้รับผลประโยชน์
- ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 , 84 และ 86	<u>สหรัฐอเมริกา</u> - ในมลรัฐเท็กซัส กรณีที่มีการฉ้อฉลหรือ พิสูจน์ได้ว่าผู้รับประโยชน์ฆ่าผู้เอาประกันชีวิต โดยเจตนา สามารถยกเลิกกรมธรรม์ประกัน ชีวิตได้
- ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290 , 291 และ 299	<u>ญี่ปุ่น</u> - ผู้รับประกันชีวิตคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์และ ค่าเบี้ยประกันตามกรมธรรม์ แต่ไม่ต้องจ่าย ค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิต
- ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 292	<u>ฟิลิปปินส์</u> - ถ้าผู้รับประโยชน์เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือ ผู้สนับสนุนในการฆ่าผู้เอาประกันชีวิต ผู้รับ ประโยชน์จะไม่ได้รับสิทธิตามสัญญาประกัน ชีวิต

4.4 วิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย

หากผู้รับประโยชน์มีเจตนาทุจริตในการทำสัญญาประกันชีวิต หรือมีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว หากผู้รับประกันชีวิตพิสูจน์ได้ ผู้รับประกันชีวิตก็สามารถที่จะปฏิเสธการจ่ายเงินค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตได้ หรือหากจะต้องจ่ายก็จ่ายเพียงค่าไถ่ถอนตามกรมธรรม์ให้กับผู้เอาประกันชีวิตหรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตเท่านั้น และในกฎหมายต่างประเทศก็กล่าวไว้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกันกับกฎหมายไทยเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่ากฎหมายในเรื่องการประกันชีวิตของประเทศไทยไม่ได้วางหลักเอาไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงในเรื่องดังกล่าว จึงขึ้นอยู่กับบทพิสูจน์ของผู้รับประกันชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องยากในการที่จะพิสูจน์เจตนาของผู้รับประโยชน์ และหากผู้รับประโยชน์กับผู้รับประกันชีวิตได้ร่วมกันกระทำการทุจริตเพื่อหวังผลประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตแล้ว กฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่จะคุ้มครองผู้เอาประกันชีวิตเป็นการเฉพาะเจาะจงแต่อย่างใด จึงเกิดเป็นช่องว่างที่จะทำให้ผู้รับประโยชน์และผู้รับประกันชีวิตร่วมกันทำการทุจริตในเรื่องดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องการทุจริตของผู้รับประโยชน์โดยการที่ผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตตามกฎหมายต่างประเทศได้กล่าวเอาไว้ว่า หากผู้รับประโยชน์มีเจตนาในการฆ่าผู้เอาประกันแล้ว ผู้รับประกันชีวิตสามารถที่จะยกเลิกสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวได้ และในประเทศญี่ปุ่นผู้รับประกันชีวิตพิสูจน์ได้ว่าผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันแล้ว ผู้รับประกันสามารถคืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์และค่าเบี้ยประกันชีวิตตามกรมธรรม์ได้ แต่ไม่ผูกพันที่ผู้รับประกันจะต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว ส่วนในประเทศอังกฤษได้กล่าวเอาไว้ในเรื่องที่ผู้รับประโยชน์มีเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเอาไว้ว่า การกระทำของบุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมายอาญาแล้ว และได้นำมูลเหตุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญานั้นมาอ้างกับผู้รับประกันเพื่อเรียกร้องสิทธิในผลประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต ผู้เรียกร้องหรือผู้รับประโยชน์จะไม่มีสิทธิได้รับผลประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าหากผู้รับประโยชน์มีเจตนาทุจริตโดยร่วมกันกับผู้เอาประกันชีวิตทำการทุจริตไม่ว่าจะในด้านการทำสัญญาประกันชีวิตโดยการปลอมแปลงเอกสารสิทธิ หรือผู้รับประโยชน์ร่วมกับผู้รับประกันชีวิตลงมือฆ่าผู้เอาประกันชีวิตก็ตาม ในด้านกฎหมายไทยถึงแม้ว่าผู้รับประโยชน์จะได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญาตามความผิดที่กระทำ และผู้รับประโยชน์ยังถูกตัดสิทธิที่จะได้รับเงินตามสัญญาประกันแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีช่องทางให้ผู้รับประโยชน์หรือบุคคลภายนอกร่วมกันกระทำการทุจริตเพราะหวังผลตอบแทนในสัญญาประกันซึ่งเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก และกฎหมายต่างประเทศถึงแม้ว่าจะได้กำหนดเอาไว้ว่าหากผู้รับประโยชน์กระทำ

การทุจริตก็จะไม่ได้รับเงินตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิต ผู้รับประกันชีวิตมีสิทธิบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตและคืนเงินในการไถ่ถอนสัญญาประกันชีวิต และคืนเงินค่าเบี้ยประกันชีวิตให้กับผู้เอาประกันชีวิตก็ตาม ผู้รับประกันก็ยังสามารถหาช่องทางที่จะกระทำการทุจริตในรูปแบบใหม่อีกต่อไป ไม่ว่าผู้รับประกันชีวิตจะพยายามที่จะใช้ข้อกฎหมายที่มีอยู่ในการปิดช่องทางเพียงใดก็ตาม เพราะฉะนั้นในส่วนของกฎหมายในเรื่องสัญญาประกันชีวิตจึงควรที่จะมีบทลงโทษทางอาญาแก่ผู้รับประกันที่มีเจตนาในการกระทำการทุจริตดังกล่าวด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต ถือเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อระบบการประกันชีวิตเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการทำให้ผู้รับประกันชีวิตต้องเสียประโยชน์แล้ว ยังเป็นการสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้หากพิจารณาในแง่ของกฎหมายอาญา ยังจะเห็นได้ว่าเข้าลักษณะของการเป็นการฉ้อโกงประการหนึ่ง ซึ่งจะต้องมีโทษทางอาญา อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนี้ คดีไม่ว่าจะทั้งทางแพ่งและทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิต ยังมีไม่มากเท่าไรนักก็ตาม แต่ก็มีคดีหลายคดีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ และบางคดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย จึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องศึกษาถึงปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายว่า เหตุใดจึงมีคดีที่เกิดขึ้นโดยเจตนาทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ เพื่อประสงค์เอาเงินประกันชีวิต แม้ว่าจะมีกฎหมายกำหนดเอาไว้แล้วก็ตาม ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัย พบว่าการทุจริตในสัญญาประกันชีวิตอาจเกิดขึ้นได้ใน 4 กรณี คือ

กรณีที่ 1 การทุจริตเกิดขึ้นก่อนทำสัญญาประกันชีวิตโดยผู้เอาประกันชีวิตตั้งใจว่าเมื่อทำประกันชีวิตแล้วจะฆ่าตัวตายเพื่อให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ทั้งนี้ การฆ่าตัวตายนี้อาจกระทำภายหลังจากที่ทำประกันชีวิตแล้ว โดยการอำพรางคดีการฆ่าตัวตายให้เป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เช่น ขับรถยนต์เกิดอุบัติเหตุชนต้นไม้ หรือรถพลิกคว่ำตกถนน เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้เอาประกันชีวิตอาจฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปีผ่านพ้นไปนับแต่วันทำสัญญาก็ได้ ซึ่งกรณีนี้ทายาทและผู้รับประโยชน์จะมีสิทธิได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต

ตัวอย่างเช่น นาย ก. ต้องการให้ภรรยาและบุตรได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต จึงได้ไปติดต่อกับบริษัทประกันชีวิตเพื่อขอทำประกันชีวิตโดยระบุให้ภรรยาและบุตรเป็นผู้รับประโยชน์ หลังจากได้รับกรมธรรม์ประกันชีวิตแล้ว จึงทำการฆ่าตัวตายโดยขับรถยนต์ชนต้นไม้เพื่อให้ผลคดี

ออกมาว่าเป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ หรือ รอให้พ้นกำหนด 1 ปี นับแต่วันทำสัญญาไปแล้วจึงทำการฆ่าตัวตายโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้

กรณีที่ 2 การทุจริตเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ต่อมาได้ฆ่าตัวตายเพื่อต้องการให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทได้เงินตามสัญญาประกันชีวิต แต่ระยะเวลาตามสัญญายังไม่ครบ 1 ปี หากฆ่าตัวตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บริษัทประกันชีวิตมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายเงินได้ จึงได้คิดฆ่าตัวตายโดยการอำพรางคดีเพื่อให้เป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เมื่อผลคดีปรากฏว่าผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เช่น ขับรถชนต้นไม้ หรือ รถพลิกคว่ำตกข้างถนนเสียชีวิต เป็นต้น ดังนั้นบริษัทประกันชีวิตจะต้องจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทของผู้เอาประกันชีวิตนั้น

กรณีที่ 3 ผู้รับประโยชน์มีเจตนาทุจริตโดยจัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตแล้วฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อขอรับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ซึ่งการที่ผู้เอาประกันชีวิตทำสัญญาประกันชีวิตนี้ เป็นเจตนาของผู้รับประโยชน์ที่ตั้งใจจะให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตขึ้นโดยที่ตนเป็นผู้รับประโยชน์ เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วก็กระทำการฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

ตัวอย่างเช่น นายคำสคบกับนางเขียวภรรยาของตน จัดทำประกันชีวิตให้ ค.ช. แดง ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรม โดยระบุให้นางเขียวเป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมาได้ฆ่า ค.ช. แดง โดยอำพรางคดีว่าเป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ เพื่อให้นางเขียวผู้รับประโยชน์ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตตามแผนการที่ได้คบคิดกันไว้

กรณีที่ 4 ผู้รับประโยชน์กระทำทุจริตโดยเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังได้เงินจากสัญญาประกันชีวิต กรณีนี้ผู้เอาประกันชีวิตได้ทำประกันชีวิตตนเอง โดยระบุให้ผู้รับประโยชน์เป็นผู้รับเงิน ซึ่งต่อมาผู้รับประโยชน์ทราบว่าตนเองมีสิทธิได้รับเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิต จึงได้วางแผนฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

จากกรณีการแสดงเจตนาทุจริตในการทำสัญญาประกันชีวิตทั้ง 4 รูปแบบ นั้น สามารถแก้ไขได้โดยกฎหมายในแต่ละกรณีได้แตกต่างกันไป กล่าวคือ

ในกรณีที่ 1 การทุจริตเกิดขึ้นก่อนทำสัญญาประกันชีวิตโดยผู้เอาประกันชีวิตตั้งใจว่าเมื่อทำประกันชีวิตแล้วจะฆ่าตัวตายเพื่อให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ทั้งนี้ การฆ่าตัวตายนั้นอาจกระทำภายหลังการทำประกันชีวิตแล้ว โดยการอำพรางคดีการฆ่าตัวตายให้เป็นการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ในกรณีนี้ 1 นี้ย่อมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีการทำสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวย่อมพิจารณาตามบทกฎหมายในเรื่องนิติกรรมสัญญาได้ ว่าเป็นเจตนาที่ไม่สุจริตของผู้เอาประกันชีวิตในการเข้าทำสัญญา ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับกฎหมาย

หลายลักษณะ กล่าวคือ หากผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาที่จะรับประโยชน์ในสัญญาประกันชีวิตตั้งแต่ต้น โดยเจตนาที่จะขายชีวิตของตนเองให้กับการจ่ายค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย แต่กฎหมายไม่ยอมรับการทำสัญญาลักษณะดังกล่าว จึงต้องปิดบังความเป็นจริงเอาไว้ แล้วเข้าแสดงเจตนาทำนิติกรรม ในสัญญาประกันชีวิต โดยที่ตนเองไม่ได้มีเจตนาที่แท้จริงในการประกันชีวิต การแสดงเจตนาดังกล่าว ย่อมเป็นการแสดงเจตนาโดยซ่อนเร้น กล่าวคือ คิดว่าอยากจะได้เงิน ด้วยการทำสัญญาว่าจะฆ่าตัวตายแล้วให้คู่สัญญาอีกฝ่ายจ่ายเงินให้ แต่เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดี ซึ่งหากทำไปก็มีผลเป็นโมฆะ จึงต้องทำเป็นสัญญาประกันชีวิตแทน เพื่อที่จะได้เงินตามสัญญาประกันชีวิต โดยปกปิดข้อเท็จจริงว่าตนเองต้องการฆ่าตัวตายเอาไว้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 154 กำหนดว่าจะอ้างเจตนาที่ซ่อนเร้นนั้นมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ คงบังคับได้ตามเจตนาที่แสดงออกในการทำสัญญาประกันชีวิต ย่อมทำให้สัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ได้ แต่การที่ผู้เอาประกันชีวิตมีเจตนาไม่สุจริตและหลอกลวงผู้รับประกันชีวิตในการไม่แถลงข้อความที่แท้จริงให้ทราบทั้งหมดนี้ย่อมตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการแสดงเจตนาโดยการทำกลต้อผลตามหลักนิติกรรมสัญญาได้ กล่าวคือ ปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญของการเข้าทำนิติกรรมเพื่อให้คู่กรณีฝ่ายตรงข้ามเข้าใจว่าความจริงเป็นไปตามที่แสดงออก อันมีผลตามกฎหมายให้ผู้รับประกันชีวิตสามารถบอกล้างนิติกรรมสัญญาประกันชีวิตนั้นได้ หากรู้ถึงข้อเท็จจริงที่มีการปกปิดนั้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาในทางปฏิบัติคือผู้รับประกันชีวิตจะทราบได้อย่างไร เพราะเจตนาทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตดังกล่าวย่อมไม่เปิดเผยให้ทราบได้ง่ายๆ แน่ ดังนั้น จึงควรมีการตรวจสอบสภาพความเป็นจริงต่างๆ โดยอาศัยหลักการทางการแพทย์และนักจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้องให้มากที่สุดด้วย

ในกรณีที่ 2 การทุจริตเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ต่อมาได้ฆ่าตัวตายเพื่อต้องการให้ผู้รับประโยชน์หรือทายาทได้เงินตามสัญญาประกันชีวิต แต่ระยะเวลาตามสัญญายังไม่ครบ 1 ปี กรณีนี้ จะมีปัญหาตรงที่เจตนาในการทำนิติกรรมในตอนต้นนั้นมีความสมบูรณ์ แต่ในภายหลังมีการเปลี่ยนเจตนาเดิมไป ทำให้เป็นการทุจริตในภายหลัง ซึ่งไม่สามารถนำหลักการในเรื่องการแสดงเจตนาทำนิติกรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็ได้ และยังหากการกระทำอัตวินิบาตเกิดขึ้นหลัง 1 ปีนับจากวันทำสัญญาประกันชีวิต ยิ่งเกิดประเด็นปัญหาว่าผู้รับประโยชน์ย่อมได้รับค่าตอบแทนตามกรมธรรม์ประกันชีวิต ปัญหาเช่นนี้จะแก้ไขได้อย่างไร

ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่กฎหมายได้ให้สิทธิของผู้เอาประกันชีวิตไว้ให้สามารถได้รับเงิน อันเกิดจากความมรณะของตนเอง โดยสาเหตุที่ได้กระทำอัตวินิบาตด้วยใจสมัครหากเกินปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญานั้น ถึงแม้ว่าการกระทำความดังกล่าวจะไม่มีผลทางกฎหมายอาญาเลยก็ตาม แต่ก็ น่าจะขัดกับหลักกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การที่กฎหมายได้ใช้เงื่อนไขของระยะเวลา 1 ปี มาเป็นการชี้วัดว่าบุคคลใดมีเจตนาทุจริตมาตั้งแต่ต้นนั้น

ผู้เขียนกลับมีความคิดเห็นว่า การที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวนั้นมีเจตนาทุจริตหรือไม่ในขณะที่ทำสัญญากันนั้นเป็นการยากแก่การพิสูจน์ แต่ถ้าหากกฎหมายมิให้สิทธิดังกล่าวเอาไว้ โดยห้ามมิให้สามารถรับเงินอันเกิดจากความมรณะไปเลย ดังที่กฎหมายประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสได้นำมาใช้ น่าจะเป็นผลดี ทั้งนี้ เท่ากับมิให้บุคคลใดก็ตามนำเอาชีวิตของตนเองมาทำธุรกิจค้าขายชีวิตเพียงหวังแค่ค่าเงินที่จะได้รับจากสาเหตุความมรณะของตน

ผู้เขียนเห็นว่า ในระยะยาวควรมีการปรับแก้กฎหมายเหมือนอย่างประเทศอังกฤษหรือประเทศฝรั่งเศสดังกล่าวข้างต้น หรือปรับแก้ไขกฎหมายขยายระยะเวลาตามมาตรา 895 (1) จาก 1 ปี เป็น 2 ปีหรือมากกว่านั้นทำนองเดียวกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ก็จะช่วยให้ผู้เอาประกันชีวิตโดยมีเจตนาฆ่าตัวตายกระทำการฆ่าตัวตายลดน้อยถอยลง เพราะระยะเวลาที่เนิ่นนานออกไปมากเท่าใด ก็จะทำให้ผู้เอาประกันชีวิตเริ่มเปลี่ยนใจหรือลังเลในการคิดฆ่าตัวตาย ส่วนในระยะสั้นนั้น บริษัทผู้รับประกันชีวิตควรทำข้อตกลงกับผู้เอาประกันชีวิตขยายระยะเวลาตามมาตรา 895 (1) จาก 1 ปี เป็น 2 ปี หรือมากกว่านั้น ในกรณีที่บริษัทประกันชีวิตมีข้อสงสัยในพฤติการณ์ของผู้เอาประกันชีวิตว่าอาจประกันชีวิตโดยมีเจตนาฆ่าตัวตาย ทั้งนี้ เนื่องจากบทบัญญัติของมาตราดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงเปิดโอกาสให้ผู้สัญญาตกลงให้แตกต่างจากกฎหมายได้และสามารถบังคับกันได้ตามที่ตกลงกัน ซึ่งระยะเวลาที่ยาวออกไปนั้นอาจทำให้ผู้เอาประกันชีวิตเกิดการเปลี่ยนใจหรือลังเลในการที่จะคิดฆ่าตัวตายอีกต่อไป

ในกรณีที่ 3 ผู้รับประกันโชนม์มีเจตนาทุจริตโดยจัดให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตแล้วฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อขอรับเงินตามสัญญาประกันชีวิต ในกรณีนี้หากพิสูจน์ได้ว่าการเสียชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตเกิดจากการฆาตกรรมของผู้รับประกันโชนม์จริง ย่อมตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายที่ผู้รับประกันชีวิตจะไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนอยู่แล้ว แต่ปัญหาคงอยู่ที่ว่าจะพิสูจน์จนพบว่าผู้รับประกันโชนม์เป็นผู้ฆ่าได้อย่างไรหรือไม่ คงเป็นหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนของตำรวจเท่านั้น

ในกรณีที่ 4 ผู้รับประกันโชนม์กระทำทุจริตโดยเจตนาฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังได้เงินจากสัญญาประกันชีวิต กรณีนี้ผู้เอาประกันชีวิตได้ทำประกันชีวิตตนเอง โดยระบุให้ผู้รับประกันโชนม์เป็นผู้รับเงิน ซึ่งต่อมาผู้รับประกันโชนม์ทราบว่าตนเองมีสิทธิได้รับเงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิต จึงได้วางแผนฆ่าผู้เอาประกันชีวิตเพื่อให้ได้เงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น โดยในกรณีนี้ มีประเด็นที่น่าพิจารณาเพิ่มเติมว่า เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการประกันชีวิต ไม่ได้นำหลักการเรื่องการมีส่วนได้เสียในสัญญาประกันภัยมาใช้เหมือนอย่างสัญญาประกันวินาศภัย ดังนั้น จึงอาจเกิดกรณีที่บุคคลผู้รับประกันโชนม์เห็นว่าอย่างไรเสีย ตนก็เป็นผู้รับผลประโยชน์ต่างๆ อยู่แล้ว และยังเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ได้ระบุเรื่องจำนวนของผู้รับประกันโชนม์ด้วย

หากเป็นกรณีที่ผู้รับประโยชน์มีหลายคน และมีคนใดคนหนึ่งเป็นคนฆาตกรรม เช่นนี้ ผู้รับประโยชน์คนอื่นๆย่อมได้รับค่าตอบแทนตามกรรมธรรม์ประกันชีวิต โดยจะเกิดปัญหาที่ยากแก่การพิสูจน์ว่า ผู้รับประโยชน์คนอื่นๆนั้นเกี่ยวข้องกับการฆาตกรรมนั้นหรือไม่

จากกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ มีหนทางที่จะแสวงหาประโยชน์จากสัญญาประกันชีวิตได้เสมอ ปัญหาคือเราจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร เนื่องจากการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ย่อมไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย ดังนั้นในเบื้องต้นจึงควรมีการพิจารณาข้อกำหนดในสัญญาประกันชีวิตเสียก่อนว่าจะสามารถป้องกันการทุจริตในสัญญาประกันชีวิตได้หรือไม่ ซึ่งในขั้นต้นควรมีการกำหนดเรื่องการมีส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตว่าผู้รับประโยชน์ควรเป็นผู้มีส่วนได้เสียในมรณกรรมของผู้เอาประกันชีวิตด้วย เพื่อป้องกันการระบุชื่อผู้ไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับตัวผู้เอาประกันชีวิต เป็นผู้รับประโยชน์ อันอาจเปิดช่องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลอีกคนหนึ่งฆาตกรรมผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังผลประโยชน์จากเงินประกันชีวิตที่ตนเป็นผู้จ่าย จากผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกเตรียมเอาไว้อยู่แล้ว ซึ่งการเพิ่มข้อกำหนดดังกล่าวจะช่วยป้องกันมิให้เกิดการทุจริตในรูปแบบดังกล่าวเกิดขึ้นได้

การทำอัตวินิบาตหรือการฆ่าตัวตายนั้นถือเป็นการกระทำต่อตัวเองตามแนวความคิดที่ว่า โดยธรรมชาติมนุษยทุกคนย่อมรักชีวิตตนเอง ในปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวอาจเปลี่ยนไปด้วยสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง อุดมการณ์ของบุคคล หรือไม่ว่าปรัชญาทางศาสนา ลัทธิ ซึ่งเกิดขึ้นจากการแปลความหมายผิดจากหลักคำสอนเดิม

การพิสูจน์ว่าการที่ผู้เอาประกันชีวิตเข้าทำสัญญาประกันชีวิต โดยตั้งใจจะฆ่าตัวตายแต่แรก เพื่อเอาเงินประกันชีวิต ซึ่งเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่ผู้เอาประกันชีวิตจะไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงซึ่งจะทำให้ตัวเองเสียเปรียบ ย่อมทำให้บริษัทประกันชีวิตต้องจ่ายเงินตามสัญญา ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคม ต่อผู้เอาประกันชีวิตที่สุจริตด้วย และเป็นการนำกฎหมายมาใช้ในทางที่ผิดโดยวิวัฒนาการความคิดเรื่องการทำอัตวินิบาตกรรมของกฎหมายต่างประเทศ

ในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ เดิมถือว่าการทำอัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตาย เป็นความผิดอาญาและเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน และกำหนดให้ผู้กระทำต่อตัวเองมีความผิด ถือเป็นการฆาตกรรมตัวเอง จนกระทั่งต่อมาได้มี Suicide Act 1961 ประกาศใช้ การกระทำต่อตัวเองจึงไม่เป็นความผิดอีกต่อไป¹⁷⁹

¹⁷⁹ John Burk, *Osborn's Concise Law Dictionary*, (London : Sweet & Maxwell, 1976), 316-317

อ้างอิงใน วารุณี อินทนปสาธน์, การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต, 100.

ในประเทศฝรั่งเศส ถือว่า การฆ่าตัวตาย เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่บุคคลจะทำสัญญาประกันชีวิต โดยหวังจะฆ่าตัวตายเพื่อเอาเงินประกันให้แก่ทายาท หรือ บุคคลอื่นที่เป็นผู้รับประโยชน์¹⁸⁰

ในประเทศญี่ปุ่นถือว่าการฆ่าตัวตายไม่เป็นความผิด แต่กฎหมายในปี 2005 ได้กำหนดให้พ่อแม่ ญาติพี่น้อง มิใช่แพทย์ หากสมาชิกคนใดในครอบครัวฆ่าตัวตายสำเร็จ โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้พลเมืองช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้คนฆ่าตัวตาย เนื่องจากในญี่ปุ่นอัตราคนฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นอย่างน่ากลัว และมีวิธีการพิสดารแปลกใหม่ ในปี 2003 มีคนฆ่าตัวตายในญี่ปุ่นประมาณ 34,000 คน โดยส่วนหนึ่งจะเข้าห้องอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะมีเว็บไซต์แนะนำการฆ่าตัวตาย ผู้ใช้บริการเหล่านี้จะมีคนหลายจำพวก เช่น คนที่มีปัญหาด้านการเงิน ออกหัก ถูกครอบครัวทำร้าย ไม่มีงานทำ รวมทั้งกลุ่มที่ทำประกันชีวิตก็จะเข้าไปสอบถามถึงประโยชน์ที่ครอบครัวจะได้รับเมื่อตนเสียชีวิต¹⁸¹

ในเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน¹⁸² ศูนย์วิจัยและป้องกัน การฆ่าตัวตายประจำมหาวิทยาลัยฮ่องกงรายงานว่ามีการฆ่าตัวตายเพื่อหวังเงินประกันชีวิตให้ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น โดย 1 ใน 20 ของผู้ที่ฆ่าตัวตาย กระทำการฆ่าตัวตายหลังกรมธรรม์ประกันชีวิตพ้นกำหนดระยะห้ามตามเงื่อนไขของการชำระเงินประกันได้ไม่นาน ขณะที่ในแต่ละปีมี คนฆ่าตัวตายหลังซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตได้ 12 - 24 เดือน กันมากถึงกว่า 60 คน ผลวิจัยยังระบุด้วยว่า ในปี 2546 ชาวฮ่องกงที่ฆ่าตัวตาย 1,264 คน มีประมาณ 270 คนทำประกันชีวิตเอาไว้ ซึ่งในจำนวนนี้ฆ่าตัวตายในเดือนแรกหลังพ้นกำหนดห้าม 36 คน อีก 27 คน ฆ่าตัวตายในช่วง 13 - 24 เดือนแรกหลังซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต

ทั้งนี้ ฮ่องกงเป็นหนึ่งในเมืองที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงที่สุดในโลก และช็อกวैनที่ไม่จ่ายเงินก็กำหนดไว้เพียง 1 ปีเช่นเดียวกับประเทศไทย ส่วนวงเงินประกันที่จะจ่ายให้แก่ครอบครัวของผู้ที่ฆ่าตัวตายในฮ่องกงนั้น เฉลี่ยอยู่ที่ครอบครัวละ 2.5 หมื่นดอลลาร์สหรัฐ (ราว 1 ล้านบาท)

ในประเทศไทย ไม่ถือเป็นความผิดต่อกฎหมาย เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายอาญา ได้บัญญัติเฉพาะ “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น” มิได้มีบทใดบัญญัติว่าการฆ่าตัวเองเป็นความผิด และการฆ่าตัวเองก็ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย เป็นที่ทราบกันดีว่า ในตอนร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็มีการคัดลอกกฎหมายมาจากต่างประเทศ ทำให้แนวทางของกฎหมายในเรื่องประกันชีวิตมีลักษณะไม่แตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศมากนัก¹⁸³

¹⁸⁰ จิตติ ดิงศักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, 149.

¹⁸¹ <http://suizid-forum.com>.

¹⁸² คมชัดลึก, 16 พฤษภาคม 2549.

¹⁸³ สุรพล ไตรเวทย์, การร่างประมวลกฎหมายในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550), 149.

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการอาศัยช่องทางของกฎหมายอาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการเสียชีวิตในบางกรณีก็วินิจฉัยได้ยากกว่าเป็นการฆ่าตัวตาย หรือเป็นการฆาตกรรม หรือเป็นอุบัติเหตุ เช่น การประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ หรือการฆ่าตัวตายเมื่อพ้นกำหนด 1 ปี ตามที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดการอำพรางคดีฆ่าตัวตายให้เป็นการเสียชีวิตโดยอุบัติเหตุ เช่น ขับรถชนต้นไม้ หรือ รถพลิกคว่ำ ฯลฯ เป็นต้น หรือฆ่าตัวตายภายหลัง 1 ปี ผ่านพ้นไปแล้ว ทายาทหรือผู้รับประโยชน์ก็ยังได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิต และแม้ว่าการพยายามฆ่าตัวตายไม่ว่าวิธีใด ถ้าไม่ตาย ก็เรียกเงินในส่วนประกันสุขภาพได้ ซึ่งไม่ได้ระบุเป็นข้อยกเว้นไว้

การที่กฎหมายบัญญัติเงื่อนไขให้ผู้รับประกันชีวิตไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตฆ่าตัวตายโดยเจตนาภายใน 1 ปีนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีเจตนาทุจริตต้องการเงินประกันชีวิต สามารถฆ่าตัวตายหลังจากที่ตนเองทำประกันชีวิตผ่านไปแล้วเกิน 1 ปีได้ อย่างไรก็ดี ในประเด็นนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นเป็น 2 แนวทาง คือกลุ่มที่หนึ่ง เห็นว่าระยะเวลา 1 ปี หรือ 2 ปี เป็นเวลานานเพียงพอที่จะทำให้คนเลิกคิดที่จะฆ่าตัวตายได้ เพราะอาจมีการกลับใจที่จะอยากมีชีวิตอยู่ต่อไปอีก อย่างไรก็ดี ในความเห็นของผู้เขียน เห็นว่าจากสถานะความเป็นอยู่ของบุคคลในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สถานะความเป็นอยู่ของคนมีความตึงเครียดมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นปัจจัยให้เกิดการฆ่าตัวตายได้ง่าย และอาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ แม้ว่าความรู้สึกดังกล่าวอาจหายไปได้หากได้รับการเยียวยา แต่ก็อาจหวนกลับคืนมาได้เช่นเดียวกัน ในความเห็นของกลุ่มที่สองนั้น เห็นว่า การฆ่าตัวตายไม่ควรเป็นเหตุให้บุคคลได้รับผลประโยชน์ ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางนี้ เพราะหากเรายอมรับว่า เมื่อกฎหมายเปิดช่องให้ผู้ทำประกันชีวิตอาจฆ่าตัวตายได้หลังจากที่ทำสัญญาประกันชีวิตไปแล้วเกิน 1 หรือ 2 ปี ก็ตาม และเมื่อเป็นการฆ่าตัวตายหลังเงื่อนไขบังคับก่อนสำเร็จ ผู้รับประกันชีวิตก็ควรต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตด้วย เพราะจัดเป็นความเสี่ยงอย่างหนึ่งต่อชีวิตเช่นกันนั้น ผู้เขียนมองว่า หากเรายอมให้มีการจ่ายเงินค่าตอบแทนในกรณีดังกล่าว โดยมองว่าเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือเงื่อนไขการบังคับตามกฎหมายได้นั้น ย่อมเท่ากับว่าเรายอมให้บุคคลสามารถฆ่าตัวตายได้ แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายยอมรับให้บุคคลฆ่าตัวตายได้ก็ตาม และกฎหมายก็ยังคงรองรับผลประโยชน์ของเขายู่ หลักสิทธิมนุษยชนซึ่งถือเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ที่กล่าวว่า บุคคลทุกคนต่างมีสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของตนเอง ซึ่งมีรากฐานแนวคิดมาจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) นั้น ยอมรับสิทธิเสรีภาพต่างๆของบุคคลจริง แต่ก็ไม่มีหลักที่ว่าบุคคลมีสิทธิในการทำให้ตนเองเสียชีวิต หรือการจบชีวิตตนเอง เนื่องจากเป็นแนวทางที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของมนุษย์ หากเรายอมให้เรื่องขัดศีลธรรมเช่นนี้เกิดขึ้น ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าแนวทางในอนาคตย่อมจะก่อให้เกิดค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนไปในทางลบ

ส่วนประเด็นที่ผู้รับประกันชีวิตนำผู้เอาประกันชีวิตตายนั้น ผู้เขียนเห็นว่าไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ผู้รับประกันชีวิตย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากเงินค่าตอบแทนการประกันชีวิตตามกฎหมาย ยังคงคิดเพียงปัญหาเดียวว่าหากเป็นบุคคลอื่นเป็นผู้ทำการฆาตกรรมผู้เอาประกันชีวิต แทนผู้รับประกันชีวิต จะทำอะไร โดยในเบื้องต้นจึงควรมีการพิจารณาข้อกำหนดในสัญญาประกันชีวิตเสียก่อนว่าจะสามารถป้องกันการทุจริตในสัญญาประกันชีวิตได้หรือไม่ ซึ่งในขั้นต้นควรมีการกำหนดเรื่องการมีส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตว่าผู้รับประกันชีวิตควรเป็นผู้มีส่วนได้เสียในมรณกรรมของผู้เอาประกันชีวิตด้วย เพื่อป้องกันการระบุชื่อผู้ไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับตัวผู้เอาประกันชีวิตเป็นผู้รับประกันชีวิต อันอาจเปิดช่องให้ผู้ที่ตั้งเบียดเบียนประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลอีกคนหนึ่งฆาตกรรมผู้เอาประกันชีวิตเพื่อหวังผลประโยชน์จากเงินประกันชีวิตที่ตนเป็นผู้จ่าย จากผู้รับประกันชีวิตซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกเตรียมเอาไว้อยู่แล้ว ซึ่งการเพิ่มข้อกำหนดดังกล่าวจะช่วยป้องกันมิให้เกิดการทุจริตในรูปแบบดังกล่าวเกิดขึ้นได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประกันชีวิต ในสัญญาประกันชีวิต ในรูปแบบต่างๆ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.2.1 ก่อนที่บริษัทประกันชีวิตจะตกลงทำสัญญาประกันชีวิต ควรบังคับให้ผู้ถูกเอาประกันชีวิตได้ตรวจสอบสภาพจิตใจด้วยทุกครั้งและนำไปรับรองจากจิตแพทย์ว่าไม่ได้ป่วยทางจิตมา ยืนยันกับบริษัทประกันชีวิต เพื่อเป็นการยืนยันว่าผู้ถูกเอาประกันชีวิตมีเจตนาสุจริต และควรที่จะกำหนดเป็นระเบียบหรือแนวปฏิบัติให้นำไปใช้กับบริษัทประกันชีวิตทุกแห่ง

5.2.2 ในกรณีที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 895 (1) กำหนดให้การฆ่าตัวตาย ภายหลัง 1 ปีแล้วยังได้รับเงิน เป็นการเอื้อให้ผู้เอาประกันชีวิตทำการฆ่าตัวเองตาย เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดี แม้จะไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย และเนื่องจากกฎหมายในต่างประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศสถือว่าการฆ่าตัวตายเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน และในประเทศไทยเองซึ่งเป็นเมืองพุทธศาสนาจึงน่าจะถือว่าการฆ่าตัวตายนี้นับเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงเห็นควรยกเลิกบทบัญญัตินี้หรือหากจะยังใช้บทบัญญัตินี้อยู่ก็ควรขยายระยะเวลาเพิ่มขึ้น ดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้ระยะเวลา 2 ปี นอกจากนั้น ในทางปฏิบัติ บริษัทประกันชีวิตควรทำข้อตกลงกับผู้เอาประกันชีวิตเพื่อยายระยะเวลาออกไปเป็น 2 ปีหรือมากกว่านั้นก็จะช่วยลดการฆ่าตัวตายของผู้ประกันชีวิตได้ทางหนึ่งก่อนที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวซึ่งต้องใช้เวลาานพอสมควร เพราะต้องผ่านการพิจารณาและอนุมัติโดยรัฐสภา

5.2.3 ควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องส่วนได้เสียของผู้รับประโยชน์ที่มีต่อผู้เอาประกันชีวิตไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วยทำนองเดียวกับกฎหมายของมลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าวข้างต้น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการมาเพื่อหวังเงินประกัน นอกจากนั้น ควรมีการเพิ่มเติมข้อกำหนดในสัญญาประกันชีวิตเกี่ยวกับส่วนได้เสียของผู้รับประโยชน์ที่มีต่อผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต ไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตด้วย เพื่อป้องกันกรณีที่พบว่าผู้รับประโยชน์ซึ่งมิใช่ผู้เอาประกันชีวิตเสียเอง หากมีเจตนาที่จะคิดฆ่าผู้เอาประกันชีวิต แต่มิได้ลงมือเอง อาจเป็นผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน แต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าตนมีส่วนรู้เห็น การกระทำความผิด ตนก็ยังได้รับประโยชน์อยู่ ถือเป็นการค้าชีวิตของบุคคลของบุคคลอื่นโดยหวังเงินประกันจากบริษัทประกันชีวิต แต่อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติบริษัทประกันชีวิตได้มีการพิจารณาถึงส่วนได้เสียของผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตกับผู้รับประโยชน์อยู่แล้ว

5.2.4 ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตและผู้รับประโยชน์ไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายประกันชีวิตด้วย ดังเช่นการทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันวินาศภัยหรือผู้รับประโยชน์ในบทบัญญัติของกฎหมายประกันวินาศภัย ตามมาตรา 879 วรรคแรก เพื่อเป็นการป้องกันการแสดงเจตนาทุจริตของผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิต และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นมายังสามารถนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้แก้ไข้ปัญหาในการตีความเจตนาทุจริตของบุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันชีวิตได้ด้วย อย่างไรก็ตามในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวต้องใช้เวลาอันพอสมควร เพราะต้องเสนอร่างกฎหมายให้รัฐสภาพิจารณาและอนุมัติ ดังนั้น หากเกิดปัญหาการทุจริตของผู้รับประโยชน์ในการทำสัญญาประกันชีวิต ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะมีการตีความกฎหมายโดยถือว่าเป็นช่องว่างของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากกฎหมายประกันชีวิตไม่ได้บัญญัติในเรื่องนี้ไว้เหมือนกฎหมายประกันวินาศภัย จึงต้องมีการอุดช่องว่างของกฎหมายโดยใช้มาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อไม่มีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นมาปรับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ก็ให้วินิจฉัยคดีโดยอาศัยเทียบกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ซึ่งในกรณีนี้ก็คือมาตรา 879 วรรคแรกตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั่นเอง

รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิง

- กมลพล บัวสุวรรณค์. (2529). สัญญาประกันภัยต่อ : ศึกษาในนิติสัมพันธ์ระหว่างผู้เอาประกันภัย โดยตรงกับผู้รับประกันภัยต่อ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- กจินา ตรือนุรักษ์. (2533). การไม่เปิดเผยข้อความจริงในสัญญาประกันภัย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- คณิต ณ นคร. (2543). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จำปี โสคติพันธุ์. (2539). คำอธิบายหลักกฎหมายนิติกรรมสัญญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิตติ ดิงศักทีย์. (2549). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิต เศรษฐบุตร. (2551). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยชนะ พัยวิเชียร. (2523, มกราคม – มีนาคม). ภัยเป็นบ่อเกิดแห่งการสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างไร. วารสารสำนักงานประกันภัย, 73-74.
- ชูเกียรติ ประมูลผล. (2505). หลักการประกันชีวิต. พระนคร: โรงพิมพ์วิบูลกิจ.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2530, มิถุนายน). การเกิดขึ้นของสัญญาประกันชีวิต. บทบัณฑิตย. 43(2).
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2540ก). กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2540ข). กฎหมายว่าด้วยสัญญา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2540). **หลักกฎหมายอาญาสาระสำคัญ เล่ม 2** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2547). **ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง** (พิมพ์ครั้งที่ 15 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ประยงค์ แก้วกลิ่น. (2541). **การล่อโก่งประกันชีวิต: เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. (2546). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

พชัย ชินวัตร. (2545). **รูปแบบการทุจริตที่เกิดขึ้นภายในองค์กรธุรกิจตามทัศนะของผู้ตรวจสอบภายใน**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

พินิจ ทิพย์มณี. (2550). **หลักกฎหมายประกันภัย**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (2551). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. เชียงราย: มหาวิทยาลัยฯ.

โรจนา นาเจริญ. (2547). **โกงแบบบูรณาการ Cheating Death** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.

วรุณี อินทนปสาธน์. (2527). **การเกิดและผลบังคับของสัญญาประกันชีวิต**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ศักดิ์ สอนองชาติ. (2539). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

สุดา วัชรวัฒนากุล. (2525). **ความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญาในสัญญาประกันภัย**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สุปัน พูลพัฒน์. (2521). **คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญา (ตอน2)** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

- สุพรรณิ หมั่นทำการ. (2524). **ส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้**. วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุรพล ไตรเวทย์. (2550) **การร่างประมวลกฎหมายในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2505). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1**.
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- เสาวนีย์ อัสวโรจน์ และคณะ. (2547). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา
ว่าด้วยประนีประนอมยอมความ การพนันขึ้นต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย บรรพ 3
มาตรา 850-897**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- หยุด แสงอุทัย. (2540). **กฎหมายอาญา ภาค 2-3 (พิมพ์ครั้งที่ 8)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชัย มงคล และคณะ. (2550). **รายงานการศึกษาพฤติกรรม การทำร้ายตนเองที่เสียชีวิต (การฆ่า
ตัวตาย) พ.ศ. 2546**. ขอนแก่น: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- อักษราทร จุฬารัตน์. (2531). **คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา**.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัศววิทย์ สุมาวงศ์. (ม.ป.ป.). **คู่มือการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรม
สัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง.
- อานวย สุขเวชช์. (2543). **173 ปัญหาประกันชีวิต**. กรุงเทพฯ: สมาคมประกันชีวิตไทย.
- อุดมเกียรติ สวัสดิพานิชย์. (2548, มกราคม – มีนาคม). **การฟอกเงินและการทำธุรกรรมที่น่าสงสัย
ด้านประกันภัย**. วารสารการประกันภัย. 117, 17-26.
- Appleman, J. A. (1980a). **Insurance law and practice with forms revised volume 21 section
12091-12370**. St. Paul, Minn: West Publishing.

Appleman, J. A. (1980b). **Insurance law and practice with forms revised volume 21A section 12371-12650**. St. Paul, Minn: West Publishing.

Appleman, J. A. (1981a). **Insurance law and practice with forms revised volume 1B section 371-570**. St. Paul, Minn: West Publishing.

Appleman, J. A. (1981b). **Insurance law and practice with forms revised volume 16 A section 8831-8900**. St. Paul, Minn: West Publishing.

Birds, J. (1997). **Modern insurance law**. London: Sweet & Maxwell.

Black's law dictionary (7th ed.). (1999). St. Paul, Minn: West Publishing.

Curtin S. J. and Kinmonth E. H. (2004). **Suicide in Japan: part two the impact of the suicide rate on life insurance policies** Retrieved January 15, 2009, from http://www.glocom.org/pecial_topics/social_trends/20040105_trends_s64/index.html

Dobbyn, J. F. (1996). **Insurance law**. St. Paul, Minn: West Publishing.

Durkheim,E. (1951). **Suicide: a study in sociology** (8th ed.). New York: Free Press.

Enright, W.I. (1996). **Professional indemnity insurance law**. London: Sweet & Maxwell.

Heaton, D.T. (1991). **Commercial law : text and seminar workbook**. London: Prentice Hall.

Hodgin, R. (2002). **Insurance law text and materials** (2nd Ed.). London: Cavendish.

Ivamy, E.R. (1979). **General principles of insurance law** (4th ed.). London: Butterworths.

Judge rules USAA handled Shue policy correctly. (2008). [Online] 1 Retrieved January 15, 2009, from https://www.usaa.com/inet/ent_utils/McStaticPages?key=2008_06.

McGill, D. M. (1967). **Life insurance**. Illinois: Richard D. Irwin..

Miller, J. (1934). **Handbook of criminal law**. St. Paul, Minn: West Publishing.

O'Grady, J.O. (1990). Suicide and life insurance. **Psychiatric Bulletin**. 14.

Porterfield, A. (2008). **Col. Philip Shue's ex-wife takes the fifth**. Retrieved January 15, 2009, from <http://www.nowpublic.com/world/col-philip-shues-ex-wife-takes-fifth>.

Quiggle, J. (2005). **Evasion of the body snatchers**, Retrieved January 6, 2009, from <http://www.insurancefraud.org/article.lasso?RecID=1472>

Rokas, I. (1999). Insurance law-supply” In **International encyclopaedia of Laws** (vol 2 insurance law). Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers.

Simon, R. I. (2006). On sound and unsound mind: the role of suicide in tort and insurance litigation. **Journal of the American Academy of Psychiatry and Law Online**. Retrieved January 6, 2009, from <http://www.jaapl.org/cig/content/full/33/2/176>.

State laws on assisted suicide. (2006). Retrieved December 20, 2009, from <http://www.euthanasiaprocon.org/statelaws>.

Taylor, I. M. (1983). **The law of insurance**. New York: Oceana Publications.

ประวัติผู้เขียน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวจิตราพร เนตรสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	26 พฤษภาคม 2521
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	186 หมู่ 6 ตำบลริมกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
ประวัติการศึกษา	
2550	บัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 60
2544	ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พ.ศ. 2544
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2551 — ปัจจุบัน นิติกรจ้างเหมา สำนักงานอัยการ จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2545 — 2551 ทนายความ